

*Hečidokl. 007-4023-1
Beograd, 18. 03. 2011.*

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВИШИ СУД У БЕОГРАДУ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ
К-По₂ бр.28/2010**

ПРЕСУДА

Од 22. новембра 2010. године

У ИМЕ НАРОДА

ВИШИ СУД У БЕОГРАДУ - Одељење за ратне злочине, у већу састављеном од судија: Татјане Вуковић, председника већа, Оливере Анђелковић и Драгана Мирковића, чланова већа, са записничарем Јасминком Јовановић, у кривичном предмету против оптуженог Бранка Грујића, чији је бранилац адвокат Миломир Шалић и оптуженог Бранка Поповића, чији је бранилац адвокат Мирослав Перковић, због кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142 став 1 КЗ СРЈ у саизвршилаштву, у вези члана 22 КЗ СРЈ, по оптужницама Тужилаштва за ратне злочине РС КТРЗ бр.17/04 од 12.08.2005. године и КТРЗ бр.9/06 од 22.10.2008. године, које су прецизиране дана 28.10.2010. и дана 04.11.2010. године, након главног и јавног претреса одржаног дана 09.11.2010. године донео је и дана 22.11.2010. године у присуству заменика Тужиоца за ратне злочине Милана Петровића, оптужених, њихових бранилаца, те пуномоћника оштећених Наташе Кандић и Славице Јовановић, јавно објавио

ПРЕСУДУ

Оптужени:

1. БРАНКО ГРУЈИЋ

[REDACTED]

[REDACTED]

2. БРАНКО ПОПОВИЋ, у Зворнику се представљао као «Марко Павловић», [REDACTED]

[REDACTED]

КРИВИ СУ:

Што су:

За време оружаног сукоба на територији Републике Босне и Херцеговине (БиХ), бивше Републике СФРЈ, који се водио између наоружаних формација на страни српског, муслиманског и хрватског народа у периоду од почетка 1992. до 1995. године, на подручју општине Зворник, у периоду од маја 1992. до јула 1992. године, као припадници српске стране у сукобу, и то:

оптужени Бранко Грујић у својствима председника Привремене владе (на коју функцију је изабран одлуком Кризног штаба број 01-1/92 од 10.04.1992. године) и члана Ратног штаба и Ратног секретаријата (на које функције је именован одлуком Привремене владе број 01-023-42/92 од 20.05.1992. године), а

оптужени Бранко Поповић у својствима команданта Штаба Територијалне одбране (на коју функцију је именован одлуком Привремене владе број 01-023-44/92 од 28.04.1992. године), члана Ратног штаба (на коју функцију је именован одлуком Привремене владе број 01-023-42/92 од 20.05.1992. године) и команданта јединствене Војно-територијалне команде (на коју функцију је именован одлуком Привремене владе број 03-023-72/92 од 16.06.1992. године), све под лажним именом «Марко Павловић»,

-које функције су оптужени обављали у новоформираној српској општини Зворник проглашеној Одлуком њене Скупштине број 01-023-237/92 од 15.03.1992. године

I

По претходном договору и заједничкој одлуци, у два наврата **УЗЕЛИ ЗА ТАОЦЕ** цивиле, војно-способне мушкарце муслиманске националности и то први пут 27.05.1992. године, 174 лица из села Дивич, други пут 01.06.1992 године око 700 лица из села Ђулићи, Клиса и других насеља са муслиманским становништвом; а дана 26.06.1992. године **ПРИНУДНО РАСЕЛИЛИ** муслиманско становништво села Козлук и тиме кршили правила међународног права из Женевске конвенције о заштити грађанских лица за време рата од 12.08.1949. године, ратификоване одлуком Скупштине ФНРЈ, «Службени лист» број 24/50 (IV Женевска конвенција) и Допунског протокола уз Женевске конвенције од 12.08.1949. године о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба (Протокол II), на тај начин што су:

1. Злочин према становницима села Дивич

1.Оптужени Поповић дана 27.05.1992. године, спроводећи напред поменућу одлуку, усмено наредио припадницима Територијалне одбране Зворник, који су били под његовом командом и наоружани пратили око 500 цивила муслиманске националности села Дивич при покушају да пређу на територију под контролом муслиманске стране у сукобу, а потом враћени на аутобуску станицу у Зворнику, да силом из ове групе избеглица одвоје од жена, деце и старца и узму за таоце - цивиле, војно-способне мушкарце, што су ови и учинили и из аутобуса «Дринатранс»-а којима су избеглице превожене издвојили 174 мушкарца који нису директно учествовали у непријатељствима, те их одвели на ограђени стадион фудбалског клуба (а преосталим избеглицама – женама, деци и старцима омогућили излазак из Зворника на подручје Тузле), да би потом наоружани припадници Територијалне одбране, одвојене мушкарце са стадиона спровели до управне зграде предузећа «Нови извор» у Зворнику, где убрзо долази и оптужени Бранко Поповић, и где затворени у једној просторији под стражом бораве два дана, а у тој просторији их недуго по затварању посећује оптужени Грујић који од оштећених захтева да се сви попишу, и изразе лојалност српским властима и саопштава им да ће из «Новог извора» бити пребачени на безбедније место;

Дана 29.05.1992. године, оптужени су 162 преостала лица (након одвођења једанаест и одласка у размену једног лица), из «Новог извора» уз оружану пратњу припадника полиције у Зворнику, са два аутобуса предузећа «Дринатранс» пребацили и затворили у Дом културе у Челопеку, где их као таоце држе затворене под стражом припадника резервне полиције све до око 01. јула 1992. године, коју полицију и аутобусе је ангажовао Штаб Територијалне одбране, односно оптужени Поповић, мада у овом Дому није било ни минималних прописаних услова за дужи боравак: лежаја, покривача и слично и услова за одржавање личне и здравствене хигијене – воде за умивање, бријање и купање, што су свесно пропустили да обезбеде, услед којих услова је физичко и ментално здравље оштећених било озбиљно угрожено, на који начин су према њима **нечовечно поступали**;

те су око 01. јула 1992. године, неразмењени и преживели таоци, њих око 116, уз пратњу полиције пребачени и затворени у нелегално основани затвор зграде Суда за прекршаје у Зворнику, одакле су 15.07.1992. године 83 оштећена лица пребачена у логор «Батковић» на размену;

-на који начин су оптужени узимањем за таоце 174 лица и нечовечним поступањем, кршили правила из члана 3 ст. 1 тач. 1 под б) и ц) IV Женевске конвенције, те правила члана 4 става 1 и 2 тачке ц) и е) и чл. 5 Протокола II.

2) Злочин према становницима села Клиса, Ђулићи, Грбавци, Кучић Кула, Гребе, Шетићи и др.

Након постигнутог договора о добровољном иселењу преко Сапне свих мештана муслиманске националности из села Клиса, Ђулићи, Грбавци, Кучић Кула, Гребе, Шетићи, Челишмани, Радаве, Сјенокоса и других места насељених муслиманским становништвом (приближно око 5.000 цивилних лица), одржаног дана 31.05.1992. године код куће Винка Радовића ██████████ између представника тадашње структуре власти српске општине Зворник коју су представљали Јово Мијатовић – председник Скупштине општине Зворник и заштићени сведок «Q» и представника муслиманског становништва ових села које су представљали Ђулић Алија – председник Месне заједнице Ђулићи, Терзић Зијо – председник Месне заједнице Клиса и Грахић Мујо, оптужени заједнички одлучили да се овај договор делимично не испоштује, тако што се војно-способном мушком становништву неће дозволити иселење, већ ће се силом **узети за таоце** ради размене, па су у том циљу у јутарњим часовима на дан 01.06.1992. године (дан договорен за добровољно иселење), по

наредби оптуженог Поповића, са већим бројем јединица Територијалне одбране које су биле под његовом командом, као и ангажовањем од стране Штаба ТО, односно оптуженог Поповића, неколико тенкова и борбених возила «Прага», којим тенковима је војно опкољено село Клиса и запречена раскрсница у том селу, и тако онемогућили становништву да се упуту према Сапни, територији под муслиманском контролом, након чега су наоружани територијалци наредили да сво становништво крене низ брдо до асфалтног пута у месту Бијели Поток, што су ови морали да учине, а колона становништва је током кретања, са обе стране, била спровођена уз оружану пратњу, па како је пристизала у Бијели Поток, тако су припадници Територијалне одбране силом раздвајали војно-способне мушкарце са наредбом да стану у колону по два са рукама на потиљку иза припремљених паркираних теретних возила, ангажованих из више предузећа од стране Штаба Територијалне одбране Зворник, а потом раздвојено војно-способно муслиманско мушко становништво – приближно око 700 лица која нису директно учествовала у непријатељствима, укрцали у више теретних возила и под оружаном пратњом припадника Територијалне одбране и полиције, превезли до Техничко-школског центра у Каракају, где су оштећени затворени, па по затварању, прво у једну мању просторију до самог улаза у зграду, која просторија је била потпуно просторно неодговарајућа њиховом броју и без довољно дотока свежег ваздуха, претопла и загушљива, којих услова су оптужени били свесни и у које услове се оптужени Грујић и непосредно уверио одласком до Техничко-школског центра са сведоком «Q», а којим условима је физичко и ментално здравље оштећених било озбиљно угрожено и због којих услова се у тој просторији истога дана смртно угушило више лица међу која су били и Грахић Салих, Грахић Мурадиф, Селимовић Авдија, Смаиловић Енвер, Јашаревић Мирсад, Мајловић Енес, Хамзић Нешад и Авдић Хрустан, на које последице су оптужени пристали, свесно пропустивши да им обезбеде минималне прописане услове за боравак, чиме су **нечовечно поступали**, и где су по наредби оптуженог Поповића стражу држали и чували таоце само да не побегну припадници Каракајске чете и јединице «Пиварски», обе у саставу Територијалне одбране и под командом оптуженог Поповића, при чему јединица «Пиварски» са њеним командиром Стојаном Пиварским у Техничко-школском центру врши претрес оштећених и од њих одузима лична документа, новац и ствари од вредности, које вредне ствари Пиварски Стојан делимично дели припадницима своје јединице и Каракајске чете, а други део предаје у Штаб Територијалне одбране код оптуженог Поповића, по чијем налогу су одузети предмети даље прослеђени у општину Зворник, а након више часова проведених у првој просторији и смртног угушења више лица, оштећени у потрази за простором, ваздухом и водом проваљују монтажни зид друге, мање просторије, након чега припадници Каракајске чете и јединице «Пиварског» таоце пребацују у велику просторију

Техничко-школског центра ограђену плетеном арматуром где бораве до 05.06.1992. године;

-у поподневним сатима 01.06.1992. године оптужени Бранко Поповић уз сагласност оптуженог Бранка Грујића доноси одлуку да се из Техничко школског центра пусти оштећени Аган Лупић, бивши полицајац из Зворника, те њему и раније лишеном слободе оштећеном Алији Ђулићу издаје пропусницу-овлашћење за пролаз кроз положаје под контролом српске стране у сукобу, у циљу преношења поруке муслиманској страни у сукобу за размену узетих талаца за заробљене Србе у Тузли, коју одлуку спроводи заштићени сведок «Q» и заједно са Араповић Иваном, припадником Каракајске чете Територијалне одбране, оштећене Лупића и Ђулића општинским возилом «Југо» одвози до линије раздвајања у Мемићима, одакле они сами одлазе на подручје Тузле;

-оптужени Поповић и Грујић, који је таоцима за време боравка у Техничко школском центру обећао да ће бити размењени, одлучују да се таоци изместе из Техничко-школског центра у Каракају у Дом културе у Пилици и дана 05.06.1992. године за превоз ангажују два зглобна и два обична аутобуса предузећа «Дринатранс» из Зворника, а превоз до Пилице, по наредби оптуженог Поповића, обезбеђују припадници војне и цивилне полиције, као и припадници Каракајске чете,

-на који начин су оптужени: узимањем за таоце око 700 цивила мушкараца муслиманске националности и нечовечним поступањем, кршили правила из чл. 3 став 1 тачка 1 под б) и ц) IV Женевске конвенције и правила из члана 4 став 1 и 2 тачка ц) и е) и чл. 5 Протокола II.

3) Принудно расељавање становника села Козлук

Дана 26.06.1992. године по претходном међусобном договору и заједничкој одлуци, у чему учествује и Јово Мијатовић, председник Скупштине општине Зворник (против кога је кривични поступак раздвојен), **принудно раселили** муслиманско становништво из села Козлук, тако што су најпре у раним јутарњим часовима, по наредби оптуженог Поповића, припадници јединица: Територијалне одбране које су биле под његовом командом, уз ангажовање од стране Штаба Територијалне одбране и оптуженог Поповића припадника полиције, као и тенковске чете и чете војне полиције, које јединице су тада припадале Зворничкој бригади, војно запосели село Козлук, а у Козлук отишли и то оптужени Поповић, уочи дана иссељавања у Кризни штаб Козлука, а оптужени Грујић и Јово Мијатовић у Полицијску станицу на дан

исељавања, где оптужени Грујић, преко једног припадника полиције у Полицијску станицу позива председника Месне заједнице Козлук – оштећеног Фадила Бањановића, коме усмено наређује да позове све становнике муслиманске националности да се у кратком року спреме да напусте село Козлук и иселе се преко Републике Србије ка другим земљама, након чега је Мијатовић оштећеном ултимативно саопштио да су опкољени и да се морају иселити, претећи да ће сви бити у супротном побијени; да би, на констатацију оштећеног Бањановића да они немају средства превоза, оптужени Грујић му саопштио да су аутобуси и камиони већ обезбеђени, након чега оштећени Бањановић, под тако створеним притиском, одлази из Полицијске станице и позива све своје сународнике – житеље села Козлук (укупно 1.649 лица), а потом самоиницијативно и Муслимане из села Скочић (укупно 173 лица) да се што је могуће пре спреме за исељавање; у ком времену су поједини припадници Територијалне одбране један број цивила Муслимана, истеривали из кућа и усмеравали према паркираним аутобусима и камионима, претходно ангажованим у ту сврху од стране Штаба Територијалне одбране и оптуженог Поповића, те Мијатовић Јове, при чему су неки припадници јединица неконтролисано пуцали и тако у ногу ранили оштећеног Галиба Хацића, цивила ██████████ стварајући тако атмосферу страха и принуде; да би пре укрцавања у возила прикупљеног становништва, било извршено пописивање цивила уз њихов потпис на припремљеном формулару са унапред откуцаном изјавом да се наводно добровољно исељавају, те је уз оружану пратњу припадника Територијалне одбране и полиције, конвој цивилног становништва отпраћен до Лознице, па након што је Црвеном крсту у Лозници уручен допис оптуженог Поповића којим је тражио пролазак оштећених кроз Републику Србију до граничне зоне са Републиком Мађарском у ком допису је наведено да оштећени остављају сву своју имовину општини Зворник уз лажну констатацију да се оштећени добровољно исељавају, Црвени крст Лознице је Комесаријату за избеглице Републике Србије, упутио писмену молбу да се цивилима наведених села одобри пролаз кроз Србију до Мађарске, преносећи у својој молби да је реч о наводно добровољном исељавању становништва, па по добијању дозволе «службени број од 26.06.1992 године» и боравка оштећених у железничким вагонима у трајању од једног до два дана, сви цивили се превозе до Палића, где се за неколико дана организује да лица која немају путне исправе ове добију, да би на крају, са овим личним документима, оштећени прешли прво у Мађарску, а потом и у друге земље Европе

-на који начин су принудно раселили 1.649 цивилних лица муслиманске националности из села Козлук и тиме кршили правила из чл. 4 ст.1 и 2 и правила из чл. 17 ст.2 Протокола II.

II

Оптужени ПОПОВИЋ БРАНКО

1) Злочини према цивилима муслиманске националности затвореним у Суду за прекршаје и „Новом извору“

а) Дана 16.05.1992.године, са једним неидентификованим припадником Територијалне одбране као својим пратиоцем, дошао у нелегално основан затвор Суда за прекршаје у Зворнику, наредио да из собе број 1 изађе у ходник затворени оштећени Смаиловић Рамиз [REDACTED] [REDACTED] цивилно лице муслиманске националности, и када је оштећени изашао оптужени Поповић му наредио да легне леђима на под, што је он морао да учини, након чега је пратилац опт.Поповића уз његову сагласност, оштећеног тукао по грудима ногама на којима су биле војничке чизме,

-чиме је према оштећеном **нечовечно поступао** и тако кршио правила из чл.3. ст.1. тач.1. под ц) IV Женевске конвенције и правила из чл.4. ст.1 и 2. тач. е) Протокола II.

б) Тачно неутврђеног дана у другој половини маја 1992. године, у затвор Суда за прекршаје са двојицом припадника Територијалне одбране и то сада пок. Маринковић Сашом, званим „Саша робија“ и Стојановић Анђелком, довео да се затворе без одлуке суда, **лишавајући их права на правилно и непристрасно суђење**, три цивилна лица муслиманске националности од којих је једно лице било оштећени Буљубашић Абдулах звани „Бубица“ [REDACTED] који је био видно телесно повређен, а који је био ухапшен 11.05.1992. године и приведен оптуженим Поповићу на испитивање након чега је уз његову сагласност 11./12.05.1992. године, оштећени затворен на пољопривредно добро „Економија“ где су га такође уз његов пристанак на последице, испитивали, тукли и мучили припадници Територијалне одбране познати као «Гогићевци» и «Краљевачка група», који су били под командом опт. Поповића, а међу којима су сигурно били Славковић Драган звани «Торо», правноснажно осуђен у предмету овога суда К.В. 5/05 и Савић Горан звани «Саво», који су оштећеног Абдулаха тешко претукли тако што га је Славковић тукао погама и рукама по глави и другим деловима тела, а Савић стајао наоружан у близини и притом са врата оштећеног одузели златан ланчић, док су други припадници наведених група оштећеном набили зашиљени колац у задњицу због чега се он тешко кретао, што је оптужени Поповић видео, а оштећени

Буљубашић се тада и пожалио свом познанику, заменику командира страже Лазаревић Сретену, да су му у Каракају „сељаци набили колац у задњицу“ и да има више масница по леђима од удараца, да би након пола сата оптужени Поповић сам лично из затвора издвојио цивиле муслиманске националности и то оштећене: Дахалић Хуса, Махмутовић Шукрију званог „Авдија“ ██████████, Хамзабеговић Химзу ██████████, Ђолнић Салиха ██████████, Демировић Муја ██████████, Гутић Шефа ██████████, Хациавдић Ниаза ██████████ и још двојицу неидентификованих цивила, којој групи оштећених је придружио и оштећеног Буљубашић Абдулаха и потом их све заједно са Маринковић Сашом и Стојановић Анђелком теретним возилом одвео из затвора Суда за прекршаје према Каракају, након чега је од стране НН припадника Територијалне одбране оштећени «Бубица» убрзо лишен живота, чији леш је заштићени сведок «М» који је био задужен за сакупљање лешева довезао теретним возилом са Црног врха да би га предао ради сахране оцу, што је оптужени Поповић претходно и обећао Буљубашић Јасни, свесно пропутивши да по одвођењу из затвора Суда за прекршаје предузме мере којима би заштитио његов живот и већ нарушени телесни интегритет и тиме **помогао** НН припадницима Територијалне одбране у **лишењу живота** оштећеног «Бубице»;

-на који начин је: лишио права на правилно и непристрасно суђење три лица, међу којима је био и оштећени «Бубица» и помагао НН припадницима ТО у лишењу живота оштећеног Бубице, и тиме кршио правила из чл.3 ст.1. тач.1 под а) и д) IV Женевске конвенције и правила из чл.4. ст.1 и 2. тач.а) и чл. 5 ст.1 тач. а) и чл. 7 ст. 2 Протокола II.

в) Неутврђеног дана, а пре 15.06.1992. године, издао наређење припадницима Територијалне одбране који су били под његовом командом, да приведу оштећену Стојкић Споменку, цивилно лице ██████████, због наводног ширења прича о злостављањима Муслимана у Дому културе у Челопеку, па када је оштећена о позиву била обавештена, и по њеном доласку у Штаб Територијалне одбране на дан 15.06.1992.године, опт.Поповић је при испитивању вређао речима „да је усташа“ и тукао шамарима – **нечовечно поступао** према оштећеној, а потом телефоном позвао Лазаревић Сретена, заменика командира у затвору Суда за прекршаје у Зворнику, коме је наредио да дође, преузме и затвори у овај затвор оштећену, без одлуке суда, **лишавајући је права на правилно и непристрасно суђење**, што је Лазаревић и учинио, да би потом у овај затвор и у затвор у „Новом извору“ где је оштећена након неколико дана премештена и где је провела укупно 76 дана, више пута долазио, поново испитивао оштећену и приморавао је да му пише изјаве;

-на који начин је: према њој нечовечно поступао и оштећену лишио права на правилно и непристрасно суђење, те тако кршио правила из чл.3. ст.1. тач.1. под ц) и д) IV Женевске конвенције и правила из чл.4. ст.1 и 2. тач.е) Протокола II.

2) Непредузимање мера заштите узетих талаца

а) У периоду од 29.05. па до око 1. јула 1992. године, за време док су у Дому културе у Челопеку била затворена 162 таоца - оштећена цивилна лица пребачена из „Новог извора“, која су чували припадници резервне полиције из Зворника само да не побегну, свесно пропустивши да преко полиције коју је ангажовао, предузме мере којима би заштитио живот и телесни интегритет талаца, па ни након упознавања са чињеницама да неки припадници Територијалне одбране дању и ноћу и у више наврата улазе у Дом културе у Челопеку и убијају оштећене, на које последице је пристао и тако им **помагао у убијању и телесном повређивању оштећених**, а у ком периоду су припадници Територијалне одбране у Дому културе у Челопеку лишили живота најмање 27 и ранили најмање 20 лица муслиманске националности од којих су неки злочини и утврђени правноснажним пресудама и то:

-осуђени Вучковић Душан звани „Репић“, припадник ТО Зворника, крајем јуна месеца 1992.године, у Дому културе у Челопеку убио 16 и ранио 20 лица, што је утврђено правноснажном пресудом Окружног суда у Шапцу К.бр.41/94 од 08.07.1996.године,

-осуђени Славковић Драган звани „Торо“ и Кораћ Иван звани „Зокс“, припадници ТО Зворника, неутврђеног дана у периоду од 05. до 10.06.1992 године, у Дому културе у Челопеку убили Хаџиавдић Хусеина и Хаџиавдић Нурију, што је утврђено правноснажном пресудом Већа за ратне злочине Окружног суда у Београду К.В.бр.5/05 од 29.05. 2008.године,

-припадници Територијалне одбране Јанковић Дарко зв.„Пуфта“ и сада пок.Вучковић Душан зв.„Репић“, дана 10./11.06.1992.године лишили живота Тухчић Абдулазиза, Хаџиавдић Салиха, Атлић Алију, Бикић Дамира, Бикић Шабана, Пезеровић Заима, Атлић Хасана, Капиџић Сакиба и Куршумовић Химзу, што је утврђено током правноснажно окончаног поступка пред овим судом К.В. 5/05,

-на који начин је помагао у убијању и телесном повређивању оштећених и тиме кршио правила из чл.3. ст.1. тач.1. под а) IV Женевске конвенције и правила из чл.4 ст.1 и 2 тач.а) и чл. 5 Протокола II.

б) Прво, у Техничко-школском центру у Каракају у периоду од 01. до 05. јуна 1992. године, а потом у Дому културе у Пилици у периоду од 05. до 08. јуна 1992. године, за време док су у овим објектима били затворени таоци – оштећена цивилна лица муслиманске националности из села Клиса, Ђулићи и др., (тачка I-2) ове пресуде) оптужени Поповић издао наредбу да у Техничко-школском центру, стражу држе и чувају таоце само да не побегну припадници Каракајске чете и јединице „Пиварски“, обе у саставу Територијалне одбране и под командом опт. Поповића, који су за време боравка оштећених у Техничко-школском центру ове физички мучили на тај начин што су их изводили из простора ограђеног арматуром, испитивали, тукли разним предметима и приморавали припаднике Каракајске чете да их и они туку, што су ови и чинили, да би их потом изводили у мању просторију до улаза у зграду и ту убијали из ватреног оружја, на који начин је убијено око 100 лица међу којима су сигурно били и Мајловић Авдија, Јашаревић Нурија и Јашаревић Авдо, чије лешеве је теретним возилом одвозио на „Герину кланицу“ заштићени сведок „М“; а у Дому културе у Пилици, опт. Поповић издао наредбу да стражу држе и чувају таоце само да не побегну, припадници Пиличке чете Територијалне одбране која је била под његовом командом, а услед којих пропуста су, припадници Територијалне одбране, а могуће и неки припадници Зворничке бригаде, из Дома извели и убили најмање тројицу неидентификованих талаца у близини Дома, свесно пропуштајући да за оба објекта изда наредбу и предузме мере којима би заштитио живот и телесни интегритет талаца, на које последице је опт. Поповић пристао и тако **помагао непосредним учиниоцима у лишавању живота оштећених;**

-на који начин је кршио правила из чл. 3 ст.1 тач.1 под а) IV Женевске конвенције и правила из чл. 4 ст.1 и 2 тач. а) и чл. 5 Протокола II

Од завршетка рата па до данас, од укупног броја талаца – око 700 лица затворених у Техничко-школском центру, од којих су преживели пребачени у Дом културе у Пилицу, (из ког Дома су дана 08.06.1992. године више неидентификованих лица у војној униформи међу којима су били и покојни Јосиповић Драган звани «Пипа», покојни Стојановић Бошко, као и Тодоровић Миладин звани «Целат», извели и теретним возилом у неколико тура одвезли оштећене на место Герина кланица у Каракају и ту их из ватреног оружја лишили живота), у масовним гробницама (примарним и секундарним) пронађено је и идентификовано укупно 352 лица, а међу њима се налазе и лица убијена у Техничко-школском центру од 01. до 05. јуна 1992. године:

На месту званом „Гребе“ до сада је идентификовано 1 лице, и то:

Мусић (██████████) Шабан (██████████);

На месту Грбавци (Бербића Мезарје) до сада је идентификовано 43 лица, и то:

Адемовић (██████████) Бериз (██████████), Алић (██████████) Рамиз (██████████),
 Авдић (██████████) Тазим (██████████), Авдић (██████████) Хазим (██████████), Авдић
 (██████████) Хрустан (██████████), Авдић (██████████) Хрустан (██████████), Авдић
 (██████████) Хасан (██████████), Бошњаковић (██████████) Рифет (██████████)
 Дардаган (██████████) Хусејн (██████████), Дардаган (██████████) Дамир из
 (██████████), Џафић (██████████) Сенад (██████████) Џинић (██████████) Алија из
 (██████████) Џинић (██████████) Мухамед (██████████), Грахић (██████████) Салих из
 (██████████) Грахић (██████████) Мурадиф (██████████), Гребић (██████████) Мустафа из
 (██████████), Халиловић (██████████) Фетија (██████████), Хамзић (██████████)
 Нешад (██████████), Хуремовић (██████████) Салко (██████████), Ибрић (██████████) Сејфо
 (██████████), Исламовић (██████████) Аган (██████████), Лимић (██████████)
 Ибрахим (██████████) Лолић (██████████) Мурат (██████████), Лупић (██████████)
 Рамиз (██████████), Мајловић (██████████) Јунуз (██████████), Мајловић
 (██████████) Енес (██████████), Мемичановић (██████████) Фехим (██████████), Мушић
 (██████████) Ахмет (██████████), Мушић (██████████) Џемил (██████████),
 Мустајбасић (██████████) Мустафа (██████████), Окановић (██████████) Рејф (██████████)
 (██████████) Омеровић (██████████) Мујо (██████████) Парган (██████████) Хусејн из
 (██████████) Рамић (██████████) Ризван (██████████), Рамић (██████████) Изо из
 (██████████) Селимовић (██████████) Емин (██████████), Селимовић (██████████)
 Смајо (██████████) Селимовић (██████████) Авдија (██████████), Смајић (██████████)
 Шемсудин (██████████), Субашић (██████████) Расим (██████████), Суљић
 (██████████) Музафир (██████████) Тахић (██████████) Адил (██████████), Терзић
 (██████████) Авдија (██████████)

На месту званом «Црни Врх» до сада је идентификовано 308 лица, и то:

Ахметовић (██████████) Аган из (██████████) Ахметовић (██████████) Исмет из
 (██████████) Алић (██████████) Мехо из (██████████), Алић (██████████) Ибрахим из
 (██████████), Алић (██████████) Самир из (██████████) Алић (██████████) Сафет из
 (██████████) Алић (██████████) Рефик из (██████████) Алић (██████████) Ренид из (██████████) Алић
 (██████████) Абдулах из (██████████) Алић (██████████) Сабит из (██████████) Алић (██████████)
 Самед из (██████████) Алић (██████████) Адил из (██████████) Алић (██████████) Осман из
 (██████████) Алић (██████████) Алија из (██████████) Алић (██████████) Нецад из (██████████)
 Алић (██████████) Рашид из (██████████) Алић (██████████) Нијаз из (██████████) Алић (██████████)
 Хариз из (██████████) Алић (██████████) Рецо из (██████████) Алић (██████████) Неџиб из
 (██████████) Алић (██████████) Фикрет из (██████████) Алић (██████████) Мехдин из (██████████)

Алић () Садик из () Алић () Авдо из () Авдић ()
 Нурија из () Авдић () Несиб из () Авдић () Елвир из
 () Авдић () Ариф из () Авдић () Џенит из ()
 Авдић () Хусејин из () Авдић () Мухамед из
 Авдић () Садик из () Бајрић () Сакиб из ()
 Бегановић () Муриз из () Бегановић () Мустафа из
 () Бегановић () Салкан из () Бегановић ()
 Сафет из () Бегановић () Џевад из () Бегановић
 () Идриз из () Бегановић () Рефик из ()
 Бегановић () Халил из () Бегановић () Џемил из
 Бекрић () Сабит из () Бекрић () Абдулах из ()
 Бошњаковић () Ибрахим из () Бошњаковић ()
 Мелвудин из () Бркић () Ахмет из () Брзовић
 () Бего из () Брзовић () Сејфо из ()
 Чектавица () Охран из () Черкић () Нурија ()
 Чолић () Фахрудин из () Чолић () Насуф из
 () Чолић () Мухамед из () Дардаган () Хасан из
 () Дардаган () Менсур из () Дардаган () Осман
 из () Дардаган () Суад из () Делић ()
 Нуриф из () Делић () Сеад из () Делић () Расим из
 () Делић () Зијад () Делић () Амир ()
 Делић () Смајил () Делић () Сафет () Делић
 () Хрустан из () Делић () Мирсад из () Делић
 () Сејдо из () Делић () Џемил () Делић ()
 Фахрудин () Делић () Нурија () Делић ()
 Нусрет () Делић () Нихад () Делић () Менсур из
 () Делић () Осман из () Догић () Мехмедалија из
 () Дураковић () Хајрудин () Дураковић ()
 Мумин () Џафић () Аган () Џафић ()
 Смаил () Џинић () Рифет () Џинић
 () Расим () Џинић () Мухамед ()
 Џинић () Хазим () Џинић () Енвер ()
 Џинић () Изет () Џинић () Харис из ()
 Џинић () Сабит () Џинић () Сејдалија из
 () Џинић () Мустафа () Џинић () Изет
 () Џинић () Химзо () Ђулић () Омер из
 () Ђулић () Јусуф из () Ђулић () Хајрудин из
 () Ђулић () Сабит из () Ђулић () Хазим из
 () Ђулић () Хајрудин () Ђулић () Сулејман ()
 () Ђулић () Неџад () Ђулић () Сеад из Ђулића,
 Ђулић () Емин () Ђулић () Мухамед ()
 Ђулић () Хајрудин () Ђулић () Адмир ()
 Ђулић () Алија () Ђулић () Исмет () Ђулић
 () Хазим () Ђулић () Џемил () Ђулић

([redacted] Рифет [redacted] Гакић ([redacted] Шабан [redacted] Гојкић
 ([redacted] Хамза [redacted], Гојкић ([redacted] Аган [redacted], Гојкић
 ([redacted] ин) Нијаз [redacted], Гојкић ([redacted] Хусеин [redacted], Гојкић
 ([redacted] Мустафа из [redacted] Гојкић ([redacted] Алија из [redacted] Гојкић ([redacted]
 Химзо из [redacted] Грахић ([redacted] Мујо из [redacted] Грахић ([redacted] Хазим
 [redacted], Грахић ([redacted] Хасан [redacted], Грахић ([redacted] Мирсад из
 [redacted], Грахић ([redacted] Хајдар [redacted], Грахић ([redacted] Мухамед из
 [redacted] Грахић ([redacted] Рефик [redacted], Грахић ([redacted] Салко из
 [redacted] Грахић ([redacted] Халчо [redacted] Грахић ([redacted] Сенад из
 [redacted] Грахић ([redacted] Халил [redacted], Грахић ([redacted] Алија из
 [redacted] Грахић ([redacted] Алија [redacted], Грахић ([redacted] Нијаз из
 [redacted] Грахић ([redacted] Хамед [redacted], Грахић ([redacted] Мехмед из
 [redacted] Грахић ([redacted] Јасмин из [redacted] Грахић ([redacted] Сафет из
 [redacted] Грахић ([redacted] Сејад из [redacted] Грахић ([redacted] Елвир из
 [redacted] Грахић ([redacted] Ибрахим [redacted], Грахић ([redacted] Нурија из
 [redacted] Грахић ([redacted] Авдо из [redacted] Хајдаревић ([redacted] Мехмед
 [redacted] Хајдаревић ([redacted] Харис [redacted] Халиловић
 [redacted] Шемсудин [redacted] Хамзић ([redacted] Ибрахим [redacted], Хамзић
 ([redacted] Едвин [redacted] Хамзић ([redacted] Изет [redacted] Хамзић ([redacted]
 Расим из [redacted], Хамзић ([redacted] Асим [redacted] Хамзић ([redacted] Хрусто
 из [redacted] Хамзић [redacted] Шабан [redacted], Хасановић ([redacted]
 Мурадиф [redacted] Хасановић ([redacted] Фетија [redacted], Хасановић ([redacted]
 Муриз [redacted] Хасановић ([redacted] Русмин [redacted] Хасановић ([redacted]
 Сејдо [redacted], Хасановић [redacted] Фехро из [redacted] Хасановић
 ([redacted] Хасан из [redacted] Хасановић ([redacted] Хусејн из [redacted] Хоџић
 ([redacted]) Ибришим [redacted] Хрустић ([redacted] Мехмедалија [redacted]
 Хрустић ([redacted] Ферхат [redacted] Хрустић ([redacted] Мухамед из
 [redacted] Хрустић ([redacted] Фикрет [redacted] Хрустић ([redacted] Федахија
 [redacted], Хрустић ([redacted] Фехрат [redacted] Хрустић ([redacted] Фетија из
 [redacted] Хрустић ([redacted] Кајтаз [redacted] Хрустић ([redacted] Мухамед из
 [redacted], Хрустић ([redacted] Мехмедалија [redacted] Хрустић ([redacted] Неџад из
 [redacted] Хрустић ([redacted] Мевлудин [redacted] Хуремовић [redacted]) Сафет
 [redacted], Хуремовић ([redacted] Мирзет [redacted] Хуремовић ([redacted]
 Исмет [redacted], Хусејновић ([redacted] Сејфо [redacted], Хусејновић [redacted]
 Расим [redacted], Хусејновић ([redacted] Нихад из [redacted] Хусејновић ([redacted]
 Мехдин [redacted], Хусејновић ([redacted] Шевко [redacted], Ибрахимовић
 ([redacted] Химзо [redacted] Ибрахимовић ([redacted] Елвир [redacted]
 Ибрахимовић [redacted] Јасмин [redacted], Ибрахимовић ([redacted] Изет из
 [redacted], Ибрахимовић ([redacted] Еснаф [redacted], Ибрахимовић ([redacted]
 Мухамед [redacted], Ибрахимовић ([redacted] Осман из [redacted], Исламовић
 ([redacted]) Елвир [redacted] Исламовић ([redacted] Шабан из Петковаца,
 Исламовић ([redacted] Мустафа из [redacted] Исламовић ([redacted]) Рамиз
 из [redacted] Јахић ([redacted] Ејуб из Ше [redacted] Јашаревић ([redacted] Авдо из
 [redacted] Јашаревић [redacted] Бајро [redacted], Јашаревић ([redacted] Нурија из

[redacted] Јашаревић ([redacted] Хасан [redacted], Јашаревић ([redacted] Елвир из
 [redacted] Јашаревић ([redacted] Вехид [redacted] Јашаревић ([redacted] Џафер из
 [redacted] Кахримановић ([redacted] Нешад [redacted], Кадрић ([redacted]
 Мирсад [redacted] Калајчић ([redacted]) Химзо из [redacted], Лолић
 ([redacted] Џемо [redacted], Лолић ([redacted] Џевад [redacted], Лолић
 ([redacted] Ахмет [redacted] Лолић ([redacted] Енвер из [redacted] Лолић
 ([redacted] Хајро [redacted] Лолић ([redacted] Салих [redacted] Лупић
 ([redacted] Омер [redacted] Лупић ([redacted] Авдо [redacted], Лупић
 [redacted]) Махмут [redacted], Лупић ([redacted] Мехо [redacted],
 Лупић ([redacted]) Рамо [redacted], Лупић ([redacted] Ибро [redacted]
 [redacted] Лупић ([redacted] Јусуф из [redacted] Лупић [redacted] Исмет из
 [redacted] Мехмедовић ([redacted] Хамдија [redacted]
 Мемиџановић ([redacted] Алија [redacted], Мухамедбеговић ([redacted] Адмир
 из [redacted] Муратовић ([redacted] Идриз [redacted] Муратовић ([redacted]
 Сенад [redacted], Муратовић ([redacted] Бериз из [redacted] Мусић ([redacted]
 Сајид [redacted] Мусић ([redacted] Мехо [redacted] Мусић ([redacted]
 Абдурахман из [redacted], Мусић ([redacted] Изудин из [redacted], Мусић
 ([redacted] Салих [redacted] Мусић ([redacted] Хакија [redacted], Мусић
 ([redacted] Мехмед из [redacted], Мустафић ([redacted] Сенад [redacted]
 Мустајбашевић ([redacted] Самир из [redacted] Мустајбашевић ([redacted] Адмир из
 [redacted] Мустајбашевић ([redacted] Рамо [redacted] Мустајбашевић ([redacted]
 Елвир [redacted] Мустајбашевић ([redacted] Изудин [redacted], Нукић [redacted]
 Исмет из [redacted] Окановић ([redacted] Омер из [redacted] Окић [redacted]
 Ибрахим [redacted], Окић ([redacted] Фехрат [redacted], Омеровић ([redacted]
 Сулејман [redacted], Омеровић ([redacted] Мерсудин [redacted], Омеровић
 ([redacted] Зеир [redacted], Омеровић ([redacted] Мухарем [redacted]
 Омеровић ([redacted] Сафет [redacted], Омеровић ([redacted] Един [redacted]
 Осмић ([redacted] Изудин [redacted], Осмић ([redacted] Фахрудин [redacted]
 Осмић ([redacted] Јасмин [redacted] Парган ([redacted] Мустафа [redacted]
 Парган ([redacted] Сенад из [redacted] Рамић ([redacted] Хамдија из [redacted]
 Рамић ([redacted] Исмет из [redacted], Рамић ([redacted] Мехмедалија из
 [redacted], Рамић ([redacted] Неџиб [redacted], Рамић ([redacted] Мухидин [redacted]
 [redacted] Рамић ([redacted] Мустафа [redacted] Рамић ([redacted] Мурат [redacted]
 [redacted] Рамић ([redacted] Фетија [redacted] Сакић ([redacted] Салих [redacted]
 Салиховић ([redacted] Менсур [redacted], Салкић ([redacted] Рамо из [redacted]
 Сеферовић ([redacted] Хусејн из [redacted], Селимовић ([redacted] Зенун из
 [redacted], Селимовић ([redacted] Осман из [redacted] Селимовић ([redacted]
 Рифет [redacted], Селимовић ([redacted] Аган из [redacted] Селимовић ([redacted]
 Емир [redacted], Селимовић ([redacted] Мевлудин [redacted], Селимовић
 ([redacted] Хусејн из [redacted] Селимовић ([redacted] Џевад из [redacted]
 Селимовић ([redacted] Хасан из [redacted] Смајић ([redacted] Авдо [redacted]
 Смајић ([redacted] Авдија из [redacted], Смајић [redacted] Фахрудин [redacted]
 [redacted], Смајловић ([redacted] Салко [redacted], Смајловић ([redacted] Исмет
 [redacted], Смајловић ([redacted] Смајо из [redacted] Софтић [redacted]

Хакија из [REDACTED], Софтић ([REDACTED]) Сафет из [REDACTED],
 Софтић ([REDACTED]) Мешан [REDACTED], Суљић ([REDACTED]) Узеир из
 [REDACTED], Суљић ([REDACTED]) Ибрахим [REDACTED], Шерифовић ([REDACTED]) Хајдар
 из [REDACTED] Шерифовић ([REDACTED]) Сафет [REDACTED], Шерифовић ([REDACTED]) Рифет
 [REDACTED], Шерифовић ([REDACTED]) Енес [REDACTED], Тахић ([REDACTED]) Смајл из
 [REDACTED], Тахић ([REDACTED]) Мирсад [REDACTED], Тахић ([REDACTED]) Аган из
 [REDACTED], Тахић ([REDACTED]) Музафир [REDACTED], Тахић ([REDACTED]) Амир
 [REDACTED] Тахић ([REDACTED]) Хасан [REDACTED] Тахић ([REDACTED])
 Мустафа из [REDACTED], Таловић ([REDACTED]) Есед из [REDACTED] Таловић ([REDACTED])
 Хајро из [REDACTED] Терзић ([REDACTED]) Рифет из [REDACTED] Терзић ([REDACTED]) Сејад из
 [REDACTED] Терзић ([REDACTED]) Рашид из [REDACTED] Терзић ([REDACTED]) Рефик из
 [REDACTED] Топаловић ([REDACTED]) Изет из [REDACTED] Топаловић ([REDACTED])
 Асим [REDACTED], Топаловић ([REDACTED]) Суљо [REDACTED], Топаловић
 ([REDACTED]) Аљо из [REDACTED] Топаловић ([REDACTED]) Сафет [REDACTED]
 Топаловић ([REDACTED]) Ибрахим из [REDACTED]

-чиме су извршили кривично дело ратни злочин против цивилног становништва из члана 142 став 1 КЗ СРЈ у саизвршилаштву, у вези члана 22 КЗ СРЈ а опт. Поповић и у помагању, у вези чл. 24 КЗ СРЈ,

па их суд, применом наведених законских одредаба, те чланова 4, 5, 33, 38, 41 и 50 КЗ СРЈ, те члана 356 ЗКП-а,

О С У Ђ У Ј Е

Оптуженог БРАНКА ГРУЈИЋА на казну затвора у трајању од 6 (шест) година, у коју му се урачунава време које је провео у притвору почев од 01.06.2005. године, када је лишен слободе, па до 09.11.2010. године, када му је притвор укинут, а

Оптуженог БРАНКА ПОПОВИЋА на казну затвора у трајању од 15 (петнаест) година, у коју му се урачунава време које проводи у притвору почев од 17.02.2005. године, када је лишен слободе, па надаље.

На основу одредбе члана 193, 194 и 196 ЗКП-а, оптужени Бранко Грујић и Бранко Поповић се обавезују да на име паушала плате суду износе од по 50.000 (педесет хиљада) динара, у року од 30 дана од дана правноснажности пресуде, под претњом принудног извршења, као и да плате трошкове кривичног поступка о чијој висини ће се одлучити посебним решењем.

На основу одредбе члана 206 ЗКП-а оштећени се, ради остваривања имовинско-правног захтева, **УПУЋУЈУ на парницу.**

О б р а з л о ж е њ е

Оптужницом Тужилаштва за ратне злочине РС КТРЗ бр. 17/04 од 12.08.2005.године, оптуженима Бранку Грујићу, Бранку Поповићу, Душану Вучковићу, Драгану Славковићу, Ивану Кораћу, Синиши Филиповићу и Драгутину Драгићевићу, стављено је на терет извршење по једног кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142 став 1 КЗ СФРЈ.

Захтевом за спровођење истраге, осим ових оптужених, био је обухваћен и **Јанковић Дарко, звани «Пуфта»**, коме је решењем истражног судије Ки.В. бр.3/05 од 18.03.2005.године одређен притвор из разлога предвиђених одредбом чл.142.ст.2 тач.1 и 5 ЗКП-а, а дана 15.08.2005. донета наредба за издавање потернице, те решење којим је против окривљеног прекинута истрага, јер исти није био достижан државним органима.

Дана 02.01.2010. године Јанковић Дарко је лишен слободе и будући да је означен као саизвршилац оптужених Савић Горана и Ђилерцић Саше (такође непосредних извршилаца у предмету овог суда К.В.1/08), након окончања истраге и подизања оптужнице против Јанковић Дарка, спојени су поступци против ове тројице оптужених, а главни претрес је отпочео изнова дана 21.10.2010. године у предмету који се води под бројем К-По2 бр. 23/2010.

Напред наведеним захтевом за спровођење истраге обухваћен је и **Јово Мијатовић**, председник Општине Зворник у наведеном периоду, те је и у односу на њега донето решење о спровођењу истраге. Будући да се осумњичени Мијатовић налази у бекству - у Аустралији, и према њему је одређен притвор решењем истражног судије од 15.8.2005. и прекинута истрага, те расписана међународна потерница. Читањем дописа МУП-а Републике Србије - Национални централни биро Интерпола Београд од 10.2.2009. године, утврђено је да Мијатовић Јово борави у Аустралији, те да *не постоји могућност* да Аустралија спроведе екстрадициони поступак који је затражен, с обзиром да Република Србија није на списку земаља наведених у аустралијском закону о екстрадицијама из 1998. (документ бр.4558/2102 у списима).

На првом главном претресу током поступка одржаном дана 28.11.2005. године, према оптуженом **Душану Вучковићу зв. Репић** услед смрти је обустављен кривични поступак.

Тужилаштво за ратне злочине РС је дана 06.03.2008. године поднело чињенично измењену и прецизирану оптужницу, а на главном претресу одржаном дана 14.04.2008. предложило да се кривични поступак у односу на оптужене Грујић Бранка и Поповић Бранка раздвоји и посебно доврши, те је на главном претресу дана 26.05.2008 године, раздвојен поступак под бројем К.В. бр. 5/05 у односу на оптужене Бранка Грујића и Бранка Поповића и одређено је да ће се према њима поступак посебно довршити.

Пресудом Окружног суда у Београду К.В.бр. 5/05 од 12.06.2008. године, која је преиначена само у погледу одлуке о казни пресудом Врховног суда Србије у Београду Кж I РЗ 3/08 од 8.4.2009, оптужени Драган Славковић, Иван Кораћ и Синиша Филиповић оглашени су кривим због извршења кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из чл. 142 КЗ СФРЈ у саизвршилаштву у вези чл. 22 КЗ СФРЈ, те је оптужени Драган Славковић осуђен на казну затвора у трајању од 12 година, оптужени Иван Кораћ на казну затвора у трајању од 9 година, док је оптужени Синиша Филиповић осуђен на затворску казну у трајању од 3 године. Оптужени Драгутин Драгићевић је, на основу чл. 355 тач.3 ЗКП-а, ослобођен од оптужбе да је извршио предметно кривично дело.

Ова правноснажна пресуда нераскидиво је повезана са пресудом донетом у односу на оптужене Грујића и Поповића, будући да су њом обухваћени непосредни извршиоци радњи овог кривичног дела.

Тужилаштво за ратне злочине РС је, након поменутог раздвајања поступка у односу на оптужене Грујића и Поповића, поднело нову оптужницу КТРЗ бр.9/06 од 22.10.2008 године, којом је оптуженима Бранку Грујићу и Бранку Поповићу стављено на терет извршење кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142 став 1 КЗ СФРЈ, обухватајући радње у Техничко школском центру и Дому културе Пилица.

На главном претресу одржаном дана 20.11.2008 године, кривични поступак који се под овим судом водио против оптужених Бранка Грујића и Бранка Поповића у предмету К.В.бр. 7/08 по оптужници КТРЗ бр. 9/06 од 22.10.2008 године, спојен је са поступком под бројем К.В.бр. 6/08 који се водио против истих оптужених, а по прецизираној оптужници Тужилаштва за ратне злочине КТРЗ бр. 17/04 од 06.03.2008 године, те је истовремено одређено да ће предмет убудуће носити број К.В. 6/08, који је касније заведен под бројем К-По2 28/2010.

Оптужницом која је коначно прецизирана актом Тужилаштва за ратне злочине РС од 28.10.2010. године, односно 4.11.2010. године, се оптуженима на терет ставља извршење кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из чл.142. ст.1. КЗ СРЈ у вези чл.22. КЗ СРЈ.

У завршној речи на главном претресу дана 5.11.2010. након анализе изведених доказа, заменик тужиоца за ратне злочине је предложио да окривљени буду оглашени кривима и кажњени по закону, уз оцену свих олакшавајућих и отежавајућих околности од значаја за одмеравање казне.

Пуномоћници оштећених и оштећени Мевлудин Лупић су у завршној речи оценили да је оптужница доказана бројним изведеним доказима и истакли имовинско-правни захтев.

ОДБРАНЕ ОПТУЖЕНИХ

Оптужени Бранко Грујић у фази истраге бранио се ћутањем, а одбрану је изнео на главним претресима 28. и 29. новембра 2005., 29.12.2008., те 16.2.2010. године, након поновног отварања главног претреса услед измене у саставу већа, наводећи да не признаје кривично дело, нити кривичну одговорност.

Наводи да је за председника Општинског одбора СДС-а изабран 01.09.1991. године, да су крајем децембра 1991. са Пала добили Упутство о деловању органа српског народа у ванредним условима – варијанта А и Б, и након пет-шест дана, поступајући по Упутству, формирали Српску општину Зворник и усвојили акта општине. Према том Упутству аутоматски је као председник Општинског одбора СДС-а постао председник Кризног штаба који је формиран крајем децембра 1991. и на тој функцији био је до 05. – 06. априла 1992. Планирано је да у случају сукоба изађу из Зворника на српску територију и да сво српско становништво и српска села уђу у ту територију. Зворник је потпадао под варијанту Б, као град са мањинским српским становништвом, с обзиром да је општина Зворник имала већинско муслиманско становништво са 76% Муслимана на градској територији. Српска Скупштина изабрана је 27. децембра 1991., а председник СО Зворник био је Јово Мијатовић, народни посланик у Скупштини Републике Српске, али иако је конституисана, Скупштина није радила. Кризни штаб је имао 7-8 чланова, одлучивало се већином гласова, састанцима је понекад присуствовао и другооптужени у својству посматрача и саветника. Дана 4. априла 1992. Алија Изетбеговић наредио је мобилизацију, начелник СУП-а у Зворнику је делио пушке само

Муслиманима, па је Кризни штаб српске општине извучен у Каракај (индустријска зона на 3 км од Зворника), у фабрику «Алхос», а Муслимани су остали у Зворнику.

Даље наводи да је муслиманско становништво било у Зворнику до уласка Арканове војске 09. априла 1992.

Објашњава да га је 06. априла 1992. Аркан, кога је у Зворник довео заштићени сведок «К» ("Q") - командир полиције у време избијања сукоба, и то из Бијељине коју је већ узела Арканова војска, сменио са места председника Кризног штаба и поставио сведока «К» који је руководио Кризним штабом до 10. априла. Сведок "Q" је иначе Арканову јединицу довео у Радаљску бању код Малог Зворника.

Зна да је у Малом Зворнику у хотелу «Језеро» 06. или 07. априла одржан састанак коме није присуствовао, где су били српски преговарачи – Јово Ивановић - председник Извршног одбора и Јово Мијатовић - председник српске општине (према коме је поступак раздвојен), као и четворица Муслимана, а Мијатовић и Ивановић су му причали да су у сали затекли Аркана и његовог заменика Пеју, да их је Аркан постројио и питао ко их је овластио да са Муслиманима деле српску земљу, да је онда Пејо почео да туче Мијатовића и Ивановића, а Муслиманима је запретио да се до ујутру предају истицањем беле заставе у Зворнику.

Наредбу о општој мобилизацији и одлуку о проглашењу ратног стања на територији општине донео је Кризни штаб у време кад је он био одсутан.

Од 06. до 10. априла боравио је у Малом Зворнику и чуо када је ујутру 9. априла почело да се пуца у Зворнику, те се након пар сати огласио Радио «Зворник» и српски спикери су рекли да је Зворник слободан, па је отишао у «Алхос» где су му рекли да су Арканове јединице растерале «Зелене беретке» и преузеле власт у Зворнику. Тада је Аркан у Зворнику био најјача војна сила. Иначе, близу Дома културе у Челопеку (оближњем селу), било је 5-6 тенкова који су припадали јединици ЈНА која је дошла из Хрватске под командом Драгана Обреновића, а најближи гарнизон ЈНА био је у Тузли. 05. априла донета је прва пробна одлука о мобилизацији, јер је претходно нападнута колона војника ЈНА у Сапни, па је Кризни штаб наредио да се изврши пребројавање војно способних, обављена је смотра по налогу Кризног штаба чији је био председник, а свако село формирало је своје сеоске страже.

За време узимања Зворника 09. априла било је погинулих, а након тога дана са Кула града (село на брду изнад Зворника) муслимански

снајперисти су гађали, па је 26. априла једна јединица редовне војске протерала «Зелене беретке» са Кула града. Још у октобру 1991. имали су информацију да је на месту Годуш постројена јединица «Зелених беретки», да је на Кула граду постојала јединица од 400-500 војника чега су се Срби плашили.

Након заузимања Зворника 09. априла преко радија су сви Срби и Муслимани позвани да се врате кућама, а радници на посао и сви су то и учинили.

Оптуженог Бранка Поповића упознао је у јесен 1991. у Малом Зворнику у хотелу «Језеро» када му га је сведок «К» представио као свог пријатеља из Србије. Другооптужени се опет појавио када је дошао Аркан и негде пред почетак сукоба сведок «К» га је представио као «Марка Павловића», рекавши да је он дошао да помогне у организовању Кризног штаба. Није хтео Поповића да пита шта је по професији, јер "боље је некада нешто и не знати", а када је Зворник "узет", Марко је често долазио и присуствовао састанцима.

На седници Кризног штаба дана 10. априла Марко Павловић који је био искусан, говорио је да морају одмах да се успоставе органи реда, раздвоје цивилне структуре од војске, те је оптужени Грујић привремено прихватио функцију вршиоца дужности председника Извршног одбора и био је председник Привремене владе од 12. априла до почетка јула 1992., која се према донетој одлуци састајала два пута седмично.

У априлу су остали без команданта Штаба ТО, нико није прихватао ту функцију и на седници Владе на којој је присуствовао и другооптужени као саветодавац и кога су прихватили као свог члана јер је имао искуства, те који је представљен као мајор, неко од чланова Владе предложио је да га поставе за команданта Штаба ТО, што је и учињено одлуком Привремене владе од 28. априла 1992. године.

Дана 20. маја формирана су два органа Владе - Ратни секретаријат, који је чинила група људи која се бринула о потребама војске, мобилизацији, и Ратни штаб који је био задужен да донесе неке привремене одлуке које је требало верификовати на првој седници Владе, а која иначе није могла да одлучује о борбеној употреби јединица ТО, нити јединица полиције.

Ратни штаб никад није заседао већ су се само чули телефоном, а Ратни секретаријат је радио на исти начин - седне пар начелника, договоре шта треба решити и после се то изнесе на седници Владе.

У јуну – јулу званично је проглашена Војска Републике Српске и полако је кренуло њено формирање и претварање ТО у јединице Војске РС. На предлог Марка Павловића формирали су Јединствену војно територијалну команду одлуком од 16.06.1992. године. Зворничка бригада формирана је, како наводи, око 01. или 15. јуна, а када је дошао командант потпуковник Благојевић, договорили су се да другооптужени оформи једну јединицу од старијих људи која ће штитити мостове, банке и предузећа. То је било прелазно време и не зна ко је у то време био главни за војску – Благојевић или Марко Павловић, вероватно су се заједно договарали јер не зна колико је то прелазно време трајало. Војска ЈНА је отишла, а формирање бригаде је био дужи процес. Речено је да је војска формирана и да иде на терен, а да је у Зворнику нова територијална одбрана - војно територијална команда. Састанцима Владе присуствовао је начелник војног одсека, командант Штаба територијалне одбране, начелник СУП-а, председник суда и на њима се причало о свим проблемима, а свако је из свог ресора подносио извештаје.

На претресу одржаном дана 29.12.2008., навео је да заправо Марко Павловић 16. јуна није био у Зворнику, па је сведок «К» предложио да га позову, што су и учинили и он је прихватио да дође, да помогне да се по селима устроје страже и обезбеде објекти.

Војина Вучковића "Жућу" - командира добровољачке јединице «Игор Марковић» први пут је видео 08. априла у Штабу у Каракају и он је углавном контактирао са Аркановим Пејом, а у то време сви добровољци били су добро дошли. Негирао је наводе сведока Вучковића да је примио добровољце 07. априла, да га је поставио за команданта добровољаца, да је постојала таква писмена одлука, наводећи да од 10. априла никакав контакт није имао са Жућом, а да су Жућа и његови војници три пута хтели да га стрељају, тврдећи да је Општина тражила помоћ у људству, да су добровољци долазили сами, јављали се у Штаб ТО, а одатле су распоређивани. Од грађана и чланова Владе чуо је да је Жућина јединица приводила, саслушавала, да су малтретирали неке људе и о томе је информисан другооптужени, те је одмах по постављању другооптуженог за команданта Штаба ТО, донета одлука да се Жућина јединица мора ставити под команду ТО или да напусти територију са чиме се Жућини нису сложили, те су 08. маја извршили напад на Штаб ТО. Наводи да је те вечери случајно наишао у Штаб ТО где је затекао официра војске Драгана Обреновића, начелника СУП-а Милоша Пантелића и командира Станице полиције Маринка Васића, да је упао Жућа са митраљезом и шест-седам људи, да је у све њих уперео оружје тражећи да он као председник Владе потпише одлуку да "српски четници" преузимају команду над општином. Пошто су ту били присутни и командант војске Драган Обреновић и командант Штаба ТО, Марко Павловић, никога о овом догађају није

обавестио, иначе би нормално обавестио Радована Карацића. Марко је обећавао да ће то завршити и утицао је да се ситуација смири.

На претресу 25.03.2008. оптужени је препознао потврду од 17. маја коју је предао сведок Мирослав Вуковић Челе – координатор добровољаца, у којој се наводи да добровољац није чинио ратне злочине, наводећи да је Марко Павловић, након што је преговарао са добровољцима, дошао у општину и рекао да су добровољци условили напуштање Зворника добијањем такве потврде, па је он потписао такав образац у коме стоји да они нису чинили ратне злочине, а не сећа се којим добровољцима су дате те потврде.

Наводи да су припадници Жућине јединице били професионалци, претходно су били у рату у Хрватској, а локална војска била је без ратног искуства, нико није смео да потегне пушку ни у непријатеља а камоли на Србина, а на Влади су критиковали потезе добровољаца који су свашта радили, не наводећи заправо шта су то радили.

Финансирање добровољаца покривало се из буџета општине као и сви трошкови. Благајник из Штаба ТО подизао је новац и односио у Штаб. Осим Жућине јединице биле су и јединица «Пиварски», «Бели орлови», Гогићевци из Лознице. Лично није имао увида ко од добровољаца прима а ко не прима плату, а све исплате је одобравао командант Штаба ТО за војску, а начелник СУП-а за полицију. Након што би стигао списак са потписом команданта Штаба ТО којим одобрава исплату за војнике, то је морало бити пропраћено одлуком Владе за сваки месец, а оптужени Поповић би говорио на састанку «Имам толико и толико војника и тражим толико и толико плата» и он је у њега имао поверење.

Секретар за привреду Стево Радић био је близак са јединицом "Игор Марковић" – "Жуте осе" и можда је и злоупотребио своју функцију и исплатио им плате за мај иако су тада напали Штаб.

Добровољце је ухапсила специјална јединица МУП-а са Пала крајем јула 1992. године када је формирана јединица за такву акцију, иако је Јово Мијатовић и пре тога ишао на Пале и присуствовао свим састанцима Владе на Палама и знао све што и оптужени. Биљана Плавшић дошла је у Зворник одмах након што је узет, а Радован Карацић негде у јуну или јулу.

Пре хапшења Жућине јединице од стране специјалаца са Пала, чуо је да је Жућо одузео кола министру Остојићу из Владе Републике Српске и ухапсио га и малтретирао.

Начелник СУП-а, Милош Пантелић (пок.) их је на седници Владе обавештавао да има притворених људи ради саслушања и да их држе у СУП-у. Комунално предузеће организовало је скупљање лешева по граду на основу дојава од стране грађана и он о томе ништа не зна иако је Влада плаћала трошкове Комуналном предузећу чији директор (прим: Неђо Младеновић) је позиван на седнице Владе и тражио новац. На Влади је донета одлука у вези са местима где ће бити сахрањивани лешеве и то у посебна гробља Срби и Муслимани, постојала је Комисија за асанацију терена и њен председник Коста Ерић. Након 1992. године, министар одбране Републике Српске – генерал Суботић је, дошавши у Зворник код њега у општину, питао где може наћи војну документацију о сахрањенима и оптужени га је одвео у Комунално где је Суботићу спискове дао Коста Ерић. У то време није знао да су лешеве премештени у секундарне гробнице. На претресу 29.12.2008. године, навео је да је Привремена влада одлуком од 19. априла 1992. формирала Асанациону комисију, али да су ту одлуку поништили на захтев команданта ШТО Марка Павловића и 28. априла донели одлуку о стављању ван снаге ове одлуке. Одлуком од 28.4. предвиђено је да послове везане за асанацију бојишта преузима и организује командант Штаба ТО. Директор Комуналног предузећа, Неђо Млађеновић је био у истој згради где и Штаб ТО и ту су се договарали асанациона комисија, Неђо и Штаб ТО. На захтев Штаба ТО или асанационе комисије, Влада је доносила одлуку о отварању нових гробаља, јер су сва била пребукирана.

Изјашњавајући се о наводима оптужнице који се односе на узимање талаца **Дивичана** (тач. I - 1 изреке пресуде), објаснио је да је крајем маја 1992. године Привремена влада обавештена да су са Дивича (муслиманско село удаљено 3 км од града) звани телефоном, да Дивичани траже да неко дође да са њима разговара, те је командант Штаба ТО, Марко Павловић, отишао на Дивич и потом обавестио Владу да Дивичани желе да пређу на територију под муслиманском контролом, након чега су договорили са Јовом Мијатовићем да он као посланик и званични председник општине обезбеди место где могу да пређу, што је Јово прихватио и после обавестио Владу да је договорио да Дивичани на Хан Пјеску пређу према Кладњу, те је организован њихов транспорт, обезбеђени аутобуси и полицијска пратња и људи су отишли, попаковани у аутобусе. Следшег дана ујутру, за време седнице Владе, видео је са прозора из канцеларије пар аутобуса из којих су излазили људи. Полицајац који је пратио Дивичане ушао је на седницу Владе, обавестио их да су Дивичани враћени са линије, секретар за привреду задужио је да се људима обезбеде хлеб, млеко, ту су се мало задржали и кренули поново ка Тузли пошто су хтели да изађу из Зворника, те је Влада усмено одлучила да их треба послати ка Тузли, јер су их негде морали послати. Аутобуси су отишли и он о томе више ништа не зна. Након дан-два на седници Владе сазнао је да је неко наредио да се

војно-способни мушкарци раставе од жена и деце и мисли да је начелник СУП-а Пантелић (сада пок.) рекао да је већ контактирао сабирни центар у Батковићу и да ће их послати тамо или их пустити да пређу у Србију.

Није му познато да су Дивичани били три дана у згради «Новог извора» у коју зграду никада није ишао и која је у то време била празна, а удаљена је од седишта Владе 100 метара. Негирао је наводе оштећених Дивичана који су га теретили да им се обратио у «Новом извору». Вероватно је, како наводи, Пантелић Милош те људе сместио на пар дана. Негирао је да је знао да су људи у Дому културе Челопек били затворени, тврдећи да ниједан орган није известио Владу да је формиран неки затвор.

Међутим, на претресу од 26. маја 2006., након саслушања сведока «Н», рекао је да је заправо знао да су неки људи били у «Новом извору» и Суду за прекршаје у почетку рата, чим су ти затвори основани. Чуо је да у Батковићу има сабирни центар и да се одатле врши размена заробљеника за Тузлу, али се он више није интересовао за Дивичане да ли су стигли у Батковић, нити му је пало на памет да било кога пита, па ни начелника СУП-а (сада покојног Пантелића) јер је имао пуно проблема и посла. Њега нико није информисао како су обезбеђени аутобуси за превоз људи. О Дому културе у Челопеку (у даљем тексту ДКЧ) не зна ништа и наводи да је то организовао начелник СУП-а Пантелић, мада је раније у својој одбрани рекао да се Пантелић разболео и отишао 23. маја (прим: пре затварања Дивичана у ДКЧ).

Изјашњавајући се о наводима оптужнице у вези присилног пресељења мештана села **Козлук**, оптужени је објаснио да је Козлук, највеће муслиманско село у општини са око пет хиљада становника пре рата, у први мах у априлу прихватило лојалност, предало оружје, имало заштиту, телефон, струју, воду, храну, санитет, да је председник Месне заједнице Козлук - Фадил Бањановић, одмах ступио у контакт са Аркановим мајором Пејом. Објаснио је да је са Пејом ишао код Бањановића у априлу, а почетком маја сазнали су да Козлук и околна села Шепак и Скочић хоће да се иселе ка Тузли. Пејо је рекао да им то не могу дозволити, тражио је помоћ из Тузле, па су дошли хоџа из Тузле и владика зворничко-тузлански Качавенда, те је одржан митинг испред џамије у Козлуку са циљем да се Козлукани убеди да остану. Иако је владика са Пејом и српским руководством успео да их убеди да се врате кућама, људи су се и даље преко Дрине извлачили у Србију и одлазили, те је у Козлуку остала трећина становника који су нормално живели све до краја јуна, када су се поново уплашили јер су се водиле борбе у суседним селима, мада њих нико није нападао. Имали су и своје сународнике који су раније отишли у иностранство, па су их вероватно и они позивали, те су Козлукани, жељни да изађу, хтели да побегну из разлога безбедности и страха, иако у самом

Козлуку није било борби, а присутан је био и наслеђен страх из прошлих ратова. Оружје су предали по наређењу територијалне одбране. Једног дана, месец - месец и по дана после митинга испред џамије, Пејо је звао телефоном у Владу и рекао да Фадил има проблема у Козлуку и да зове да се оде тамо, те су Јово Мијатовић и оптужени отишли у Козлук да виде шта се дешава. Фадил Бањановић се пожалио да им је неко пуцао изнад кровова, питао да ли их могу заштитити, те му је оптужени рекао да «има човек који му сме гарантовати сигурност» и предложио да оду код Пеје, што је Фадил и прихватио. Дошли су код Пеје у «Алхос», Пејо је примио само Фадила, а он и Јово остали су напољу. Касније је Пејо јавио телефоном у Владу да је са Фадилом постигао договор да изађу из села преко Србије, јер желе у иностранство. Сутрадан је Влада донела усмену одлуку да се Фадилу одобри да изађе добровољно са народом, те су замолили начелника Штаба ТО и полиције да припреме њихов одласак. Договор је био да СУП и Штаб ТО омогуће миран излазак и превозна средства, а Влада је овластила начелника Штаба Марка Павловића и начелника полиције, не сећа се ко је то тада био, да са Фадилом договоре детаље око одласка. Јово Мијатовић и оптужени Поповић присуствовали су свим састанцима Владе, као и начелник СУП-а.

Оптужени је негирао да је 26.06. ујутро дошао у Козлук и саопштио људима да морају у року од сат времена да се иселе, тврдећи да су Козлучани били срећни само да изађу, јер је "све мање важно од главе", да су изашли мирно и поступили разумно, те да њихово иселење није било принудно, а није му познато да су морали да потпишу да се одричу имовине у корист општине Зворник. Додао је да су имали времена колико хоће да се спакују и спреме, сигурно пар дана, на шта указује и долазак Скочићана тог јутра пред полазак Козлучана, ради заједничког иселења. Чим су се иселили, куће и имовина Козлучана подељене су избеглицама и убрзо је одређена комисија при општини за размену имовине, а избеглице су добиле решење за привремено коришћење кућа. Након иселења, Фадил Бањановић је дао изјаву српским медијима одмах по преласку у Србију и захвалио се српским властима што су га достојанствено и мирно испратили и омогућили да оду. Пре изласка, у јуну, Козлучани нису више хтели да иду у Тузлу већ у иностранство зато што је Изетбеговић у априлу објавио јавну мобилизацију, те би војно-способни мушкарци из Козлука одмах били мобилисани. Након рата Козлучани су се вратили у своје куће. Тврдио је да је са Мијатовићем био код Фадила недељу дана пре изласка Козлучана, а не на дан иселења, 26.6.1992.

Након саслушања сведока Драгана Ђокановића, ратног повереника на нивоу Републике Српске, на претресу 27.02.2008., оптужени је навео да је "заправо Ђокановић питан за све, да се ништа није радило док он није био уопознат и на шта није дао сагласност, па и за иселењавање и затварање".

У одбрани изнетој 29.12.2008. године, оптужени је додао да је заправо Јово Мијатовић као ратни комесар за осам општина Горњег Подриња, имао велика овлашћења из врха државе и обавио све разговоре са Фадилом и договорио колико треба аутобуса, да је и Ђокановић био у то укључен, али да приликом првог изношења одбране није хтео да меша више органе у то.

Изјашњавајући се о оптужбама везаним за узимање талаца из села **Ђулићи, Клиса** и других, на претресу одржаном дана 29.12.2009., навео је да су у преговорима о добровољном исељењу мештана тих села учествовали Јово Мијатовић и сведок "Q", данима преговарали, договарали да комплетно становништво изађе најпречим путем према Сапни (прим: територија под муслиманском контролом) пешице, да се, међутим, дешава да неко наређује да се раздвајају војно-способни, о чему га информисе Јово Мијатовић на дан исељења (1. јуни) рекавши му да је наређено да један број људи буде заустављен ради размене за заробљене Србе у Тузли којих има око пет хиљада на стадиону. Јови је рекао да тако није договорено, а онда је Јово отишао да обезбеди да се људима купи храна. Наводи да, када је на суђењу видео наредбу мајора Војске Светозара Андрића од 28. маја 1992. године, сматра да се из тога јасно види ко наређује Штабу ТО како да поступа и да је вероватно Штаб ТО извршавао наређење бригаде. Објашњава да су у Зворник дошле избеглице из централне Босне са проблемом хране, смештаја и обуће, с чиме се суочила цивилна власт, да цивилна власт није могла да се меша у одлуке војске, те сматра да је уместо њега требало да буде оптужен командант Корпуса Војске РС, Илић Драгутин.

Првог јуна општина је радила, као и њени органи, осим Скупштине која није могла да заседа, али тог дана Јову није питао ко је наредио то раздвајање, већ је само сазнао да су људи притворени у радионицама Техничке школе у Каракају, да им треба обезбедити храну за два-три дана док се не изврши размена. Није му познато са ким је од војске Јово преговарао, а Јово је био најстарији у цивилном делу и он је био задња власт и главни преговарач.

Дан – два пре 01. јуна сведок "Q" је отишао у своје село на линији разграничења и обавестио своје људе да ће колона избеглица Муслимана проћи туда да их не би узнемиравали. Оптужени тврди да није знао да су сви ти људи били сакупљени у Клиси. Пут за Сапну је пут Петковаца одмах са Клисе и тај пут не иде преко Бијелог Потока, а сведок "Q" му је рекао да су људи тражили да иду према Сапни где им је најближе и где су могли да изађу пешке, пошто има свега километар и по – два до прве

линије, да су им рекли да повезу кола, тракторе. Био је љут на Јову Мијатовића кад је чуо да је договор прекршен.

У Техничко-школски центар уопште није ишао, нити је знао у каквим условима ти затворени људи бораве. Нешто касније 01. јуна, након радног времена, дошао је у Штаб ТО у граду и затекао доста људи, а службеници оптуженог Поповића су му рекли да је командант негде изашао и да ће се брзо вратити. Тога дана другооптужени је био командант Штаба ТО и фактички над њим у Зворнику у војном смислу у граду није било никога.

Након пар минута у Штаб је дошао сведок "Q" са бившим полицајцем Аганом Лупићем кога је оптужени добро познавао и који им је ту саопштио да имају проблема, да су их ставили у школу, малтретирани, да је страшно загушљиво, а простор мали. Кад је наишао Јово Мијатовић, оптужени је био врло љут јер је Аган рекао да су људи малтретирани и препирао се са Јовом, а у том је дошао и командант Марко Павловић, укључио се у разговор, показао на Агана и још једног човека, рекавши да ће њих послати у Тузлу да траже размену за заробљене Србе. Тај други човек већ је био ту у канцеларији. У Штабу је био и сведок «Р», (прим: секретар у ШТО), дактилографкиња, мисли и Петковић Милош (безбедњак у ШТО). Оптужени је негирао наводе сведока Агана Лупића да су оптужени Грујић и сведок "Q" рекли да морају сачекати команданта јер без њега не могу ништа одлучити. Негирао је и то да је са сведоком "Q" долазио у школу, као и све исказе сведока који су га теретили да је долазио у школу, наводећи да им је тако наређено да кажу.

Даље је објаснио да су пре 01. јуна у спортску дворану у Зворнику сместили избеглице из Живиница које је довео Васић Драгомир, да их је посетио у сали, да су му се жалили да нису ништа могли да понесу са собом, да су дошли голи и боси. Планирали су да их сместе у напуштене куће, а било је доста празних села на линији разграничења и требало је да комисија изађе на лице места, установи шта им треба од смештаја, те да их онда распореди. Пет-шест дана раније знао је да Јово и сведок «К» ("Q") воде преговоре и онда су се сви сложили да је добро решење да ти Муслимани оду привремено на сигурну територију. Пре њиховог иселења, Јово је рекао да ће контактирати војску и полицију да се тај скуп обезбеди. Не зна ништа о ангажовању камиона и аутобуса «Дринатранс»-а за њихов превоз. Овлашћење од 01. јуна први пут је видео у предмету и оно није било написано док је он био у Штабу.

После 01. јуна уопште се није интересовао шта се десило, па ни са затворенима, као ни да ли су се Аган и Алија вратили или су прешли линију, јер је имао пуно својих послова. Када је једном приликом касније срео сведока "Q" и питао га да ли зна шта се десило са тим људима, он му

је рекао да не зна. Тих дана другооптужени је смењен, а 03. јуна званично је дошао у општину и обавестио Извршни одбор да је разрешен дужности команданта ТО и да је постао официр за везу са Југославијом у Источно-босанском корпусу. Том приликом неко га је питао шта је са људима из школе и да ли је извршена размена, а Марко је објаснио да размена није још увек извршена и да је поступак у току, а након тога није га видео петнаестак дана.

Командант Видоје Благојевић дошао је у Зворник пар дана пре 01. јуна, али не зна да ли је он те људе у Ђулићима раздвојио, а он га је упознао *после* 01. јуна, додајући на претресу одржаном дана 03.02.2009., да није имао информацију да 01. јуна оптужени Поповић чека у Штабу Видоја Благојевића како је опт. Поповић тада тврдио.

Оптужени наводи и да је у јуну ишао на Пале да се жали јер су паравојне јединице дивљале по Зворнику, пуцале, обијале радње, па је молио и начелника СУП-а Маринка да то спречи, а он је рекао да не може.

Много касније, почело је да се прича да су људи који су били затворени у школи, убијени, и он то тада ништа није ни чуо, ни знао. Наводи да је цифра убијених неутврђена, да не спори да је било муслиманских жртава, али да је било и српских жртава за које нико не одговара.

У завршној речи оптужени и његов бранилац су оспорили наводе оптужнице указујући да су оптужбе против њега исконструисане и да се заснивају на претпостављеној кривици.

Оптужени Поповић Бранко у фази истраге бранио се ћутањем, а на главном претресу 30.11.2005. изнео је део одбране коју је на каснијим претресима допуњавао, док је одбрану у односу на догађаје из оптужнице од 22.10.2008. изнео и у фази истраге и на главним претресима 29.12.2008. и 03.02.2009. Након поновног отварања главног претреса дана 16.02.2010. остао је при својим ранијим одбранама.

На претресу 30.11.2005. изнео је да је живео и радио [REDACTED], да се осим редовног посла бавио и политичким активностима, укључио се у прихват избеглица, смештај, помоћ зараћеним подручјима у Српској Крајини, Барањи, Источној Славонији. На почетку рата у Хрватској упознао је Радослава Костића (прим:припадник ДБ Републике Србије) због кога га можда везују за службу Државне безбедности, и то без основа, а касније је сазнао да је Костић помоћник министра унутрашњих послова Републике Српске Крајине и често су се виђали. У децембру 1991. Костић

га је повезао са сведоком «К» из Зворника којег је оптужени одвео до Белог Манастира на разговор код команданта бригаде. Преко њега упознаје и Брану Грујића и друге људе у Зворнику, обилази војнике, носи им пакете и тако се чвршће везао за регију Зворника и сазнао за активне припреме за рат. Непосредно пред рат, почетком априла 1992. у Малом Зворнику у хотелу «Језеро» где је дошао на позив Бране Грујића, председника СДС-а Зворника, који му је рекао да су се појавили добровољци са жељом да помогну српском народу ако дође до рата, упознао је Вучковић Војина званог Жућа, једног радикала и Жућиног брата «Репића». Дана 06. априла сазнаје да су пропали преговори представника српског и муслиманског народа, да су се полицијске структуре поделиле, одлази у скупштину општине Зворник где затиче Аркана и Пејић Марка званог «Пеја» који је тукао српске представнике када се оптужени окренуо Аркану и на његову молбу прекинуо Пеју. Наводи да је након тога превезао муслиманске представнике пред општину Зворник. У току вечери Аркан се пребацио у индустријску зону Зворника, фабрику «Алхос», где је одржан састанак са представницима СДС-а, тражена је подршка од грађана Зворника да се уђе у борбени окршај који се могао избећи да није било напада на војнике ЈНА у Сапни. Увече је присуствовао мучном састанку на коме је Грујић добио шамаре и раздужен са места председника СДС-а и тада су се определили да се у Зворник уђе борбено, а у зору 8. априла је почела пуцњава.

Још пре почетка рата укључио се у преговоре око ослобађања четворице заробљених Срба – Вучковић Војина званог «Жућа», његовог брата «Репића», Легије (прим: Милорад Улемек) и једног стоматолога. Преговарао је с начелником СУП-а Зворник Фадилом Мујићем, од кога је касније чуо да су ови заробљени имали наоружање у гепеку. Муслимани су прихватили да их ослободе на његов захтев. Прва три-четири дана свим структурама под оружјем командовао је Арканов официр Марко Пејић, па и добровољцима и полицијом, а војска ЈНА није се мешала. Привремена влада формирана је 10. априла, а српски СУП се одвојио и отишао у Каракај у фабрику «Стандард». Након неколико дана у Мали Зворник су дошли људи из општине Зворник и убеђивали га да буде командант Штаба ТО, на шта им је он скренуо пажњу да нема везе са војском. Сведок "Q" и Брано Грујић су га највише убеђивали, рекли су да су имали проблема са добровољачком формацијом «Жуте осе» крајем априла због недисциплине, те је он на крају прихватио функцију команданта Штаба ТО и чини му се да је сведок «К» рекао «Бићеш и мајор, даћемо ти име Марко Павловић» и мисли да му је он био кум.

Тврдио је међутим, да његовој команди директно нико није био подређен, да је Драган Обрновић, официр ЈНА (прим: налази се на издржавању вишегодишње казне затвора у Норвешкој по пресуди МКТЈ и више пута одбио да сведочи) командовао "ембрионом" војске Републике

Српске који је био у касарни. Међутим, навео је и да је било и борбених дејстава и тада је оптужени интервенисао са свим снагама и позивао и полицију да помогне и тај однос био је на нивоу сарадње. Добровољци су били Жућини, а Жућа би формално требало да је под Штабом ТО, али је он покушао да командује и општини и Штабу ТО и вршио нападе на Штаб.

У мају месецу код њега у Штаб дошла је једна жена, обавестила га да је њеног мужа одвела војска, те се он распитао код СУП-а и они су му рекли да га нису ухапсили, те је замолио резервног капетана, сада покојног Милоја Јовића да истражи шта се дешава са људима који нестају и у разговорима са Браном Грујићем и начелником СУП-а чуо је да има још појава да људи нестају. Након два-три дана дошла је и госпођа Јасна Буљубашић и рекла да су јој мужа ухапсили полицајци пред општином, те ју је питао зашто није ишла у СУП, па је рекао да ће испитати шта ту може да учини. Након три-четири дана сазнао је да је капетан Јовић оставио једног испребијаног човека у канцеларији, те је позвао хитну помоћ, обезбедио му место у болници и тај човек је, када је залечен, отишао из болнице. Од Јовића је сазнао да је те људе нашао у тајном затвору на некој «Економији» и да је остале које је нашао, потрпао у камион и практично отео од Жућиних људи, те одвезао у СУП.

Након тога, са начелником СУП-а и Браном Грујићем размењивао је мишљења да су људи тучени, пребијани, убијани, а Маринко (командир полиције) је већ имао информацију о томе, те су се договорили да позову Жућу да им каже ко су извршиоци тих дела. Када је Жућа дошао, одбио је да каже ко су ти људи, па су увече одржали седницу Штаба након које је Жући речено да цела формација мора да се удаљи са територије. Отишао је у бараке, у Штаб Жућине јединице са Браном Грујићем, Маринком Василићем и капетаном Обреновићем, Жућини су одбили да се иселе, увече су у разговоре укључена и два висока официра војске Југославије и договорено је да се изведу са тог простора, али пошто су поставили захтев да им се издају потврде да нису вршили ратне злочине, издали су им *лажне* потврде да појединци нису чинили ратне злочине и након тога сутрадан су изашли из Зворника.

Наводи да не зна када су се и зашто они вратили, али су се вратили у року од пет дана и од тада више немају везе са Штабом ТО. По повратку, након десетак дана, извршили су оружани напад на Штаб, мисли да је то био јуни месец, кад је упало 15 људи и уперило цеви у њих са претњом да поднесу оставке, а међу људима је познао Жућу и команданта «Белих орлова» - покојног «Аждају», претили су да ће их побити и на крају су се ипак повукли.

Након неког времена, ти људи су упали и у болницу о чему је обавештен од стране полиције, па је оптужени дошао у болницу, препознао «Тополу» и «Репића» (покојни припадници Жућине јединице) и успео да их смири. Тражили су помоћ и са Пала и из Бијељине (не објашњава због чега, будући да се његова одбрана базира на тврдњама да не зна ни за какве извршене злочине), али су ти људи ухапшени тек у јулу када је он већ био отишао из Зворника. На претресу 29.12.2008 навео је међутим да је и он ухапшен крајем јула од стране полиције, одведен у Бијељину и стављен у хелију заједно са «Репићем», а не зна зашто су га ухапсили и касније је пуштен.

Иначе, лично се обраћао СУП-у Бијељина - господину Давидовићу, са захтевом да им помогну и то у јуну после напада на Штаб, а зна да је Брано ишао и на Пале, као и сведок "Q" и Василић, док се он лично, писмено ником није обраћао.

На главном претресу 29.12.2008. године, као и 14.04.2010. негирао је наводе оптужнице у односу на оштећеног Буљубашић Абдулаха званог «**Бубица**», злочин према деветорици непознатих Муслимана на Црном врху, према оштећеној Стојкић Споменки и Смајловић Рамизу, наводећи да никад није био на «Економији», али потврђујући да је изјавио саучешће жени оштећеног «Бубице», Јасни, и то када су рекли да је погинуо, да је онда потписао потврду да она може да изађе из града, не могавши да објасни зашто су сви упућивали оштећену Јасну код њега.

На претресу 29.12.2008. тврдио је да никад није упознао Споменку Стојкић и да он није тај човек о коме она прича, док је потврдио да је само једанпут био у затвору и то у **Суду за прекршаје** код оштећеног Рамиза Смајловића, и то по позиву његовог брата, а који затвор су вероватно основали СУП и правосуђе, да је то било у мају и да у јулу сигурно није ишао код Рамиза, негирајући радње описане у оптужници.

Дана 14. априла 2010. године на главном претресу оптужени је изнео да је заправо два пута био у затвору Суда за прекршаје, и то једанпут у вези размене једног човека, када су звали из Сарајева, не могавши да објасни зашто неко зове Штаб ТО за размену затвореног лица, а други пут када су он и начелник СУП-а Пантелић "прошли" кроз тај затвор заједно, мада је тврдио да никада никога није испитивао у затворима (страна 16 транскрипта).

У погледу исељења **Козлучана** на претресу 30. новембра 2005., навео је да је два дана по преузимању Зворника (08.април), дошла информација да су се мештани Козлука и околних села припремили у колони за исељавање, да желе да иду ка Србији, те су на преговоре отишли – он, због

својих особина и убедљивости, потпуковник Тачић – командант ЈНА и резервни старешина Јовановић. Тада су дали Козлучанима гаранције да не треба да се селе, да је то жеља СДС-а и Владе, да ће их заштитити и договорили су се да морају предати наоружање, те је оружје и предато у касарну. У каснијем исказу навео је да је оружје предато његовом заменику у команди ШТО – Секанићу. Након митинга код џамије, увече је био у месној канцеларији у Козлуку и после тога послата је помоћ у ово муслиманско село. Даље је истакао да је било приче да се из Козлука одливају информације, да постоји сарадња са противничком страном, а истовремено су били притешњени великим бројем српских избеглица, њих скоро 30.000, и психозом да за то време они обезбеђују пристојан живот Муслиманима. Тврдио је да је тог јутра (прим: 26.06.1992.) био можда првих сат-два времена када се све дешавало, да је лично чуо речи Фадила Бањановића да хоће да се иселе јер се ту више не може, негирајући притом да је писао апел лозничком Црвеном крсту, али потврђујући да је на једном акту дописао да Козлучани остављају своју имовину Скупштини општине Зворник, као што је то била *пракса* и у Барањи да би се сачувала напуштена имовина (страна 39 транскрипта). То је дописао на списковима за које је чуо да су направљени на лицу места и које је Риђошић, члан Штаба, донео у Штаб на дан иселења и од кога је чуо да је један човек рањен приликом иселења у Козлуку.

Наводи да је у току те ноћи било борби у Козлуку и окол, да је неко о томе обавестио Штаб, па је он дошао аутом са човеком из обезбеђења, да је тамо стигао и Брано Грујић, да не зна да ли је био и Јово Мијатовић и да је пред месном канцеларијом чуо Фадилове речи да желе да се удаље из Козлука. Није му познато ко је договарао иселевање, али је он интервенисао када су негде око 10 сати дошли спискови у Штаб. Увече му је Риђошић у Штабу рекао да је спречено било какво малтретирање у Козлуку тога дана, а он не зна којим превозним средствима су Козлучани транспортовани. Када су Козлучани отишли, тамо су се населиле српске избеглице.

На главном претресу 29.12.2008. оптужени је допунио одбрану у вези Козлука наводећи да у јуну Штаб ТО уствари не постоји, па ни он као командант и да му је заправо Брано Грујић телефоном јавио и рекао да је Пеја, Арканов официр, наредио да се Козлучани иселе, што иначе до тада у својој одбрани није никада помињао. Навео је да је у то време постојала војно-територијална команда, али да није било печата ВТК, па су коришћени печати Штаба ТО који је заправо законом био укинут.

На претресу одржаном дана 14.04.2010. године, први пут је додао да је заправо код њега дошла нека жена из Козлука са списком људи који се иселевају, рекавши да треба да јој се овери списак за Црвени крст Србије и

он је то и учинио, не могавши да објасни ко је организовао долазак аутобуса и зашто се списак доноси у Штаб, а не у бригаду ако исељавање ради бригада, како је тврдио.

Одбрану у погледу оптужби везаних за село **Дивич** и узимање таласа изнео је на главном претресу 29.12.2008. и 03.02.2009., наводећи да је то било чисто муслиманско село, последње у које су ушле српске снаге дан након узимања Кула града (26. април 1992.), у чему он није учествовао, али су му то причали официри ЈНА, објашњавајући да се након тога срео четири пута са Дивичанима.

Први пут у Штаб ТО дошао је човек из Дивича који се представио као Мирсад, рекавши да је овлашћен да комуницира са представницима власти у Зворнику и који је од оптуженог тражио потврду да превезе болеснике, што му је он и дао. Други пут Мирсад је дошао са два човека и молбом да пређу у Србију ради набавки, па је оптужени, како наводи, питао војне и политичке структуре, сви су се сложили осим војске, те је он договорио са полицијским структурама у Србији да Дивичани оду у ту набавку што је учињено. Трећи пут са Мирсадом се срео када је Мирсад дошао и рекао да Дивичани траже да се иселе, инсистирајући да оптужени дође на разговоре. Скуп је одржан у хотелу «Видиковац» на Дивичу. Жалили су му се да упадају код њих, туку, пљачкају и он је предузео мере, убедио је војску да се постави барикада (Обреновића и Тачића) и ситуација се смирила. Четврти сусрет с Дивичанима био је поподне код Бране Грујића у канцеларији, Брана је рекао да Дивичани траже да неко дође на разговор, па је он отишао с једним војником и Керкез Драганом из Руме (прим: добровољац, припадник јединице «Игор Марковић» - «Жуте осе»), те му је на уласку у Дивич Мирсад рекао да хоће да се иселе, да им треба помоћ од општине у виду аутобуса, о чему је он информисао Брану Грујића.

Након тога, све до Видовдана за многе ствари не зна, мада је свестан да то можда делује чудно и запрепашћен је да је неко себи дозволио да људе раздваја. У то време Црни врх није држао одред зворничке војске у ком су били сви територијалци, те је по њему наредбу за раздвајање људи могао да изда само онај ко је био у команди на Црном врху. У то време 27.-28. маја, Благојевић Видоје, командант Зворничке бригаде, већ је био дошао у Зворник и он је с њим обилазио терене као командант Штаба ТО.

Негирао је изјаве Дивичана да је тражио да предају оружје и да се иселе, да је њих иста војска која их је водила на Црни врх и раздвајала на стадиону у Зворнику и да су ту препознали локалне људе са ознакама ТО, наводећи да он те људе није «дао», а «можда је војна полиција или специјална полиција Милоша Пантелића».

Први пут је сазнао да су војно-способни Дивичани смештени у **Дому културе Челопек** на Видовдан у поподневним сатима, када је сазнао за неку несрећу коју је учинио «Репић», након чега је и отишао на мост до шабачке милиције молећи их да ухапсе лудог «Репића», што су и учинили. Негирао је било какву комуникацију са сведоком Војином Вучковићем званим «Жућа», братом «Репића», у вези догађаја на Видовдан 1992., наводећи да је на Видовдан у заједничко двориште Комуналног предузећа и Штаба ТО «дошла» вест да се десила трагедија, а тек је *на суђењу сазнао* да су Дивичани враћени у Зворник са Црног врха, да су смештени у «Нови извор», а потом у Дом културе у Челопеку, јер он после 01.јуна «није ни постојао».

Стојана Пиварског је срео можда два-три пута, сећа се да је имао скраћене прсте. Негира да је нека специјална извиђачко-диверзантска јединица Пиварског била под његовом командом, већ тврди да је припадала Војсци Републике Српске у «Стандарду» под командом Обреновића, односно покојног Милоја Јовића, мада заправо и не зна ко је командант Пиварском, јер би требало да је под командом Жуће. Негира да је Пиварски долазио код њега у Штаб ТО, а на претресу 29.12.2008. наводи по први пут да је између добровољаца који су напали Штаб био и Пиварски, а након напада на Штаб, чини му се 25. маја, дошавши у Штаб затекао је Пиварског и неку торбицу на столу. Ту је био и секретар оптуженог - сведок «Р», а у торбици је било сатова, ланчића. Пиварски је рекао да је то из затвора и оптужени је одлучио да се те ствари записнички предају у општину, иако је Пиварски покушавао да га наговори да му то остави, што је он одбио. То је једини пут кад је Пиварски донео ствари грађана у Штаб ТО, а не зна да ли га је срео раније.

Тврдио је и да је Славковић Драган (осуђен пресудом од 12.јуна 2008.) ушао у Штаб ТО можда два пута, и то задњи пут кад је пилота Хусу Паравлића, кога је лишио слободе, требало одвести за Краљево, потврђујући да је тада био командант Штаба ТО те је од тог пилота Паравлића узео оружје, рекао му «капетане, лишени сте слободе», те су онда, како наводи, на позив некога из Штаба дошли Славковић и Кораћ Иван (осуђен пресудом од 29.маја 2008). Не може да објасни зашто су тог пилота послали у Штаб ТО, а не у бригаду код Благојевића, наводећи "можда је то део навике".

У погледу радњи које му се стављају на терет у вези догађаја у **Техничко-школском центру у Каракају** и у **Дому културе у Пилици**, изнео је одбрану у истрази 03.10.2006., те на главним претресима одржаним 29.12.2008., 03.02.2009., 16.2.2010. и 14.04.2010. године.

У фази истраге навео је да у периоду од 01. до 05. јуна у Зворнику није било таквих догађања, да од 02. јуна у Зворнику не постоји Штаб ТО и да негде 28. маја команду над војском преузима потпуковник Видоје Благојевић, да он у томе уопште није учествовао, да је више времена проводио у Сомбору у току јуна, мада се на Бранине молбе враћао два пута и одлазио, али да више није имао никакву командну функцију. Иначе, Штаб ТО комуницирао је са својим јединицама усмено све до доласка бригаде. Навео је и да је једном приликом наишао у простор Штаба ТО у граду, чуо да су неки људи издвојени, да су ту били и Брано Грујић и Јово Мијатовић, да не зна ко је те људе задржао, да је сведок «К» отишао и довео неке људе из те школе и да је он тек тада сазнао да су неки људи у школи, али да то није било почетком јуна, већ почетком јула, те да је први пут за нека убиства чуо 1994. године, када је позван на годишњицу ослобођења Зворника.

Потврдио је међутим, да је једанпут када су друга два човека требала ићи у Тузлу, потписао неку пропусницу – овлашћење и мисли да је то био 01. или 02. јуни и да је то био неспоразум између њега, Јове Мијатовића и полиције, зашто он из Штаба то да пише и да је он то овлашћење видео у судским списима, а на овлашћењу је његов потпис као команданта Штаба ТО. Он лично није знао да ли има заробљених Срба у Тузли, али су «ишле» такве приче, те мисли да је то мотивисало Јову Мијатовића да пошаље те људе у Тузлу и он их више није видео. Дактилографкиња је на машини откуцала то овлашћење, није сигуран ко је диктирао текст овлашћења, а консултације су рађене телефонски.

Међутим, на главном претресу *29.12.2008. и 03.02.2009.* навео је да је могуће да је заборавио у истрази да помене команданта Зворничке бригаде Благојевића и његову улогу, објашњавајући да заправо нису била два догађаја везана за заробљенике како је то рекао у истрази, већ само један, да је 01. јуна свратио у Штаб ТО иако је био ослобођен дужности, да је затекао Брану Грујића који је викао, да је од Риђошића (члан Команде ШТО) сазнао да није испоштовано оно што је договорено, да су раздвојени људи који су требало да се иселе из Клисе и Ђулића ка Тузли, а он није ни знао да се воде преговори о њиховом иселењу, да мисли да му је Благојевић, командант бригаде, који је дошао око један-два сата, рекао да треба направити спискове људи који иду у размену јер они у касарни немају дактилографе. Не зна одакле су спискови људи ни ко их је донео, али је свом секретару - сведоку «Р» и дактилографкињи рекао да откуцају спискове, а Благојевић је рекао да ће доћи да то потпише. У његовој бившој канцеларији седео је неки непознати човек и Брано Грујић, сазнао је да је тај непознати човек један од људи који треба да иде у Тузлу, где је наводно био заробљен велики број Срба, па је требало да се обави размена, да се чекало да се заврше спискови, да се дуго чекао Благојевић, а да је сведок

предочавање одлуке којом он формира ту Комисију 28. априла и преузима те послове, каже: «Не бих се изненадио да је то сугестија из војске». Никакве информације од чланова Комисије није имао и тек је у току суђења сазнао за језиве догађаје и лешеве у «Гериној кланици», а тад ништа није знао, нити је чуо у граду да се тако нешто дешавало.

Навео је и да је било пуно људи који су носили беле опасаче, који су «правили чудо», не објашњавајући на какво чудо мисли, с обзиром да, како наводи, није било ниједног убиства у Зворнику у том периоду. Један од тих људи је био и Петко Хајдуковић.

У завршној речи оптужени и његов бранилац су оспорили наводе оптужнице.

ИЗВЕДЕНИ ДОКАЗИ

У доказном поступку суд је саслушао у својству сведока оштећене: Лупић Мевлудина, Суваду Селимовић, Амиру Омеровић, Фатимку Мустајбашаић, Исмету Окановић, Исмету Дардаган, Ермину Суљић, Бегана Бошњаковића, *те сведоке*: Ерић Васу, Михајла Галића, сведока под псеудонимом «Р», Ивана Кораћа, Драгана Славковића, сведока под псеудонимом «Седам», Милоша Петковића, Лукић Милана, Сретена Лазаревића, Војина Вучковића зв. «Жућа», те у својству стручног лица судског вештака др Милета Стојковића.

Дана **16.02.2010.** године због измене у саставу већа, главни претрес је почео изнова и на њему су, уз сагласност странака, и на основу члана 309 ст. 1 ЗКП-а, прочитани искази сведока и оштећених који су саслушани у току поступка на ранијим главним претресима и то:

-сведока под псеудонимом «Q» од 03.02.2009., Милета Јовића од 04.02.2009., Драгомира Васића од 05.02.2009., Винка Радовића од 06.02.2009., Петра Јурошевића и Драгана Машановића од 23.03.2009., Пере Петровића и Обрена Марковића од 24.03.2009., Милана Благојевића и Здравка Благојевића од 21.04.2009., Сејде Омеровића и Омера Селимовића од 22.04.2009., Ивана Араповића и Драгана Видовића од 18.05.2009., Косте Пејића и Драгана Павловића од 19.05.2009., Петка Панића и Маринка Василића од 20.05.2009., Алије Ђулића и Агана Лупића од 08.06.2009., сведока под псеудонимом «Осам» од 09.06.2009., Драгутина Илића од 10.06.2009., Драгана Готовца од 07.09.2009., Неђе Млађеновића од 08.09.2009., Петра Танића и Пере Павловића од 14.09.2009., Ахмета Грахића и Петра Ристића од 15.09.2009., Ђулафере Ђинић и Шеће Делић од 15.09.2009., Муневере Јашић и Ханифере Хасановић са главног претреса од

13.10.2009., Цемиле Алић и Фатиме Јашаревић од 14.10.2009., Миленка Ристановића и Љубише Пејића од 15.10.2009., сведока под псеудонимом «Девет» од 12.11.2009., Дике Јурошевића и Драгана Стевановића од 13.11.2009., Цвијетина Николића и Миладина Иванића од 16.11.2009., Рајка Јурошевића и Веселина Јурошевића од 17.11.2009., професора Др Зденка Цирхлажа од 14.12.2009., Ратка Јовичића од 15.12.2009. и Бошка Милића од 16.12.2009 године.

Суд је на главном претресу одржаном дана **18.маја 2010. године** уз сагласност странака прочитао исказе саслушаних сведока у току поступка под бројем К.В.5/05 на основу члана 309 ст.1 ЗКП-а и то:

-и то судског вештака др Мандић Бранка од 28.12.2005., те сведока Фадила Бањановића од 30. и 31. јануара 2006., Амира Јакуповића и Бакије Имамовића од 01.02.2006., Драгана Риђошића од 02.02.2006., Стевана Ивановића од 02.02.2006. и 08.03.2006., Милета Јовића од 09.03.2006., Асима Алића од 10.03.2006., Среде Вуковића од 28.03.2006., Цвијетка Јовића од 29.03.2006., Зорана Јовановића од 30.03.2006., Јасне Буљубашић од 25.04.2006., Фадила Мујића од 25.05.2006., сведока под псеудонимом «Н» од 26.05.2006., сведока под псеудонимом «П» од 29.05.2006., Славољуба Томашевића од 31.05.2006., сведока под псеудонимом «З» од 13.06.2006., сведока под псеудонимом «В» од 14.06.2006., сведока «Један» од 15.06.2006.. сведока под псеудонимом «Два» од 16.06.2006., сведока под псеудонимом «Три» од 06.07.2006. и 07.07.2006., Милана Станковића од 07.07.06., сведока под псеудонимом «А» од 10.07.2006., сведока под псеудонимом «Бета» од 11.07.2006., сведока Војина Вучковића од 06.09.2006. и 07.09.2006., сведока Др Зорана Станковића од 28.09.2006., сведока Јована Ивановића од 29.09.2006., Горе Савић и Стеве Радића од 30.10.2006., Милорада Јовића од 31.10.2006., Шефка Пекмезовића од 28.11.2006., сведока под псеудонимом «Алфа» од 30.11.2006., сведока под псеудонимом «Гама» од 01.12.2006., сведока под псеудонимом «4» од 25.01.2007., сведока Светозара Андрића од 26.01.2007., сведока под псеудонимом «Т» од 29.01.2007., сведока под псеудонимом «Ф» од 30.01.2007., сведока под псеудонимом "5" од 26.02.2007., сведока Рамиза Смајловића од 28.02.2007., Сретена Лазаревића од 01.03.2007., Саве Михајловића од 02.03.2007., Зорана Николића од 26.03.2007., Анђелка Васиљевића од 27.03.2007., Споменке Стојкић и Аце Бајића од 28.03.2007., Мике Миљановића од 29.03.2007., Милоша Јовановића од 23.04.2007., Миленка Лазића од 24.04.2007., Петра Пејића и Милета Максимовића од 25.04.2007., Милице Владић, Видоја Петровића и Милорада Пантића од 26.04.2007., Милорада Гогића од 28.05.2007., Мирослава Вуковића и Радомира Којића од 29.05.2007., сведока под псеудонимом «б» од 01.06.2007., Милована Ацића и Здравка Којића од 26.06.2007., Миодрага Вучетића од 27.06.2007., Алексе Секанића од 28.06. 2007., сведока под

псеудонимом «У» од 29.06.2007., сведока Хусе Паравлића од 24.09.2007., Рада Перушиновића и Хаџи Јована Митровића од 25.09.2007., сведока Стеве Радића, Славка Савића и Витомира Томића од 26.09.2007., сведока Симе Богдановића и Радислава Чворка од 27.09.2007., сведока др Љубице Васиљевић од 28.09.2007., сведока Љубомира Качавенде, Драгана Керкеза те вештака др Зденка Цихларжа од 26.11.2007., сведока Пере Вучковића и Зорана Матића од 27.11.2007., сведока Срећка Радовановића и Зорана Суботића од 28.11.2007., сведока Анте Петровића, Гордана Јовановића и Драге Шакотић од 30.11.2007., сведока Драга Милошевића, Веселка Галића и Стојана Кљештана од 24.12.2007., сведока Милорада Давидовића од 26.12.2007., сведока под псеудонимом «Ј» од 27.12.2007., сведока Мирослава Николића од 28.01.2008., сведока Пере Матића од 29.01.2008. сведока Драгана Цветиновића од 25.02.2008., сведока Драгана Ђокановића од 27.02.2008. сведока Ристе Зарића од 28.02.2008. и сведока Драгана Стјепановића од 26.03.2008.

На главном претресу одржаном дана **08. септембра 2010.** године суд је уз сагласност странака прочитао исказе сведока који су дати у истрази и то: Араповић Милана од 13.02.2007., Српка Видаковића од 21.02.2007., Милета Благојевића од 05.03.2007., Милета Савића од 05.03.2007., Раце Видаковића од 08.03.2007., Радинка Николића од 19.03.2007., Рада Иванића од 23.03.2007., Мике Миљановића од 29.03.2007., Бранка Пожарца, Боже Радића и Горана Радовића од 18.04.2007., Стеве Васиљевића и Драгана Перића од 19.04.2007., Драгана Риђошића од 10.09.2007., Влајка Ивановића и Ратка Спасојевића од 11.09.2007., Жарка Аћимовића од 12.09.2007., Мејре Делић од 21.11.2006., Диле Муратовић од 21.09.2007 и Адиле Абдић од 18.09.2007, као и исказе сведока који су умрли након испитивања, а на основу члана 337 став 1 тачка 1 ЗКП-а и то: Душана Стевановића од 19.02.2007. и 10.01.2008., Миленка Благојевића од 05.03.2007., Владе Делића од 08.03.2007. и Мурадифе Бркић од 24.11.2006., те исказ сведока Гојкић Мехмедалије из истраге од 25.12.06. који живи у иностранству и који је два пута одбио сведочење, и то на основу члана 337 став 1 тачка 2 ЗКП-а.

На главном претресу одржаном дана **16.02.10.** године прочитани су *писмени докази* из фазе истраге у предмету Ки.В.10/06 и то:

-дневни оперативни извештај команде Источно босанског корпуса 01/2-527 од 07.06.1992., списак лица одведених 01.06.1992. из долине Сапне МУП-а Републике БиХ Центар служби безбједности Сектор службе државне безбједности Тузла од 20.09.1994. године, потврда ВП 7469 Зворник са нечитким датумом издавања за Марковић Обрена, захтев Кризног штаба МЗ Пилица општинском штабу ТО Зворник од 04.05.1992., допис Кризног штаба Пилице МЗ Пилица од 04.05.1992. командном штабу

ТО Пилице МЗ Пилице, допис Марковић Обрена српској ТО општине Зворник ТО МЗ Пилица од 15.05.1992., службена белешка судијског помоћника Милетић Владимира од 15.12.2006., допис Службе за откривање ратних злочина МУП-а РС од 08.02.2007. са извештајем о стању архиве РТС-а Београд и дописништва РТС-а Шабац, записник о показивању лица места са фотодокументацијом и скицом лица места од 14.02.2007 године сачињен у Зворнику од стране истражног судије Мирослава Алимпића и тужиоца Тузланског кантона Мирсаде Калабе, уз учешће Сектора криминалистичке полиције Одјељење криминалистичке технике Тузла са видео материјалом, наредба о провођењу истраге Кантоналног тужилаштва тузланског кантона КТ-748/94 од 10.07.2007., писмено обраћање Армије Републике БиХ команде Другог корпуса Сектора безбједности од 28.09.1993. Управи за безбедност Сарајево у вези Лупић Агана и Ђулић Алије - документа Хашког трибунала, извод из матичне књиге умрлих за Маринковић Сашу општине Нови Сад под текућим бројем 675 од 05.03.2007.

Суд је на истом претресу прегледао фотодокументацију, прочитао писмену документацију Кантоналног тужилаштва Тузланског кантона Федерације БиХ КТ-748/94 од 10.02.2006 године, извршио увид у скицу лица места поводом ексхумације посмртних остатака 69 лица нађених у месту Грбавци засеок Хајдаревићи у периоду од 12.10.2000. до 16.10.2000. под ознакама З.Грб-2/1 до 69 – увиђај у селу Грбавци поводом ексхумације из примарне масовне гробнице - пронађени остаци 69 лица, ствари, гардероба, предмети, записник о ексхумацији сачињен од стране заменика Кантоналног тужиоца Ибрахимовић Емира поводом ексхумације посмртних остатака људског порекла на локацији Црни Врх од 11. августа до 03.октобра 2003. године, са објашњењем фотодокументације МУП-а Тузланског кантона од 20.12.2003. године, фотографијама и фотодокументацијом поводом извршене судско-медицинске обраде и криминалистичко-техничке обраде 201. посмртног остатка, одевних и других предмета ексхумираних из масовне секундарне гробнице З.Ц. Врх-01 са објашњењем фотодокументације, извршио увид и прочитао документацију приспелу од Кантоналног тужилаштва Тузланског кантона Федерације БиХ и то: списак идентификованих особа на локалитету Грбавци - укупно 38 лица, списак идентификованих особа на локалитету Црни Врх са извештајима о судско-медицинској експертизи.

На главном претресу дана **18.маја 2010.године** суд је прегледао филмски прилог објављен у дневнику РТС-а од 27.06.92., као и материјал независне продукције «Мрежа» под називом "Депортација - награда за лојалност" и прочитао: извештај о лишењу слободе МУП-а Србије УБПОК од 17.02.05. за Поповић Бранка са решењем о одређивању притвора истражног судије Окружног суда у Београду, извршио увид у 19

фотографија сачињених од криминалистичке технике СУП-а Београд у Окружном затвору у Београду у фази истраге, прочитао списак са именима лица која су била заточена у Дому културе Челопек који је предао сведок «З», саслушан у истрази 28. априла 2005., замолним путем, решење о одређивању притвора осумњиченом Грујић Бранку истражног судије Окружног суда у Београду од 01.06.2005. Даље је прочитана писмена документација Кантоналног тужилаштва Тузланског кантона приспела у фебруару 2006. и то: потврда о смрти за Топчић Исмаила УКЦ Тузла од 26.1.06., са извештајем о судско-медицинској експертизи на локалитету Снагово, проф.др. Зденка Цихларжа, потврде о смрти УКЦ Тузла од 26.1.06., са извештајима о судско-медицинској експертизи на локалитету Црни Врх – Зворник од стране експертног тима на челу са проф. др Зденком Цихларжом за лица: Алихоџић Ахмета, од 14.4.04., Захировић Салиха од 16.04.04., Окановић Несиба, Капичић Сакиба од 21.04.04., Јахијагић Фикрета и Атлић Абдулаха од 12.04.04., Ефендић Хајрудина од 19.03.04., Пашић Мују од 16.04.04., Чормехић Ибрахима од 23.04.04., Хациабдић Фарида од 14.04.04., Ефендић Зулкарнеина од 26.02.05., Бикић Шабана од 14.04.04., Атлић Хасана, Салиховић Хусеина од 13.04.04., Алихоџић Бењамина од 20.03.04., и Муратовић Ахмета, записнике о ексхумацији Кантоналног суда у Тузли Кри.82/98 од 11.10.98., сачињене у дане: 06., 07., 08., 09., 10. и 11. октобар 1998. од стране истражног судије Кантоналног суда у Тузли – Халилчевић Емина, поводом откопавања једне масовне гробнице и ексхумације тела у селу Глумина локација Рамин гроб, општина Зворник, Република Српска, где је ексхумирано укупно 274 тела, записник о ексхумацији Кантоналног суда Тузла Кта.246/03 од 02.10.03., сачињен од стране заменика Кантоналног тужиоца Ибрахимовић Емира поводом ексхумације посмртних остатака људског порекла на локацији Црни Врх, у дане 11., 12., 13., август 2003.

Суд је надаље извршио увид у скицу лица места Црни Врх – Осмаци израђен од стране МУП-а Тузла, тузлански кантон 01.12.03., под бројем 08-02/3-5- 04.06.-5900/03, у комплетну фотодокументацију скелетних остатака, материјалне доказе - остатке зрна извађених из тела пронађених у гробницама, и предмете нађене у одећи те рендгенске снимке, прочитао потврде о смрти здравствене установе УКЦ Тузла од 26.01.06., са извештајима о судско-медицинској експертизи експертног тима на челу са проф.др Зденком Цихларжом за Пезеровић Заима од 17.02.05., чије тело је нађено у гробници Црни Врх, за лица чија су тела нађена на локалитету Глумина и то Тухчић Кемала, са извештајем о експертизи од 07.01.99., Куљанин Ибрахима од 26.01.99., Тухчић Хасана од 04.01.99., Хациабдић Фикрета од 04.01.99., Тухчић Алију од 21.01.99., Тухчић Мехмеда од 26.01.99., Омеровић Салиха од 30.12.98., Пезеровић Смаила од 21.01.99., записнике о утврђивању идентитета са рендгенским снимцима, фотографијама личних докумената, остатака тела, нађених предмета,

извршио увид у пушчана зрна и фотографије тела и остатака гардеробе оштећених, прочитао писмене доказе који су садржани у Билтенима српске општине Зворник – Привремена влада за годину I под бројем 1, 2 и 4 стручне службе општине Зворник и то: Одлука о проглашењу ратног стања на подручју српске општине Зворник од 06. априла 92., одлука о ограничавању располагања робним резервама, Одлука о увођењу радне обавезе на подручју СО Зворник од 08. априла 92., Одлука о увођењу полицијског часа на подручју СО Зворник од 08. априла 92., Одлука о формирању Привремене владе СО Зворник од 10. априла 92., наредба о општој мобилизацији од 08. априла 92., наредба о обележавању возила на подручју СО Зворник од 11. априла 92., наредба о мобилизацији цивилних лица за сјечу шуме, Одлука о припајању друштвено саобраћајног предузећа «Аутотранспорт» Зворник Бирач холдинг Д.Д. Зворник од 13. априла 92., Одлука о давању овлашћења станици јавне безбједности Лозница и станици милиције Мали Зворник за привођење цивилних лица станици СБ Зворник од 14. априла 92., Одлука о издавању пропусница цивилним лицима, Одлука о именовању ВД директора филијале платног промета, Одлука о привременом уступању бензинских пумпи у Каракају, Дивичу и Дрињачи, све од 14. априла 92., Одлука о формирању специјалне јединице ТО од 18. априла 92., Одлука о формирању команде ТО српске општине Зворник од 19. априла 92., Одлука о престанку радног односа од 21. априла 92., Одлука о образовању јединствене организације за пружање здравствених услуга на подручју СО Зворник од 22. априла 92., Одлука о именовању вршилаца дужности старешина општинских органа управе од 23. априла 92., Одлука о формирању службе Црвеног крста за подручје СО Зворник од 18. априла 92., Одлука о именовању вршиоца дужности Председника општинског суда за прекршаје од 24. априла 92., Одлука о разрешењу носилаца правосудних функција у Основном суду и Основном јавном тужилаштву у Зворнику од 27. априла 92., Одлука о именовању ВД директора основне школе «Мика Трифуновић Учо», Одлука о стављању ван снаге одлуке о образовању комисије за асанацију бојишта од 28. априла 92., наредба о условима и начину точења нафте и нафтних деривата од 14. априла 92., наредба о забрани изношења хране из круга седишта привремене владе од 14. априла 92., наредба о формирању комисије за асанацију бојишта од 19. априла 92., наредба о одређивању места за сахрану лешева и начину сахране особа погинулих у рату у граду Зворнику са околином односно на подручју општине Зворник од 21. априла 92., наредба о привременом уступању хотела «Дрина» и закључак о увођењу радних пропусница од 24. априла 1992., закључак о именовању комисије за преговоре од 20. априла 92., одобрење за набавку материјала и израду униформи за специјалну јединицу ТО Игор Марковић, од 27. априла 92., Одлука о разрешењу чланова команде ТО и Одлука о формирању команде ТО од 28. априла 92., Одлука о именовању привременог управног одбора у основној школи «Иво Лола Рибар» Петковци од 05. маја, Одлука о

именовању ВД директора управе друштвених прихода од 08.маја 92., о разрешењу вршиоца дужности директора управе прихода од 11. маја и именовану ВД директора управе прихода од истог дана, Одлука о стављању ван снаге уговора о закупу закључених пре 06. априла 92. од 11. маја 92., Одлука о оснивању агенције за размену некретнина од 11. маја 92., Одлука о именовану повјереника за послове организовања прикупљања помоћи од 12. маја 92., Одлука о именовану привременог пословног органа у ПТТ Зворник, од 12. маја, Одлука о припајању пословнице ПИО Зворник обласном фонду ПИО Бијељина, од 13. маја, Одлука о новчаној помоћи рањеним и породицама погинулих припадника ТО од 13. маја, Одлука о именовану чланова Агенције за размену некретнина од 15. маја 92., Одлука о формирању комитета за прихват и пружање помоћи избеглицама од 15. маја, Одлука о преузимању напуштеног и слободног стамбеног и пословног простора на подручју СО Зворник од 16. маја 92., Одлука о припајању ДД «27 јули» ДД «Инжењеринг» Зворник од 16. маја, Ауто мото друштва ДД «Дрина транс» од 16. маја, Одлука о привременом уступању пословних просторија РО «Гас» Општинском суду у Зворнику од 16. маја 92., Одлука о преузимању бензинске пумпе «Ина» у Дрињачи од 18. маја 92., Одлука о формирању и именовану чланова комисије за контролу коришћења станова у друштвеној својини од 18. маја 92., Одлука о реорганизацији и формирању органа Привремене владе од 20. маја 92., Ратни секретаријат и Ратни штаб, Одлука о постављању руководиоца кухиње штаба ТО од 20. маја 92., решење о распоређивању шефа складишта од 18. маја 92., наредба о забрани точења алкохолних пића од 12. маја, наредба о затварању угоститељских објеката од 18. маја 92., наредба о формирању Комисије за асанацију бојишта команданта штаба ТО, од 28.априла 92., са печатом Привремене владе, од 19.маја 92., наредба од 21.маја 92., закључак о давању сагласности за избор чланова привременог пословног органа ДП «Витинка» од 19. маја, закључак о уплати новчаних средстава за наставак рада од 25. маја, закључак о одложеном дејству одлуке о формирању специјалних јединица ТО од 9. маја, закључак о усклађивању пензија за мај од 29. јуна 92., закључак о преузимању униформи за војску Српске Републике Привремене владе, од 29.06.92., закључак о исплати пензија од 29.06.92., закључак о формирању царинске испоставе у Зворнику и о уступању пословних просторија царинској испостави Зворник од 2.07.1992. , закључак о висини личног дохотка за месец јуни и закључак о висини минималне накнаде за месец јуни за припаднике српске војске и милиције на подручју СО Зворник од 06.07., закључак о висини накнаде за месец јуни радника ангажованих по основу решења у привреди, закључак о исплати накнаде за јуни 92, за раднике Службе јавне безбједности од 06.07.92. и висини накнаде за јуни радника медицинског центра «5 јули» Зворник, закључак од 06.07. о исплати накнаде припадницима ратне обавезе српске војске и милиције, закључак о висини накнаде за јуни чланова Привремене владе и радника

органа управе од 06.07.92., закључак о уступању на привремено коришћење путничких моторних возила од 15.07.92., закључак од 16.07.92., наредба о забрани уношења наоружања у зграду општине од 02.07. и 17.07.92., и саопштење о просечном личном дохотку радника на подручју општине за мај и јуни од 06.07.92.

Суд је такође извршио увид у мапу општине Зворник, прочитао списак грађана Козлука који су предали оружје и муницију сачињен у МЗ Козлук 16.04.92. - доказ бр. 02186953 секретаријата тужилаштва МКТЈ, изведен у предмету МКТЈ Милошевић, списак лица која се организовано исељавају из Козлука од 26.06.92. - доказ бр.1873/92 изведен у предмету Милошевић са печатом општинског штаба ТО Зворник, допис команданта штаба ВТК органима СР Југославије изведен пред МКТЈ, под бројем 00437178 у предмету Милошевић, допис Комесаријата за избеглице Републике Србије од 26.06.92., Штабу за прихват и збрињавање избеглица, изведен у истом предмету под бр.00437195, извршио увид у путне исправе за Хацић Есму, доказ под бр. 186958596061 до бр. 73 и закључно са последња два броја 89, извршио увид у копије пасоша за Хацић Шаху, под бројевима доказног предмета у МКТЈ 02186989 закључно са бр.02187015, прочитао налог за исплату Привремене владе за потребе специјалне јединице добровољаца из Лознице од 04. маја 92., под бр. 02164086, списак за исплату припадницима ТО српске општине Зворник за месец мај 02164229 и 02164230, списак припадника Штаба територијалне одбране српске општине Зворник од 15. маја 92., под бројем 02164231, 02164093 и 094, списак за исплату припадницима ТО српске општине Зворник за април - разлика бр. 02164059 до 4065, налог благајни - ознака доказа 01328415 закључно са бројем ..8418, Одлука о новчаној помоћи ДД «Метал» Зворник од 07. маја 92., доказ бр.01328419, са налогом благајни 01328420 од 08. маја 92., списак за исплату припадницима ТО српске општине Зворник за април бр.01328421 и 422, списак за исплату припадницима ТО под бројем 01328423, потврда српске општине Зворник од 13. маја 92., под бр. 02164248 до 258, наредба за исплату српске општине Зворник од 07. маја 92., године команданта Марка Павловића 02164283, списак територијалаца ангажованих за српску општину Зворник под бројем 02164284 и 64285, списак за исплату припадницима ТО српске општине Зворник под бројевима 02164286 до 288, списак за исплату припадницима ТО за месец мај под бр. 02164289, списак за исплату припадницима ТО српске општине Зворник за месец април под бројем 01328489 до 493, потврда Општинског штаба територијалне одбране Зворник од 10. јуна 92., под бр.1684/92 бр.МКТЈ 02164290, списак накнаде резервним војницима који су били на војној вежби а нису у радном односу, под бр. 02164090 те под бр.01328436439, списак за исплату припадницима ТО српске општине Зворник за месец мај, група специјални вод Пиварског, под бр.02164291 до 4293, списак накнаде резервним војницима који су били на војној вежби а

нису у радном односу, под бр.02164091, списак за мај 92., под бр.02164294 до бр. 4296, списак рањених под бр.02164095, списак људства - командант "Жућа" од 01. маја 92., под бр. 02164096 до 4097, списак за исплату припадницима ТО за април и мај под бројевима 01328475 и 76, те 01328380 до 8383, и 01328412, списак људи за плату за месец мај српске општине Зворник, војно територијална команда бр.1880/92 од 28.06.92., са печатом Општинског штаба територијалне одбране команданта ВТК Марко Павловић, налог благајни бр.02164071, 4072, одлука о новчаној помоћи 02164073 до 4077, списак за исплату припадницима ТО за месец мај, бр. доказа 01328385, списак ангажованих у ТО за мај, СО Зворник, војно територијалне команде бр.1809 од 19.6.1992.године, под бр. 01328386 са печатом српске општине Зворник, Општински штаб територијалне одбране, командант ВТК мајор Марко Павловић, списак батерије 120 мм, под бр. 02164268, списак групе специјални вод, вод Пиварског, под бр. 02164293, списак 02164092, извршио увид у предмет Окружног суда у Шапцу К.бр.41/94, прочитао извештај друге смјене за дан 11.06.92., извештај о раду страже у другој смјени за 10.06.92., године, те на основу чл. 337 ст. 1 тач. 1 ЗКП-а, записник о испитивању окривљеног Вучковић Вучка у фази истраге у том предмету, Ки.бр.142/93 од 08.11.1993., и записник о испитивању истог окривљеног од 10.11.93., под бр. Ки.208/93, пресуду Окружног суда у Шапцу К.бр.49/94 од 08.07.96., и Врховног суда Србије Кж.1913/06 од 08.10.98., извештај из казнене евиденције за оптуженог Поповић Бранка, СУП-а Сомбор од 27.9.05. и Грујић Бранка Министарства правде БИХ од 02.11.05., писмени налаз и мишљење судског вештака др. Бранка Мандића, психијатра од 20.12.05., за Поповић Бранка, извештај лекара Окружног затвора у Београду од 22.12.05., извештај информативног програма ТВ Нови Сад од 22.02.06. и 21.02.06., записник о препознавању од 12.06.06., сачињен од стране истражног судије Већа за ратне злочине, Окружног суда у Београду, извршио увид у фото документацију као саставни део записника, увид у скицу Дома културе у Челопеку, коју је приложио сведок «П» на претресу од 29.05.06., прочитао лекарски извештај за оштећеног под псеудонимом «2» Опће болнице Осијек, Неуролошке клинике Медицинског факултета свеучилишта у Загребу с прилозима, потврду за сведока под псеудонимом «2», Државне комисије за тражење несталих особа Босне и Херцеговине, бр.06/5-16-Р-99 од 12.03.99.године, записник о препознавању од 05.07.06., сачињен од стране истражног судије Већа за ратне злочине Окружног суда у Београду, у Окружном затвору у Београду, извршио увид у фотодокументацију као саставни део записника, допис Службе за откривање ратних злочина МУП-а Србије – Дирекције полиције, УКП 03/4-3-1 бр.368/06 од 18.07.06., са извештајем о лицима Чикарић Енес и Мурис Капичић који су нестали 1992.године, прочитао образложени сажетак предмета Грујић Бранко, садржину дописа тужилаштва БиХ кантоналног тужилаштва тузланског кантона бр.Кт.748/94 од 01. априла 2005., са наредбом о провођењу истраге

против Грујић Бранка, допис Министарства финансија Републике Србије, пореске управе, регионални центар у Београду, експозитура Мали Зворник, бр. 47-254/06 од 28.09.06.- уверење за пореског обвезника Грујић Бранка, допис Министарства финансија Републике Србије пореске управе, регионални центар Нови Сад, филијала Сомбор, од 26.09.06., за Поповић Бранка, пореског обвезника и допис истог органа од 19.01.07., извештај МУП-а Републике Србије – полицијске управе у Шапцу од 08.10.06. о привођењу у просторије ПС Мали Зворник лица Вучковић Душко и Појата Исток са потврдама међуопштинског затвора Шабац од 18. априла '92, службену белешку полицијске станице Мали Зворник ПО Шабац од 02.10.2006., Статут српске општине Зворник објављен у Билтену СО Зворник 01.09.'92., сачињен 10. априла 1992., Упутство о организовању и дјеловању органа српског народа у БИХ у ванредним околностима СДС БИХ - Главни одбор, од 19. децембра 1991., извештај о задужењу СДК у корист рачуна «Дринатранс» Зворник број 01328456, број заведен у Хашком трибуналу, рачун 05-11215/40 «Дринатранса» достављен Привременој влади СО Зворник од 18.07.1992., преглед извршених превоза по налогу Привремене владе СО Зворник и Штаба ТО ДД «Дринатранс» Зворник од 21.07.1992., извештај административне службе СО Зворник Одјељење за општу управу број 07-052-13/06 од 12. априла 2006., допис шефа истраге МКТЈ Патрик Лопез Тереза који се односи на чување оригиналног доказног материјала од 30.10.06., и наредбу Штабу ТО Зворник команде бригаде српске војске Бирач од 28. маја 1992. која је суду достављена уз овај допис као и упутство од 19.децембра 1991., Уредбу о провођењу материјалне обавезе за потребе одбране Владе Српске Републике БиХ од 08.06.1992. број 03-518, записник о препознавању сачињен 30.11.06. у Окружном затвору у Београду од стране истражног судије Већа за ратне злочине, допис Одјељења за заштиту сведока државне агенције за истраге и заштиту Министарства сигурности БиХ број 17-05/1-2-10-43/06 од 22.11.06. о обављеним разговорима са сведоцима који су у фази истраге саслушани под псеудонимима «Б», «Ћ», «Д» и «Г» те о разлозима немогућности њиховог одазивања позиву суда, записник о препознавању од 25.01.07. истражног судије.

Суд је такође извршио увид у фотографије са препознавања, прочитао списак идентификованих лица у Зворнику након обдукција 05.05.1992. који је приложио др Станковић Зоран 29.01.07., извршио увид у скицу достављену уз материјал од стране тужиоца за ратне злочине са етничком картом Зворника, прочитао налаз и мишљење судског вештака графолога Споменке Перић од 23.05.07., извештај Министарства правде БиХ од 11.04.07., записник о препознавању истражног судије од 01.06.07., потврду СО Зворник Привремене владе број 01/04-111 од 17.маја 1992. коју је суду предао сведок Вуковић Мирослав, извештај о стању у зони одговорности Штаба ТО округа Тузла, Живинице од 26.априла 1992.,

извештај УКП МУП-а Србије Дирекције полиције Служба за откривање ратних злочина број 1501/07 од 31.маја 07. са списком ексхумираних, идентификованих и предатих посмртних остатака са локације Сремска Митровица закључно са 28.мајем 07. актом Савета министара СЦГ, ДНК извештајем, записником о обдукцији посмртних остатака СП 713/92 за лице Бикић Дамир, записник о увиђају Окружног суда у Сремској Митровици Кри.125/92 од 15.07.1992., кривичну пријаву СУП-а Сремска Митровица П173/93 од 01.03.1992., извршио увид у криминалистичко-техничку документацију СУП-а Сремска Митровица од 15.07.1992. са фотографијама, прочитао допис Основног суда у Зворнику од 30.маја 2007. са разлозима неодазивања на позив сведока Брзовић Шемсе и Атлић Мустафе, службене белешке Службе за помоћ и подршку сведоцима и оштећенима од 13.06.07., 15. и 21.06.07., које се односе на сведоке Мехмедовић Авду, Ћосић Нецада и Брзовић Шемсу, извршио увид у потврде о смрти Медицинског центра «05.јули» Зворник и лекарски извештај о узроку смрти за лице Даутовић Несиб од 13.05.92., прочитао наредбу Команде Главног штаба војске Српске Републике БиХ од 16.06.1992. достављену од Тужилаштва БиХ прибављену од Министарства одбране БиХ и наредбу о организацијско-формацијским изменама и допунама у војсци Републике Српске команданта Главног штаба војске од 03.07.1992., писмени налаз и мишљење Комисије судских вештака у саставу проф др Гордана Бебић, неуропсихијатар, пуковник др Мирослав Радовановић, неуропсихијатар и психолог Вера Божиновић, специјалиста медицинске психологије од 28.08.07. о вештачењу и психијатријском прегледу окр.Кораћ Ивана, извештај Основног суда у Зворнику о контакту са сведоцима Шакотић Вајом, Савић Јованом, Аћимовић Миланом и Чворак Радетом од 04.09.07., записник о уручењу позива сведоку Делић Алији Основног суда у Зворнику од 09.10.07., допис заменика тужиоца МКТЈ Давида Толберта од 11.10.07. о изјавама сведока и начину потписивања истих, пропусницу за Буљубашић Јасну издату од Штаба ТО српске општине Зворник 21.маја 1992. под бројем 1060/92 која је предата Међународном суду у Хагу, извод из матичне књиге умрлих општине Калесија Федерација БиХ за лице Буљубашић Абдулах о извршеном упису смрти 20. маја 1992. од 15.09.2004., потврду о пријављивању на посао Буљубашић Абдулаха издату од «Бирач Холдинг» д.д. достављену од Хашког трибунала, заповест за одбрану СР број 1 команде Бирач од 15.05.1992., закључке са састанка општинског одбора СДС-а Зворник од 22.12.1991. под бројем 01-08/91, допис о начину чувања доказног материјала у оригиналу у сефу МКТЈ достављен од стране Патрик Лопез Переза шефа истраге МКТЈ 30.10.06.

На истом претресу прочитана је документација МКТЈ која је прибављена на захтев суда и то: доказ број 0324-1615 ознака МКТЈ, информација о безбедносној ситуацији на подручју СО Зворник Центра

служби безбједности Бијељина од 20.07.1992., информација о активностима МУП-а на расветљавању криминалне дјелатности паравојне формације «Жуте осе» на подручју општине Зворник МУП-а Српске Републике БиХ Управа за сузбијање криминалитета Пале број 2-16/92 од 04.08.1992. под ознаком 0324-7392, информација МУП-а Сарајево од 31.07.1992. број 00741314, решење Основног суда у Бијељини Ки-6392 од 28.08.1992. под бројем 00523426, списак до сада идентификоване 363 особе ексхумиране на локацији Црни Врх у периоду јули-октобар 03. године и списак до сада идентификованих укупно 226 лица ексхумираних са локација Глумина, Рамин гроб у току јесени 1998. који је суду предао вештак др Зденко Цихларж, допис заменика шефа Службе за правну помоћ и питања притвора МКТЈ од 28.11.07. са одговором позваног сведока Благојевић Видоја, извештај Службе за откривање ратних злочина МУП-а Србије Дирекције полиције УКП 17.01.08. о траженим подацима за Милорада Стевановића, одлуку српске општине Зворник од 13.06.1992. о члановима ратног повјереништва и акт председника Председништва др Радована Карацића од 17.06.1992. о потврди именовања чланова Ратног повјереништва за СО Зворник, извршен увид у комплетну документацију приспелу од Хашког трибунала 08.02.08. која се односи на процес формирања Зворничке бригаде војске Републике Српске и прегледан компакт диск са фотографијама Зворника и околине под називом «Фотодокументација Хаг», прочитана писмена документација која је достављена од стране др Зденка Цихларжа 11.априла 08. и то записник о утврђивању идентитета за Пезеровић Енвера с потврдом о смрти УКЦ Тузла ДНА извештајем, извештајем о судско-медицинској експертизи посмртних остатака нађених на локацији Рамин гроб под бројем РГР 1/80, потврде о смрти са извештајима о судско-медицинској експертизи експертног тима за Тухчић Мехмеда, Тухчић Кемала, Тухчић Алију и Хациабдић Фикрета чија тела су ексхумирана на локацији Рамин гроб под бројевима РГР 1/83, 1/86, 1/82, 1/79, извештај о судско-медицинској експертизи под бројем РГР 1/88 за Тухчић Хасана, записници о утврђивању идентитета експертног тима с потврдама о смрти и ДНК извештајима за посмртне остатке ексхумиране на локацији Црни Врх и то за Мустафић Алију, Хацић Изета, Окановић Омера ██████████ Окановић Омера ██████████ ██████████, Чирак Исмета, Хациабдић Нурију, Ђикић Сеада, Пашић Едина, Хациабдић Салиха, Хациабдић Хусеина, Куљанин Мустафу, Куршумовић Исмаила, Бикић Нурију, Атлић Алију и Тухчић Абдулазаза.

Прочитана је потврда Привремене владе српске општине Зворник од 16.маја 1992. за Кораћ Ивана, извршен увид у фотографије оптужених сачињене приликом лишења слободе и прочитан исказ сведока оштећеног под псеудонимом «Х» дат у фази истраге путем међународне правне помоћи 27.07.05. на основу члана 337 став 1 тачка 2 ЗКП-а.

На главном претресу одржаном дана **08.септембра 2010.године** суд је у доказном поступку прочитао: исказ сведока «М» са главног претреса од 08.09.2006. и исказ из истраге од 2.4.2007 по оптужници за Техничко-школски центар, на основу члана 337 став 1 тачка 1 ЗКП-а, исказ сведока Митровић Светислава са главног претреса од 30.05.07. и сведока Аћимовић Милана, са претреса од 27.09.07., на основу члана 309 став 1 ЗКП-а, те фотокопију акта Привремене Владе СО Зворник од 01.07.92., пропусницу на име Кораћ Ивана за излазак из зоне дејстава са подручја СО Зворник у Србију за период од 03.-05. маја 92., оптужницу Тужилаштва за ратне злочине Ктрз.7/08 од 30. априла 2010., која је поднета против Богдановић Симе и других, извршио увид у списе предмета Ки.В.7/08 у предмету окр.Митровић Светислав и други, односно захтев за спровођење истраге, извршио увид у списе К.5/05, одлуку Жалбеног већа МКТЈ о примени правила 75-х о скидању ознаке поверљивости са доказа број П-676 изведеног на суђењу Момчилу Крајишнику, писмо са потписом команданта Штаба ТО Марка Павловића од 01.06.92, одлуку Жалбеног већа Трибунала о скидању поверљивости од 14.05.2008., допис Основног суда у Зворнику од 15.07.2008., са информацијама о сведоцима Малибашић Мехмедалији и Харамбашић Халилу, извештај Клиничког центра Србије, Институт за психијатрију, Центар за судску психијатрију, у саставу вештачи: проф.др.Мирослава Јашовић-Гашић, доцент др.Александар Јовановић, те доцент др.Нада Јанковић, специјалиста медицинске психологије од 16.09.08. о стању душевног здравља оптуженог Поповић Бранка и способности да присуствује претресима и прати суђење, записник Основног суда у Зворнику од 13.10.2008.године, о уручењу позива Сретену Лазаревићу, допис МУП-а Републике Српске од 28.10.2008.године, извршио увид у Устав Српске Републике БиХ, Закон о одбрани од 01.јуна '92., Закон о војсци, Закон о изменама и допунама Закона о народној одбрани од 12.05.1992, Одлуку о образовању ратних повјереништава у општинама за вријеме непосредне ратне опасности или ратног стања од 10.06.1992, Одлуку о оснивању државног документационог центра за истраживање ратних злочина против припадника српског народа од 17.06.1992., Одлуку о забрани формирања и деловања наоружаних група и појединаца на територији Републике који нису под јединственом командом војске или милиције од 13.јуна '92., амандмани 5 и 6 на Устав Српске Републике БиХ од 88.06.'92., Одлуку о образовању ратних председништава у општинама за време непосредне ратне опасности или ратног стања од 31.05.'92., Одлуку о стварној надлежности редовних судова у кривичним предметима председништва Српске Републике БиХ од 20.маја 1992., потврду преводиоца Ђорђевић Невене о преводу са енглеског на српски изјава сведока, затим Одлуку Скупштине српског народа у БиХ од 12.маја '92., о формирању војске Српске Републике БиХ и Одлуку о формирању организацији формација и руковођењу и командовању војском Српске Републике БиХ, Председништва српске Републике БиХ од 15.06.'92.,

наредбу команданта Главног штаба војске Српске Републике БиХ Ратка Младића од 16.06.1992. за формирање и устројавање војске Српске Републике БиХ, наредбу команданта Главног штаба војске РС од 03.07.'92.године, првостепену пресуду Суда БиХ број Кр.06/243 од 29.09.2008., у односу на оптуженог Лазаревић Сретена, допис МУП-а РС Национални централни Биро Интерпола Београд, од 10.02.2009., са извештајем о боравку Мијатовић Јове у Аустралији и немогућности да Аустралија спроведе екстрадициони поступак јер РС није на списку земаља наведених у аустралијском Закону о екстрадицијама, документ 4558/2102.

Суд је извршио и увид у топографску карту Зворника, прочитао службену белешку Службе за помоћ и подршку сведоцима и оштећенима од 03.03.2009. о одбијању Гојкић Мехмедалије да сведочи јер је након сведочења пред Хашким трибуналом имао претње, Преглед извршеног превоза избјеглица по налогу Привремене владе и штаба ТО Зворник «Дрина транс» од 08.06.1992.године, извршио увид у скицу раскрснице у Клиси коју је на претресу нацртао сведок Омер Селимовић дана 22.04.2009., прочитао допис Основног суда у Зворнику од 22.04.2009., из којег произилази да је сведок Стевановић Душан погинуо у саобраћајној незгоди, прочитао: обавештење Основног суда у Зворнику од 28.априла 2009. да је Владо Делић преминуо 22.09.2008., службену белешку Службе за помоћ и подршку сведоцима и оштећенима од 15.05.2009., са извештајем о контакту сведока Гојкић Мехмедалије који је рекао да не жели да се одазове позиву из страха за безбедност своју и породице и поред предочених мера заштите и могућности да сведочи путем видеолинка, предлог за остварење имовинског захтева од 08.06.2009. оштећених Рамић Шемсе, Емине и Изабеле у име покојног Рамић Изе са потврдом о смрти [REDACTED]

На истом претресу суд је прочитао: допис Основног суда у Зворнику од 03.07.2009. о неуручењу позива сведоку «М», као и сведоку Ерић Кости који се због старости не може одазвати позиву суда, списак Удружења породица заробљених и несталих лица опћине Зворник од 11.09.2009., који се односи на заробљене и убијене који нису депортовани на Бијели Поток, са заробљеним особама 01.јуна у Бијелом Потоку, обавест Основног суда у Зворнику од 29.09.2009. да је Благојевић Миленко умро 22.01.2008., списак Удружења породица заробљених и несталих лица општине Зворник од 12.10.2009., списак идентификованих особа убијених 08. и 09.априла '92., ексхумираних из масовне гробнице «Улице», допис Канцеларије националног савета за сарадњу са МКТЈ од 23.10.2009., с копијом ноте Министарства правде и полиције Норвешке, достављене амбасади РС у Норвешкој, у вези Обреновић Драгана и Видоја Благојевића, обавест Министарства правде БиХ од 22.10.2009., да је сведок Бркић Мурадифа умрла 30.01.2009., са изводом из матичне књиге умрлих СО Тузла,

обавештење Основног суда у Зворнику од 05.11.2009.године, документацију која је приспела од Хашког трибунала под ознаком 03608680, извештај СЈБ Зворник од 05.06.1992. Центру Служби безбједности Бијељина, потписан од стране начелника СЈБ Милоша Пантелића, Извештај МКТЈ од 08.децембра 2009., у вези сведока «СС132», заштићеног пред МКТЈ, списак идентификованих лица на гробљу Бербића мезарије укупно 65 лица - ексхумација рађена од 12. до 16.10.2000., списак 449 идентификованих из секундарне гробнице Црни врх након ексхумације рађене од 28.07., до 03.10.2003. који је предао вештак др.Зденко Цихларж на претресу 14.12.2009., списак реасоцираних лица након пристизања ДНК налаза укупно 47 особа, 23 записника о утврђивању идентитета лица ексхумираних из масовне гробнице «Улице», ексхумација од 22. до 25 маја 2008., са ДНК извештајима о судско медицинској експертизи и реасоцијацији скелетних остатака на основу антрополошко морфолошке подударности ДНК налаза, место гробнице «Улице» општина Зворник, 4 записника примера реасоцијације лица, тела из секундарне гробнице Црни врх, особа које припадају локалитету Бијели Поток, сагласност браниоца оптуженог Грујић Бранка за читање исказа сведока од 21.12.2009., записник о уручењу позива Ерић Кости Основном суду у Зворнику од 25.12.2009., допис Кантоналног тужилаштва тузланског кантона Федерације БиХ од 06.11.2009., са достављеном документацијом у електронској форми на 2 ЦД-а о вршеним ексхумацијама на локалитету Каракај, «Улице» и Казанбашча и извршио увид у 2 ЦД-а са документацијом о ексхумацији на локалитету «Улице» и Казанбашча, прочитао службену белешку Одељења судске полиције Бања Лука за сведока «Р», обавештење сведока «М» упућено суду да не може да дође у суд на претрес 17.02.2010., извештај МУП-а РС Дирекције Полиције УКП, Службе за откривање ратних злочина од 02.02.2010., о адреси Љубомира Китановића, допис суда БиХ са извештајем о здравственом стању Косте Ерића као и писмо Косте Ерића насловљено суду БиХ, потврде о смрти за ексхумирана лица из масовне гробнице Грбавци, Бербића мезарије, потврде о смрти и записнике о утврђивању идентитета за 47 лица - Селимовић Авдија, Лолић Менсур, Авдић Хрустан, Алић Рамиз, Мусић Ахмет, Рамић Изо, Дардаган Дамир, Мајловић Енес, Хамзић Нешад, Лолић Изет, Омеровић Мујо, Терзић Авдија, Муратовић Адем, Авдић Хрустан, Авдић Хасан, Мусић Џемил, Адемовић Бериз, Лолић Мурат, Дардаган Хусеин, Окановић Реиф, Авдић Хазим, Ибрић Сејфо, Селимовић Емин, Ђинић Алија, Исламовић Аган, Селимовић Смајо, Хуремовић Салко, Абдић Ђазим, Бошњакровић Рифет, Џинић Мухамед, Халиловић Фетија, Тахић Адил, Рамић Ризван, Мајловић Јунуз, Смаић Шемсудин, Грахић Мурадиф, Лолић Ибрахим, Мемићановић Фехим, Парган Хусеин, Субашић Расим, Гребич Мустафа, Грахић Салих, Лупић Рамиз, Лолић Рамо, Суљић Музафир, Хасановић Осман, Мустајбашич Мустафа, наредбу о исправци транскрипта са главног претреса од 08.маја 2006., службену белешку

Службе за помоћ и подршку оштећенима и сведоцима о претњама сведоку «Р» од 30.марта 2010., наредбу о исправци транскрипта са претреса од 12.04.2010., сачињена 28.априла 2010., фотокопију КТА и КТН уписника Основног јавног тужилаштва Зворник за 1992.годину са прилозима, документа достављена од шефа Тима за транзицију Хашког трибунала од 29.04.2010., електронски оверених докумената са списком материјала у српској верзији, обавештење адвоката Јокић Драгана - Миодрага Стојановића из Бијељине од 18.05.2010., налаз доктора Милета Стојковића - извештај стручног лица од 27.05.2010. године, Закон о војсци РС од 01.06.1992. године, оверену копију документа – Доказни предмет 5398 у предмету «Благојевић и Јокић», Упутство о употреби територијалне одбране ССНО-а од 20.07.1977. године.

На главном претресу одржаном дана **05.новембра 2010.** године суд је прочитао: потврду о смрти за Селимовић Османа, Рамић Исмета, Осмић Изудина, Кахримановић Нешада, Мусић Меху, Мусић Саида, Мустајбашевић Самира, Лупић Омера, Авдић Нурију, Ђулић Хајрудина, Ђулић Јусуфа, Ђулић Омера, Грахић Мују, Гојкић Хамзу и Мусић Шабана, које потврде су достављене суду 28.10.2010. године., на основу чл.337. став 1 тачка 1. ЗКП-а прочитао: исказ Ерић Косте, сведока саслушаног пред Окружним тужилаштвом у Бијељини 22. маја 2008. године – записник о саслушању свједока сачињен тога датума, превод са енглеског на српски језик документа прибављеног од стране Међународног кривичног суда за бившу Југославију у предмету «Тужилац против Вујадина Поповића, Љубише Беаре, Драга Николића, Љубомира Боровчанина, Здравка Толимира, Радивоја Милетића, Милана Гвера, Винка Пандуревића, Милорада Трбића» под називом «Обавештење Тужилаштва о подношењу војног извештаја Ричарда Батлера».

ЗАШТИЋЕНИ СВЕДОЦИ

Дана 10. јуна 2006. године почеле су да се примењују само одредбе чланова 107., 110., 117.-122. и чл.333.-335 Законика о кривичном поступку, који је тада ступио на снагу. Одредбе чланова 117.-122. овог Законика о кривичном поступку односе се на саслушање заштићеног сведока и ово веће је прве такве мере применило већ на главном претресу дана 13. јуна 2006. године.

Ове одредбе су, практично, употпуниле одредбе чл.15. Закона о ратним злочинима, те чл.14-а став 5 истог Закона који предвиђа да мере заштите сведока или оштећеног одређене од стране Међународног кривичног суда за бившу Југославију остају на снази.

Имајући у виду да је велики број сведока саслушаних током овог кривичног поступка, како пре раздвајања поступка, тако и након наставка, претходно давао изјаву истражитељима Хашког трибунала, уз примену мера заштите под ознакама достављеним истражном судији, истражни судија овога суда је такве сведоке саслушавао под псеудонимом, а након тога, пре главног претреса на којима су сведоци саслушавани, сведоци су подносили усмени захтев за одређивање статуса заштићеног сведока у смислу чл.118. став 1 поменутог Законика о кривичном поступку, будући да су у суд долазили најчешће из иностранства, непосредно пре саслушања. О овим захтевима одлучивано је на посебном рочишту са којег је искључена јавност, у присуству сведока у односу на кога се односи захтев и странака.

Сведоци и оштећени који су саслушавани у својству сведока су образлагали свој захтев разлозима личне сигурности и безбедности, безбедности својих породица, чињеницом да неки од њих и даље живе на истим просторима – у Зворнику и околини, те да имају страх од евентуалне осуде јавности, те повратка у место пребивалишта. Ни у једном случају браниоци и оптужени, те заменик тужиоца за ратне злочине нису се противили одређивању статуса заштићеног сведока.

У смислу чл.292. и 293. ЗКП-а, будући да се јавност може искључити ради заштите личног или породичног живота окривљеног или оштећеног, искључена је јавност са дела главног претреса, на коме се сведок под псеудонимом «К» изјашњавао о својим функцијама у току инкриминисаног периода у општини Зворник, на шта странке нису имале примедбе (08.05.2006. године). Такође је суд одређеном броју сведока («У», «Л», Качавенда Љубомиру, Зорану Матићу, «М», «Седам» и «Алфа») на њихов захтев, из горе поменутих разлога, а без противљења странака, одредио меру заштите из чл.117. став 3 тачка 1. ЗКП-а – искључење јавности са главног претреса. Сведоцима «У», «Л», «Ф», «Т» и Драгану Ђокановићу је суд на њихов захтев одредио меру заштите из чл.117. став 3 тачка 7. – саслушање сведока који се налази у иностранству употребом техничких средстава за пренос слике и звука, односно саслушање путем видеоконференцијске везе које је обављено из просторија Суда Босне и Херцеговине у Сарајеву, будући да се ради о лицима која имају пребивалиште у иностранству, те која из разлога безбедности нису желела да приступе у суд у Београду, а чему се странке такође нису противиле.

На претресима на којима је била искључена јавност, суд је дозволио у смислу чл.293. став 2 ЗКП-а присуство одређеном кругу лица која представљају стручну јавност – научним и јавним радницима (представници Организације за европску безбедност и сарадњу – ОЕБС,

радници Фонда за хуманитарно право, Истраживачко-документационог центра из Сарајева), проценивши да је то од интереса за њихову јавну делатност, као и члановима ужих породица оптужених.

Сведоку под псеудонимом «У» је на његов захтев, а без противљења странака, додељена и мера заштите из чл.117. став 3 тачка 2. ЗКП-а – брисање из списка података о идентитету.

Саслушање путем видеоконференцијске везе обављено је на начин предвиђен одредбама Европске конвенције о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима и Другог додатног протокола уз ову Конвенцију – члана 9., имајући у виду, свакако, да се ради о изузетку од начела непосредности предвиђеног у чл.352. ЗКП-а, али и да је странкама било у потпуности омогућено постављање питања, суочавање оптужених са сведоцима, те да се радило о лицима са пребивалиштем у иностранству који су из разлога сигурности, према својим наводима, одбили да дођу у Београд и прихватили једино да сведоче путем видеоконференцијске везе, а ради се о исказима сведока који су веома значајни за утврђивање чињеничног стања, тако да су по оцени суда, задовољени сви критеријуми за прихватање оваквог начина саслушања сведока у конкретним случајевима.

**ДОКАЗИ ПРИБАВЉЕНИ ПУТЕМ МЕЂУНАРОДНЕ ПРАВНЕ
ПОМОЋИ И КОРИШЋЕЊЕ ИЗЈАВА УЗЕТИХ ОД СТРАНЕ
ИСТРАЖИТЕЉА МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ТРИБУНАЛА ЗА
БИВШУ ЈУГОСЛАВИЈУ (МКТЈ)**

У овом делу пресуде биће указано на процесно правна питања која су разрешена пре раздвајања поступка и поновног отварања главног претреса дана 16.2.2010.

Покретању овог кривичног поступка на основу захтева за спровођење истраге од дана 17.02.2005. године и 4.8.2006, претходило је вишегодишње прикупљање доказа од стране МКТЈ и то како писмених доказа који су прикупљени на терену, тако и узимање изјава сведока и осумњичених, који су посредством Тужилаштва за ратне злочине Републике Србије достављени истражном судији Већа за ратне злочине Окружног суда у Београду. Током фазе истраге, истражни судија је саслушао већи број сведока, а неки су саслушани и посредством међународне правне помоћи у Сарајеву од стране Тужилаштва Босне и Херцеговине, као и од стране Јавног тужилаштва Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, Кантоналног

тужилаштва у Тузли, Окружног тужилаштва у Бијељини и Кантоналног суда у Тузли.

Међународна правна помоћ од стране надлежних органа Босне и Херцеговине, пружена је на захтев истражног судије овога суда, који је одобрен у свим случајевима од стране Главног тужитеља Тужилаштва Босне и Херцеговине, одлукама о допуштености и начину извршења радњи које су предузимане у свему у складу са одредбама ЗКП-а Босне и Херцеговине уз присуство истражног судије овога суда, надлежног заменика тужиоца за ратне злочине Републике Србије, те бранилаца осумњичених. Главни тужилац Тужилаштва Босне и Херцеговине је доносио ове одлуке посебно ценио околност да су сведоци који су држављани Босне и Херцеговине, из разлога личне сигурности, изразили резерву у погледу сведочења пред Већем Окружног суда у Београду, те спремност да сведоче пред надлежним органом Босне и Херцеговине (одлуке од 14.04. и 16.06.2005. године).

Приликом саслушања сведока замолним путем, истражни судија овога суда, те браниоци окривљених, као и заступник јавне тужбе, активно су учествовали и постављали питања сведоцима, сведоци су упозоравани на дужност казивања истине и последице давања лажног исказа, у смислу одредаба законодавства Босне и Херцеговине, као и на своја права у поступку, што указује да су ти искази узети у складу са законодавством Босне и Херцеговине - правом замољене стране и да нису у супротности ни са домаћим прописима.

Међународна правна помоћ пружена је у складу са одредбама Уговора између Србије и Црне Горе и Босне и Херцеговине о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима потписаним 24.02.2005. године, а који је ступио на снагу 09.02.2006. године.

Одредбом чл.14-а Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине предвиђено је да тужилац за ратне злочине може предузети кривично гоњење на основу података и доказа прикупљених од стране тужиоца МКТЈ, те да се докази прикупљени или изведени од стране МКТЈ могу, након уступања, користити као докази у кривичном поступку пред домаћим судом, под условом да су прикупљени или изведени на начин предвиђен Статутом и Правилима о поступку и доказима МКТЈ, док се постојање или непостојање чињеница које се доказују тим доказима, цени у складу са одредбама Законика.

Из списка је утврђено да су изјаве прикупљене на начин предвиђен Статутом и Правилима о поступку и доказима МКТЈ од стране тужиоца МКТЈ и од њега овлашћених органа, у складу са чл.16. и 18. Статута МКТЈ

и правила 39. Правилника о поступку и доказима везаним за вођење истрага, што странке нису оспоравале.

Суд је имао у виду примедбе садржане у решењу Врховног суда Србије, Кж.П Р.3.22/08 од 21. маја 2008. године којим је укинута решење Окружног суда у Београду – Већа за ратне злочине К.В. 5/05 од 14.04.2008. године, а наиме, да се ни у случају хашких изјава сведока који нису дошли на претрес, не ради о недозвољеним доказима, већ се исти могу користити. Стога је у фази поступка пре доношења пресуде К.В. бр. 5/05 одбијен предлог одбране да се из списка издвоје записници о изјавама узетим од стране истражитеља МКТЈ и то како оних који су непосредно приступили на претрес, тако и оних који нису непосредно саслушани на претресу.

Предлози за издвајање ових изјава нису дати након поновног отварања главног претреса 16.02.2010 године.

Оцењујући доказну снагу ових изјава, суд је имао, пре свега, у виду одредбе правила 92.-бис Правилника о поступку и доказима које дају могућност претресном већу Хашког трибунала да прихвати писмене изјаве сведока уместо усменог сведочења, само када се њима доказује нешто друго, а не дела и понашање оптуженог за које се он терети, као и да се писмене изјаве могу користити када сведок приступи у суд, када се омогући његово унакрсно испитивање и када он потврди да је изјава тачна, те је веће мишљења да законодавац приликом доношења Закона о ратним злочинима, свакако није имао за циљ, регулишући коришћење доказа прикупљених од МКТЈ, а посебно у случају када сведоци не дођу на претрес, да се ова могућност коришћења доказа МКТЈ тумачи на екстензивнији начин у односу на онај који се примењује пред МКТЈ.

С друге стране, у погледу сведока који су приступили на претрес, а претходно су дали изјаве и хашким истражитељима, које су им и предочаване на претресу, суд је ове изјаве третирао као саставни део исказа сведока, који су били предмет оцене од стране већа.

Приликом оцене доказне снаге изјава узетих од стране МКТЈ, суд је имао у виду и чињенице које је утврдио из дописа заменика тужиоца МКТЈ Davida Tolberta од 11.10.2007. године, а наиме, да се према процедурама МКТЈ, изјаве сведока узимају на једном од радних језика Трибунала (енглески или француски), уз помоћ преводиоца, да се након узимања изјаве сачињава изјава на енглеском, те да својим потписом на изјави на енглеском језику сведок потврђује да му је изјава прочитана на српском језику и да одговара ономе што је рекао, док својим потписом на изјави на енглеском, преводилац потврђује процес читања изјаве сведоку и тачност превода према његовом знању, као и да се превод на матерњи језик сведока

изјаве узете на енглеском ради тек у каснијој фази и да сведок не потписује изјаву преведену на матерњи – у овом случају, српски језик. Такође је узета у обзир и чињеница да се према Правилнику МКТЈ, сведоци не упозоравају на дужност казивања истине и последице давања лажног исказа, те да су изјаве узимане у време када није био у току кривични поступак против конкретних лица за конкретне радње.

Примењујући начело слободне оцене доказа као једно од основних начела нашег процесног права, суд је свакако имао у виду и чињеницу да се коришћењем писмених изјава сведока у ситуацији када исти нису присутни на главном претресу, ограничава начело непосредности у кривичном поступку које је, такође, једно од важних начела кривичног поступка и гарант поштовања права одбране. Судска пракса Европског суда за људска права у својим одлукама третира МКТЈ као суд заснован на закону, те доказе прибављене од стране овог суда, сматра као доказе који се могу користити уз ограничење које представља поштовање услова за правично суђење у складу са чл.6. Европске конвенције о људским правима и начело непосредности као једно од примарних начела.

НАДЛЕЖНОСТ СУДА

Одредбама чл.3., 9. и 10. Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине прописано је да је Одељење за ратне злочине Вишег суда у Београду надлежно за вођење поступка за кривична дела из чл.2 овог Закона, која су извршена на територији бивше СФРЈ, без обзира на држављанство учиниоца или жртве, а ради се о кривичним делима против човечности и других добара заштићених међународним правом и тешким кршењима међународног хуманитарног права извршеним на територији бивше Југославије од 01.јануара 1991.године, која су наведена у Статуту Међународног кривичног суда за бившу Југославију. Сходно томе, заснована је надлежност Одељења за ратне злочине Вишег суда у Београду за поступање у овом кривичном поступку.

ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКА ЗБИВАЊА У ОПШТИНИ ЗВОРНИК У ПЕРИОДУ ОД 1991. – 1992. ГОДИНЕ, ФУНКЦИЈЕ И ДЕЛОВАЊЕ ОПТУЖЕНИХ

Општина Зворник налази се у источном делу Републике БиХ и граничи се са западним делом СРЈ. Из етничке карте са распоредом насеља

општине Зворник на којој се налазе и подаци о резултатима пописа становништва из 1991. године, утврђено је да је у националном саставу општине Зворник, муслиманско становништво било већинско са 59,4 %, да су Срби чинили 38 % укупног броја становника ове општине, а остатак становништва - Хрвати и припадници других националности 2,5%, док је у ужем подручју града муслиманско становништво било заступљено са 61%, српско са 29,2%, а хрватско и друге националности са 9,8%, а што су потврдили саслушани сведоци који су се изјашњавали о етничком саставу становништва ове општине, па је ова чињеница неспорна.

Живот Срба, Муслимана и Хрвата у БиХ, па и у општини Зворник пре избијања сукоба углавном је био миран, а ситуација у овој општини погоршала се након формирања националних странака - СДС, СДА и ХДЗ, током 1991. године, у ком периоду долази до убрзаног наоружавања како српског, тако и муслиманског народа, а кулминација наступа проглашењем независности БиХ, што је утврђено из сагласних исказа бројних сведока, а посебно оних који су учествовали у политичком животу општине Зворник.

Скупштина Босне и Херцеговине је у октобру 1991. године усвојила Меморандум о суверености Босне и Херцеговине, а након тога српски посланици у скупштини прогласили су дана 24. октобра 1991. године засебну Скупштину српског народа која је тражила да се организује плебисцит на коме ће се српски народ БиХ изјаснити о томе да ли жели да остане у федерацији.

Читањем Упутства о организовању и дјеловању органа српског народа у Босни и Херцеговини у ванредним околностима, које је Главни одбор СДС-а изгласао дана 19. децембра 1991. године, утврђено је да су њиме разрађени јединствени задаци, мере и друге активности у оквиру националне заједнице српског народа у БиХ у циљу спровођења плебисцитарне одлуке којом се српски народ у БиХ определио да живи у јединственој држави, који се спроводе на читавој територији СР БиХ, односно у свим општинама на чијем подручју живи српски народ и то: у целости, у општинама у којима српски народ представља већину становништва – варијанта «А», и делимично, у општинама у којима српски народ није у већини – варијанта «Б», што је био случај општине Зворник.

Варијанта «Б» Упутства садржи и детаљне кораке за преузимање власти које је требало извршити у две фазе. Упутством је предвиђено да општински одбор СДС одмах формира Кризни штаб српског народа у општини, чији командант је и председник општинског одбора СДС, а што је у општини Зворник био Бранко Грујић. Према Упутству у састав Кризног штаба улазе сви чланови Секретаријата општинског одбора СДС, носиоци функције у општини кандидати СДС-а у државним органима,

посланици у Скупштини српског народа БиХ, чланови Главног одбора СДС-а са подручја општине, прву седницу Скупштине српског народа сазива председник Општинског одбора СДС-а, врши припремне радње за формирање општинских државних органа између осталог и станице јавне безбједности, припрема предлоге кадрова за вршење функција у тим органима, преузимање кадрова и опреме центара служби безбедности, њихово прикључивање станици јавне безбедности у општини односно месту у којем се формира станица милиције. Ово Упутство предвиђа и обавезу да се изврши процена потребног броја припадника активног и резервног састава милиције, јединица ТО, цивилне заштите, извршење њихове попуње и предузимање свих радњи за њихово активирање, а наредбу о активирању ових састава доноси Кризни штаб у општини. Претходни задаци односе се на први степен активности у оквиру варијанте Б, а у другом степену регулише се обавеза да се сазове седница српске скупштине општине, образује извршни одбор, мобилишу све снаге милиције из реда припадника српског народа у сарадњи са командама и штабовима ЈНА, врши њихово постепено претпочињавање, док је за посебне видове одбрамбеног организовања одговоран Кризни штаб који је дужан да непрекидно прати стање на подручју општине и развој политичке, војне и безбедносне ситуације, при чему се задаци и активности из Упутства могу примењивати искључиво по наредби председника СДС БиХ по посебно утврђеном тајном поступку, док ће се тајни поступак преношења и пријема наређења за примену задатака, мера и активности из Упутства утврдити накнадно. У потпису се налази Кризни штаб СДС-а.

Читањем закључака са састанка општинског одбора СДС Зворник 22.12.1991. број 01-08/91 утврђено је да је на том састанку изабран Кризни штаб и за његовог команданта Грујић Бранко, а за председника СО Зворник Јово Мијатовић, те да је заказана скупштина српског народа општине Зворник за 27.12.1991. године.

Дана **09. јануара 1992.** године проглашена је Република српског народа Босне и Херцеговине која је касније формирала своје органе власти.

Након референдума за утврђивање статуса Босне и Херцеговине одржаног 29. фебруара и 01. марта 1992. године, БиХ је дана 03. марта 1992. године прогласила своју независност, а убрзо затим су, и то Европска заједница 06. априла, а САД 07. априла 1992. године признале независност БиХ која постаје чланица Уједињених нација 22. маја 1992. године.

Није спорно да је и **општина Зворник** у периоду релевантном за оптужницу била захваћена **оружаним сукобом** који се водио између наоружаних формација муслиманског, српског, а делом и хрватског становништва, како на ужем тако и на ширем подручју општине, да је

линија разграничења била на свега неколико километара од града, да је сукоб започео почетком априла након више инцидентних ситуација и неуспелих преговора око поделе власти између представника муслиманског и српског народа, што је несумњиво утврђено како из одбрана оптужених, тако и из сагласних исказа великог броја сведока, а пре свега исказа сведока «К» (Q), сведока Стеве Радића, Стевана Ивановића, Јована Ивановића, Славољуба Томашевића, Витомира Томића, сведока «Н», који су учествовали у раду органа власти, а који су се формирали након потпуног преузимања власти у Зворнику од стране оружане формације српске стране у сукобу, **08. априла 1992.** године, док је дана 04.априла српски Кризни штаб са полицијом прешао из центра Зворника у непосредну близину града – место Каракај (индустријска зона).

На седници кризног штаба Српске општине Зворник, у одсуству опт. Грујића дана 06. априла 1992.године донета је **Одлука бр.01-2/92 о проглашењу ратног стања на подручју те општине**, којом је одређено да послове одбране преузимају територијална одбрана Српске општине Зворник и делови резервног састава милиције Станице јавне безбедности ове општине. На основу наведене одлуке Кризни штаб је дана 08.априла 1992.године донео наредбу о општој мобилизацији (број 02-1/92), а дана **10. априла 1992. године Одлуку бр.01-1/92 о формирању Привремене владе Српске општине Зворник** и за њеног председника је изабран оптужени Бранко Грујић.

Читањем Билтена српске општине Зворник за инкриминисани период (бр.1, 2 и 4) а који је издавала Привремена влада српске општине Зворник утврђено је да је Привремена влада доносила бројне одлуке од значаја за функционисање општине како у односу на цивилна тако и на војна питања. Одлуком Кризног штаба од 10. априла 1992. формирана је Привремена влада српске општине Зворник са шест чланова у свом саставу на основу које од тог дана послове Кризног штаба преузима Привремена влада, а послове Ратног председништва Скупштине преузима команда Штаба ТО СО Зворник док у раду Привремене владе поред њених чланова учествују председник Скупштине општине, секретар Владе, саветник Владе, командант Штаба ТО и представник «Холдинг Бирач» ДД Зворник. Одлуком је одређено да Привремена влада доноси одлуке, наредбе, закључке, препоруке и упутства до доношења одлуке о расписивању ванредних општинских избора.

Дана 14.04.1992. године на предлог СЈБ Зворник Привремена влада на челу са председником оптуженим Грујићем доноси Одлуку о давању овлашћења Станици јавне безбједности Лозница и Станици милиције Мали Зворник за привођење цивилних лица Станици СЈБ Зворник без уредно

издате пропуснице, а које нису ангажоване у јединици милиције и ТО, и подлежу радној обавези, ради предаје надлежним органима СО Зворник.

Одлуком од истог дана одређено је да се издају **пропуснице** за цивилна лица која су ангажована за рад у предузећима. Одлуком од 18. априла 1992. године Привремена влада **формира специјалну јединицу Територијалне одбране САО Семберија и Мајевица** са седиштем у Каракају у просторијама «Стандарда» и задатком да обезбеђује територију СО Зворник и обавља друге обавезе које утврди Влада, те одређује да лица ангажована у тој јединици имају статус стално запослених лица и да ће се са сваким припадником јединице закључити посебан уговор о међусобним правима и обавезама. Ради се управо о јединици *«Игор Марковић»* (чији је командант Вучковић Војин зв. Жућа), а што произилази из одлуке Привремене владе од 27. априла 1992. године којом се одобрава набавка материјала и израда униформе за специјалну јединицу ТО САО Семберија и Мајевица *«Игор Марковић»*. Околност да је одлуком од 9. маја одложено дејство поменуте одлуке од 27. априла, није била од утицаја на функционисање ове јединице, као и на закључак о надлежности Владе у том сегменту њених овлашћења.

Оптужени Грујић потписник је одлуке о формирању команде ТО српске општине Зворник од 19. априла, одлуке од 28. априла о разрешењу чланова команде ТО именованих одлуком од 19. априла, те потписник одлуке Привремене владе од **28. априла** 1992. године о формирању команде ТО СО Зворник у саставу Павловић Марко – командант ШТО (опт. Поповић), Секанић Алекса заменик команданта Штаба, Танић Милош, Јовић Драган, Петковић Милош – помоћник за безбедност, Јовић Миле – помоћник за позадину, Кљајић Константин – помоћник за мобилизацијске послове.

Оваква овлашћења цивилне власти у складу су са одредбама члана 110 Устава Српске Републике БиХ који прописује да су право и дужност области и општина да на својој територији уређују и организују народну одбрану и да руководе територијалном одбраном.

Осим многобројних одлука везаних за привредне делатности града оптужени Грујић је потписник и одлука о престанку радног односа радницима који се нису јавили на своја радна места до 21. априла 1992., одлуке о именовану вршилаца дужности старешина општинских органа управе од 23. априла 1992. (Стево Радић, Стеван Ивановић и Славко Савић), одлуке од 24. априла 1992. о именовану вршиоца дужности председника Општинског суда за прекршаје, одлуке од 27. априла 1992. о разрешењу носилаца правосудних функција у Основном суду и Основном јавном тужилаштву у Зворнику.

Одлуком Привремене владе од 13.06. формиран је Ратни војни суд у Зворнику, за председника именован капетан прве класе Милоје Станојевић и одређено да за реализацију одлуке треба ступити у контакт са војно-територијалним органима Српске Републике БиХ.

Оптужени Грујић је потписник многих одлука везаних за прихват избеглица, дистрибуцију стамбеног простора, Одлуке о оснивању агенције за размену некретнина између грађана стално настањених у Зворнику и грађана настањених на подручјима других општина од 11.маја, Одлуке о именовању чланова ове агенције од 15.маја, Одлуке о формирању Комитета за прихват и пружање помоћи избеглицима од 15.маја 1992. и Одлуке од 16. маја 1992. о преузимању напуштеног и слободног стамбеног и пословног простора и његово стављање на располагање Привременој влади СО Зворник.

Одлуком Привремене владе од **20.маја 1992.** године о реорганизацији и формирању органа Привремене владе формиран су органи **Ратни секретаријат** у саставу Бранко Грујић, Стево Радић, Радосав Перић, Славко Савић, Драго Шакотић и **Ратни штаб** у саставу: Бранко Грујић, Марко Павловић, Драган Обреновић, Милош Пантелић и Стеван Ивановић, са задатком да на свакодневним заседањима разматрају питања из своје надлежности, предлажу Привременој влади доношење одлука, закључака и наредби које ће доносити Привремена влада.

Очигледно је да је оптужени Бранко Грујић као председник Привремене владе, први члан и једног и другог органа, као и да управо Ратни штаб у складу са својим саставом у коме су и представници војске – ТО у то време – оптужени Поповић и Драган Обреновић те полиције – начелник полиције Милош Пантелић као и председник Секретаријата за народну одбрану Стеван Ивановић, представља тело које има капацитете за одлучивање о питањима која у себи садрже и политички и војни аспект – узимање талаца, принудна расељавања.

У прилог овом закључку говори и исказ сведока **Драга Шакотића**, члана Владе до 28. маја (главни претрес од 30.11.2007), који је тврдио да је формирање Ратног секретаријата образложено лакшим састајањем јер је Влада била велика, али да он лично никада није присуствовао састанцима тог Секретаријата, док се на Влади није расправљало о исцјављањима или затворима, и да се доста ствари дешавало "мимо канцеларије".

И сведок **Славољуб Томашевић** (главни претрес од 31.5.2006), који је присуствовао седницама Привремене владе, тврдио је да се на седницама причало о функционисању привреде, здравства, школства, али не и о

затвореним људима или исељавањима, иако се о томе чуло бојажљиво, а да ужи круг руководства СДС-а није имао поверења у људе ван странке (сведок је био одборник испред Реформских снага), док је сведок **Славко Савић** (главни претрес од 26.9.2007), члан Ратног секретаријата крајем маја, чијим седницама је, како наводи, председавао опт. Грујић, сведочио да се на њима искључиво причало о избеглицама.

Сведок **Стево Радић** (главни претрес од 30.10.2006.), секретар Секретаријата за привреду и члан Владе, сведочио је да је на састанку 20.05. донета одлука о раздвајању Владе на Ратни секретаријат и Ратни штаб, на иницијативу са Пала, и да су у надлежности Ратног секретаријата била цивилна питања, а Ратни штаб је координирао војна питања, на чему је инсистирао и Ђокановић, повереник са Пала, што се види и из састава ова два органа, да он није учествовао у раду Ратног штаба, док је оптужени Грујић учествовао у раду оба органа, као и да Ратни штаб није заседао у Општини, а на Секретаријату никада нису доносили одлуку о затварањима и исељавањима, и да се очигледно о томе одлучивало на другом месту.

Оптужени Грујић је и потписник Одлуке Привремене владе од **16.06.1992.** године о формирању и именовању команданта **јединствене војно-територијалне команде Српске општине Зворник** са делатностима:

1) организовање, борбено устројство и јединствена команда и борбена употреба самосталних формација у месним заједницама на простору СО Зворник,

2) безбедносна процена стања у СО Зворник и процена обезбеђивања објеката од посебног интереса,

3) у ратним условима преузимање посла мобилизације и ратног ангажовања грађана за потребе бригаде.

Овом одлуком за команданта **ВТК** именован је Марко Павловић – опт. Поповић.

Из сагласних исказа бројних сведока, који нису оспорени од стране одбране, суд је утврдио да су се **јединице ЈНА повукле** са територије БиХ на територију СРЈ **закључно са 19.мајем 1992.године**, а из сагласних исказа сведока – добровољаца, како припадника јединице Стојана Пиварски, тако и јединице "Игор Марковић" (Жуте осе) утврђено је да се већи број њих, када је Војска почела да се повлачи, повукао са подручја зворничког ратишта, **дана 16. маја 1992.године**, да би се убрзо неки од њих вратили у Зворник.

Ради давања потребних објашњења из области командовања, руковођења, организације, функционисања војске, суд је ангажовао стручно лице за ту област - **др. Милета Стојковића**, иначе судског

вештака за област руковођења и командовања, организацију и функционисање војске и система одбране Републике Србије (транскрипт са гл.претреса од 28.и 29.06.10.) са задатком да превасходно након упознавања са писменом документацијом у предмету, а по потреби и другим доказима у списима, пружи стручна објашњења о овим питањима, без упуштања у исказе сведока и њихову анализу, чији писмени извештај је прочитан у доказном поступку, а исти је испитан и на главном претресу.

Из извештаја др. Стојковић Милета од 27.5.2010 утврђено је да након доношења Одлуке о формирању Војске Српске Републике БиХ од **12.маја**, наступа нова фаза у организацији оружаних снага, па се речи ТО и оружане снаге замењују речју «војска», а том одлуком је предвиђено да се досадашње јединице и штабови ТО преименују у команде и јединице војске, па и општински штаб ТО Зворник са својим јединицама, **осим мањих просторних јединица ТО месних заједница**, прераста и трансформише се у зворничку пешадијску бригаду. Ово трансформисање није класична мобилизација и процес трансформације у пракси траје дуже од класичне мобилизације.

Управо су те јединице сеоске чете директно биле под командом оптуженог Поповића.

Читањем наредбе команданта Источно-босанског корпуса стр.пов бр. 19/2-358 од **30.05.1992.** пуковника Николе Денчића упућене Штабу ТО Зворник, (документ број 0410-0270), издате на основу наредбе 19/2-357 о постављењу команданта Зворничке пешадијске бригаде, утврђено је да се њоме наређује преформирање ОПШТО Зворник у команду Зворничке пешадијске бригаде источно-босанског корпуса војске Српске републике БиХ; да се примопредаја дужности између Команданта ОПШТО и новопостављеног команданта пешадијске бригаде (потпуковник Благојевић Видоје) има обавити 30.05. до 02.06.1992 године и да се **досадашњи командант ОПШТО Зворник мајор Марко-Бранко Поповић, поставља у команди источно-босанског корпуса за официра за везу за СРЈ**, те да је, по извршењу примопредаје дужности, потребно реферисати команданту ИБК на командно место реон Угљевик.

Функција официра за везу према речима стручног лица представља веома важну функцију јер повезује високу команду и друге структуре, при чему се овде ради о функцији у корпусу и по правилу се на њу поставља неко од најспособнијих и најобразованијих официра на ту функцију, који мора да буде веома добро информисан о свему.

Такође, према исказу стручног лица, при постављању команданта ШТО води се рачуна о војно-стручним способностима, тежи се да то буде

војно лице, изузетно у ратним условима поставља се и резервни официр, а тек ако нема тих могућности, особа из цивилне структуре, што међутим, уопште не утиче на одговорност команданта која је потпуна у оба случаја.

Објашњавајући природу акта примопредаје дужности између два команданта, стручно лице др Миле Стојковић објаснио је да се примопредаја врши између ефективних команданата оперативних снага, да у систему командовања јединицама мора да буде континуитета, да се командант који предаје дужност сматра одговорним до последњег термина када је одређена предаја дужности (у овом случају 02.јуни), и то уколико нема потписаног записника о примопредаји. Управо је оптужени Поповић који у почетку није помињао примопредају дужности са пук. Благојевићем, у својој каснијој одбрани тврдио да, иако је обилазио терен са Благојевићем ради предаје дужности, нису сачињавали записник о примопредаји.

Измењени наводи његове одбране на претресу 28.06.2010. у којима је тада изнео да је у ствари, акт о примопредаји потписан 29. или 30. маја (који не постоји у предмету), осим тога што су очигледно иницирани наводима стручног лица у погледу одговорности команданата у вези примопредаје, а у зависности од постојања записника, по оцени суда дати су очигледно у циљу избегавања кривичне одговорности. Међутим, у сваком случају исти су без икаквог утицаја, будући да према извештају и исказу стручног лица примопредаја није обухватала сеоске чете, које су остале под Штабом ТО, а управо оне су биле ангажоване на задацима који су предмет овог поступка, и постојао је континуитет у команди над њима од стране Штаба ТО, како пре, тако и након 02. јуна, па и 16. јуна, када иста личност – оптужени Поповић постаје командант јединствене ВТК, и наставља да командује тим јединицама, при чему се из исказа стручног лица утврђује да војску у Зворнику пре Благојевића оличава командант Штаба ТО, па и касније када су у питању сеоске чете које нису ушле у састав бригаде.

Стога је као потпуно неубедљива оцењена и одбрана оптуженог Поповића у којој је тврдио да он уопште није командовао јединицама у том периоду, и да није имао никакве јединице, већ је јединицама командовао Драган Обреновић. Ово тим пре што је током испитивања стручног лица, и оптужени Поповић потврдио да Обреновић заправо није ни требало да потпише акт о примопредаји, и том приликом практично први пут изјавио да су сеоске јединице биле под командом Штаба ТО након одласка ЈНА (страна 6 транскрипта од 29.06.2010), док из исказа стручног лица, др Стојковића јасно произилази да се примопредаја врши између формалног и новог команданта, осим у погледу јединица које нису ушле у састав бригаде.

О активном деловању оптуженог Поповића као команданта Штаба ТО све до хапшења (крај јула 1992. године) говоре и уписи у књизи дежурства Зворничке бригаде о којима ће детаљније бити речи у одељку пресуде под I – 3, као и извештаји команде Зворничке бригаде током овог периода (од 23. и 24. јула) који извештавају да Штаб ТО и даље делује, те исказ сведока Илић Драгутина, команданта Источно - босанског корпуса од 4.6.1992. који је тврдио да је крајем јуна или половином јула, издао наредбу којом укида Штаб ТО, и да је том приликом упознао оптуженог Поповића, који је у то време био начелник Штаба ТО.

Из исказа сведока "Q" (у првом делу поступка пре раздвајања саслушан под псеудонимом "K") (гл.пр.08. и 09.мај 06. и 03. и 04.фебруар 2010.године), члана Главног одбора СДС-а, потпредседника Општинског одбора СДС-а, командира Станице милиције Зворника до 16.априла 1992. и председника Кризног штаба општине Зворник у периоду доласка Аркана почетком априла у Зворник, утврђено је да је оптуженог Поповића упознао преко Радослава Костића, командира Станице полиције у Дарди (прим: припадник ДБ Србије) који је у јесен 1991. почео да помаже Зворнику око наоружавања, да им је Костић преко оптуженог Поповића два пута помагао у достави наоружања које су делили Србима у Зворнику тако што би ишли по камион оружја, преко њега товарили брашно, у чему им је Поповић помагао, да је Поповић боравио у хотелу «Језеро» у Малом Зворнику, да се почетком сукоба представио као мајор Марко Павловић мада су сви знали да му је то псеудоним, да су знали да није војно лице, да је имао добре контакте са војском Југославије - генералом Савом Јанковићем, командантом Тузланског корпуса, да је био мистериозан, да су га пуковник Тачић и Јанковић максимално уважавали, као и Драган Обреновић и да је на функцији команданта Штаба Територијалне одбране био све до хапшења (крај јула 1992.).

Сведок **Војин Вучковић зв. Жућа** (гл. претрес од 6. и 7.9.2006 и 12.10.2010.) навео је да је Марка Павловића упознао на састанку у Малом Зворнику 04.априла у хотелу «Језеро» када је дошао у Зворник са послаником Српске радикалне странке Мирославом Богдановићем који га је упознао са Марком, да су сазнавши за потребу да се пошаљу добровољци у Зворник се поново вратили у Зворник он, Богдановић, његов брат «Репић» и Милорад Улемек «Легија», да су у Фабрици «Алхос» у Зворнику том приликом задужили оружје, четири аутоматске пушке и муницију, десет сандука бомби, а «Легија» и хеклер, које су добили од СДС-а, да су потом на улазу у Зворник заробљени од стране Муслимана, одведени у Полицијску станицу а да су након тога ослобођени и да је њихов прихват вршио Марко Павловић, те да је на дан кад су били заробљени, Зворник нападнут и он и његов брат и «Легија» су били

укључени у те борбе, да су од њега оптужени тражили да организује добровољце, да их стави под команду, да је Марко Павловић преузео Ратни штаб по формирању јединице «Игор Марковић».

О улози оптуженог Поповића, његовом ангажману и везаности за активности добровољаца и ослобађању Жуће, Репића и Легије, и то значајно пре његовог постављања за команданта Штаба територијалне одбране у Зворнику, такође сведоче искази сведока **Фадила Мујића** (главни претрес од 25.05.06.) – шефа криминалистичке полиције у СУП-у Зворник пре избијања сукоба, те сведока **Асима Алића** (главни претрес од 10.03.06.), помоћника командира Станице милиције Зворник, који су сагласно изјавили да је пре избијања сукоба сведок «К» био командир Станице милиције постављен по линији СДС-а пар месеци раније, док је начелник био Мустафић Осман који је 06.априла уочи отпочињања сукоба нестао, да су 6. априла постављене барикаде на улазу у град, а МУП се поделио на српски и муслимански, да је српски део полиције отишао у Каракај и да се у Зворник није могло ући. Даље су узнели да су у ноћи 07./08.април заробљена четири лица, да су њих двојица ујутру дошли на позив радника у Станицу, извршили легитимисање и утврдили да се ради о двојици људи који су имали легитимације Српског четничког покрета и Радикалне странке – Вучковић Душку кога су прозвали «Репић» и његовом брату кога су прозвали «Жућо», обојица из Умке, да је трећи човек имао војну књижицу војне јединице Панчево, пуно дозвола за кретање по ратиштима и да се звао Милорад Улемек Легија, а да је четврти такође био припадник Арканових јединица, из Београда, да су ухваћени у «Мерцедесу» београдских регистрација са борбеним комплетима, аутоматским пушкама, пиштољима, ножевима, жицама за давлeње, да су приликом хапшења рекли да иду на састанак у хотел «Језеро» у Малом Зворнику где их чека сведок «К», Аркан и Брано Грујић, и да су дошли јер је у Зворнику угрожено српство да би се прикључили борбама.

Даље су објаснили да је ујутру 08.априла око 10 сати почело гранатирање Зворника, да је након тога неко контактирао телефоном српски МУП и да је тражено да председник општине Абдулах Пашић дође на разговор са Арканом, те је тако и учињено. Када су се муслимански представници вратили, рекли су да су претучени од стране Аркана, и убрзо сведок Мујић је добио телефонски позив од човека који се представио као мајор Марко Павловић тражећи да се четири ухапшена човека изведу из града и да се предају српској страни. Сведок Алић изнео је да је мајор Павловић ултимативно тражио да се та четворица ухапшених ослободе, а у противном ће се извршити одмазда јер држе велики број заробљених Бошњака, да је звао више пута, вршио притисак и видело се да су ти заробљени људи јако важни. Сведок Мујић навео је да је звао и неки пуковник, начелник Војне полиције и Генералштаба као и командант

Тузланског корпуса Саво Јанковић, такође са захтевом да предају те затворене људе, те је Мујић повео четири заробљеника на зворничку брану и ту га је сачекао човек у маскирној униформи који му се представио као мајор Марко Павловић, представник војске, па је предао заробљене. Након тога је дошао и сведок «К» и онда је Мујић схватио да је Марко Павловић у хијерархији веома важан човек, а убрзо је дошао и Јекић Војо, службеник МУП-а Србије, а касније и командир полиције Мали Зворник - Ратко Видовић, након чега је Мујић спроведен у Окружни затвор у Шабац «марицом», претучен, потом пребачен у СУП Шабац, одвежен у Нови Сад полицијским возилом и испитиван од стране радника ДБ Србије, како је изнео.

У својој одбрани, оптужени Поповић није негирао наводе сведока Мујића у погледу своје улоге везане за ослобађање четворице ухапшених.

Заробљавање групе људи и координацију опт.Поповића са Јекићем и људима из СУП –а у вези тога, потврђује и сведок "К", наводећи и да су добили информацију од Арканових људи да му је неко ухапшен и да су онда тражили везу и да је ту доста помогао и Јекић Војо.

Из исказа сведока **Јована Ивановића**, председника Извршног одбора СО Зворник до 08. априла (гл. претрес од 29.09.06), утврђено је да је он почетком априла заједно са Јовом Мијатовићем и муслиманским представницима био на преговорима у Малом Зворнику, да су били на путу да се договоре и да је онда упао Аркан са којим је дошао заједно Марко Павловић, а за Арканом и «Пеја» и пок. Љубиша Маузер, и да су онда он и Јово Мијатовић добили батине. Своје присуство том састанку потврдио је оптужени, наводећи да је на његову молбу Аркан прекинуо Пеју у малтретирању српских представника.

Наредба председника Привремене владе Бранка Грујића од **14.априла** 1992. године којом се забрањује изношење хране из круга седишта Привремене владе без претходне сагласности команданта мајора Павловић Марка и представника Владе, очигледно указује на функције и овлашћења оптуженог Поповића далеко пре званичног постављања за команданта ШТО дана 28.априла 1992., а што је он покушавао да оспори.

Из исказа сведока **Милорада Давидовића** (гл. претрес од 26.12.07.), у том периоду заменика команданта Савезне бригаде Савезног СУП-а, који је ангажован од стране покојног министра Булатовића у јуну или почетком јула 1992. године да разоружа неке паравојне формације, како му је предочено, на просторима Бијељина, Брчко и Зворник и који је тим поводом дошао у Бијељину с делом јединице, утврђено је да је тада сазнао да се дешавају разне пљачке, убиства по Зворнику, да су те јединице како

му је предочено на почетку одрадиле неке корисне послове, да се том приликом сусрео и са оптуженим Поповићем који је дошао код сведока у канцеларију и рекао му: «Знаш ти ко сам ја», да му је Јекић Војислав, (убијен касније у Београду), приликом првог доласка сведока у Зворник рекао да у Зворнику «има човека из Србије, сарадника Службе државне безбедности који је начелник Штаба **ТО и алфа и омега** свих збивања у Зворнику» (страна 5 транскрипта), а Јекић је испред МУП-а Србије био задужен за простор Зворника и упознат са свим детаљима, да су му за Поповића то сви говорили, и Јекић и Жугић Горан, шеф ДБ-а у Зворнику (касније убијен у Црној Гори), да је на дан хапшења тих јединица и одвођења за Бијељину (крај јула 1992.) на састанку са Кризним штабом био и опт. Поповић, да су се те јединице на почетку ставиле у функцију Штаба **ТО**, те да је његов закључак да је оптужени Поповић имао потпуни утицај над њима све до хапшења јер су дан пре тога од оптуженог Поповића добијали потврду да могу превући робу за Србију (страна 15). Ово му је познато јер су том приликом одузели робу и камионе припремљене да се роба износи у Србију са потврдама које им је издао Поповић, који му је приликом сусрета показивао своје слике са Кертесом у присуству Драгана Андана, сведоковог заменика, вероватно да би оставио утисак на њих да је крупна риба из Србије. Тврдио је да му је Марко лично рекао да је из **ДБ-а**, и да је у јулу био начелник Штаба народне одбране, да није пуно говорио, те да му је Јекић рекао да Марко у Зворнику држи «Жуте осе», као и да Марко није био тако одушевљен као Брано Грујић кад су они дошли да разоружају те јединице, и да је сигуран да га је затекао у канцеларији крајем јула када су заузели Зворник, те да је његов закључак да је једину контролу над тим људима могао да има Поповић пошто нису могли деловати а да нису имали некога ко је стајао иза њих (страна 42). Приликом доласка с групом људи код њега у СУП Бијељина Поповић се није жалио на те људе већ је ћутао док су други причали и тражили да се они разоружају. Приликом самог разоружавања и хапшења, сведок је тражио састанак са људима из власти и у тој власти седео је Поповић (страна 46). Лично му је Поповић рекао да има конспиративно име Марко Павловић. Први пут када је Јекић дошао код њега (на око месец дана пре тог хапшења) рекао му је да иза свега стоји Поповић и да највероватније он вуче konce. Сведок је даље изјавио да је Поповић био кључан човек, да је имао пун утицај над «Жутим осама», да уопште није молио за помоћ и да уопште није интервенисао да се ти људи разоружају када је сведок дошао и да је чак имао утисак «немој да долазиш да се петљаш тамо где ти није место" (страна 87 транскрипта).

Након негирања навода овог сведока од стране Поповића, сведок Давидовић био је убедљив у тврдњама да је то било управо онако као што је он објаснио суду.

О власти оптуженог Поповића, вези са оштећеним Бубицом, и надлежностима у односу на објекте где су затварани цивили, као и стражу, те контроли над добровољцима, упечатљиво говори и оштећени сведок «Четири» (гл. претрес од 25. јануара 2007. године), о чему ће бити детаљније речи у одељцима пресуде под I -1 и II-1 б).

Сведок **Стево Радић**, секретар Секретаријата за привреду и члан Привремене владе (гл. претрес од 30.10.06.) навео је да је Марко Павловић дошао из Србије, да му је сведок «Q» рекао да је он човек ДБ-а Србије, да га је поставила Привремена влада и да је формално могла и да га разреши али о томе се није расправљало, те да је оптужени Поповић све до хапшења био командант ТО.

О фактичкој моћи оптуженог Поповића говорио је и сведок **Драган Ђокановић** (гл. претрес од 27.02.08.) повереник Председништва Српске Републике БиХ који је у Зворник дошао 11. јуна с циљем да организује Ратно повереништво у општини Зворник и у функцију врати цивилне органе власти, наводећи да је организован састанак *30. јуна* у Зворнику коме су присуствовали повереници општине Зворник, Радован Карацић, Ратко Младић, на коме су челни људи причали да бригада још увек није до краја конституисана, да има наоружаних група које харају и на коме су челни људи – Јово Ивановић, Брано Грујић углавном износили своје проблеме које су имали са паравојним формацијама и причали како су их ови хапсили и затворили – Брано Грујић, мада се нису жалили ни на какве ратне злочине, нити су причали о било каквим објектима где су заточени Муслимани, већ само како их је Аркан шамарао, како је Брано био затворен у зграду општине и малтретиран. Даље је тврдио да је на састанак дошао **непозван човек** за кога су рекли да се зове Марко Павловић који је ту у згради Скупштине општине више пута узимао реч, дискутовао, па га је сведок упозорио да се заустави, да пусти челне људе да кажу шта се збива јер он није повереник. После су му рекли да тај човек има два имена и презимена, а приметио је да је изузетно утицајан и да су га људи из Зворника слушали (страна 21). Мисли да се представљао као мајор и био је у маскирној униформи. Тај Павловић је пратио сведока и Карацића све до изласка из зграде после састанка 30. јуна покушавајући нешто да каже Карацићу. На претресу га је препознао рекавши да је сигуран да је то тај Павловић који је био на састанку 30. јуна.

Сведок **Стеван Ивановић** (02.02. и 08.03.06.), секретар Секретаријата народне одбране, члан Ратног штаба и Владе, навео је да је функцију команде над војним јединицама на терену до 20. маја требало да одигра Марко Павловић, да стави под команду војску и паравојне формације, да је самовоље највише било у мају и јуну, да је Марко иако је требало ту да буде до краја маја, **остао и даље** јер је формирање војске

Републике Српске ишло веома споро током читаве 1992. године, да је општина **плаћала** и територијалну одбрану и паравојске ако су биле евидентирани и улазиле у састав, да су те групе водиле своју евиденцију, а да их је општина плаћала ако се могло доћи до података да су имали одређени задатак од Марка Павловића, мада он лично не зна колико су били уклопљени (страна 83) иако је било спискова који су били легализовани "са тим паравојскама". Потврдио је своје наводе дате хашким истражитељима да је упркос именовану Благојевића у команданта ВРС, Марко Павловић још увек имао команду и сву власт над свим силама и снагама у Зворнику до краја јула када је ухапшен, наводећи да је мислио на појединце који нису легализовани кроз јединице.

Читањем извештаја Штаба ТО округа Тузла Живинице од 26.априла 1992. године који садржи извештај о стању у зони одговорности и односи се на борбе за Кула град 26.априла 1992. године стоји напомена да је са свим непријатељским снагама које су нападале Зворник командовао активни официр тзв. ЈНА мајор Павловић Марко.

Из исказа сведока **Бошка Милића** (главни претрес од 29.11.2006 и 16.12.2009.) директора «Дринатранса», утврђено је да је од стране ТО чији је шеф био Марко Павловић ангажовано 11 аутобуса да одвезу Дивичане ка Хан Пијеску ради размене крајем маја, да је ШТО ангажовао и аутобусе за превоз Козлучана дана 26.6.1992, да је буџет СО Зворник фактурисао 85.800,00 динара у корист «Дринатранса» на име превоза затвореника 15.07.1992. године Зворник-Бијељина-Батковић, када је такође радио ШТО, а на ком рачуну је препознао свој потпис, те да су наредбе долазиле само од ТО и да је у то време говорено да то нису аутобуси «Дринатранса» него су то аутобуси СДС-а и таква је била ситуација. Било је установљено да увек добијају наредбе од ТО, а наредбу за превоз затвореника никада није добио од Благојевића, Василића или Петковића (команданата Зворничке бригаде).

Из исказа сведока под псеудонимом "**Р**" (27.09.06. и 12.04.10.) техничког секретара команданта ШТО оптуженог Поповића од његовог постављења, утврђено је да су код команданта долазиле војне старешине, помоћници, команданти батаљона и сеоских чета, добровољци Гогић, Пиварски, Жућа, сведок "Седам" и Владан Матић из војне полиције, да су по селима били батаљони и чете територијалне одбране са својим командирима којима је командант руководио, сваки батаљон имао је око 200 људи, да су имали спискове припадника батаљона и чета које су проследили општини ради објективирања плате, да је Влада поставила посебне снаге (Војно територијална команда) која је остала као јединица ТО и која није имала везе са Зворничком бригадом у то време, те да је било празног хода до настанка Војске Републике Српске, да је он у Штабу

успостављао везу команданту Марку и факсом слао спискове за размену заробљених који су куцани на основу спискова донетих са терена, да су у Штаб доношене ствари одузете од заробљених.

Изнео је да су територијалци који су били под командом команданта ТО, скупљали оружје по свим муслиманским местима и довозили у магацине у «Стандарду» где је било складиште. Гужве у Штабу су се смањиле тек пред хапшење командата (крај јула). Свако село имало је своју територијалну одбрану са командирима који су давали извештај Павловићу. Сведок је даље тврдио да је у време исељавања још увек постојао одред Територијалне одбране (прим: 26.јуни, исељавање Козлучана) из чега очигледно произилази истинитост његових навода датих хашким истражитељима да је постојао прелазни период пре правилног организовања војске о чему су сведочили многобројни сведоци и практично преклапање функција бригаде и територијалне одбране. Општински штаб ТО је командовао оклопним механизованим јединицама тенковима, прагама, артиљеријским средствима, минобацачима и то све до формирања бригаде (страна 70 транскрипта од 12.04.2010.).

Када је формирана бригада Штаб је добио друго име и постао јединица за обезбеђење објеката (16.06.1992.), али то у његовом раду није изазвало никакве промене.

Постојање овог прелазног периода и чињеницу да Одлука о формирању војске СР БиХ од 12.маја, није фактички реализована у целости непосредно након доношења, потврђују и писмени докази. Наиме, чланом 2. ове Одлуке предвиђено је да се штабови ТО преименују у јединице војске, чију ће организацију и формацију утврдити Председник Републике, који је то учинио тек 15.06.1992 године, доношењем Одлуке о формирању и организацији, формацији, руковођењу и командовању војском СР БиХ, а даља реализација ове Одлуке произилази из Наредбе о формирању и устројству Војске СР БиХ команданта Ратка Младића од 16.06.1992 године у оквиру које је предвиђено и формирање и устројство Зворничке лаке пешадијске бригаде, која се очигледно споро формирала, а што произилази и из каснијих аката – Наредбе команданта ГШ ВРС од 03.07.1992 године, наравно само у погледу јединица које су ушле у њен састав, а не и сеоских чета ТО.

I - 1) Злочин према становницима села Дивич

Мештани муслиманског села **Дивич**, које се налази на око 3 км удаљено од града Зворника узводно, на обали реке Дрине, који су били узети за таоце и незаконито затворени у Дому културе у Челопеку од дана

29.маја до око 01.јула 1992.године, на скоро идентичан начин описују атмосферу која је владала у њиховом месту након преузимања власти од стране српске стране у сукобу у општини Зворник, 08.априла 1992.године и заузимања утврђења Кула града изнад Зворника, 26. априла 1992.године, па до исељења из Дивича дана 26.маја.

Мештани села Дивич од 08.априла били су у окружењу, на излазу из Зворника постављене су барикаде, Дивичани су такође организовали Кризни штаб и страже, оптужени Поповић је и пре 26.априла када је пала Кула Град – утврђење изнад Дивича, долазио на Дивич неколико пута, а све до њиховог исељења 26.маја, обављао преговоре са Дивичанима, тражио да предају оружје и на крају да се иселе из Дивича.

Ове чињенице несумњиво су утврђене из сагласних исказа сведока – оштећених мештана Дивича, касније затворених у Дому културе Челопек, под псеудонимима «В» (14.6.2006.), «Један» (15.6.2006.), «Два» (16.6.2006.), «Три» (6. и 7.7.2006.), «А» (10.7.2006.), «Алфа», (30.11.2006.), «Пет»,(26.2.2007) «З»(13.6.2006) «Д» (26.4.2005,истрага) и «Г» (27.4.2005, истрага).

Сведоци «Један», «Два» и «Три» као и сведок под псеудонимом «Пет» сагласно говоре о заробљавању оштећеног под псеудонимом «Пет» још пре 26.априла када је кренуо да купи цигарете у село ван Дивича, којом приликом је заробљен од стране двојице наоружаних људи.

Оштећени "Пет" наине, уверљиво објашњава да је ухапшен и пребачен у Србију, одведен у команду војске, а потом полицијским аутом из Малог Зворника одведен поново у Босну, у Каракај (индустријска зона града) и затворен у фирму «Везионица» у којој је затекао кржаве зидове, а онда након сат времена одведен у канцеларију човека у маскирној униформи за кога је касније сазнао да је мајор Павловић, који га је тада испитивао, а потом позвао војску и кампањолу те су са шест војника кренули на Дивич, стигли до хотела «Видиковац» где је био Кризни штаб Дивича у који је ушао мајор Павловић. Касније је сазнао да су се ту водили преговори о предаји наоружања са мајором Павловићем.

О довођењу сведока «Пет» у Дивич након заробљавања сведочио је сведок број «Један» наводећи да је обавештен да у Кризни штаб у коме је он био, доводе заробљеника, те је изашавши затекао белог «Стојадина», у њему сведока «Пет» и човека који се представио као мајор Павловић – мајор батаљона Дринског корпуса, у војној униформи, који је причао екавски, да је то било негде 20.априла, да је мајор у разговору с њима у хотелу «Видиковац» тражио да предају оружје, а да ће им он гарантовати безбедност инсистирајући да морају да предају оружје па су затегли

односе, да је све време с њим био телохранитељ по надимку «Рамбо» и да им је мајор одлазећи рекао: «За два дана хоћу да скупите народ у Дивичу, са олошима нећу да разговарам, запамтићете ви добро мајора Павловића», да је након два дана поново дошао и разговарао у хотелу, што потврђује и сведок «Два» наводећи да је мајор изгледао као прави официр ЈНА, а на идентичан начин као и сведок «Један», и сведок «Три» описује долазак мајора Павловића белим «Стојадином» са сведоком «Пет» који је био заробљен, док се сведок «Д» сећа да је први пут видео мајора Марка Павловића у војној униформи са «Шкорпионом» за појасом, кад је дошао у хотел Видиковац на Дивичу, дао ултиматум да се мора предати оружје, а да је јављено да долази мајор ЈНА и да се зове Марко Павловић.

Сведоци сагласно описују и пад Кула Града 26.априла ујутру, као и да су одмах након тога добили ултиматум да предају оружје, да је србијанском страном ишао цип који је мегафоном позивао да предају оружје, да је Дивич гранатиран, да је онда војска ушла у Дивич, да су то били војници у различитим униформама, да им се мајор Павловић представио испред цамије где су били окупљени људи, да је тражио да се наоружање преда, да су са мајором, како наводи сведок «А» били војници у војним униформама, маскирним али да нису личили на војску, да су били рашчупани, са брадама, да након тога почињу претреси по кућама, малтретирање људи, затварање, а да се та војска сместила у хотел «Видиковац». Сведоци су сагласни и у тврдњама да је за преговоре с мајором Павловићем био одређен Мирсад Халиловић и то све до 26.маја када су исељени и да им је управо Мирсад јавио да ће доћи аутобуси да их воде у размену на слободну територију уочи 26. маја.

Оптужени Поповић је потврдио већи број контаката са житељем Дивича Мирсадом, долазак у Дивич на преговоре у вези њиховог исељења, крајње неуубедљиво тврдећи да није тражио да предају оружје и да се иселе, тврдећи да после састанка у вези његове помоћи око ангажмана аутобуса за Дивичане, за њихову судбину не зна, све до Видовдана, у ком делу је његова одбрана демантована изведеним доказима.

*Дана 26. маја око 500 цивила, мештана села Дивич, под пратњом припадника ТО Зворник је са 11 аутобуса предузећа Дринатранс, повежено према територији под контролом муслиманске стране у сукобу, те сутрадан, након неуспешног покушаја преласка, враћено у Зворник, где су на аутобуској станици из аутобуса припадници ТО издвојили 174 војно способна мушкарца, одвели их на фудбалски стадион, а потом затворили у зграду предузећа **Нови извор**, док су женама, деци и старцима омогућили излазак на подручје Тузле.*

На дан самог исељења, сведок под псеудонимом «Три» сећа се присуства Жељка званог «Пуби», мештанина Зворника у шареној униформи са белим опасачем који је дошао са пинцгауером и још људи у војној униформи са ознакама ТО, док сведок "Г" који је препознао оптуженог Поповића међу више фотографија приликом саслушања замолним путем, наводи да је мајор Марко Павловић кад је дошао у хотел "Видиковац" и рекао да се морају иселити био у шареном оделу, са својим возачем Жељком, док је други пут дошао на игралиште увече и рекао да ујутру долазе аутобуси и да морају ићи, док је његов возач Жељко, кога су познавали, само заплакао.

Сведок под псеудонимом «Два» наводи да је лично видео, ујутру 26.маја када су исељени, мајора Павловића који је рекао да је учинио све да остану али да не могу остати и да се онда појавио локални момак «Жути» са аутоматом, почео да пуца у ваздух и рекао да имају десет минута да покупе ствари и уђу у аутобусе што су и учинили, а сведок «З» навео је да им је Мирсад Халиловић дан уочи 26.маја рекао да се морају покупити и да им је то рекао мајор Павловић који је био «главни за војску, за Подриње» те да иду наводно у Олово, што потврђује и сведок «В», наводећи и да је мајор Павловић био 26.маја на Дивичу, да им није дозвољено да закључају куће, да неки и нису хтели да иду. И сведок под псеудонимом «А» тврдио је да је 26.маја на игралишту на Дивичу био присутан мајор Павловић као и четрдесетак припадника паравојске које су му помагале, како је навео пред хашким истражитељима.

Сведоци су сагласно тврдили да је 26.маја окупљено преостало становништво, њих око 500 цивила, који су затекли постављених 10-11 аутобуса предузећа «Дринатранс», да су по два војника ушла у аутобусе, да је било и редовне војске и паравојске како наводе, да је владала општа пометња, да су људи причали да се иде у размену, да је испред колоне ишао пинцгауер, да су одвезени до Хан Пијеска где су стајали али су их неке војске вратиле са речима «Неће вас ваши» па су преноћили у аутобусима у Заклопачи. Ујутру су поново прошли кроз Зворник, где су се зауставили и где је војник кога су сви знали по надимку «Жути» извео из аутобуса преговарача Мирсада Халиловића који се више никад није ни вратио и који је након рата ексхумиран. Потом су наставили према Црном Врху, одакле су поново враћени у Зворник на аутобуску станицу где је ушао по један војник у аутобус и наредио да војно способни мушкарци изађу напоље, након чега су одведени на фудбалски стадион, а да жене и деца остану у аутобусима.

Раздвојени војно-способни мушкарци се, у смислу одредаба међународног хуманитарног права, сматрају *таоцима*, јер се ради о оштећенима незаконито лишеним слободе са намером да се употребе у

циљу размене за становништво српске националности, о чему сведоче, како оштећени, тако и сви стражари у Дому културе у Челопеку, резервни полицајци, наводећи да им је речено да ће затворена лица «ићи у размену».

Сведоци су даље сагласно тврдили да су их од жена и деце раздвајали *исти* они војници који су их пратили у аутобусима и пинцгауеру у маскирним кошуљама према Црном врху, у СМБ оделима са ознакама ТО, како наводи сведок «Три», након чега су их са стадиона пропратили пешице ка управној згради предузећа "Нови Извор", где су их и сместили.

Сведок "Три" објаснио је да их је на стадиону већ чекало неколико војника са аутоматским оружјем који су враћали неке старије мушкарце у аутобус, као и да се сећа човека који је претежно одвајао старије људе и млађу децу, а који није имао прст, док се такође човека који их је одвајао на трибинама и који, како наводи није имао три прста на руци, сећа и сведок оштећени под псеудонимом «Алфа».

Сведок "Алфа" навео је и да су у пратњи до Црног Врха били и полицајци у плавим униформама, а да су их на стадиону одвајали и војска и полиција и неки у цивилу.

Током поступка несумњиво је утврђено да су Стојану Пиварском, командиру јединице "Пиварски" недостајали прсти на једној руци.

Сведок «Пет» тврдио је да је у аутобусима којима су их возили ка линији разграничења било и "радних колега" које су познали међу војницима, да су сви викали да иду у размену, да је војска која је вршила одвајање касније на стадиону у Зворнику била *иста* она војска која је била и раније на Дивичу, и која их је пратила са стадиона и затворила у просторије Новог Извора.

Сведок "Један" наводи да је у аутобус ушао управо стражар који их је претходно пратио ка Црном врху и рекао: "Ајмо војно способни", – исти војници који су били у аутобусима и пинцгауеру са ознакама ТО, додајући да их вероватно нису пустили јер је тада било опасно пустити војно способне мушкарце. Овај сведок, члан Кризног штаба Дивича, је након гранатирања Дивича, 26. и 27. априла, како наводи, побегао у шуму, 1. маја се предао цивилној полицији због претњи да ће у противном Дивичани бити стрељани, и предат војној полицији коју су чинили како наводи мештани Зворника, те затворен у "Стандарду" у Каракају где је провео четири дана.

Сведок **Петар Пејић** звани «Пупа» (сада покојни), возач «Дринатранса» који је превозио аутобусима Дивичане на релацији Дивич-Власеница-Хан Пијесак потврђује да је у пратњи из Зворника ишло војно теренско возило - цип са војницима, те да им је по повратку на аутобуску станицу у Зворнику пришао неки војник и рекао да мушкарци иду на стадион, а жене и нејач остају у аутобусима, да је и том приликом као увек, добио путни налог од директора Бошка Милића, а преко диспечера, те да је било десетак аутобуса и да директор зна ко је њему рекао да да аутобусе за Дивич, као и за Козлук, и од кога је добијао задатак.

Сведок **Бошко Милић**, директор аутобуског транспортног предузећа «Дринатранс», у свим својим исказима био је доследан у тврдњама да је Територијална одбрана увек ангажовала аутобусе, да је за Дивич ангажовано 11 аутобуса, да је требало да Дивичани буду одвезени у размену ка Хан Пијеску, али су враћени на аутобуску станицу што су му касније причали возачи, раздвојени мушкарци од жена, да је шеф ТО тада био Марко Павловић, што иначе не спори ни оптужени, да су и паравојне формације како их сведок назива, тражиле аутобусе од њега – у то време то су биле јединице «Жуће», Нишког, Пиварског, да је једном приликом управо Пиварски репетирао пиштољ на њега у канцеларији и претио му, да се пожалио Марку Павловићу на њега и да се то више није дешавало, да су путни налози често били и на папирићу, а да су све евидентирали у књигама које су касније уништене.

Из исказа сведока **Сретена Лазаревића**, заменик управника затвора у Суду за прекршаје, (главни претреси од 01.03.07. и 08.09.10.) утврђено је да је у време када је он обезбеђивао затворене у Суду за прекршаје, чуо да се "ради Дивич", да ће Дивичани бити смештени у зграду Новог Извора и тако се и десило. Причало се, како наводи, да ће ићи у размену на територију под контролом муслиманских снага. Навео је да су их довели територијалци и увели у зграду, што је видео када је провирио кроз хаустор, да је било око сто мушкараца, да је и Марко Павловић био кратко са затворенима. Тврдио је да је чуо од тих територијалаца да ће бити размењени али да су након дан-два одвежени аутобусима. Под термином «ради се Дивич» подразумева заузимање територије, ослобађање и то је, како наводи, била «некаква обичајна реч, а општим речима односно правим речима то је етничко чишћење, како да назове пресељавање становништва» (стр.37 транскрипта са гл. претреса од 01.03.2007.).

Из свега напред наведеног несумњиво произилази да је оптужени Поповић, спроводећи одлуку донету заједно са опт. Грујићем, усмено наредио припадницима ТО да силом раздвоје од жена и деце, војно-способне мушкарце Дивичане, при чему је искључена могућност да је неко други могао да ангажује припаднике ТО који су под командом оптуженог

Поповића, будући да је управо на дан 27.05.1992 године оптужени Поповић опште-војни командант свих војних формација на територији СО Зворник, док ни сам оптужени не спори да Видоје Благојевић тада не командује јединицама, а јединице ЈНА су већ напустиле територију Зворника и наводећи да Благојевић Видоје нема везе са Домом културе у Челопеку (транскрипт од 29.06.10.).

Ваља напоменути да према правилским одбредбама, командант Штаба одговара команданту зонског Штаба, а он команданту републичког Штаба ТО, а није спорно да оптужени изнад себе није имао ни зонски ни републички Штаб ТО, те је према исказу стручног лица оптужени функционисао без непосредне везе са вишом командом. Ово је у складу са одбраном оптуженог да изнад себе никога није имао.

Одбрана оптуженог у делу у коме је тврдио да је Драган Обреновић у том периоду заправо командовао војним снагама, мада је и то касније оспорио, потпуно је обесмишљена бројним изведеним доказима, о којима ће бити речи у наставку пресуде. Осим тога, и неколико дана касније, 01.06.1992. сам оптужени Поповић се у писменом овлашћењу (страна 264/159 у списима, књига 2, К.В. 5/05) легитимише као надређени свим војним и полицијским органима под контролом снага српског народа.

О боравку војно способних мештана села Дивич у згради Новог извора сведочили су сведоци под псеудонимима «З», «В», «Један», «Два», «Три», «А», «Алфа», «Пет», «Д», «Н», Чворак Радислав. Оштећени су сагласни да их је иста војска са ознакама ТО која их је претходно пратила ка Црном врху пешке допратила до зграде Новог Извора у којој су смештени у једну просторију без намештаја, величине отприлике 7x5, у којој је била велика гужва јер их је било укупно 174, а што знају будући да су се накнадно пописали. Ту су боравили две ноћи, односно три дана, а потом пребачени у Дом културе у Челопеку.

Сви оштећени имају било посредно било непосредно сазнање о томе да им се оптужени Брано Грујић обратио у Новом Извору.

Наиме, сведок «Два» који тврди да је Грујић Брану знао из виђења, да је раније био инспектор и држао пекару «Црна Гора» као и сада, наводи да је Брана кад је ушао рекао: «Попишите се колико вас има», да су они рекли да су гладни, да нису јели три дана и да је он рекао да ће им се нешто донети, да је неки непознати војник дошао са Браном и унео празне папире, да је на Бранин захтев пописивање вршио [REDACTED] Мустафа Пашић, да су сви имали личне карте, да је Мустафа то писао и да се сабрало њих 174, да је разговор са Браном био кратак, да је тај војник стајао поред њега. Дошло је и нешто хране и касније је неко поново дошао,

не зна да ли Брана или неко други по тај списак и врата су се закључала. То је било поподне. Говорило се и о некој лојалности и они су схватили да то значи да треба да приступе српској војсци, а није сигуран ко је од њих двојице то тражио, да ће служити војску РС, па су неки викали да неће да убијају своје и већина је била против и то су одбили. Сутрадан је дошао поново. Брано је први пут дошао у војној униформи, други пут у цивилној. Када су му се пожалили да је претходног дана одведено 11 људи из те просторије на рад и да се нико није вратио, Брана је рекао: «Нема проблема, ја ћу вас пребацити на безбедније место» (страна 73 транскрипта). Тврди да је то чуо својим ушима. Након негирања сведоковог исказа и тврдњи оптуженог Грујића да је сведок инструисан, сведок је остао доследан у тврдњама да је сигуран да је управо то тај Брано Грујић додајући: «Ми смо сами себе затворили, тукли и убијали, иста прича што се понавља од вас стално» - (страна 86 транскрипта).

Сведок «Три» је тврдио да је од комшија у тој соби у којој су затворени чуо да је Брано Грујић дошао, тражио да се попишу, да прихвате лојалност, да је изашао рекавши да ће поново доћи по списак, да је потом дошло и нешто хлеба и паштете те да га он није видео јер је био у ћошку те пренатрпане собе.

Сведок «Један» сведочио је да је након сат времена од смештања у просторију Новог Извора дошао тадашњи начелник општине Брано Грујић и Чворак Радо који је радио у Фабрици обуће «Стандард». Радо је имао црну а Брано маскирну униформу. Сведок је знао Брану по лику, увек је био педантан, почешљан, с брковима, црн, висине 170 – 180. Сви су били као сардине у кутији спаковани, њих 174. Кад су се врата отворила сви су се набили у страну, Брано је рекао да се не секирају, да неће бити проблема, рекао им да ће се пописати, па је учитељ Мустафа изашао да их све попише. Радо Чворак је познао свог колегу с посла Муратовић Ахмета званог Бора и рекао му: «Немој пајдо ништа да се бринеш». Питали су их да ли су нешто јели, изашли, дошли поново по списак, донели нешто хране и тада је Радо Ахмету донео цигаре. У моменту писања списка Брано је рекао «Нема проблема, хоћете бити лојални с нама, ево ако треба сви ово заједно да бранимо». Народ је збуњен гледао са том новом речју и они нису пристали јер нису желели да иду у војску. Кад је после опет дошао, рекли су Брани да народ не пристаје и он је отишао. Сутрадан је чуо да је речено да их пребацују на безбедније место али он није видео ко је то рекао јер се страшно бојао неког Жутог из Пилице који га је други пут ухапсио и спровео у фабрику «Стандард», пре одласка са Дивича, а претходно га је видео испред просторије у Новом извору где су боравили кад је ипао у ВЦ.

Касније у Дому културе Челопек чуо је да је Брано тада рекао да иду на безбедније место али он га том приликом није видео. На тврдње

оптуженог Грујића да сведок не говори истину сведок је у потпуности остао при својим наводима и био знатно убедљивији од оптуженог (страна 93 транскрипта).

И сведок «А» је тврдио да је Брано Грујић ушавши у ту просторију, рекао да се направи списак, да признају да су лојални грађани Републике Српске и кад је то чуо сведок је схватио да нико не би требало да их дира. Брано је рекао да им неће длака с главе фалити и дошао је с некаквим човеком који је из Зворника, чијег имена се не сећа.

Исказ сведока «Алфа» је у потпуној сагласности са претходно цитираним исказима и тврдњама да је Брано Грујић тражио да потпишу лојалност, да направе списак присутних и да је неки војник био са Браном, који је раније био инспектор.

Сведок «Пет» такође је чуо да је Брано Грујић ушао. Сведок «В» је тврдио да је Брано Грујић дошавши у Нови Извор, тражио да потпишу лојалност за српску војску, да је рекао да им неће ни длака с главе фалити, да је имао бркове, црну косу, да је био председник СДС-а, начелник општине и да је сигуран да је то он, да је с њим био и војник Раде Чворак један помали човек, а мајке које су радиле с њим у фирми у «Стандарду» га знају, да је учитељ Мустафа као писар пописао њих укупно 174, да нису хтели да потпишу лојалност да буду српски војници. Он лично Брану је видео само једном на вратима и сигуран је да је Брано долазио. Према сведочењу овог сведока, Раде Чворак донео је папир да би се сви они пописали.

Сведок «Д», саслушан само у фази истраге, рекао је да Грујић Брану председника СДС-а познаје, власника пекаре, да им је дошао кад су били затворени у Нови Извор један дан и рекао да их одатле премештају због њихове сигурности.

Саслушани сведок **Чворак Радислав** (гл. претрес од 27.09.2007. године) потврдио је да је био радник Фабрике обуће «Стандард» пре рата, да је 20. маја 1992. дошао у Фабрику, видео да се ту оснива нека војска, да је након 7-8 дана дошавши поново у Фабрику остао да поправља ципеле српској војсци и да је то било заправо 29. маја и да су га практично ангажовали као војног обвезника, да је ту била позадина српске војске која је била у оснивању али да не зна ко је њему командовао, да је негде у јуну или јулу не сећа се тачно дошао кувар из «Стандарда» и замолио га да Муслиманима однесе вечеру, убацио му у неки ауто кутију с паштетама и хлебом, а он није ни знао да су људи затворени, да је отишао у затвор у Зворник у Нови Извор, зграду иза Суда, да је из радозналости замолио милиционера који је ту чувао стражу да га пусти, да је ушао у просторију,

да је затекао познате људе Дивичане који су га знали с посла, да су почели да га љубе и грле, да су били у добром психо-физичком стању и да је само тог пута био код њих, што очигледно указује да је ту дошао одмах по смештању Дивичана у Нови извор. Потврдио је и наводе сведока «Један» да је познао свог колегу Ахмета Муратовића званог Бору том приликом, ██████████ М█████████ је такође познавао и да је обојици дао хлеб и паштету као и да је донео и цигаре Ахмету као што је тврдио сведок «Један» објашњавајући да су га ти људи натерали да оде у Србију преко моста јер су скупили паре те им је он донео цигаре. Касније је чуо да су ови људи протерани у Челопек и да је тамо био неки масакр. После рата срео је М█████████ М█████████, ██████████ који му је рекао: «Оде мој бабо, убише га у Дому културе неки с аутоматском пушком» док је Мевло касније дат у размену.

Међутим, сведок је тврдио да није улазио са оптуженим Грујићем у зграду Новог Извора, кога иначе познаје као општинског инспектора и у овом делу суд је одбацио наводе сведока као неискрене, неуверљиве и очигледно усмерене на помоћ оптуженом Грујићу у избегавању кривичне одговорности, будући да је прихватио напред наведене исказе оштећених као уверљиве, веродостојне и логичне, а сведоци су и приликом суочавања са оптуженим Грујићем за разлику од њега оставили убедљив утисак на суд.

Одбрану оптуженог Грујића у делу где је тврдио да му није познато ни да су у згради Новог Извора Дивичани били три дана (која зграда је иначе удаљена свега сто метара од седишта Привремене владе), да он у њу никад није ушао и да су га оштећени сигурно заменили са сведоком «Н» пошто је у предмету прочитао да је сведок «Н» изјавио да је посећивао Дивичане у Новом Извору, те да он не зна да ли се сведок «Н» представио као Бранко Грујић или је оштећене неко наговорио да тако кажу, суд није прихватио, налазећи да је неубедљива, будући да је сведок «Н» (гл. претрес од 26. маја 2006. године), члан Кризног штаба почетком априла 1992, изјавио да је пролазећи поред зграде Новог Извора, како наводи, на прозорима препознао своје ђаке – Дивичане, да су били затворени, да им је на њихову молбу послао воду, цигарете, да их је чувала полиција и да је замолио стражара да пошаље лекара те да је код њих отишла докторка Наташа Луговски да им пружи помоћ. Будући да је несумњиво током поступка утврђено да је докторка Наташа Луговски пружила помоћ рањеним преживелим Дивичанима **након** њиховог боравка у Дому културе Челопек, крајем јуна односно почетком јула 1992. године у згради Суда за прекршаје, а не за време њиховог боравка у Новом Извору - непосредно након њиховог затварања, када за то није било потребе, као и да сведок «Н» није улазио у просторије где су боравили, а што је суд прихватио, нити се обраћао оштећенима на начин на који им се обратио оптужени, како су

то они представили у својим сведочењима, уверљиво и у високој мери сагласно, суд је одбацио тврдње оптуженог Грујића. Неопходно је напоменути да се зграде Суда за прекршаје и Новог Извора налазе непосредно једна уз другу и да их само дели хаустор, те да је утврђено да су Дивичани након боравка у ДКЧ пребачени у зграду Суда где им је пружена поменута медицинска помоћ.

Несумњиво је из сагласних исказа оштећених утврђено да је из просторија Новог Извора, а пре пребацивања Дивичана у ДКЧ одведено 11 лица и то: Пезеровић Енвер, Пезеровић Смаил, Куљанин Ибрахим, Хаџиабдић Фикрет, Куришумовић Ахмет, Тухчић Кемал, Тухчић Алија, Тухчић Мехмед, Тухчић Хасан, Омеровић Салих и Мархошевић Ибрахим.

Наиме, сведок «Један» изнео је да је након одласка Бране Грујића неко ушао и рекао: «Ајмо требају десеторица за рад». У том тренутку његови амица и амицић Енвер и Смаил су му се отели из руку и отишли. Оштећени је набројао и остале Дивичане – свих 11 који су се добровољно јавили на тај позив и изашли. Пре њиховог изласка сведок је враћајући се из ВЦ-а приметио војника, родом из Пилице, којег се плашио, а звали су га између себе «Жути» и сећа га се са Видиковца. И оштећени «1» сведочи о доласку «Жуће» из једног од околних села кога је запамтио из периода пре иселења, у маскирној униформи, који је премлаћивао Дивичане и одводио их у Стандард, тврдећи да је дошавши у Нови извор са још тројицом-четворицом рекао да треба 10 добровољаца да иду на Дивич да претраже куће, па се јавило 11 добровољаца, од којих је 10 ексхумирано након рата.

Остали оштећени скоро на идентичан начин описују одлазак 11 затворених из Новог извора који су се добровољно јавили на позив тројице униформисаних лица.

Сви оштећени такође су сагласни да је из просторија Новог Извора прозван и малолетни М [REDACTED] К [REDACTED] чији брат је радио у полицији и за кога су касније сазнали да је спасен.

Читањем потврда о смрти УКЦ Тузла са извештајима о судско-медицинској експертизи Експертног тима Тузла на челу са професором др.Зденком Цихларжом, судским вештаком, утврђено је да су сва одведена лица осим Мархошевић Ибрахима ексхумирана из масовне гробнице Рамин гроб – Глумина 1998. године.

Будући да овај догађај није стављен на терет оптуженима, исти је изостављен из изреке пресуде.

Оценом изведених доказа несумњиво је утврђено да је узимање талаца (1 - 1 и 2 изреке пресуде) резултат заједничке, усмено донете одлуке, у чијем доношењу су сигурно учествовали оптужени.

Одлуке да се узму таоци (Дивичани и мештани села Клиса, Ђулићи и др), као и да се принудно расели становништво села Козлук, које су несумњиво донете, представљају одлуке које по садржини имају и **војни и политички аспект** који су нераскидиво повезани. Није ни за очекивати да доносилац овакве одлуке оставља писмени траг о њој, а чије извршење у конкретном случају представља кривично дело. Наиме, и сам оптужени Грујић и за Дивич и за Козлук каже да су одлуке, истина само о слању Дивичана према Тузли и наводном добровољном омогућавању исељења Козлучана, усмено донете на Влади, и да су задужени Штаб ТО и полиција да одраде одређене послове, при чему суд није прихватио одбрану оптуженог да је за Дивичане одлучено само да се пошаљу ка Тузли, као и да је Козлучанима одобрено добровољно исељавање, о чему ће касније бити речи.

Сведок **Стево Радић**, (30.10.2006), члан Привремене владе, наводи да су у време исељења Дивича донели на Влади одлуку да ангажују војску и полицију да се обезбеди исељавање, спречи пљачка али да нису успели да спрече пљачке њихових кућа, да се током маја, јуна и јула у граду причало да су људи затворени, да су били поханшени цивили и да «ако је читав град причао наравно да је и он чуо» али да се **званично** на Влади није причало и да наводно не зна ко је сместио људе у зграду Новог Извора, мада је знао да су тамо (страна 78 транскрипта).

Сведок **Гордан Јовановић** (главни претрес од 30.11.2007.), секретар Привремене владе у периоду од прве половине маја до августа 1992. године, сведочио је да у том периоду Скупштина није функционисала већ је радила Привремена влада, да су се седнице одржавале скоро сваки дан, да су били присутни и представник полиције и територијалне одбране, да су се већином гласова доносиле одлуке које су објављиване у Билтенима, да је он радио писмене отправке одлука које је потписивао оптужени Грујић који је увек са тим био сагласан, да није присуствовао седницама Ратног секретаријата и Ратног штаба, да су у политичким питањима учествовали људи из СДС-а – Јово, Стево, Брано, да је Брано као председник Владе потписивао одлуке и да се наравно «питао» као председник Владе –(страна 34 транскрипта).

Дописом од 12. априла 2006. године Општина Зворник обавестила је овај суд да не поседује копије записника са седница Кризног штаба и Привремене владе СО Зворник у периоду април-јули 1992. године.

Овај сведок је надаље изјавио да, иако је присуствовао свим седницама Владе, се не сећа да се на седницама причало о неким убиствима, лешевима, добровољцима, «Жутим осама», да се не сећа да ли су представници полиције некада рекли да им треба помоћ да би контролисали територију, да није чуо да су неки Дивичани у јуну били затворени месец дана и убијани, да се не сећа да ли је икада на Влади поменуто да је неки Муслиман убијен, затворен, те је овакав исказ сведока оценио као потпуно ирелевантан за утврђивање чињенице да ли се и шта на седницама Владе причало и расправљало, поготово имајући у виду чињеницу да је сведок изјавио да се заправо **званично** "на седници није расправљало о заточеним и убијеним људима, и да сам зна да испада смешно и безвезе када каже да се тамо никада ништа није причало, мада се можда причало у ходницима и кулоарима пре седнице Владе". Сама чињеница да се у конкретном случају ради о оснивању заточеничког објекта за цивиле војно способне мушкарце Муслимане, које је противзаконито, у складу је и са констатацијом да нема писменог трага о таквим објектима – оснивању, њиховом раду и слично, а несумњиво је да су такве одлуке **доношене, и то очигледно у ужем саставу**, који су сигурно чинили председник Привремене владе и командант Штаба ТО, а на шта указују и многобројни други докази.

Сведок **Драган Ђокановић**, повереник Председништва Српске Републике БиХ (гл.пр.27.02.08.) који је у Зворник дошао 11.06.1992. године с циљем да организује Ратно повереништво и врати у функцију цивилне органе власти, сведочио је да је чуо да су се дешавала нека убиства али да му челни људи нису помињали постојање било каквих логора за Муслимане већ су се само на састанку 30.јуна са Карацићем и Младићем у Скупштини општине жалили на проблеме које су **они имали** са паравојним формацијама, како их је Аркан шамарао, како су Брану затварали у зграду и малтретирали, да Бранка Грујића он није уврстио у састав Ратног повереништва за општину Зворник својом одлуком од 13.06.1992. због чега је Брано Грујић био веома љут, и након интервенције код Радована Карацића, одлуком Радована Карацића – председника Председништва Српске Републике БиХ од 17.06. Бранко Грујић је ипак именован за једног од пет чланова Ратног повереништва за Српску општину Зворник.

Ови наводи сведока потврђени су и читањем писмених доказа под бројевима 02298672 и 0903140 од 13. и 17.06.1992. године, док је сам начин формирања Ратних повјереништава који је описао сведок Ђокановић, у складу са Одлуком Председништва Српске Републике БиХ о образовању Ратних повјереништава у општинама за вријеме непосредне ратне опасности или ратног стања од 10.06.1992. која у члану 2. регулише састав Ратног повјереништва који сачињава ренублички повјереник и четири

члана из редова најугицајнијих грађана кризног штаба, привреде и странке на власти.

Одредбама члана 3. ове Одлуке предвиђено је да Ратно повјереништво најтјешње сарађује са легалним органима власти, преноси директиве републичког Ратног председништва и обавља друге послове.

Сведок је такву одлуку Карацића образложио чињеницом да је Карацић желео да у Ратном повереништву буду припадници СДС-а који су били на кључним позицијама о чему је много детаљније говорио и у својој изјави датој хашким истражитељима током 2003. године. Изнео је да је тек касније након његовог доласка у Зворник успостављена комуникација локалне полиције са Министарством унутрашњих послова и да је његов утисак да је Маринко Василић (прим: командир полиције) одговарао само Привременој влади, а можда и неком другом центру, сумњајући да се ради о везама са службама полиције у Србији и челних људи у Зворнику. Оваква запажања сведока апсолутно су сагласна са улогом Лекић Војислава, челника полиције из Малог Зворника, Милоша Пантелића – полицајца из Лознице о чијој значајној улози о збивањима у Зворнику су говорили многи сведоци. Након саслушања овог сведока оптужени Грујић изјавио је да је заправо овај сведок био упознат са свим што се дешавало у општини и да се ништа није радило на шта он није дао сагласност па и за исељавање и затварање.

Исказ поменутог сведока Стеве Радића потврђује наводе сведока Ђокановића да је он у Зворнику као повереник са Пала инсистирао да се закаже скупштина и да Привремена влада престане са радом јер Скупштина није заседала све до краја јула, наводећи да су по упутству Главног одбора СДС-а од пре почетка сукоба, а у складу са **варијантом Б** формиран органи општине, да је Брано Грујић као председник општинског одбора СДС-а заједно са Јовом Мијатовићем, Јовом Ивановићем и командиром полиције присуствовао састанку у хотелу «Холидеј Ин» у Сарајеву пре сукоба, као и да је полиција имала одговорност према Привременој влади и информисала је о дешавањима у граду.

Сведок **Славољуб Томашевић** који је присуствовао седницама Привремене владе тврдио је да се на седницама није говорило о Челопеку већ се то чуло «онако бојажљиво» од радника и да се ужи круг руководства СДС-а који у њих није имао поверења, договарао о разменама, исељавању, а да о томе није било речи на седницама.

И сведок **Јован Ивановић** тврдио је да су сви грађани Зворника знали да су заробљени Муслимани у ДКЧ, да се причало да су то Дивичани, али

да он наводно не зна ко их је затворио, јер «нису била времена за много распитивања».

Из исказа сведока **Васе Ерића**, председника редовног суда у то време, утврђено је да је у време кад су боравили Дивичани у ДКЧ било познато да су они ту, али да суд није имао везе са тим људима, а сведок **Хаџи Јован Митровић** тврдио је да је било познато да су у Дому културе, око кога се могла видети полиција, били затворени Дивичани и да су они одвојени за размену.

Сведок «Р» - технички секретар у ШТО такође је тврдио да се у граду причало да су људи затворени у Челопеку, Каракају, да није требало пуно изаћи да се то чује, али да се није смело пуно ни питати ни причати, те је из цитираних исказа сведока очигледно да су наводи одбране оптуженог Грујића да он чак уопште није знао да су Дивичани боравили у ДКЧ у току јуна 1992., као и наводи опт. Поповића да је за то сазнао тек за Видовдан, дати у циљу избегавања кривичне одговорности, потпуно нелогични и неуверљиви, будући да је јасно да је сама чињеница да су људи били затворени била опште позната.

Др. Миле Стојковић, стручно лице, био је убедљив, како у свом писменом извештају, тако и у исказу пред судом, да оптужени Грујић као председник Привремене владе, за разлику од оптуженог Поповића, не може да нареди употребу чета територијалне одбране, али зато може да одлучи, стави захтев, **задужи ТО и МУП**, како и сам оптужени Грујић потврђује да је учинио у погледу Дивичана и Козлучана – код Дивичана, како тврди, задужио начелника ТО и полицију само да пропрати људе, а код Козлучана Привремена влада, како каже, усмено одлучила да се људи пуне, а задужила ТО и МУП да то одраде.

Из извештаја и исказа стручног лица је даље утврђено у погледу односа локалне власти и друштвено политичке заједнице и војних структура, да су њихове функције испреплетане, а наиме да се ту ради о сарадњи јединица, штабова и установа ТО са органима општине Зворник – Привременом владом, будући да према Упутству о употреби ТО, ДПЗ па и општина Зворник уређују и организују народну одбрану на својој територији, њоме руководе, те међусобна повезаност оружане борбе и неоружаних облика отпора условљава непрекидну сарадњу свих органа на територији ДПЗ, а штабови ТО као органи ДПЗ најтешње сарађују са органима управе ДПЗ.

У свом извештају стручно лице наводи да за исељавање становништва, било оно добровољно или присилно, или затварање цивила на одређеној територији, нема правилских одредби у прописима о примени

правила међународног ратног права у ОС СФРЈ, да командант Штаба територијалне одбране, има одговорност по хоризонтално друштвено политичкој организацији која је формирала штаб и да општинска структура власти може поставити сваку врсту захтева команданту ТО, а одговорност команданта ТО надлежном органу друштвено-политичке заједнице за свој рад, борбену готовост и руковођење територијалном одбраном установљена је и важећим позитивним прописима.

Ова утврђења стручног лица у складу су са одбраном оптуженог Грујића да је «задужио полицију и ТО за неке задатке» - иселјавање, према његовим наводима добровољно, што иначе није прихваћено, јер је управо председник Владе, према речима стручног лица, могао да употреби свој ресорни орган МУП, да захтева од њега да полиција нешто уради и да задужи полицијску структуру за неки задатак, а команданта Штаба територијалне одбране да замоли да исто нешто учини, и фактички је немогуће да ТО спроводи нека дејства, а да са тим не буде упознато општинско руководство које о свим питањима може да се договори и одлучује заједно са ТО, осим да наређује употребу јединица ТО. Да би опште војни командант добио цивилну полицију, како наводи стручно лице, мора се некоме обратити – председнику општине или Извршног савета или Министарству унутрашњих послова, и то је однос сарадње војног и државног органа јер се цивилна полиција сматрала делом оружаних снага у стратегији оружане борбе и јединице цивилне полиције могле су се употребити и за борбене задатке и тада би се претпочињавале општевојном команданту. У случају потребе употребе редовне полиције војни командант у општини би се обратио или председнику општине или председнику Извршног савета или директно секретару за унутрашње послове и то је тријумвират људи где је концентрација политичке моћи.

Сам опт.Грујић каже да на свим седницама Владе седи и представник полиције и командант ШТО, а у свим радњама из изреке пресуде учествују и Штаб ТО и полиција и на локалитетима где су затвореници, сигурно не случајно, појављује се оптужени Грујић, што је иначе упорно негирао упркос уверљивим исказима оштећених.

Органи Привремене владе, Ратни секретаријат и Ратни штаб су формиран **20.маја**, сигурно не случајно, дан након повлачења војске ЈНА и сигурно није случајно оптужени Грујић члан и то први, и једног и другог органа, а у Ратном штабу са њим су: Марко Павловић (опт. Поповић), Драган Обреновић – официр ЈНА, Милош Пантелић-начелник полиције и Стеван Ивановић-секретар Секретаријата народне одбране.

У својој одбрани оптужени Грујић и Поповић означавају **Јову Мијатовића** као главног кривца и практично јединог упознатог са

дешавањима која су њима стављена на терет, али по оцени суда, веома значајне активности Јове Мијатовића, републичког посланика, и такође окривљеног у овом поступку, као **трансмitera** политике СДС-а са врха - са Пала, не искључују одговорност оптуженог Поповића као опште војног команданта у операцијама узимања талаца, те Грујића који као председник Привремене владе представља првог човека на локалном политичком нивоу, поготово у ситуацији када Скупштина општине чији је председник био Јово Мијатовић, не функционише, што није спорно.

Неприхватљива је теза одбране опт. Грујића да су у то време постојали закони Републике Српске, и да он није овлашћен за радње које су предмет поступка, будући да је јасно да нико ни не може бити овлашћен за овакве радње – узимање талаца, које представљају кривично дело.

Сведок **Стеван Ивановић**, (транскрипт са гл. претреса од 2.2.2006. и 8.3.2006.) члан Ратног штаба, секретар СНО и члан Владе, наводи да је Влада добијала инструкције, да је морала да испуњава своје обавезе, да су Скупштина Републике Српске и нека лица могла да дају инструкције, да се разговарало да са лицима која су приведена у ДКЧ треба да се поступа у складу са законом, да их треба размењивати и предавати их, да се знало да је ту центар, што све указује да је узимање талаца резултат заједничке одлуке оптужених, због чега су управо и разговарали о затворенима и њиховој судбини. Овај сведок потврђује да је био на састанку Владе кад се разговарало о људима одведеним у Техничку школу када је председавао Грујић и када је донета званична одлука да се људи размене, да су ту били и Маринко (испред полиције), Стево Радић, опт. Поповић.

Уз наведене доказе, као и тврдње оштећених Дивичана "да је цео Зворник знао да су они затворени и шта им се дешава", крајње неуверљиво и нелогично звучи одбрана опт. Грујића да он чак и не зна да су прво у Новом извору, а потом у ДКЧ људи уопште били затворени.

Дана 29. маја 1992. године, из зграде "Нови извор" оптужени су преостала 162 лица са два аутобуса предузећа "Дринатранс" у пратњи полиције, пребацили и затворили у Дом културе у Челопеку, уз обавештење да ће ићи у размену за лица српске националности, где бораве до око 1. јула, под стражом припадника резервне полиције, након чега су неразмењени и преживели таоци, њих око 116, уз пратњу полиције пребачени и затворени у нелегално основани Суд за прекршаје у Зворнику што је утврђено из исказа оштећених, као и исказа сведока – стражара у Дому културе.

Дом културе Челопек, налазио се у месту Челопек на десној страни пута Зворник-Бијељина, у непосредној близини пољопривредног добра

"Економија", што је утврђено увидом у скицу индустријске зоне Каракај са распоредом логора и мучилишта, те прегледањем компакт диска са фотографијама Зворника и околине под називом «Фотодокументација – Хаг», а што су потврдили и саслушани стражари. Овај објекат је након окончања ратних збивања срушен.

Осим напред наведеног, у прилог закључку суда да су оптужени Грујић и Поповић заједнички донели одлуку да се узети таоци сместе у ДКЧ, говоре и искази сведока – припадника полиције СМ Зворник.

Наиме, сведок **Мико Миљановић**, (гл. претрес од 29.03.2007.) помоћник командира СМ који је пропратио Дивичане у ДКЧ из просторија Новог Извора, тврдио је да је тај задатак добио од Славка Ерића, помоћника командира који је погинуо крајем маја 1992. године, где ће, како му је рекао, бити пар дана, а потом отићи на подручје под контролом Муслимана, да је од Славка добио службеног «Југа», да је испред Новог Извора у аутобусима «Дринатранса» затекао Дивичане које је познавао, ушао у аутобусе, да су га они видели и питали где иду, а што потврђују и саслушани оштећени, да је људе довео у ДКЧ и да су се сместили, а још пред хашким истражитељима навео је да му је покојни Славко Ерић казао да је заповести у вези са аутобусима «Дринатранса» примио од "Кризног штаба" (очигледно се ради о Привременој влади, јер у то време не постоји Кризни штаб) те да су на основу тога Дивичани премештени и у ДКЧ, где ће наводно бити безбеднији, а што се уклапа управо са обраћањем Бране Грујића оштећенима у Новом извору пре њиховог пребацивања у ДКЧ.

Суд је из исказа сведока – припадника полиције, утврдио управо да је Привремена влада, а како то наводи сведок **Маринко Василић**, (странице 15, 21, 22 транскрипта од 27.3.2006) помоћник командира СМ, донела одлуку за све такве појаве, (затворене цивиле који су смештени у те објекте јер нико није могао да им гарантује безбедност, како наводи), да се храна обезбеђује из хотела «Дрина» и да ју је возио старији возач Секула са «Пик-апом», што иначе, уз друге доказе, директно указује на одговорност оптужених – Грујића као председника Привремене владе, те Поповића као команданта Штаба територијалне одбране и активног учесника у раду и доношењу одлука те Владе, за радњу узимања талаца.

Наредбом Привремене владе од **24.априла** привремено се уступа хотел «Дрина» Станица ЈБ, а из тог хотела се несумњиво достављала храна затворенима у ДКЧ, а што је у складу са исказом сведока Маринка Василића, као и исказом стручног лица др Милета Стојковића у делу у коме је, објашњавајући одредбе из Упутства о употреби територијалне одбране ССНО, изнео да командант Штаба ТО под чијом су ингеренцијом

материјални капацитети, најчешће у сарадњи са општинском структуром, обезбеђује спремање хране (у овом случају за затворенике).

Сведок **Ацо Бајић** (28.03.07.) резервни полицајац који је од средине маја радио као возач комбија у резервној станици у Тршићу, а негде после 20. маја на позив Цвјетка Јовића, командира, пресељен у Челопек ради обезбеђења ДКЧ у који су доведени људи са Дивича, изнео је да је и у резервној станици у Челопеку радио као возач, да прва два-три дана затвореници нису добили храну те је одвезао Цвјетка Јовића у Зворник, а Цвјетко му је после рекао да је «то завршио». Није питао Цвјетка код кога је био, али тог дана храна је дошла затвореницима. Не сећа се колико пута је Цвјетка возио у град, а ишао је у зграду СУП-а и у хотел «Дрину» га није возио.

Сведок **Цвјетко Јовић** (гл. пр. 29.3.2006) који је обављао посао командира резервних станица полиције у Тршићу и Челопеку у време ових догађаја, тврдио је да није присуствовао када су Дивичани доведени у ДКЧ, да их је ту сместио Мико Миљановић који га је и звао да дође у Челопек и који је људе пропратио из Зворника, да су затвореници били можда и 30 сати без хране која је требало да дође али се «горе нису изорганизовали око набавке» па је он отишао следећег дана и нашао Мику и Маринка у хотелу и рекао им «или да воде људе или да се доле донесе храна». Након тога храна је редовно долазила у ДКЧ. Према наводима већине сведока храну је из хотела «Дрина» где се иначе хранила у то време и полиција и припадници Територијалне одбране односно војске, довозио Секула, возач хотела. Овај сведок наводи да је «сигурно цивилна власт на нивоу општине могла да одлучује о судбини затворених људи, да су могли и да их размене, као када су први пут покушали, да су по функцији председник и чланови Кризног штаба људи који могу да утичу на то јер они воде општину и та дешавања».

Сведок **Мико Миљановић** наводи и да је од Маринка Василића упознат је да му је Цвјетко Јовић рекао да Дивичани нису имали храну у једном периоду. У хотелу «Дрина» Маринко је, како тврди сведок Миљановић, галамио: «Нису добили људи храну, шта мисле» (страна 19 транскрипта) и онда је отишао негде и обезбедио храну, те су наводи сведока Миљановића да није лично био присутан том разговору ирелевантни. Како је суд, прихвативши ове тврдње сведока, несумњиво утврдио да се сведок Јовић обраћао командиру Василићу ради обезбеђења хране, одбачени су као неискрени наводи сведока **Маринка Василића** (гл. пр. 27.3.2006 и 20.5.2009), командира Станице полиције Зворник, који је негирао наводе Цвјетка Јовића да је причао са њим по питању хране за затворене у Дому у Челопеку.

Сведок **Милош Јовановић** (гл.пр. 23.4.2007.године) стражар у ДКЧ, навео је да је, дошавши у Дом након што му је покојни Славко Ерић рекао да се јави Цвјетку Јовићу ради обезбеђења Муслимана који треба да иду на размену за пар дана, затекао људе напољу испред ДКЧ, пред кафаном, да су му они рекли да ништа нису јели три дана и да му је онда Цвјетко рекао да иде "горе" у Зворник, да су он и други стражар Мико Јовић отишли аутом у станицу милиције у Зворнику где је нашао Славка Ерића (сада покојног), пренео му да људи нису јели, да је поред Славка стајао и Петко Панић који је рекао да нема појма како се то десило јер је њима **наручена храна** из хотела. Петко му је рекао да ће храна доћи за сат времена и он се вратио у Челопек и храна је заиста и стигла, а потом је долазила из хотела плавом «Заставом».

Сведок **Петко Панић** (гл. пр. 27.6.2007 и 20.5.2009) помоћник командира СМ, потврдио је наводе сведока Јовановић Милоша да је са покојним Славком Ерићем договорено да се храна вози из хотела у Дом у Челопеку, наводећи да је могуће да је и он био ту присутан кад је Милош интервенисао у станици полиције јер људи три дана нису ништа јели (страна 86-89 транскрипта од 27.6.2007.), те да је изнад Маринка, што се тиче политике, био Кризни штаб, а што се тиче МУП-а начелник у Бијељини (страна 50), и да се начелник састаје са *Кризним штабом ако треба да се обављају неки задаци, док полиција у рату припада војним снагама.*

Сведок «Н» (26.05.06.), члан Привремене владе је још у истрази навео да је са Браном Грујићем причао у вези људи у ДКЧ, да ли ту може шта да се уради, да је Брано говорио да је то привремено, да ће бити послати даље, да ни он не може ништа да уради, да ће сачекати даља упутства. На главном претресу је објаснио да се то причало у ходу, да мисли да то није било на седници Владе, те је на предочавање да је у истрази рекао да мисли да је причано да су људи тамо малтретирани и на састанцима Кризног штаба или Владе, рекао да се вероватно и то питање дотакло и да се говорило да је то посао ТО. Овај сведок је изнео да се о тим стварима на Влади врло мало говорило, да кад год је питао, речено му је да ћути, да ради свој посао, да о томе брине ТО и полиција, а да они треба да воде цивилне послове и да се заправо све што се одлучивало, одлучивало на састанцима главног одбора СДС-а тако да су највероватније одлучивали они који су били чланови у ужем руководству.

О улози оптуженог Грујића у радњама узимања талаца сведочио је веома убедљиво и поменути сведок **Милорад Давидовић**, (гл.пр.26.12.07.), тада заменик команданта Савезне бригаде Савезног СУП-а, ангажован крајем јула од стране покојног министра Савезног СУП-а Булатовића да разоружа паравојне формације на просторима Бијељине, Брчка и Зворника,

а да је онда храна почела да стиже два пута дневно из угоститељства «Стари град» у Зворнику коме је припадао хотел, али је количински била недовољна, да није било никаквих услова за одржавање хигијене и да се нису ни купали ни бријали месец дана тако да су сви добили вашке.

Исказе оштећених потврђују и саслушани сведоци – стражари у ДКЧ-у - Ацо Бајић, Анђелко Васиљевић, Цвјетко Јовић, Милорад Пантић, сведок «П», наводећи да унутра није постојао мокри чвор, да су на подовима били нека ћебад и спужве, да је под био од бетона или патоса, да се за време боравка у ДКЧ затворени уопште нису купали нити бријали, да је просторија била висока око пет метара, а прозори постављени веома високо, да нису могли да се отворе, да је било и разбијених прозора и да није било услова за боравак толиког броја људи у тој просторији, а да прва три дана уопште нису добили храну.

Сведок **Анђелко Васиљевић** (гл.пр. 27.3.07) изјавио је да није улазио у салу, али да је са врата видео тешке услове смештаја, да се на прозору видело испаравање када је излазила топлота из сале, да је све било лоше организовано, да објекат није био ограђен и обезбеђен и да «ко год је знао да су ту људи смештени знао је да немају одговарајуће услове, а сви су знали, од командира и свих надлежних». И сведок **Мико Миљановић** тврдио је да су сви знали да је сала у Дому неусловна за боравак људи у њој.

С обзиром да је на несумњив начин утврђено да је узимање талаца – војно способних мушкараца, цивила Муслимана житеља села Дивич, резултат заједничке одлуке оптужених, и то оптуженог Грујић Бранка као председника Привремене владе, а оптуженог Поповић Бранка као команданта ШТО у то време, а која одлука је и спроведена на напред описани начин и то преко припадника ТО и касније уз описани ангажман припадника полиције ангажованих на њиховом обезбеђењу, јасно је да су оптужени сходно одредбама чл.5 став 1 тачка б) и став 2 тачка д) и е) Протокола II уз Женевске конвенције од 12.08.1949.године о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба, били *обавезни* да лица лишена слободе из разлога у вези са оружаним сукобом, (било су да интернирана или притворена), снабдеју храном и водом за пиће, заштите у здравственом и хигијенском погледу, омогуће коришћење лекарског прегледа и не дозволе да њихово физичко или ментално здравље и интегритет буду угрожени никаквим неоправданим чином или пропустом.

Имајући у виду начин на који су се оптужени бранили у погледу ове тачке оптужнице, а наиме да у време боравка Дивичана у ДКЧ нису имали никаква сазнања о њиховом смештању у ДКЧ, што је у потпуности демантовано бројним изведеним доказима, није ни спорно да нису

предузимали било какве мере ради обезбеђивања хигијенских и других услова за боравак Дивичана у ДКЧ-у.

Сведок Маринко Василић, командир полиције, изнео је да је код свих ових «смештаја», како их он назива, постојао проблем воде и хране, а непостојање услова за боравак великог броја људи у оваквом простору логично произилази и из саме намене објекта - Дом културе, док се исти нису побољшали за време од месец дана боравка Дивичана у ДКЧ-у.

Оптужени су имали обавезу да обезбеде минималне прописане услове затворенима, будући да су одлучили да се таоци узму, свесно су пропустили да испуне ту своју обавезу, а услови у којима су боравили таоци су били такви да су вређали људско достојанство и били су опште познати, што све недвосмислено указује на грубо занемаривање њихове дужности као "гаранта заштите" ових лица и нечовечно поступање оптужених, као и постојање умишљаја у том правцу од стране оптужених уз пристанак на последице.

Током поступка несумњиво је утврђено да су недуго по затварању Дивичана у Дом културе у Челопеку лица са надимцима «Робе» и «Нишки» одузела новац и вредан накит од затворених, а није спорно ни да те ствари оштећенима нису никада враћене.

Наиме, већина оштећених Дивичана сагласно наводи да је убрзо након затварања, током прве недеље, дошла једна група и одузела од њих вредне ствари. Тако сведок "Један" тврди да су их извели све напоље, а онда на сред просторије ставили сто и кутију рекавши да из џепова изваде сатове, прстење, лична документа и ставе унутра, да је један од њих био Радаковић Момир звани «Робе», клошар из Малог Зворника и обратио се другом војнику речима «Нишки, хоћемо ли ићи», да су имали маскирне униформе, да их је било укупно 7-8 и да та група више никада није дошла. На скоро идентичан начин овај догађај описују и сведоци под псеудонимом "Три" и "Два" и "Алфа", те сведок под псеудонимом "А" који објашњава и да су ти људи причали екавски, да су све морали убацити у картонску кутију, а да један комшија због чешља који није предао, добио батине.

И сведок под псеудонимом "П" - стражар у Дому културе Челопек наводи да је сазнао од стражара који су били у смени да је једном приликом дошао неки «Нишки» са својом групом, да су претресали затворене, узели им личне карте и документа, све што су имали, да су били у војним униформама и да су то били неки локални из њиховог села.

С друге стране из исказа сведока «Р», техничког секретара опт. Поповића, утврђено је да је Пиварски Стојан у два-три наврата доносио у Штаб ТО личне ствари затворених – документа, накит, сатове и то управо у време када су рађени спискови за размену – 01.06.1992. – (догађај Клиса-Ђулићи-Бијели Поток) те да је сведок те ствари по налогу свог шефа-оптуженог Поповића предавао у општину.

Међутим, у току поступка није изведен ниједан доказ у прилог тврдњи из оптужнице да су лица по надимцима «Робе» и «Нишки» новац и вредан накит одузет од стране затвореника у Дому културе Челопек предали Стојану Пиварском, те да је он управо те ствари донео у ШТО као и да су те ствари одузете од затвореника у ДКЧ по налогу оптуженог Поповића прослеђене у општину Зворник, услед чега је из описа изреке пресуде изостављена ова радња као недоказана, при чему није изведен ниједан доказ који би указивао ни да је оптужени Грујић одговоран за невраћање овог одузетог новца и накита оштећенима, и самим тим кршење правила Женевске конвенције.

Преживели Дивичани су дана 15.07.1992. године пребачени у сабирни центар у **Батковићу** одакле су заиста и размењени за лица српске националности са територије БиХ, под контролом муслиманских снага. Наиме, читањем Прегледа извршених превоза по налогу Привремене владе СО Зворник и Штаба ТО, сачињеног од стране ДД "Дринатранс" Зворник дана 21.07.1992. утврђено је да је под датумом 15.07.92. уписан превоз затвореника са четири аутобуса на релацији Зворник-Бијељина, Батковић, док је читањем телеграма од 15.07.92. упућеног примаоцу Корпус Угљевик, утврђено да њиме пошљалац ТО Зворник обавештава Корпус Угљевик "да стижу заробљеници из Зворника. Кренули су пре 15 мин."

О закључцима суда везаним за сазнања оптуженог Бранка Поповића у односу на телесна повређивања и убијања оштећених у ДКЧ-у биће говора у наставку писменог отправака пресуде под тачком II-2.

I-2-Злочин према становницима села Клиса, Ђулићи, Грбавци, Кучић Кула, Гребе, Шетићи и др.

Несумњиво је утврђено да су оптужени заједнички одлучили да се делимично не испоштује првобитни договор о добровољном исељењу преко Сапне свих мештана Муслимана из села Клиса, Ђулићи, Грбавци, Кучић куле и др., постигнут дана 31. маја 1992. између српске и муслиманске стране у кући Винка Радовића [REDACTED], и то тако што се војно

способном мушком становништву неће дозволити исељење, већ ће се силом узети за таоце ради размене.

Наиме, из исказа сведока **Васић Драгомира** (гл.пр.05.02.09.), мештанина [REDACTED] утврђено је да су мештани његовог села, након што су нападнути 25.маја 1992. од стране хрватских и муслиманских снага, напустили куће након чега им је село опљачкано и спаљено, потом стигли до Шеховића где их је у колективном центру посетио посланик Јово Мијатовић из Зворника, њихов земљак, и предложио да се пребаце у Зворник, те су 30.маја 1992. њих неколико хиљада избеглица, превезени аутобусима организовано и смештени у спортску дворану Зворника где су их посетили представници локалне власти – сведок "Q", Јово Мијатовић, Бранко Грујић, Марко Павловић, којима су детаљно описали шта им се дешавало, колико им је људи убијено, након чега су им они предложили да се задрже у Зворнику ради налажења смештаја, јер има пуно напуштених муслиманских кућа. Потом су формирали делегацију у саставу Сретен Милошевић испред општине Кладањ, Радомир Максимовић - командир Брњичке чете ТО и сведок *Васић* испред општине Живинице, и 31.маја возилом сведока "Q" отишли да обиђу локације неких напуштених села. По повратку у спортски центар дошли су сведок "Q"- "K" и Јово Мијатовић и предложили да њихова делегација пође с њима двојицом на састанак са представницима муслиманских села који су желели добровољно да се иселе у Тузлу и да се онда они сместе у њихове куће, те су заједно отишли у [REDACTED] где је и одржан састанак у кући Винка Радовића у поподневним сатима 31.маја 1992., коме су присуствовали осим њих петорице са српске стране(Васић, Милошевић, Максимовић, Мијатовић и сведок K), и Винко Радовић, као и представници Муслимана – Алија Ђулић, председник МЗ Ђулићи, његов заменик Мујо Грахић и Зијо Терзић, обојица сада покојни.

Сведок даље наводи да је разлог одржавања састанка био захтев Муслимана да се иселе, да им се обезбеди превоз, да су Муслимани тражили да Винко обезбеди присуство некога од општинских власти, да је Јово учествовао као посланик, а да је сведок "Q" раније био командир полиције и да су се њих двојица понашали као представници локалне власти и да су сведок "Q" и Јово Мијатовић преузели обавезу да обезбеде превоз за људе, док је Ђулић Алија преузео обавезу да обавести свој народ да се окупи.

Исказ овог сведока у сагласности је са исказом сведока **Маринка Василића**, командира полиције Зворника у том периоду, у делу где је тврдио да је дан уочи исељења (очигледно 31.мај) стигао захтев од команде ТО или Привремене владе да полиција пропрати аутобусе и камионе са људима до границе, и да је знао да ће превоз за људе бити обезбеђен.

И из исказа сведока **Винка Радовића**, у чијој кући су обављени преговори у селу Петковци, такође је утврђено да је главна тема састанка био одлазак Муслимана и да су се договорили да ће им обезбедити нешто превозних средстава и несметани пролаз сутрадан ујутру, 01. јуна, да су сведоци "Q" или Јово рекли да ће обезбедити превоз – камионе или аутобусе и да је на састанку договорено да сиђу на Бијели Поток ујутру али да тада није говорено о маршрути – да ли ће се ићи ближним путем ка Сапни или около преко Каракаја.

Из исказа сведока "Q" (К) који је иначе присуствовао седницама Привремене владе, утврђено је да су на Влади информисани да су људи из Ђулића желели да напусте територију, мисли од Јове Мијатовића, да су преговори вођени неколико дана и одржана два-три састанка у кући Исмета Алијића у Клиси, и да се Привремена влада сложила да они напусте територију о чему није донета никаква писмена одлука, те су испред органа власти на састанку у кући Винка Радовића били он и Јово Мијатовић који је као човек од ауторитета био задужен да обавести ТО и полицију о исељавању.

Током поступка овај сведок је у почетку негирао да се на том састанку обавезао да ће обезбедити превоз, тврдећи првобитно да је договор на састанку био да људи изађу пешке према Сапни – територији под контролом муслиманске стране, али је након суочења са сведоком Васић Драгомиром, дана 05.02.2009. године ипак потврдио да је заправо договорено да Јово Мијатовић обавести надлежну команду да се људима обезбеди превоз.

Из даље анализе доказа видеће се да је тај превоз – камионе, којима су прво војно способни Муслимани, претходно раздвојени од жена и деце, одвежени и потом затворени у ТШЦ, управо обезбедио сведок "Q", и то на захтев Територијалне одбране.

Из исказа сведока **Ђулић Алије** (гл.пр.08.06.09.) председника МЗ Ђулићи - представника муслиманске стране у преговорима, заједно са Зијом Терзићем и Мујом Грахићем, утврђено је да је жеља муслиманског становништва била да им се омогући одлазак ка Сапни, (територији под контролом муслиманске стране), да је у први мах на састанку код Винка Радовића изгледало да ће бити све у реду и да им је одобрен пролаз, да су отишли са састанка, али да је након кратког времена опет позван од стране некога од Срба, и тада му је речено да главна команда из Зворника не дозвољава исељавање ка Сапни, већ да ће наводно целокупно становништво бити пребачено према Тузли и да ништа осим личних ствари не могу да понесу, иако је у први мах речено да могу понети и гардеробу и

намештај и да могу изаћи са својим возилима, тракторима. Тврдио је да није саопштено место окупљања људи, да су се он и Зијо Терзић одмах потом састали са мештанима Ђулића, обавестили их да им није дозвољено да иду према Сапни, да је након тога убрзо уханшен те да зато не зна да ли је та информација пренета и већини становништва које је било окупљено у Клиси, као и да је та промена путање изазвала код њега сумњу да ће се десити неко зло.

На очигледну измену првобитног договора да целокупно становништво напусти Клису и локална села, која се десила пре 1.јуна, највероватније 31.маја након првог састанка у кући Винка Радовића, указује и исказ сведока **Селимовић Омера** (гл.пр. 22.април 2009.године), члана муслиманског Кризног штаба МЗ Ђулићи од почетка сукоба, по сопственом казивању каснијег припадника муслиманских формација – командира јединице «Џамијски голубови»- извиђачко-диверзантске чете, који је изнео да се он противио предаји оружја на месец дана пре исељавања, да је у ноћи уочи исељавања прешао линију разграничења са групом од стотинак момака на муслиманску територију - село Засеок, да је тамо нашао команданта муслиманских јединица Хајру који му је рекао да се врати у Клису и извуче што више способног становништва јер су већ имали дојаву да ће сви војно способни бити одвојени и да ће ићи према Каракају, а не према Сапни. Изнео је да се у току ноћи вратио у Клису да би извукао још мушког становништва будући да су већ добијали информацију да се иде према Каракају, да је око 08 ујутру 1. јуна, видео два транспортера који долазе у Клису из Петковаца, да је сазнао да је претходне вечери Алија Ђулић заробљен управо кад је пошао да се нађе са сведоком "Q" на Бијелом Потоку и да је гледао то заробљавање Алије од стране Буде Спасојевића (прим: припадник ТО) и два полицајца.

Ток догађаја у Клиси ујутру 01.06.1992., о чему ће касније бити речи, очигледно указује да становништво окупљено у Клиси није имало информацију да је дошло до промене плана.

Чињеница да су дан уочи 31.маја у спортском центру били присутни и оптужени, као и Јово Мијатовић и сведок "Q", а да су сутрадан на поменутих преговорима у Петковцима испред општинских органа власти били присутни сведок "Q" и Јово Мијатовић, резултира несумњивим закључком да су управо они делегирани као представници српске стране за учеснике у преговору 31.маја, те су одбачени као неискрени наводи сведока "Q" да није ни од кога послат у кућу Винка Радовића на преговоре.

Сва каснија дешавања у Штабу ТО на дан 1. јуна, присуство оптужених, сведока К, Јове Мијатовића, као и чињеница да су свега четири дана раније, 26.маја 1992.године доносиоци одлуке о узимању талаца

Дивичана, а потом 29.маја и њиховом затварању у ДКЧ, такође оптужени, уз скоро истоветан ангажман Територијалне одбране и полиције, које одлуке су такође биле усмене, указују да су оптужени управо донели и одлуку да се војно способном мушком становништву не дозволи иселјавање, при чему неспорна улога Јове Мијатовића не искључује њихову одговорност. Ова одлука није представљала никакво изненађење за сведока "Q", а како је он то покушао да представи. Наиме, сведок К је, испитиван у више наврата у току поступка, стално мењао и релативизовао своја тврђења везана за обезбеђивање превоза, а на његова сазнања и велику улогу у свим дешавањима, па и овом, посебно указује чињеница да је Алија Ђулић у поподневним сатима 31.маја, након што је сазнао за измену плана при поновном доласку у кућу Винка Радовића, ухапшен у Бијелом Потоку, управо на месту где је требало да се састане са сведоком "Q" који му је обећао да ће му помоћи да пребаци стрица инвалида на слободну територију, који договор сведок "Q" није оспорио.

Суд је из сагласних исказа оштећених Суваде Селимовић, Јашаревић Фатиме, Ђулић Алије, Ермине Суљић, Фатимке Мустајбашић, Мурадифе Бркић, Исмете Окановић, Делић Мејре, Алић Џемиле, Делић Шеће, Сејде Омеровића, Муневере Јашић и Исмете Дардаган, те сведока под псеудонимом «8», утврдио да је, након преузимања власти у Зворнику од стране српске стране у сукобу почетком априла 1992 Зворник, простор Ђулића, Клисе, Хајдаревића и околних села, остао у обручу и да је становништво било присиљено да се географски помера ка Клиси, па су у данима који су претходили 01.06.1992 године, у Клису почели да пристижу Муслимани из села: под Пећином, Дивича, Бијелог Потока, Лопара, Гаревевића, Грбаваца, Хајдаревића, Хамзића, Радаве, Кучић Куле, Лупа, Ђулића, Махмutowића, Мракодола, Спреке, Тахића, Рамића, Челишмана, Ђине, Сјенокоса, Калудрана, Шетића и Тришића, као и да је предстојало њихово иселјавање.

Осим ових чињеница, суд је из сагласних исказа сведока оштећених утврдио и да су крајем априла 1992 године, мештани поменутих села, предали оружје униформисаним лицима, а ову чињеницу не спори ни оптужени Поповић (транскрипт са гл. претреса од 03.02.2009.) који наводи да је управо на прикупљању оружја од мештана села Ђулићи био ангажован Секанић из Штаба ТО, да се сво оружје носило у «Стандард», које наводе потврђује и сведок «Р», технички секретар у ШТО, а наиме да је оружје скупљано са терена од стране припадника ТО и складиштено у магацину у «Стандарду».

Међутим, упркос томе владала је атмосфера страха, с обзиром да се по селима пуцало, куће, сена и штале су паљене, становништво је било истеривано из кућа и застрашивано, и од стране наоружаних комисија

Срба, те су били присиљени да се склањају у Клису која је важила за једно од тада ретких безбедних места. Уочи исељења 1. јуна, село Клиса је било крцато од људи, домаћих животиња, спавало се по двориштима и на улицама, како сагласно наводе оштећени.

Тако је сведок оштећена **Сувада Селимовић**, [REDACTED] [REDACTED] (транскрипт са гл. претреса од 15.03.2010) навела да су још почетком априла упозорени да се морају селити ка Сапни, да се сваки дан пуцало, да су пролазили тенкови, да је пут био блокиран, а телефони искључени, да су се склањали у куће удаљене од пута и скривали по подрумима. Становништво је застрашивано, а из других села су почели долазити код њих у Клису јер су им села спаљена и само накратко, након предаје оружја је било затишје, а онда су поново војници почели да долазе и говоре да им је боље да напусте, да ће им претресати куће и порушити све.

Сведок оштећена **Јашаревећ Фатима** (транскрипт са гл. претреса од 14.10.09.) [REDACTED], наводи да је још у априлу почела пуцњава, бацане су гранате на Мунаре, Ковачевиће и Селимовиће, а у мају једно по једно село истеривано и цела околина Зворника долазила је у Клису, јер се говорило да је ту безбедно. Од половине маја српска војска је пролазила крај кућа, тенкови, видели су како праве ровове, пуцали су рафали, нестајало је струје, нико нигде није смео да се макне, сви су били такорећи «у лонцу».

Суд је несумњиво утврдио да су мештани поменутих села, уочи 01.06. обавештени да буду спремни ујутру, 01.06. на раскршћу у Клиси са стварима, колима, ради исељења према Сапни, да је мештане села Клиса о томе обавестио Нурија Јашаревећ, сада пок., председник МЗ Клиса, говорећи им да са собом понесу ствари које су им најпотребније, што су сви и учинили, да су неки кренули ка раскршћу, а неке је војска изводила из кућа и усмеравала ка раскршћу.

Међутим, на раскрсници где је било предвиђено окупљање, муслиманско становништво затекло је постављен пункт, тенкове и српску војску која је била наоружана и у различитим униформама, од којих су многи били у униформама бивше ЈНА, неки у маскирним и шареним оделима, неки са чарапама на главама, а неки и са црвеним тракама на рукама, који су их и пратили док су слизали низ брдо ка Бијелом Потоку.

Оштећени сагласно изјављују да их је војска у Клиси запречавањем раскрснице онемогућила да крену ка Сапни и усмерила ка Бијелом Потоку, да су пре тога претрешени, да су им одузимане ствари, трактори, а једино су женама које су имале децу дозволили да понесу са собом храну, а оштећена Ханифа Хасановић наводи да су их опколили војници, неки и са

кокардама и чарапама, за које мисли да су комшије јер су ставили чарапе да их не би препознали.

Већина оштећених сагласно говори о улози Агана Лупића, бившег полицајца, у догађајима у Клиси приликом, како оштећени наводе, изненадног «окретања» народа ка Бијелом Потоку.

Сведоци **Делић Мејра** и **Ермина Суљић** тврде да је становништво на раскрсници у Клиси мегафоном позивао полицајац Аган Лупић, рекавши да је добио наређење да сви морају кренути ка Бијелом Потоку, јер ће у супротном бити убијени, а оштећена Исмета Окановић (транскрипт од 17.03.2010.) истакла је да јој је ████████ Фадил рекао да су прозивали са тенка Агана Лупића да се јави, на који се он попео и причао са војником на тенку. Такође, она се сећа да је Нурија Јашаревић рекао Агану да одвоји свој народ и иде где он хоће, а да он свој води према Сапни, али му је Аган на то рекао да ћути, јер ће добити метак у чело.

Такође, и оштећена Сувада Селимовић наводи да је осим војске и Аган Лупић постројавао људе који су у реду по двоје кренули пут Бијелог Потока.

Суд је у потпуности прихватио упечатљиве и животне исказе оштећених у погледу учешћа Агана Лупића у описаном догађају, при чему сведок Лупић није оспоравао своје присуство у Клиси том приликом, негирајући међутим поменуте наводе оштећених у погледу његовог понашања, у ком делу његов исказ није прихватио, налазећи да је неискрен и неубедљив, а имајући у виду његову очигледно нечасну улогу у целокупним дешавањима.

Суд је из исказа свих оштећених несумњиво утврдио да је цивилно муслиманско становништво спроведено под оружаном пратњом припадника ТО, који су стајали распоређени уз пут од Клисе ка Бијелом Потоку, док је колона која је била дуга скоро километар и по, како наводи оштећена Јашаревић Фатима, силазила низ брдо.

Осим оштећених, спровођење под оружаном пратњом је потврдио и сведок **Петко Панић**, помоћник командира СМ Зворник, који је са припадницима полиције обезбеђивао иселјавање на Бијелом Потоку дана 01.06., објаснивши да је становништво које се спустило из Клисе обезбеђивала приликом силаска **брњичка чета**, њих 30-40 војника, која је са Муслиманима сишла из Клисе на Бијели Поток, а чији припадници су били и на Бијелом Потоку када је он дошао и затекао раздвојене мушкарце. Сведок Панић је на Бијелом Потоку запазио и неколико припадника **чете ТО Челопек** међу којима је препознао и Остоју Иконића

(сада пок.) кога су препознале и оштећене, а који су били са оружјем, аутоматским пушкама, у униформама ТО, чуо је да је уз раздвојене мушкарце била присутна и **грбавачка чета ТО**, међу којима је препознао Зарка Зарића који је одмах након тога прешао у полицију. Он је имао задатак да пружи асистенцију тој војсци, а како наводи није питао ко је био главни испред тих чета.

О припадности Територијалној одбрани **каракајске чете**, која је ангажована на чувању страже у ТШЦ-у, биће говора у наставку пресуде.

Присуство сеоских чета ТО на дан 1.6.1992. несумњиво је утврђено и из исказа поменутог сведока **Васић Драгомира** који је навео да је Винко Радовић, председник МЗ Петковци, чувши од Ђулић Алије на састанку да постоје неке наоружане групе Муслимана затражио да се обезбеди тридесетак људи који ће бити у Петковцима, те је Максимовић Радомир, командир Брњичке чете, преузео обавезу да тридесетак његових људи из спортског центра дође у Петковце ујутру, што се и догодило.

Сведок Васић је навео да је од 01. до 03.јуна био одсутан и да се 03.јуна вратио у Зворник када му је Максимовић Радомир командир Брњичке чете, (сада покојни) испричао да је био присутан у Петковцима са тридесетак људи, да су цестом прошли тенкови, да је било још јединица ТО из околних села и да је Максимовић ујутру 01.06. био у команди Територијалне одбране и добио возила – камион, за превоз својих људи од Зворника до куће Винка Радовића. Објаснио је да је Максимовић тога дана био под командом Територијалне одбране и није могао самостално да делује, а да је Брњичка чета ушла у састав Зворничке бригаде – Првог батаљона, дана 12.јуна под командом капетана Миладина Мијатовића који је тада постројио све јединице у Петковцима.

Присуство Брњичке чете потврђује и сведок **Винко Радовић** наводећи да је Максимовић Радомир задужен да са тридесетак људи дође у Петковце што је и учинио, и отишао горе према Клиси изнад Петковаца, одакле су се чули и тенкови, тврдећи такође да је Први батаљон у Петковцима формиран тек десетак дана након одласка муслиманског становништва, као и да је бригада формирана након овог догађаја. У то време командир сеоске страже у селу био је Ивановић Момчило (сада покојни), а Територијална одбрана "својатала је сеоске српске јединице", како је навео у истрази.

Сведок "Q" је изјавио да је након састанка код куће Винка Радовића 31.маја, отишао у своје село Бошковиће, окупио командире сеоских чета, обавестио их да Муслимани напуштају села и да пазе на безбедност, те да ће по линији команде ТО добити информацију шта треба да раде.

Присуство тенкова у Клиси који су запречили раскрсницу, након чега су окупљени Муслимани усмерени низ брдо ка Бијелом Поточу, није спорно и потврђује га мноштво сведока. Сведок Винко Радовић говори да су тенкови и пре 01.јуна били лоцирани у Петковцима као део војне јединице која је ту била смештена, да су одмах након 01.јуна отишли из Петковаца и да је могуће да су управо та два возила прошла према Клиси ујутру 01.јуна.

Изведени докази несумњиво указују да је управо оптужени Поповић, као командант ШТО и опште-војни командант на дан 01.06. ангажовао осим сеоских чета и ове тенкове.

Овакав закључак не искључује ни исказ сведока под псеудонимом «**Седам**» (гл.пр.16.04.2010.), командира тенковске чете, како наводи, у Зворничкој бригади, који је навео да 01.јуна није био на том простору али да зна да су два-три тенка остала у Петковцима након повлачења ЈНА, с тим што се наводно не сећа ко је био командир тог вода, да не зна ко је из Петковаца покренуо тенкове ка Клиси тог дана, нити зна да је уопште неки тенк био ангажован. Иначе, овај заштићени сведок, који притом уопште не повезује Благојевић Видоја, команданта бригаде са ангажманом тенкова на дан 01.06.92., се налази на списку за исплату припадницима ТО Зворник под пуним именом и презименом, у периоду 01.05.-31.05.1992. на коме стоји «сагласан Марко Павловић - одобрава пуковник Благојевић Видоје», коју констатацију објашњава стручно лице доктор Миле Стојковић, наводећи да оптужени тиме потврђује аутентичност и припадност територијалној одбрани лица са списка.

Такође, из исказа сведока **Петковић Милоша**, безбедњака у ШТО, који је како наводи, био у Штабу ТО све док није прешао у јединицу за посебна обезбеђења (прим: формирана је 16.06.92, под именом Јединствена војно - територијална команда такође са командантом опт. Поповићем), утврђено је да је управо оптужени Поповић командовао из Штаба у граду, преко командира јединица који су били смештени у «Стандарду» - Одред ТО у чијем саставу је, осим сеоских чета ТО и војне полиције, била и оклопна јединица (на челу са сведоком «7»).

И технички секретар оптуженог Поповића, сведок «**Р**» такође је навео да је Штаб ТО имао на почетку пар тенкова и командовао оклопним јединицама, тенковима, прагама, минобацачима, што је било сигурно након одласка ЈНА, а **свакако и на дан 01.06.** на шта указују управо живе активности у Штабу ТО тога дана и негирање од стране овога сведока било каквог присуства или помињања Благојевића на тај дан.

Из исказа бројних сведока суд је несумњиво утврдио да је дана 01.06.1992. у Клиси и на Бијелом Потоку, лишено живота укупно шест цивила.

Наиме, већ по окупљању у Клиси лишен је живота **Џинић Мурат** из [REDACTED]. О овом догађају изјашњавају се сагласно сведоци Делић Шећа, Делић Мејра, Фатима Јашаревић, Сејдо Омеровић, Ђинић Ђулафера, Алић Џемила, Хасановић Ханифа, који су видели убиство Мурата Џинића, прво у низу, наводећи да се Мурат Џинић само мало померио с пута, хтео је у ВЦ, али је одмах потом лишен живота од стране нн припадника војске која је обезбеђивала окупљени народ. Такође, Муневера Јашић, Фатимка Мустајбашић, као и Исмета Дардаган, чуле су да је Мурат Џинић убијен том приликом из аутоматског оружја.

По силаску у Бијели Поток лишен је живота **Мустафа Гребих** из [REDACTED] што у својим исказима потврђују сведоци Мурадифа Бркић, Делић Мејра, Ђинић Ђулафера, Фатимка Мустајбашић, Исмета Окановић које нису виделе сам чин убиства, с обзиром да се овај догађај одиграо иза како они наводе «Џемаилове гараже», али уверљиво преносе своје сазнање да се то заиста и десило. Тако сведок Исмета Окановић наводи да су непозната лица тукла и «гонила» Мустафу Гребиха, а након тога и га и убила иза гараже и куће, што потврђује и сведок Мурадифа Бркић.

На Бијелом Потоку, лишен је живота и **Алија Џинић**. Сведок Алић Џемила је истакла да је видела када су га одвела двојица, док сведоци Омеровић Сејдо, Хасановић Ханифа и Сувада Селимовић тврде да су чули за то убиство, а оштећена Ђинић Ђулафера, мајка пок. Алије Џинића, је најверљивије описала околности под којима је он лишен живота у Џемаиловој гаражи, наводећи да су га «убили чокама неки маскирани са црним рукавицама, иако је молила да јој пусте једног сина и то је све њихов комшилук од Зворника». Овој оштећеној одвојена су сва четири сина, и до сада су, осим Алије, ексхумирани и Рифет и Изет.

Осим Мустафе Гребиха и Алије Џинића, на Бијелом Потоку је такође у Џемаиловој гаражи лишен живота и **Парган Хусени** [REDACTED]. О овом догађају се изјашњава сведок Џинић Ђулафера, наводећи да је видела када су у Џемаилову гаражу одвели Хусеина Паргана који је на том месту и лишен живота, а што је истовремено потврђено и исказом сведока Фатиме Јашаревић и Хасановић Ханифе.

Из исказа оштећеног Гојкић Мехмедалије утврђено је да је, након што је извршено одвајање војно-способних мушкараца, у камион у коме је он био смештен убачен леш човека без главе, кога су препознала браћа, рекавши да је то **Емин Селимовић**.

Јунуз Смајловић [REDACTED] још један је од цивила који су лишени живота на Бијелом Потоку. Сведок Хасановић Ханифа видела је да је овај оштећени лишен живота, што потврђује и оштећена Исмета Окановић, наводећи да су три лица «гонила» Мустафу Гребиха, а потом га протерали и убили, а да су четворица гонила и Јунуза, од којих тројица са навученим чарапама на глави и рукавицама.

Лишења живота на Бијелом Потоку потврдили су и сведоци Петко Панић и сведок Q.

Тела оштећених Гребих Мустафе, Џинић Алије, Парган Хусеина, Мајловић Јунуза и Селимовић Емина ексхумирана су из масовне гробнице «Бербића мезарје»-Грбавци.

С обзиром да прецизираном оптужницом наведена лишења живота, иако су садржана у њеној изреци, нису стављена на терет оптуженима, суд их је, имајући у виду да изрека пресуде мора да буде јасна у погледу инкриминација за које су оптужени оглашени кривима, изоставио из њеног описа.

На Бијелом Потоку војно-способни мушкарци Муслимани силом су одвојени на леву страну, у колону по двоје, са рукама изнад главе и тако терани све до паркираних камиона у које су потом укрцавани, док су жене, деца и старци одвојени на ливаду са десне стране. Том приликом одузимања су им документа, новац и цигарете, уз упозорење да ће у супротном бити стрељани.

Наиме, суд је из сагласних исказа сведока оштећених Гојкић Мехмедалије, Делић Мејре, Делић Шеће, Мурадифе Бркић, Јашаревић Фатиме, Муневере Јашић, Амуре Омеровић, Алић Џемиле, Суваде Селимовић, Фатимке Мустајабашић, Исмете Окановић и Исмете Дардаган, те сведока – оштећеног под псеудонимом «8», утврдио да их је по доласку на Бијели Поток, дочекао велики број припадника војске и полиције, да их је било у маскирним, плавим униформама, са црвеним береткама, са навученим чарапама на глави са прорезима за очи, са црвено-црним тракама.

Саслушани сведоци посебно апострофирају да је у том догађају активно учествовало локално становништво, истичући да су по доласку на Бијели Поток, затекли и препознали своје комшије, очигледно припаднике горе поменутих сеоских чета ТО, као и возаче «Дринатранс»-а и «Аутотранспорт»-а, с тим што наводе да су ти са маскама и навученим

чарапама биле сигурно комшије које нису желеле да их они тога дана препознају.

Оштећени Гојкић Мехмедалија, у вези са тим наводи да је препознао комшије [REDACTED] – Кићу, Милана, Мићу, Рајка, Будимка Спасојевића у маскирној, војној униформи, Делић Мејра видела је комшију Јокић Драгана са пушком у маскирном оделу, оштећена Делић Шећа наводи да се обратила Кићи [REDACTED] због деце, као и Цвији [REDACTED], који је био у униформи и одузимао папире, да је видела Винка [REDACTED] који је звао једног војника по имену «Боћа», а овај му је рекао да му се тог дана тако не обраћа, док сведок Аган Лупић такође потврђује да је Винко Радовић стајао уз неку ограду. Оштећена Мурадифа Бркић познала је комшије Драгана и Зорана Јокића, Милана и Дамјана, Завишић Зарка из Незука (полицајца), Иконић Остоју у униформи. Оштећена Муневера Јашић укрцала се у камион Крстић Слободана, свог комшије, (возач предузећа «Аутотранспорт»), а препознала је и возаче «Дрина-транса»-Бору и Мику Матића, Петра Пејића (сада покојни, звани Пупа).

Оштећена Амира Омеровић видела је комшију «Швабу» који је њеног брата ударио у стомак говорећи му «дође ти мени друже», бившег наставника Ђорђа, са пушком без униформе, Јову, Кићу и Драгана из [REDACTED]. Оштећена Хасановић Ханифа сведочила је да јој је на Бијелом Потоку пришао Кићо [REDACTED] који је имао аутоматску пушку, а био је у цивилном оделу, да се њена сестричина обратила свом школском другу, полицајцу Жарку, који јој је рекао да не плаче и да мушкарци иду за размену.

Чињеница да су у саставу сеоских чета били и добровољци, објашњава тврдње оштећених да су ти непознати војници били без маски.

Сведок Јашаревић Фатима се сећа да су по доласку на главни пут одвојили њу и ћерку од мужа, од кога су тражили да побаца све што је имао при себи, те су га са осталим мушкарцима постројили. Ударали су их приликом пењања у камионе. Били су ту до шест сати увече, те је видела да је отишло седам камиона са мушкарцима, а оштећена **Ермина Суљић** је објаснила да су након мушкараца и жене трпали у камионе «као стоку».

Суд је несумњиво утврдио да су, у циљу пружања асистенције припадницима сеоских чета ТО, тога дана ангажовани и припадници цивилне полиције, да је командир полиције, Маринко Василић одредио свог помоћника, Петка Панића, да оде на Бијели Поток са 10-15 припадника резервне полиције из Пилице, Локања и Каменице, као и да су за превоз војно-способног муслиманског становништва са Бијелог Потока у ТШЦ употребљена теретна возила – камиони, који су ангажовани управо на

захтев Штаба ТО, којима су након укрцавања, оштећени под оружаном пратњом припадника ТО и полиције, превезени до ТШЦ-а.

Наиме, сведок **Маринко Василић**, командир полиције, је још у фази истраге навео да је дан уочи иселјења (31. маја) стигао усмени захтев од ТО или Привремене владе да обезбеди део полиције јер је договорено да мештани подручја Бијелог Потока колективно напусте села, да не би било злодела и да пропрате људе до границе, да је знао да ће превоз бити обезбеђен, додајући на главном претресу да му је тадашњи начелник СМ Зворник Милош Пантелић (пок.) пренео «став» да са 10-15 људи оде на Бијели Поток, да буде посматрач да се не догоде нека кривична дела, те да је и сам убрзо отишао на Бијели Поток.

Из исказа овога сведока утврђено је да је потом био у Штабу ТО, како наводи, да види зашто су људи (мушкарци) остали у Каракају, (прим: школски центар где су одвојени мушкарци затворени налази се у Каракају), где је неко од присутних у Штабу којих је било пуно, рекао да су лица остала «горе» и да је сачињен списак који је отишао за Тузлу, не могавши тачно да цитира Маркове речи, али да се прича свела на то да треба извршити размену. Сведок Василић је на питање зашто баш одлази у Штаб ТО да пита зашто су људи остали у Каракају, навео «ако војска обезбеђује, а ту је Штаб ТО, нећу ваљда питати директора «Аутотранспорта».

Како је очигледно да је већ тада сведок знао да су људи заробљени, ирелевантни су његови наводи да је у вечерњим часовима, у хотел Дрина дошао Петко Панић и рекао да је задатак извршен, односно да су људи истоварени у ТШЦ ради размене, како наводи у истрази, јер то само указује да је Панић поднео извештај свом претпостављеном о обављеном задатку.

Из исказа сведока **Петка Панића** саслушаног на главном претресу дана 20.05.2009 године, суд је утврдио да га је дана 01.06.1992 године ујутру позвао командир Маринко Василић да са десетак полицајаца оде у Бијели Поток, са објашњењем да се «**политика договорила**» да ће цивили муслиманске националности, који су се претходно окупили у Клиси, сићи у Бијели Поток у пратњи војске, да су за ту потребу обезбеђена и возила – камиони фирме «Аутотранспорт», те да им помогну при утовару и да надгледају да не би било повређивања. Наводи да је, када је дошао на Бијели Поток, угледао постројену колону мушкараца дугу око 300-400 метара коју је обезбеђивала наоружана војска, док је на ледини било доста жена, старца и дече, чула се вриска и плакање, а њему су прилазиле жене распитујући се за синове који су одвојени. У једном тренутку, на Бијели Поток дошао је и командир Василић да се распита да ли има проблема, јер је чуо да има пуцњаве.

Ценећи наводе сведока Панића да су војно-способни мушкарци већ били раздвојени по доласку полиције, а имајући у виду и исказе неких оштећених да је и полиција учествовала у раздвајању (ошт. Мурадифа Бркић тврдила је да је и Петко Панић учествовао у раздвајању, а ошт. Муневра Јашић га је препознала у возилу које их је пратило ка Мемићима), очигледно је да је тај процес трајао и по доласку полиције. Стога, суд није прихватио исказ сведока Василића у делу где је тврдио да, када је он дошао на Бијели Поток, а свакако након Панића, није било раздвајања војно-способног становништва. Ово поготово имајући у виду горе поменуте разлоге доласка у Штаб ТО сведока Василића.

Сведок Панић наводи да је у станици речено да су људи у ТШЦ-у под ингеренцијом Војске и штаба ТО, да их чува каракајска чета, чуо је да су тамо улазили Нишки и Пиварски са својима, а за њих каже да су били припадници ТО. Такође, када је питао Маринка шта је са људима из ТШЦ – а, он му није ништа рекао осим «Не мешај се тамо глава ће ти отићи». Сведок је објаснио да се у ратним дејствима ТО и полиција стављају под војну команду штабу, код њих се то звало Кризни штаб, а њему конкретно је могао наредити само начелник, командир, а овоме штаб (страна 42 транскрипта) чији је начелник у то време био Марко Павловић.

Из исказа сведока под псеудонимом «Q», у то време директора транспортног предузећа «Аутотранспорт» утврђено је да је на позив Милета Јовића, логистичара у Штабу ТО, 1. јуна ујутру послао, како каже, 5-6 камиона на Бијели Поток, који га је иначе увек звао за такве потребе територијалне одбране, наводећи да је за њега наредба ТО била извршена, да је потом отишао у Штаб ТО да види докле ће камиони бити ангажовани, да је питао Марка Павловића када ће бити слободни камиони и он му је одговорио да су завршили транспорт и да може да их стави у редовну функцију. У Штабу је видео и Милета Јовића (страна 72 транскрипта), коме се јавио.

Приликом суочења са оптуженим Поповићем, који је негирао да је тражио камионе, на гл. претресу дана 04.02.09., сведок «Q» је био знатно убедљивији у својим тврдњама да му је у Штабу речено да су камиони слободни, а за њега је Штаб био Марко Павловић.

С обзиром на изнего, суд је у потпуности одбацио тврдње сведока **Милета Јовића** да уопште није имао контакте са територијалном одбраном, да није звао сведока "Q" ради ангажовања камиона, будући да је несумњиво утврђено да је овај сведок био члан команде Штаба ТО, као помоћник за позадину са седиштем у «Стандарду», што осим сведока "Q" потврђује и сведок «Р»-технички секретар у Штабу ТО, који наводи да је

Јовић, и када је прешао из Штаба у бригаду, све време био и у Штабу ТО помоћник за позадину, што произилази и из исказа сведока Милоша Петковића, безбедњака у Штабу ТО.

При томе, ваља имати у виду да је сведок Миле Јовић, који је тврдио да му је 01.06. командант Видоје Благојевић, децидирано изјавио да бригада није користила возила за превоз људи из Бијелог Потока, а да је могуће да их је користила територијална одбрана (о чему он наводно ништа не зна).

Сведок **Драган Павловић** (транскрипт са главног претреса од 19.05.09.), возач камиона фирме «Аутотранспорт» (који је возио и Козлучане 26.06.92. у Србију) је изјавио да је једном приликом добио путни налог да иду да исељавају Ђулиће, да је био ангажован са соло камионом марке «Штајер», а потврђује да су том приликом били и аутобуси «Дринатранса». Возио је само жене и децу и када је кренуо, код њега у кабину сео је један полицајац у плавој униформи.

Сведок **Слободан Крстић**, такође возач «Аутотранспорт»-а, отишао је по наређењу сведока «Q» камионом – шлепером са цирадом, са осталим возачима на Бијели Поток, где је било ангажовано још око 20 камиона «Аутотранспорт»-а, а потврђује да је било и аутобуса «Дринатранс»-а. У његов камион утоварено је око 200 жена и деце, а у пратњи колоне била је цивилна полиција са ротацијом и војно возило.

Сведок оштећени под псеудонимом «9», (гл. пр. 12.11.09.), навео је да је на Бијелом Потоку било сигурно 10,15 камиона, у које су укрцани, да је све до Каракаја била поређана војска и полиција и да су стигли око подне у ТШЦ.

Оштећени **Гојкић Мехмедалија** (гл. пр. 09.06.09.) видео је три камиона чини му се предузећа «Вихор» из Братунца, у које су укрцавани, а оштећена Делић Шећа (12.10.09.) на Бијелом Потоку запазила је пуно камиона, неке са цирадама, друге жуте, велике, фабрике «Глиница» у које су трпали мушкарце.

*Након што су мушкарци одведени у правцу Каракаја, жене, децу и старце су предвече камиони, ангажовани од стране Штаба ТО, као и један аутобус, уз пратњу војске и полиције, истим путем, преко Каракаја, превезли до места **Мемичи** – линије раздвајања српске и муслиманске стране у сукобу, након чега су пуштени пешаци на територију под муслиманском контролом.*

Из сагласних исказа оштећених утврђено је да су девојке и жене без деце одвојене и затворене у школу, а након тога и оне су пуштене.

Будући да и овај део изреке оптужнице не представља инкриминацију, суд га је изоставио из диспозитива пресуде.

Како је из исказа бројних сведока утврђено да су у превозу жена и деце учествовали и аутобуси «Дринатранса», као и да су возачи овог предузећа били присутни на Бијелом Потоку, суд је одбацио као неискрене наводе сведока Бошка Милића, директора тог предузећа да то предузеће није било ангажовано 01. јуна на Бијелом Потоку.

У исто време, у Штабу ТО одигравају се живе активности, којима је претходило хапшење оштећеног Алије Ђулића дана 31.05.1992 године, од стране припадника ТО Зворник - Будимира Спасојевића и два припадника полиције, његово одвођење прво у Полицијску станицу Зворника, а потом спровођење у Штаб ТО Зворника, где је био подвргнут тортури управо од стране оптуженог Поповића, те Будимира Спасојевића, али и других њему непознатих лица.

Наведене чињенице утврђене су из исказа сведока Алије Ђулића (гл. претрес 08.06.09.), Суваде Селимовић (15.03.2010), Гојкић Мехмедалије (истрага 25.12.2006.), Винка Радовића и Селимовић Омера.

Оштећени **Алија Ђулић**, у то време председник МЗ Ђулићи, објаснио је да је у кући Винка Радовића замолио сведока «Q» да пребаци његовог брата, болесну мајку и амицу коме су биле сломљене ноге, на слободну територију, што је сведок «Q» прихватио. У предвечерњим сатима 31.05.1992 његов амица је већ био спреман са аутом, те су отишли на Бијели Поток да сачекају сведока Q. У том тренутку се појавио «Голф 2» црвене боје из кога су истрчала два полицајца и његов комшија – Будимир Спасојевић (за кога је несумњиво утврђено да је припадник ТО), извадили пиштоље, уперили их у њега и одвезли га прво у полицијску станицу, а потом у просторије Штаба ТО Зворник. У једној од канцеларија после извесног времена, појавио се човек у маскирној униформи, те пошто га је упитао за име, ударио му је јаки шамар, а потом почео да грди, псује и упућује претње, уједно га испитујући да ли је ожењен и да ли има деце, ко је и како набављао оружје, што је све трајало читаве ноћи. Након што му се представио као мајор Марко Павловић, са ормана је узео нож, ставио му под врат и рекао да ће га огулити живог и солити, да ће довести [REDACTED], а они ће то посматрати, те да ће му на крају [REDACTED]. Након извесног времена, тај човек је напустио просторију, али су почели улазити други који су га вређали, псовали и ударали, а међу њима и Будимир Спасојевић.

Сведок је сутрадан ујутру (1. јуни), пребачен у другу просторију где се налазило 5-6 претучених лица муслиманске националности, а и тамо су многи улазили, псовали и ударали. Доносили су му папир да пише о месној заједници, о томе ко има наоружање, ко је набављао, а он је писао. После извесног времена, ушао је Буда Спасојевић и тражио да му преда новац, што је сведок и учинио.

Приликом суочења са оптуженим Поповићем који је негирао да је он тај човек који је сведока малтретирао у Штабу ТО, сведок је био знатно убедљивији од оптуженог тврдећи: «Марко Павловићу, ја ћу Вас подсетити на један детаљ, кад сте ме тукли и испитивали [REDACTED], сетите се кад сте ме питали, а где је твој највећи пријатељ ефендија из Ђулића, и да си рекао да си нас пратио и да си увек знао сваки наш покрет и наш податак и да сте ви одрађивали свој посао, дословце сте рекли, видите ли Ви како сам ја одрађивао свој посао и представили сте се да сте мајор по чину и да долазите из Ниша» (страна 60 транскрипта). Након тога, оптужени Поповић је пред судом потврдио да није постојало још неко лице у то време познато под именом «мајор Марко Павловић», што додатно указује на нелогичност одбране оптуженог.

При томе, убедљив исказ оштећеног Ђулића у потпуности се уклапа у једну логичну целину, која са осталим изведеним доказима, заокружује слику о моћи и ауторитету оптуженог Бранка Поповића како дана 31.05. и 01.06.2010 године, тако и све до његовог хапшења.

Сведок **Винко Радовић** је навео да је у Штабу ТО – згради Војног одсека, 01.06. затекао Алију Ђулића који му је рекао да је заробљен од Буда Спасојевића претходне ноћи, а сведок је ту дошао да се распита шта је са делом српског становништва које је напустило Петковце и кренуло ка Јардану, у исто време када је муслиманско становништво силазило из Клисе ка Бијелом Потоку. Добио је од присутних војника одговор «да они то све знају».

Хапшење оштећеног Ђулић Алије потврђују и оштећени **Гојкић Мехмедалија**, те оштећена Сувада **Селимовић** која је навела је да је 31. маја дошао неко и успаничен рекао да је ухваћен Алија Ђулић, док су Зијо Терзић и Мујо Грахић, који су били са њим, успели побећи. Алију је ухватио Марков «Будо» кога она познаје и који је био проблем.

Припадност Будимира Спасојевића територијалној одбрани потврђује и сам оптужени Поповић (страна 40 транскрипта од 03.02.09.), наводећи да је он био близак рођак сведока К, да је по том основу и радио

на обезбеђењу у Штабу ТО, а његови наводи да га он није видео у Штабу 31. маја апсолутно су ирелеватни имајући у виду горе цењене доказе.

Сведок Ђулић је даље навео да је другога дана са сведоком Q у једном тренутку отишао на Бијели Поток да потражи синове и жену, и тамо затекао раздвојене сународнике, плач на камиону, чуо је да су његови жена и деца отишли, а потом се са сведоком Q вратио у просторије ТО, а његово присуство на Бијелом Потоку, потврђује и сведок Сувада Селимовић.

Из исказа сведока «Q» (K), суд је утврдио да је оптужени Поповић, донео одлуку да, осим оштећеног Алије Ђулића, буде одређено још једно лице које ће однети списак за размену људи који су задржани у ТШЦ-у, па је сведок предложио Агана Лупића, бившег полицајца и на основу Марковог усменог овлашћења отишао у ТШЦ. Навео је да се у Штабу јавно причало да су људи затворени у школи и да треба да се размене за затворенике Србе у Тузли.

Из сагласних исказа сведока Видовића и Лупића утврђено је да је Агана Лупића из хале ТШЦ-а извео сведок «Q» дана 1.6. и да га је довео у Штаб, где се чекао главни командант (оптужени Поповић).

Сведок Аган Лупић (главни претрес од 8.6.2009), који је иначе претходно одведен на Бијели Поток и са осталим војно-способним мушкарцима затворен у ТШЦ, потврдио је да је 01.06., након што га је из ТШЦ-а извео сведок "K" (што и он потврђује), у Штабу затекао Алију Ђулића и Брану Грујића, наводећи још у фази истраге да је тада Брано рекао: «Ево, и Аган нам је стигао», те да су и Грујић и сведок "K" рекли да морају сачекати главног команданта без кога не могу ништа одлучити, да је Брано тада рекао да ће људи бити коришћени за размену са људима у Тушњу. Када је тај командант дошао, није се представио, а Брано и Q су команданту рекли да је ту бивши милиционер, мислећи на њега – сведока и да он моли да му се омогући да оде својој породици, након чега је тај командант рекао «Ево, ту је и Алија, вечерас ништа, а ујутру могу да се пребаце на слободну територију». Тај командант је говорио екавски, био је у војној униформи, црн, млађи човек.

Нема сумње да је то био оптужени Поповић.

И оштећени Алија Ђулић је потврдио наводе Агана Лупића да се говорило о размени његовог народа за Србе и да се чекао главни командант који је требао да потпише потврду око размене, додајући да је са Браном Грујићем причао у вези размене за заробљене Србе коју би он и Лупић требало да уговоре у Тузли.

О активностима везаним за потенцијалну размену заробљених Муслимана за лица српске националности која су, како се говорило, затворена на стадиону Тушањ у Тузли, прекуцавању списка са именима око 700 затворених Муслимана и то по наредби оптуженог Поповића, говоре присутни у Штабу ТО, као и прочитани писмени докази.

Из исказа **сведока «Р»**, техничког секретара оптуженог Поповића, (12.04.10.), суд је утврдио да су 01.06. у Штаб многи долазили и улазили код команданта Марка, посебно издвојивши председника општине Бранка Грујића и команданте неких јединица а да се претходно командант дуго чекао. Сведок наводи да је тада чуо да су људи из Ђулића и Кучић Куле требали бити иселјавани, да је Брано Грујић је дошао и галамио, да су му се жалили да су злостављани. Овај сведок је тврдио да је успостављао телефонску везу са Тузлом команданту Марку у вези размене људи, да су телефонске везе радиле и да је та комуникација вођена пар дана, а од понуђених људи за размену направљен је списак. Иначе, списак људи који се нуде у размену у Штаб је доносио неко са терена, а све што је доношено прво је давано команданту, који би потом списак давао њему у руке, ако је требало проследити факс (страна 28 транскрипта са гл. пр. од 27.09.06.). Поменути списак који је куцала Гора Савић, факсом је послао у Тузлу, а слично је чинио у неколико наврата. У време прављења спискова позиви су размењивани у оба смера Зворник-Тузла, комуникација је вођена пар дана, а онда је одједном «све стало».

Прихватајући као убедљив исказ сведока "Р" који је ово тврдио доследно током целог поступка, суд је одбрану оптуженог Поповића да му сведок није успостављао телефонску везу, одбацио као неуверљиву и нелогичну, те оповргнуту и исписаним телефонским бројевима на "овлашћењу" од 1.6. које су понели Лупић и Ђулић у Тузлу.

Сведок Аган Лупић је током целог поступка доследно и убедљиво тврдио да је он једини живи сведок који је лично видео да је Алија Ђулић дао два листа А4 формата писана плавом оловком том команданту, да је овај то прочитао и питао «јел све ту», а Алија је рекао да је «ту све од А до Ж», те да је он, тек када је раг стао, видео шта је то било јер се број настрадалих људи тачно поклапао, пошто је Алија усмено рекао цифру од 700 људи коју је он чуо касније.

Сведок Лупић је такође додао и то да је списак сачињен непосредно пред њихово заробљавање, да је донет од куће, а да је неко и раније правио списак војно-способних мушкараца, носилаца породице у Клиси.

И **сведок «Q»** је потврдио да се списак заробљених правио дуго, а када је готов, запечаћен је, и потписан од стране опт. Поповића, те да је

списак понет када је 02.06. ујутру са Аганом и Алијом кренуо на линију разграничења. У фази истраге, овај сведок је навео да је у ШТО управо од оптуженог Поповића сазнао да имају план за размену војно-способних мушкараца, да је видео да су писана имена, презимена и годишта 500-600 људи.

Како је и сам оптужени Поповић, након саслушања сведока Агана Лупића, потврдио да је добио списак сачињен хемијском оловком на четири стране, који је потом прекуцала Гора Савић, суд је као неуверљиве и неискрене одбацио наводе сведока Алије Ђулића у делу у коме је навео да списак заробљених људи није постојао, односно колико се он сећа да њему спискови нису дати да их понесе у Тузлу, оцењујући да су ови наводи дати са намером да се ограда од сваке могуће повезаности, можда чак и сарадње, са тамошњим српским властима.

Суд је утврдио да је оптужени Поповић оштећенима Агану Лупићу и Алији Ђулићу у циљу преношења поруке муслиманској страни у сукобу за размену узетих муслиманских талаца за заробљене Србе у Тузли, издао пропусницу-овлашћење за пролаз кроз положаје под контролом српске стране у сукобу.

Суд је из исказа оштећених Лупића и Ђулића утврдио да се за потписивање потврде, односно овлашћења, чекао управо оптужени Поповић и то у својству команданта Штаба ТО, као «главни командант», како га сведоци називају. Исказ сведока «Q» потврђује наводе оштећеног Лупића да су оштећени у Штабу добили упутства да допис однесу у команду у Тузлу и да пренесу да је у Зворнику заробљено неколико стотина Муслимана.

Читањем овлашћења са печатом општинског Штаба ТО бр. 1957/92 од 01.06.1992 године(страна 264/159 у списима, књига 2, Кв 5/05), утврђено је да оптужени Поповић **испред цивилне власти, полицијских снага и војних власти**, овлашћује Ђулић Алију и Агана Лупића да пренесу поруку одговарајућим властима Тузле за размену становништва који се у једној и другој општини налазе у изолацији, да по основу наведеног **наређује** свим војним и полицијским органима на територији коју контролишу снаге српског народа да омогуће горе наведенима излазак из зоне борбених дејстава на територију коју контролишу према Тузли.

На захтев суда жалбено веће МКТЈ је својом одлуком од 14.05.2008 године у смислу одредаба правила 75 (Н) Правилника о поступку и доказима укинуло поверљивост садржаја поверљивог материјала у предмету Тужилац против Момчила Крајишника ИТ – 0039, под ознаком

«Доказ П676», који управо представља ово овлашћење и доставио га званично суду.

На овом овлашћењу руком је између осталог, дописан текст: Брано Грујић, председник СДС – Зворник, бројеви телефона, Штаб, Драган, као и да је у току 01./02.06. заробљено 1.500 способних мушкараца из 15 села који се налазе у ТШЦ Каракај.

На главном претресу од 14.10.2010 године оптужени Поповић је потврдио да је управо он аутор текста овлашћења од 01.06. (стр. 38 транскрипта), не могавши да објасни зашто на том овлашћењу нема телефона «Стандарда», Благојевића, Обреновића ако су они одговорни за овај догађај, како тврди.

При томе, ваља истаћи да Обреновић Драгана нико од сведока не доводи у контекст са догађајима у Дому културе Челопек и Техничко-школском центру.

У прилог очигледном закључку да је оптужени Поповић командант свим војним и полицијским органима српске стране на дан 01.06.92. и носилац свих дејстава који обједињава деловање војних и полицијских снага у Клиси и на Бијелом Потоку и који се тако и сам декларише текстом поменутог овлашћења, иде и тврдња оштећеног Ђулића да су на барикади тражили да виде пропусницу и да прво нису хтели да их пусте, али кад су видели потпис оптуженог Поповића онда су се предомислили.

Надаље, из сагласних исказа сведока Агана Лупића, Алије Ђулића и «Q», утврђено је да је сведок «Q» општинским «Југом» 02.06. ујутру одвезао Агана и Алију на линију разграничења, што потврђује и сведок Араповић Иван, а због безбедности су претходну ноћ провели у његовој кући у Малом Зворнику.

Из исказа сведока Агана Лупића и Алије Ђулића, утврђено је да су се ујутру, 02.06. након пребацивања преко линије разграничења, јавили Кризном штабу, односно полицијској станици у Тузли, да су ту предали овлашћење и том приликом чули да ниједан Србин није заточен у Тузли, након чега је Аган ухапшен, као и да су одмах почеле да стижу разне информације да је тај народ с њиховог простора поубијан.

Наводи одбране оптуженог Поповића да он није заробио те људе, иако потврђује да је аутор текста овлашћења од 01.06., да он ништа не зна о догађајима на Бијелом Потоку, па ни ко окупља све те чете 01.06. и да је таква наредба могла доћи само из «Стандарда», где је командант Благојевић, ни у ком случају се не могу прихватити и по оцени овога суда

су потпуно неуверљиви и нелогични, имајући у виду да сведок «Р» истиче да Благојевића тога дана није видео у Штабу, нити је уопште помињан, да ни сведоци Аган Лупић и Алија Ђулић у свом исказу нигде не помињу било ког другог «главног команданта» осим оптуженог, а и сведок Василић Маринко је поводом људи из ТШЦ-а у својству командира полицијске станице отишао управо у Штаб ТО, као и многи други тога дана, а не у «Стандард», где је седиште бригаде.

Такође, оптужени Бранко Грујић наводи да није имао информацију да 01.06. оптужени Поповић чека у Штабу Видоја Благојевића, нити је Благојевића било ко видео, док је сведок Миле Јовић, који је навео да Благојевић Видоје нема никакве везе са територијалном одбраном, тврдио да Благојевић није учествовао у исељавању, раздвајању и затварању становништва.

Истовремено, на неуверљивост одбране оптуженог Поповића и у вези ове тачке оптужнице, додатно указује чињеница да је оптужени, износећи своју одбрану у том делу био потпуно недоследан, негирајући у фази истраге да је тога дана постојао Штаб ТО, наводећи да тај догађај није био почетком јуна, већ у јулу, да је настао неспоразум између њега и Јове Мијатовића и полиције у вези потписивања овлашћења за Тузлу, да би на претресу дана 29.12.08. и 03.09.09. први пут поменуо да мисли да му је Благојевић или инжињерац Илић, рекао, односно предложио, да треба направити спискове људи који иду у размену, да се дуго чекао Благојевић који на крају није ни дошао, док је на претресу 14.04.10. навео да је заправо у Штабу 01.06. затекао официре Благојевића и Јокића, да га је тада Благојевић замолио да само прекуца списак неких муслиманских имена у рукопису који му је дао.

Суд је имао у виду и наводе сведока "Q" који је у истрази тврдио да му је 01.06. у Штабу Марко рекао да је по војној линији добио задатак да направи списак затворених, као и његове наводе на главном претресу 03. и 04.02.09. да он у Штабу није чуо да се чека Видоје Благојевић, нити има било каква сазнања да је он повезан са овим догађајем, а потом на истом претресу тврдње да му је заправо Марко рекао да је од војске дошла наредба за раздвајање.

Међутим, сам оптужени је негирао да је било шта тог дана радио по нечијој наредби, а поготово за раздвајање, невешто наводећи да је «замољен» да сачини списак неких људи.

Имајући у виду улогу и све поменуте активности оптуженог – од хапшења Алије Ђулића 31.05., преко сачињавања овлашћења, ангажовања камиона за превоз заробљених људи и припадника брњичке чете ТО,

осталих сеоских чета и тенкова, те полиције, именовања емисара за преношење поруке у Тузлу, као и чињеницу да теза одбране оптуженог управо и није да је он поступао по било чијој наредби, као и да није могао да објасни зашто поступа по молби Благојевића који му није надређен, како сам тврди, нити је могао да објасни зашто Бошко Милић, директор «Дринатранса» наводи да је увек аутобусе ангажовала ТО за превоз људи, суд је наводе оптуженог да је само замољен да сачини спискове заробљених и да потом ништа више не зна о томе, одбацио као потпуно нелогичне и у супротности са изведеним доказима у том правцу.

Суд није прихватио ни одбрану оптуженог Грујића у којој негира своје учешће у доношењу одлуке о узимању за таоце војно-способног муслиманског становништва, будући да је прихватио исказе Агана Лупића и Алије Ђулића из којих произилази да су управо са оптуженим Грујићем у Штабу седели и чекали главног команданта, за кога су сведок Q и Грујић рекли да «без њега ништа не могу» и причали да ће се извршити размена, а том приликом се Грујић обратио Ђулићу речима: «Ево, и Аган нам је стигао», што такође говори о чињеници да је и он био укључен у процес именовања «изасланика» за Тузлу и сагласио се са тим да ова двојица пренесу поруку за размену.

Стога, све напред наведено, као и одлазак Грујића у ТШЦ истога дана, потом обраћање затвореницима да ће ићи у размену, о чему ће касније бити речи, као и скоро идентичан поступак у односу на затварање Дивичана свега два дана раније, и потпуно иста природа одлуке као и у случају Дивичана, указују на неодрживост одбране оптуженог Грујића да није знао да су људи окупљени у Клиси и да је тек од Јове Мијатовића сазнао о раздвајању војно-способног становништва и затварању у ТШЦ, при чему улога Мијатовића и у овом случају не искључује одговорност опт. Грујића.

Током поступка више пута било је говора о наредби мајора Светозара Андрића, команданта Бирчанске бригаде, од 28.маја 1992. године, за коју оптужени према наводима своје одбране уопште нису знали да постоји и која је за њих била изненађење када ју је на претресу показао сведок **Бањановић Фадил**, сведочећи о депортацији Козлучана. Овај сведок предао је суду наредбу Команде бригаде српске војске «Бирач» од 28.05.1992. године- Шековићи, упућену Штабу ТО Зворник, која је иначе изведена као доказ у предмету Хашког трибунала «Крајишник» под бројем 04276215 и коју је суд касније прибавио и службеним путем од МКТЈ, са потврдом о поседовању оригиналног документа који се чува у сефу МКТЈ.

Читањем ове наредбе суд је утврдио да командант Бирачке (Бирчанске) бригаде, мајор Светозар Андрић, дана 28.5.1992., претходно

упозоравајући Штаб ТО Зворник да и даље ангажује по сопственом нахођењу лаки артиљеријски дивизион и тенковску чету, наређује између осталог, под тачком 6 ове наредбе, "исељавање муслиманског становништва које мора бити организовано и увезано са општинама преко којих се врши исељавање, да се исељавати могу само дјеца и жене, а мушкарце способне за борбу остављати у логорима ради замјене".

Сведок **Андрић Светозар** (транскрипт са гл претреса од 26.1.2007), је у свом веома конфузном исказу, очигледно желећи да од себе отклони сваку евентуалну сумњу у погледу било какве одговорности, ипак потврдио да је наредба од 28. маја издата али да је се он не сећа, да би након тога наставио да коментарише садржину наредбе (!) објашњавајући да се из увода види да он њоме обавештава Штаб ТО Зворник да се 28. маја ништа није учинило на формирању Шестог батаљона, да јединице нису стављене под његову команду, да је он 28. маја могао да наређује Штабу ТО Зворник, да је наређење дошло у зворнички штаб ТО који је фактички командовао свим јединицама у оквиру Зворника – стране 6-9 транскрипта. Иначе, овај сведок је приложио суду и акт упућен Команданту ШТО од 31. маја, који има потпуно исто заглавље као и наредба од 28.маја. и којим га командант Андрић позива на садејство у извођењу даљих активности, уколико то жели, што указује и на самостално деловање ШтабаТО.

Објашњавајући део наредбе од 28. маја, који се односи на исељавање муслиманског становништва, сведок је тврдио да је Влада САО Биач донела одлуку да се изврши организовано исељавање цивилног становништва у зони борбених дејстава (страна 18 транскрипта) али да се по његовом мишљењу то односило на Муслимане који су изразили жељу да се колективно иселе, и то добровољно исељавање организовала је Влада САО Биач, као и размене, а војска се углавном бавила борбеном линијом.

Суд је међутим имао у виду одбрану оптужених који тврде да **нису знали за ову наредбу** у то доба, и да су је видели тек на суђењу, а с друге стране след догађаја који заиста одговара садржини наредбе, те налази да је за кривичну одговорност оптужених и радње које су несумњиво предузели, ова наредба ирелевантна, јер и евентуално поступање по таквој наредби не ослобађа одговорности, с обзиром да је спровођење незаконите наредбе такође незаконито и не искључује кривичну одговорност за радњу кривичног дела ратног злочина.

Стога су наводи одбране Грујића да се сада види ко је то наредио и ко је одговоран, ирелевантни за његову кривичну одговорност која произилази из напред цитираних доказа.

Суд је несумњиво утврдио да је оптужени Бранко Грујић у периоду од 01. до 05. јуна 1992. године свакако долазио у ТШЦ, а у једном наврату сигурно и са сведоком Q, да се уверио у услове под којима су боравили таоци, као и да се истима обраћао говорећи им да ће бити размењени, те да је са неким од пратилаца донео нешто хране.

Ове чињенице утврђене су из исказа саслушаних сведока Араповић Ивана званог «Шицер» (гл.пр.18.05.2009.), Љубише Пејића званог Чађо (гл.пр.15.10.2009.), Видовић Драгана (гл.пр.18.05.2009.) – стражара, припадника Каракајске чете ТО која је обезбеђивала ТШЦ, те сведока оштећених Агана Лупића (гл.пр.08.06.2009.) и Гојкић Мехмедалије (исказ из истраге од 25.12.06.) и сведока "Q" (гл.пр.08. и 09.мај 2006. године и 03.02. и 04.02.2009. године).

Наиме, саслушани сведок **Љубиша Пејић** звани "Чађо" је у свим својим исказима био доследан у тврдњама да је опт. Брано Грујић дошао испред зграде Техничко-школског центра, да се обратио затвореницима, да им је рекао да се стрпе и да ће ускоро бити размењени. На главном претресу остао је при својим ранијим исказима тврдећи да је Грујића, који је тада био «нешто у општини», имао бркове, видео отприлике други дан од почетка њиховог обезбеђивања ТШЦ-а, поподне, да је нон-стоп неко улазио на врата, када је сведок био унутра (страна 73-75 транскрипта са гл.пр.и из истраге стр.17 и 18) за столом, да је Брано сишао у радионицу и са степеница се обратио људима да се стрпе, да ће ускоро бити размењени, да је неко у врећи носио храну – конзерве и хлеб, неко ко је био с Браном и да мисли да су сутрадан након тог Браниног доласка, људи и одведени из ТШЦ-а. У истрази је навео да је Брано рекао да се врше преговори и да се чека њихова муслиманска страна да се договоре.

И након предочавања одбране опт. Грујића који је тврдио да није био никада у ТШЦ-у, сведок је остао при својим тврдњама да га је видео тамо и при томе био знатно убедљивији од оптуженог који је без убедљивих аргумената тврдио да је и овај сведок «наговорен и плаћен» да тако каже. (страна 78-84 транскрипта).

Индикативно је да је оптужени слично неубедљиво објашњење имао и оспоравајући тврдње затворених Дивичана који су га препознали у затвору Нови извор.

Из исказа сведока Пејића утврђено је и да је он доста талаца препознао јер су с њим радили у Глиници, међу њима и бившег портира Гојкић Мехмедалију, који је рекао да има пиштољ на брани «Црвени муљ» те је један добровољац у маскирној униформи, Лозничанин, питао сведока

да ли зна Гојкића на шта је потврдио одговорио те су њих тројица кренули «Југом» до бране «Црвени муљ», пронашли два пиштоља, од којих је један узео сведок Пејић, а други тај добровољац Лозничанин, па их је Гојкић одвезао својој кући, након чега су се вратили до школе када је добровољац рекао сведоку да ће он завршити са Гојкићем и од тада је с њим изгубио сваки контакт.

Управо и оштећени **Гојкић Мехмедалија** (чији је исказ из истраге од 25.12.06. прочитан на гл. претресу на основу чл.337.ст.т.2 ЗКП-а с обзиром да живи у Немачкој и да је више пута одбио да дође на главни претрес), тврдио је да је, након што су смештени у ТШЦ, колега «Реги» (покојни Драган Ристановић, командир једног вода Каракајске чете ТО) извео из логора сведока и његовог колегу Омеровић Фетију напоље између школе и машинске хале, дао им цигарете, да су ту на трави пушили, да је препознао Милана Ивановића [REDACTED] који је довезао јело са «Заставом», да су ту неки стражари јели и тада је видео пар угледних људи, међу њима и Брану Грујића, од кога је претходно тражио заштиту Јашаревић [REDACTED] који је био председник СДА и Месне заједнице, за кога мисли да се зове Нешад, а за кога је претходно рекао да је тражио да разговора са Браном Грујићем што му је и омогућено (странице 5-27 транскрипта). Брану Грујића добро познаје, имао је бркове, био је мршав, био је тада у цивилу и сигуран је у то јер га је раније често виђао.

После сат времена, сведока и Омеровић Фетију вратили су унутра и тада је затвореницима бачено пар гајби хлеба, а само мали број људи добио је хлеб. Оштећени је на сличан начин описао како је са стражаром Љубишом Пејићем званом Чађом и неким официром који му је рекао да ће бити пуштен ако преда оружје, сео у кола те су дошли до фабрике «Глиница», а потом и до бране «Црвеног муља», како им је предао два пиштоља који су били на портирници, како је очекивао да ће га убити кад су кренули назад али је Пејић рекао да иде и да «не зна за њега ако га ухвате» те је тако стигао у Лозницу.

И из исказа сведока **Ивана Араповића** званог "Шицер" суд је несумњиво утврдио да је оптужени Грујић долазио до ТШЦ-а са сведоком "Q" првог дана боравка талача, иако је на претресу покушао да релативизује своје раније исказе наводећи да више не може да се сети да ли је и Брано Грујић био са сведоком "Q" док је и пред хашким истражитељима тврдио да је Брану видео само једном кад је дошао у обилазак школе што је потврдио и у фази истраге (страница 26 транскрипта) речима: «То је то, једном сам га видео испред школе, нисам га видео нигде на другом месту».

Међутим, будући да је суд из исказа сведока "Q", Алије Ђулића и Агана Лупића несумњиво утврдио да је сведок "Q" сутрадан ујутру, 02.06., након смештања талаца у ТШЦ, а након што су у његовој кући у Малом Зворнику преноћили сведоци Аган Лупић и Алија Ђулић, ову двојицу оштећених општинским «Југом» заједно са сведоком Араповићем пребацио до линије разграничења и пустио пешице према Тузли да пренесу поруку за размену, суд је као непоуздане оценио наводе сведока Араповића да је **том приликом** Брано Грујић био са сведоком "Q". Наиме и сам сведок је рекао да није сигуран да је и Брано **тада** био са сведоком "Q", а његово навођење да је сведок "Q" извео из ТШЦ-а заједно Агана и Алију и да су их онда заједно одвели ка Мемићима не одговара утврђеном чињеничном стању, јер је утврђено да Алија Ђулић није ни био затворен у ТШЦ-у, већ је претходне ноћи 31.мај/01.јуни боравио у Штабу ТО, и увече 1.6. са Аганом Лупићем отишао у кућу сведока К у Малом Зворнику.

Из исказа сведока **Видовић Драгана**, стражара, такође је несумњиво утврђено да је опт.Грујић долазио у ТШЦ, као и да је саопштио да ће затворени ићи у размену. Своје тврдње хашким истражитељима да је био присутан када се Грујић затворенима обратио и рекао да ће бити размењени за српске заробљенике, покушао је да ублажи на претресу наводећи да је заправо Реги (пок. командир вода) рекао да је Брано рекао да ће затвореници бити размењени, што иначе нема утицаја на закључак суда да се оптужени обратио затворенима као и да се уверио у услове боравка у ТШЦ - у. Измењене тврдње сведока да то заправо није његово непосредно сазнање, оцењене су само као покушај да помогне оптуженом.

И из исказа сведока **Q** је утврђено да се опт. Грујић заједно са њим уверио у услове боравка талаца у ТШЦ-у. Из исказа овог сведока, чија улога и сазнања, у овим а и другим догађајима су велика и несумњива, а чиме је суд тумачио и његове честе измене исказа и недоречености, датог у фази истраге (9.11.2006) и на првом главном претресу (8. и 9.5.2006) утврђено је да је, док су боравили у просторијама ШТО дана 1.6., опт.Грујић рекао „да би и он волео да види шта се доле дешава“, па су заједно отишли до школе, да се са отворених врата видело да унутра има много људи, да је страшно спарно и загушљиво, да је из хале која је имала лимени кров избијала пара, да је Видовић Драган, стражар на улазу, рекао Грујићу да јави у војску и полицију да их има врло мало на обезбеђењу, да је у школи гомила људи која ће провалити и направити масакр, и да пренесе у ТО да су услови лоши. У исказу у истрази сведок је навео да мисли да је Видовић пришао Брани за кога мисли да је седео у ауту. Изнео је да је тог дана било изузетно топло и да је коментар Грујића био да људима треба обезбедити храну, воду, јер ће се људи погушити, али да се тада Брано није обратио затвореницима, а „не зна да ли је долазио још који пут“ као и да је Брано по повратку у Штаб тражио од Павловића да се

обезбеде бољи услови. И на главном претресу 8. и 9. 5.2006 потврдио је да је са Грујићем дана 1.6. отишао до школе (исправљен транскрипт наредбом суда од 24.3.2010.).

Међутим, за разлику од навода у истрази да су том приликом (горе описаном) стражари и извели из хале Агана Лупића и Алију Ђулића који су сели с њим и Браном у ауто и да су их довели у просторије ШТО, на главном претресу 3. и 4. 2.2009. навео је да сада мисли да Грујић није ишао с њим по Агана и Алију, да мисли да је Видовић извео само Агана, али је потврдио да је Грујић рекао да би волео да види шта се доле дешава и да су отишли заједно у халу (стр.84 транскрипта од 3.2. и стр.44 транскрипта од 4.2.) не изјашњавајући се ближе када је то било. Из наведеног произилази логичан и очигледан закључак да је опт. Грујић са сведоком "Q" долазио до ТШЦ - а првог дана, али не приликом извођења Агана Лупића, да се уверио у услове боравка талаца на начин како је то детаљно описао сведок "Q", а који део исказа је суд прихватио као животан и уверљив, које наводе на гл. претресу децидно није ни негирао, при чему је без утицаја околност да сведок Видовић није помињао разговор са Грујићем испред хале у вези, иначе очигледних услова боравка талаца, имајући у виду да је он на главном претресу неуверљиво оспоравао и своје раније тврдње да је оптужени уопште ту долазио.

Из сагласних исказа сведока Видовића и Лупића утврђено је да је Агана Лупића из хале извео сведок "Q" дана 1.6., да оштећени Алија Ђулић није био у хали, и да је оштећеног Лупића сведок "Q" довео у Штаб, док су Алија и Аган одведени ка Мемићима дана 2.6. ујутру од стране сведока "Q" уз пратњу сведока Араповића.

Услови боравка талаца у ТШЦ -у

Суд је несумњиво утврдио да су таоци одмах по стизању у ТШЦ излазили из камиона један по један, са рукама изнад потиљка, да је целом дужином пута од камиона до хале, са обе стране било поређано око 50-ак наоружаних војника, те су смештени у једну мању просторију, по димензијама neodговарајућу за боравак око 700 људи, у којој није било ни елементарних услова за њихов боравак.

У прилог наведеном закључку да је оптужени Грујић знао за услове боравка талаца у хали школе говори и исказ оштећеног **Агана Лупића** који је тврдио да је, након што га је сведок К извео из школе око сат ипо након затварања, и довео у Штаб ТО, ту нашао Алију Ђулића и Брану Грујића, да је „изнео комплет ситуацију“, од начина заробљавања, пуцања на Бијелом

Потоку, да је било страдања и убистава, дрскости при уласку у халу и излажења из камиона, да је Брано тад питао сведока "Q" какво је то насиље над људима, да је био љут говорећи сведоку "Q" дај да се види откуд њима палице, ко то удара", да је послао сведока "Q" да види да се нико не дира, да се омогући по један оброк, отворе излази и укључе вентилатори, да је К отишао, да се касније вратио и рекао да је подељен суви оброк, отворени излази ка ВЦ - има, док је Брано одлазио и враћао се у ту собу.

Наводи овог сведока нису у супротности са закључком суда да је и оптужени, заједно са сведоком К, након тога отишао у ТШЦ којом приликом се и уверио у услове боравка талаца, при чему опт. Грујић не спори да му је тог дана у штабу Аган Лупић рекао какви су услови у школи.

Из сагласних исказа сведока "**Осам**" (гл. претрес од 09.06.09.), "**Девет**" (гл. претрес одржан путем видео-конференцијске везе дана 12.11.09.) и **Гојкић Мехмедалије**, те и неких сведока – припадника каракајске чете ТО, утврђено је да су оштећени тој просторији боравили у условима недостојним за живот, уз минималне количине хране, да у просторији није било дотока свежег ваздуха, да је било страшно вруће, а што је све, уз присуство огромног броја људи на тако малом простору, довело до угушења више лица.

Наиме, саслушани оштећени су сагласно и доследно тврдили да су у потрази за водом које није било, морали да провале у другу, још мању просторију где су пронашли само једну чесму, да се та просторија поплавила, те су пили воду са патоса. Сведок Гојкић Мехмедалија наводи да су пустили грејање у хали, да није могло да се дише и да није било воде, те је зато дошло до гушења. Сутрадан ујутру пребачени су у већу просторију, а приликом изласка сведок под псеудонимом «8» уочио је око двадесет лешева који су како каже «поцркали од те врућине и остали да леже у тој соби», а његов зет је препознао међу њима Авдић Хрустана и Хамзић Нешада. Оштећени Гојкић Мехмедалија препознао је Салиха Грахића, Грахић Мурадифа, Авдију Селимовића, Енвера Смаиловића и Јашаревић Мирсада, наводећи да се по његовој процени угушило много више људи, док сведок **Душан Стевановић – Уљез**, стражар, сада покојни, чији исказ из истраге је прочитан (транскрипти од 19.2.2007. и 10.1.2008.) а који је стражарио унутар сале, наводи да, иако «не зна да ли су се неки од затворених угњечили или умрли од топлоте», зна да су ушли живи, а он је унутра затекао 15 до 20 мртвих тела када су Муслимани прешли у велику просторију, које лешеве је сведок «М» утоварио у камион и одвезао. Том приликом, међу мртвима, препознао је Мајловић Енеса [REDACTED]

И сведок «8» и сведок Стевановић сагласно су тврдили да је на поду те просторије након премештања оштећених у већу просторију, остало да плива у води пуно исцепаних пара свих валута, побацианих сатова а како каже сведок Стевановић «ко год је стизао, узимао је сатове».

Оштећени који су препознати међу угушенима, осим Смајловић Енвера и Јашаревић Мирсада, ексхумирани су из масовне гробнице Грбавци (Бербића Мезарје), и идентификовани.

О условима који су довели до угушења талаца сведочи и **Петко Панић**, помоћник командира СМ, који има посредних сазнања о томе, а коме је, како наводи, Јован Костић, професор у школи, причао да је тамо била врућина, да су људе прскали водом јер су падали у несвест, а вероватно и умирали. Сведоци Иван Араповић и Љубиша Пејић су такође сагласно изјавили да је унутра било спарно и јако загушљиво, те да, иако наводно нису чули да се неко угушио, знају да су услови били «ненормални». Сведок Здравко Благојевић зв. "Чаруга" (гл. пр. 21.04.09.), командир каракајске чете ТО, такође је потврдио да је унутра било загушљиво «до бога милога да је било као гасна комора и да је један до другог човек био».

Сведок Маринко Василић, командир СМ у време боравка људи у ТШЦ, а непосредно потом и начелник СУП-а, сведочио је да је код «свих тих смештаја постојао проблем воде и хране».

Сама чињеница да се за сво време боравка у ТШЦ-у услови боравка, који су отпочетка били крајње нехумани, нису побољшали, да затворени нису имали лежајеве, услове за одржавање хигијене, да је величина просторије била потпуно неодговарајућа броју затворених, да је унутра било страховито топло, и да је управо због тога дошло до угушења више лица, како је напред наведено, указује на свесно пропуштање оптужених да предузму неопходне мере у циљу обезбеђивања хуманог поштовања затворених, њихову здравствену и хигијенску заштиту, као и заштиту телесног интегритета (одредбе чл.5 Протокола II), и самим тим на њихов пристанак на наступеле последице - угрожавање физичког и менталног здравља, те угушење више лица међу којима су били и Грахић Салих, Грахић Мурадиф, Селимовић Авдија, Смаиловић Енвер, Јашаревић Мирсад, Мајловић Енес, Авдић Хрустан и Хамзић Нешад, чиме су нечовечно поступали према оштећенима и повређивали њихово људско достојанство.

У прилог чињеници да су таоци боравили у просторијама неодговарајућим њиховом броју, као и да је просторија по намени била апсолутно неадекватна за ту сврху, говори и Записник о показивању лица

места са фотодокументацијом и скицом лица места који су сачињени 14.02.2007 године у Зворнику.

Имајући у виду све напред наведено, понашање оптуженог Грујића које је очигледно резултирало једино „бацањем нешто хлеба“ затворенима након његове посете, не може се окарактерисати као предузимање неопходних мера у смислу одредаба чл. 5 Протокола II.

Нема сумње да ни оптужени Поповић, такође као гарант заштите лица узетих за таоце, није предузео никакве мере у наведеном циљу, нити је сам оптужени указивао на то, имајући у виду правац његове одбране, а чињеница да је оптужени Поповић знао какви су услови у ТШЦ-у, утврђена је и из исказа сведока «Q», (гл. пр. 03. и 04.02.09.) који је тврдио да је у Штабу ТО на дан 01.06.1992. Марко рекао да није знао да нема услова, али «да ће доставити воду и направити распоред». Сведок је такође тврдио да је у Штабу тражио да интервенишу да се обезбеде бољи услови и да је сигуран да је то пренео, а у фази истраге навео је да је и опт. Грујић пред оптуженим Поповићем причао о условима боравка, чега на претресу није могао да се сети, наводећи да је заправо идеја била да се обезбеде услови за нормалну размену «јер се не могу људи слати измучени на размену».

Ова идеја очигледно није реализована.

Суд је несумњиво утврдио да је током боравка талаца у ТШЦ, јединица «Пиварски» са својим командиром, сада пок. Пиварски Стојаном, вршила претрес и одузимала од затворених лична документа, ствари од вредности и новац, које ствари Пиварски Стојан делимично дели припадницима своје јединице и каракајске чете, а други део предаје у Штаб ТО код окривљеног Поповића, по чијем налогу су предмети даље прослеђени у општину Зворник.

Наиме, сведок Драган Видовић (транскрипт са гл. претреса од 18.5.09.), је навео да су Пиварски, Црни, Мирокија и Репић, једном приликом позвали стражаре да уђу у ТШЦ, да је затвореницима Пиварски наредио да све што су имали код себе, избацују на сто (страна 62) те су они кроз отвор крај великих врата избацивали паре, а у један кофер убацивали сатове. Све те ствари Пиварски и још неки су узели и однели, а Пиварски је бацио стражи неке паре да попију, можда 50, 100 ДМ, па су он и још неки који су се ту задесили узели, а могуће је да су неки узели и неки сат.

Посредна сазнања о одузимању ствари и пара има и сведок Здравко Благојевић Чаруга.

Сведоци - стражари **Иван Араповић** и **Божо Радић** чули су да су затвореницима одузимани злато, документа и сатови, а Иван Араповић је и потврдио да су то покупили добровољци, да је на столу код «Регија» била нека кутија у којој су била документа и сатови. У вези са тим, сведок **Љубиша Пејић** посведочио је да је приликом доласка видео «Нишког» како иде и носи у цегеру гомилу ручних сатова које је потом оставио у «Југу» беле боје. Овај сведок је истакао да је била и нека деоба пара које су поделили добровољци, при чему је и сведок Душан Стевановић «Уљез» истакао да су Нишки и Пиварски покупили све што је било вредно, као и да је и сам узео један сат.

Такође, и сведоци - оштећени «8» и **Гојкић Мехмедалија** су потврдили да су, након проласка кроз први шпалир, предавали документа - личне карте и пасоше, новац и злато, да су «дошли неки, купе паре а не зна ни шта је долар, тражио само марке, оне старе немачке, а доларе шутирају».

Сведок «Р» (гл. претрес 27.09.06., те од 12.04.10.), тврдио је да је ствари одузете од заробљеника, под којима подразумева пре свега личне карте, златан накит и сатове, Пиварски у два – три наврата доносио у Штаб ТО, а потом их је сведок, по налогу свог шефа - опт. Поповића пописивао (*страница 32, 27.06.*) и предавао у општину, у рачуноводство благајници Секи, и то у време када су рађени спискови за размену (01.06.1992.-што је несумњиво утврђено током овог кривичног поступка), те да је, осим Пиварског, ствари доносио и Мића Петковић, безбедњак у Штабу, које су такође узете и предате у општину. Према наводима сведока «Р», приликом пописа ствари и раздуживања Пиварског, сведок је потписивао да је ствари примио, али се није писало име и презиме лица од којих су одузете, а није ни говорено да ће се то враћати људима.

Исказ сведока «Р» суд је у потпуности прихватио, налазећи да је истинит, уверљив и доследан током целог поступка, те да са исказима сведока који су потврдили да су ствари одузимане од затвореника, као и са онима који тврде да је Пиварски долазио у штаб ТО код оптуженог Поповића, представља једну логичну целину, а по оцени суда, овај сведок није имао никаквог мотива да лажно терети оптуженог Поповића.

Оптужени Поповић практично је потврдио исказ сведока, невешто објашњавајући разлоге зашто Пиварски ствари доноси баш у Штаб наводећи «али када су већ донели, не би ли био злочин да то није евидентирано, а иначе он није надлежан за то», при чему је из исказа сведока «Р» недвосмислено утврђено да је то било управо у време прављења спискова за размену за Тузлу.

Ово је још један у низу доказа из којих несумњиво произилази да је Пиварски био под командом штаба ТО, односно оптуженог Бранка Поповића, при чему чињеница да су од оштећених ствари одузимане без пописивања њихових имена и презимена, на горе описани начин, указује да је том приликом повређивао људско достојанство оштећених, док нема доказа о улози оптуженог Грујића било у вези са одузимањем ствари, било са примањем ствари, па ни са евентуалном обавезом њиховог враћања.

Суд је несумњиво утврдио да су таоци из ТШЦ у Каракају дана 05.06.92. по одлуци оптужених, пребачени са два зглобна и два обична аутобуса предузећа «Дринатранс», који су били пуни, у Дом културе у Пилици, и да су их по наредби оптуженог Поповића, том приликом обезбеђивали припадници војне и цивилне полиције, те каракајске чете.

Наиме, **сведок «8»** један од талаца затворених прво у ТШЦ, а потом у Дому културе у Пилици, навео је да су их до Пилице пратила два стражара, а што је потврђено и исказима саслушаних сведока, припадника каракајске чете ТО - Драгана Видовића и Араповић Ивана, који су истакли да су ушли у аутобус са затвореницима, при чему је сведок Видовић прецизирао да је испред аутобуса ишло возило цивилне полиције са ротацијом, а позади припадници војне полиције, да је у сваком возилу био по један стражар, а он је био у трећем аутобусу, те да их је у Пилици сачекао Пиварски, мада није видео када је кренуо из Каракаја.

Сведоци **Здравко Благојевић, Драган Видовић и Горан Радовић**, припадници каракајске чете, објашњавају да су тог дана по затворенике дошла два зглобна и два обична аутобуса фирме «Дринатранс» у које су затворенике смештали припадници цивилне и војне полиције, да су их потом одвезли у правцу Бијељине, а што су потврдили и сведоци Коста Пејић и Иван Араповић. Сведок Благојевић додао је да је приликом извођења затвореника, било двадесетак војних полицајаца од којих је познавао Јосипа Аћимовића из Тршића, који је на себи имао бели опасач и зелену маскирну униформу, да су ту били и Пиварски, Решић и «та компанија», а присуство Јосипа Аћимовића у ТШЦ-у потврђује и сведок Душан Стевановић звани «Уљез» (исказ из истраге од 10.01.08.). – страна 58, док је сведок Араповић препознао возача аутобуса «Дринатранс»-а, Петра зв. Пупа.

Имајући у виду уверљиве исказе поменутих сведока у вези присуства цивилне полиције на дан одласка у Пилицу, суд је одбацио као потпуно неубедљиве наводе сведока Маринка Василића да полиција није имала везе са обезбеђењем превоза талаца у Дом културе у Пилици. Ценећи такође, убедљиве наводе саслушаних сведока о присуству војних полицајаца приликом одвођења талаца из ТШЦ у Дом културе у Пилици, као и Јосипа

Аћимовића, сада пок., који је био заменик командира војне полиције, Владе Матића, потпуно су ирелевантни и неубедљиви наводи сведока **Владе Матића**, (главни претрес од 26.02.08. и 16.04.10.) да он као командир војне полиције уопште нема сазнања да је Јосип Аћимовић са 10-20 војних полицајаца био присутан том приликом у ТШЦ-у.

И према налазу стручног лица, опште-војни командант (у ком својству је оптужени Поповић несумњиво поступао и дана 05.06.), одлучује о ангажовању снага војне полиције, коју је очигледно тога дана представљао Јосип Аћимовић.

Чињеница да се превоз затворених одиграо управо 05.06. и да су за те потребе ангажовани аутобуси фирме «Дринатранс», потврђена је и читањем Прегледа извршеног превоза избеглица по налогу Привремене владе српске општине Зворник и Штаба ТО Зворник сачињеног од стране ДД «Дринатранс» Зворник и рачуна предузећа «Дринатранс» из Зворника фактурисаног Привременој влади Српске општине Зворник нр. 05-9687/40 од 15.06.1992. за извршене услуге превоза у периоду од 01. 06. до 08.06.1992., из којих је несумњиво утврђено да је од стране наведеног предузећа извршен превоз затвореника 05.06.92. године, на релацији Зворник-Пилица и обратно и да су том приликом коришћена четири возила овог предузећа.

Сведок **Бошко Милић**, (гл. пр. 16.12.09.), у то време директор предузећа «Дринатранс» потврдио је да су наредбе за ангажовање аутобуса увек долазиле само од ТО, да командант Благојевић никада код њега није долазио тим поводом, да је постојала писмена наредба за превоз из ТШЦ до Пилице, да је све функционисало тако што би он позвао диспечера и саопштио му да треба да спроведе наредбу коју би добио, да је у конкретном случају било ангажовано 4-5 аутобуса који су ишли у Пилицу. У то време, обично је говорено «нису то аутобуси више «Дринатранса», то су аутобуси СДС-а». Сведок је објашњавајући због чега у прегледима превоза стоји да се раде по налогу Привремене владе и Штаба ТО, навео да су се они договарали, односно да су заједнички радили.

С обзиром да је сведок потврдио да је превоз обављен, да је постојала писмена наредба, као и да је потврдио и остале превозе садржане у поменутом прегледу «Дринатранса» од 08.06.92. (Ђулићи - насељавање избеглица 03.06., Ђиле - превоз избеглица), потпуно су ирелевантни његови наводи да превоз наводно није фактурисан.

Наводе сведока Милића потврдио је сведок «Р», у то време секретар оптуженог Поповића, наводећи да је звао сведока Милића по налогу оптуженог Поповића као команданта Штаба ТО.

У погледу ангажовања предузећа «Дринатранс» ради превоза затвореника, суд је у потпуности одбацио наводе одбране оптуженог Поповића да Милић ништа није од њега могао добити после 01.06. «јер он није постојао» као неуверљиве и нелогичне, прихватајући исказе сведока «Р» и сведока Бошка Милића, као јасне, доследне и уверљиве, посебно имајући у виду наводе сведока Милића који је пред судом децидно изјавио да је шеф територијалне одбране у том периоду био управо оптужени Бранко Поповић, а не Стево (сведок Стево Ивановић – секретар Секретаријата за народну одбрану), како је покушао да представи оптужени Поповић. Суд при томе налази да постојање разлика у исказима ових сведока у погледу форме наредбе, не доводи у сумњу закључак да је наредба у сваком случају постојала (било усмена, било писмена) и да је иста издата управо од стране оптуженог Поповића.

Чињеница да је Привремена влада одобрила плаћања за услуге превоза Дринатрансу потврђена је и исказом сведока Стеве Радића.

И овај транспорт затвореника аутобусима Дринатранса, уз пратњу припадника Каракајске чете ТО и обезбеђење цивилне и војне полиције указује на устаљени начин поступања у свим случајевима који су предмет поступка и уобичајене учеснике у радњама које се понављају.

Даља судбина таласа и след догађаја након њиховог одвожења из ТШЦ-а у ДКП, те анализа доказа прикупљених и изведених у том правцу, обрађене су у одељку под тачком II 2) б) пресуде – разматрања након довожења затвореника у ДК Пилица.

I – 3) Принудно расељавање становника села Козлук

Чињенично стање описано под I – 3) изреке пресуде, утврђено је након оцене следећих изведених доказа:

Саслушани сведоци – мештани села Козлук чији су искази, дати на ранијим главним претресима пре промене састава већа, прочитани на главном претресу дана 18.5.2010, у битним деловима сагласно говоре о догађањима у селу Козлук, како непосредно уочи почетка ратног сукоба, тако и све до њиховог принудног исељења дана 26.06.92.године.

Наиме, сведоци **Фадил Бањановић** (транскрипт са главног претреса од 30 и 31. јануара 2006.године), **Бакија Имамовић** (транскрипт са главног претреса од 01.02.2006.године), **Амир Јакуповић** (транскрипт са

главног претреса од 01.02.2006.године), те **Шевко Пекмезовић** (транскрипт са главног претреса од 28.11.2006.године), изјавили су да је Козлук било највеће село у општини са преко 4.000 становника, да је преко 90% чинило бошњачко становништво, а остатак су Хрвати, Срби и нешто мало Рома, да су сви живели сложено, са одличним међунационалним односима, да је председник Месне заједнице Козлук – Фадил Бањановић, прогласом од 5. априла, који је суд прочитао на главном претресу (књига «Хашка документа» из истраге) позвао грађане на заједнички миран суживот, да не напуштају своја огњишта, да се они који су се иселили што пре врате у своје домове, те је митинг мира и одржан 6. априла.

Међутим, у то време почеле су да пролазе колоне војних возила, тенкова, долазило је до конфликта и сукоба и након преузимања Зворника дана 8.априла, ситуација је била све тежа, бошњачке породице почеле су самоиницијативно да напуштају Козлук и отишло је сигурно око 2.000 људи. После 8. априла појавиле су се српске барикаде, место је остало у потпуном окружењу од стране јединица ТО Зворника, тако да више нико није могао да изађе из Козлука, а Муслимани су остали без посла. Сведок Бањановић изјавио је да је Козлук био у тоталној изолацији, да је он лично имао специјалну пропусницу од мајора Пејића-Пеје који је у априлу био главни, да прође кроз барикаде и контролне пунктове, на којима су били људи с пушкама, сведок Имамовић да до 26.6. уопште није изашао из Козлука, а сведок Јакуповић – члан кризног штаба Козлука, да је само два пута изашао из Козлука за сво то време.

Сведок Јакуповић навео је да је једном приликом у просторијама месног уреда био и мајор Марко Павловић и тада се водио разговор о суживоту, предавању наоружања, те да им је он увео неки дневник – евиденцију где је требало да пишу ко долази у Козлук а није мештанин Козлука. Био је присутан на састанку у Дому културе у Козлуку када је био и Марко Павловић и када су дошли представници свих села и причало се о суживоту и предаји оружја о чему је Марко посебно разговарао. Тај састанак је снимљен и касету је по налогу Фадила носио код Михаља Кертеса у Београд али пошто он није хтео да је прими, касета је враћена у Козлук. Сведок Бањановић такође је сведочио о састанку у Дому културе на коме је био Павловић са сарадницима, када је Марко тражио да се преда оружје упркос томе што су раније већ предали оружје (шеснаестог априла), те је Бањановић молио да се састанак снима, Павловић је био против, па је сведок рекао да неће држати састанак ако се не буде снимало и на крају је састанак ипак сниман. Касета је остала негде закопана у Козлуку.

Сведок Фадил Бањановић описао је Марка Павловића као елегантног господина, официра са хеклером који се представљао као мајор и командант ТО, који је дошао у центар Козлука, можда у мају у кризни

штаб (након Пеје- Пејића), рекао да је он сад преузео контролу, да ће му бити приоритетни задатак да све јединице стави под своју контролу и да неутралише дивљање и убијање, пљачке и отимања. Сведок Јакуповић је готово на идентичан начин описао мајора Павловића, наводећи да је то официр који им се представио у просторијама Месног уреда у Козлуку.

Сведок Бањановић је даље објаснио и да су ту биле разне војне јединице – Нишки, Пиварски, да је у «Алхосу» видео 1000 – 2000 момака са црним рукавицама, одсечених прстију, са капама, с натписима «Бели орлови», јединицу капетана Драгана, неке «Жуте осе», те су у априлу месецу многи Муслимани хтели да иду према Тузли, где је био једини отворени пут. О великом скупу – митингу, који је одржан око 10. априла у Козлуку сведочили су потпуно сагласно сведоци Бањановић, Имамовић, Јакуповић и Пекмезовић, и то да су се у Козлуку скупчили и житељи Скочића, Шепка и других села са својим превозним средствима, да се створила велика колона, да су људи остали ту неколико дана и да је онда организован митинг у центру села на коме је био присутан и Мухамед Ефендија Лугавић, владика Зворничко-тузлански Василије Качавенда, сведок «Л», представници војске, да су многи од њих говорили пред више хиљада људи, одвраћајући их од њихових захтева да напусте домове.

Према сагласним изјавама ових сведока, на том митингу где су били присутни и црквени великодостојници, био је и оптужени Бранко Грујић који се према наводима сведока Бањановића у то време «није бог зна шта питао» јер је тада одлучивао, тада главни човек – мајор Пеја, Пејић који је рекао да никада не могу проћи ка Тузли, да ће им он са Владом и општином гарантовати безбедност, а који је по причама био неки главни Арканов човек (примедба: Марко Пејић, командант Српске добровољачке гарде Жељка Ражнатовића Аркана), да је Пејић тада отворено рекао да не могу изаћи из Козлука, да им није безбедно, да знају да ће Муслимани узети оружје ако пређу на другу страну, и о томе је Бањановић причао са Пејићем у Кризном штабу у Каракају пред Мухамедом Ефендијом Лугавићем, па је онда Пејић пошао у Козлук са њима на митинг одржан пред више хиљада људи. (страна 8 и 9 транскрипта од 30.1.2006.).

То је заправо био и његов први сусрет са Пејићем, када је стављен у полицијски ауто и преко барикада одвежен код Пејића и када је речено да нема ништа од њиховог одласка у Тузлу, а ту су били сведок «Л», поп Качавенда, имам ефендија Лугавић.

Тврдио је да након тога никад више није разговарао с Пејом о евентуалном исељавању (стр.16 транскрипта од 31.1.06.), да је тај Пејић почетком маја нестао, али да га је пре одласка позвао и упознао га са извесним «Жућом» кога је представио као свог заменика, те да је Пејић

након тога само још једном наишао, стао пред домом у Козлуку у неком блиндираном комбију, ту су се поздравили и да више уопште није долазио.

Доласком «Жуће» појављује се заправо Марко Павловић у пратњи неколико добро наоружаних момака такође у униформи, који му се представио као командант ТО и лично му рекао у једном разговору да је високо рангирани официр Државне безбедности.(стр. 53 транскрипта од 30.1.2006.)

Наредних дана, након митинга, народ је враћен ка Шепку и Скочићу, добили су храну, санитарско возило, лекове, и ситуација је мало почела да се смирује.

Мештани Козлука потписали су лојалност, предали своје наоружање – углавном ловачко, припадницима српске територијалне одбране Зворника пре представљања Марка Павловића, и у то време командант ТО био је извесни Пажин. Ови наводи сведока поткрепљени су и читањем Списка грађана Козлука који су предали оружје и муницију од 16. априла 1992.године (књига Хашка документа из истраге), из које је утврђено да су мештани Козлука предали наоружање Штабу територијалне одбране Зворника чији је командант у то време био Пажин Зоран.

Даље наводи да се доласком «Жуће» ситуација мења на горе, рат букти, у Козлук долазе разне јединице, пљачкају, те се Бањановић жалио «Жући» с којим је имао неколико састанака, и који је рекао да ће он бити командант, мада су ту и даље долазили разни људи из Лознице – Гогићеви, јединице Пиварски, Нишки. Марку Павловићу сведок је говорио да им понестаје храна, да су у изолацији, покушавао је да добије заштиту и од Грујића, али је осетио да је и Брана изгубио компас и контролу, чак му је и сам Грујић рекао да људи долазе ради пљачке јер је Козлук био изузетно богат (стр.16 транскрипта) Марко му је обећао да се Козлук неће дирати, да ће он те људе похапсити и санкционисати али је имао осећај да и он губи контролу иако је заговарао ред.

Након одласка војске ЈНА (средина маја) наступа време ужаса, дезоријентисаност руководства, дивљање војних и паравојних јединица. У том периоду мај и јуни, по његовом мишљењу главни у Зворнику био је Марко Павловић.

Пошто је ситуација била несношљива, обраћали су се и Грујићу и међународним организацијама чак и «Лекарима без граница». Нико више ништа није могао да им гарантује и «Жућа» му је чак два пута рекао да је најгоре што им се може десити да их покупе и спроведу до линије

разграничења, очисте Козлук и гурну их на линију разграничења. (стр.22 транскрипта), али да мисли да они неће бити побијени.

Житељи Козлука саслушани у својству сведока били су сагласни и у описивању **атмосфере** која је владала у Козлуку током маја и јуна.

Као и сведок Пекмезовић, сведок Бањановић је био очевидац када је кроз Козлук прошло неколико аутобуса «Дринатранса» са људима сагнутих, са рукама на потиљку, према Пилици у јуну месецу, а за које су касније чули да су ликвидирани, као и они у Техничко-школском центру (прим: утврђено у току поступка да се то десило 05. јуна 1992. године).

Сведок Бањановић изнео је да су знали да се њима ближи крај, да ће бити побијени или депортовани, а једног јутра је добио и податак да ће он лично бити ликвидираан.

Сведоци су тврдили да је најмање у два наврата било страшне пуцњаве и то прво за 01. мај када је све трештало, када су улетали и тенкови, пуцало се и по кућама, да је и након тога било пуцања, бацања бомби, а пред само исељење према наводима сведока Бакије Имамовића пуцало се, и то два пута у последњој недељи пред исељење, које је било, како се добро сећа, у петак 26. јуна. Мисли да је прво пуцање било у уторак, а онда поново, колико се сећа у четвртак пред само исељење. Није могао видети ко је пуцао али је чуо да су војни транспортери пуцали по кућама уз главни пут. Он је спавао код комшије и мисли да је циљ тих пуцања био да се народ уплаши, да исељење прође лакше, да је све било унапред планирано и да су та пуцања била у функцији исељења. У четвртак увече стигле су неке вести да Козлук треба да буде гранатиран, да ће се ући у Козлук, па је спавао у подруму и ујутру је дошла комшиница и рекла да је речено да се хитно пакују и да треба да иду. Након тога рекао је да није више потпуно сигуран да ли је тог јутра и те ноћи било пуцања али је сигуран да су се ти догађаји одиграли уочи самог исељења.

Сведок Амир Јакуповић изнео је да се, после 01. маја, кад су биле страшне пуцњаве, пуцало и уочи њиховог одласка из места, да је пуцала војска која је ушла у Козлук с тенковима и то иста она која је била оног јутра кад су се иселили - 26. јуна, а међу њима било је и њихових комшија у униформама са наоружањем. Сећа се да су у јуну једног јутра српски полицајци рекли да је рањен комшија Јово од стране «Зелених беретки» које су дошле у Козлук, да је неко на њега бацио бомбу, међутим касније су сазнали да то уопште није било тачно. Тај напад био је инсцениран да би их заплашили, да фактички немају никаквог избора и да би се раселили, а касније су сазнали да је лично српски полицајац бацио бомбу на свог

комшију Јову. Јово се иначе иселио из Републике Српске и сведок није желео да говори о његовом идентитету.

26. ујутру у 05 сати био је у Кризном штабу, пуцњава је трајала око сат времена. Тог дана када ће се иселити сви су залегли, пуцала су стакла.

Сведок Фадил Бањановић, који је иначе сведочио пуна два дана, веома опширно је објашњавао хаотично стање у Козлуку након преузимања Зворника, а нарочито пред сам одлазак када се појачава тактика застрашивања људи, бацају се бомбе и долази до инсценираног напада од стране српске ТО. Изнео је да је од грађана српске националности чуо да је одржан састанак српске ТО у дворишту православне цркве у Козлуку након чега су у припреми акције фарбама обележене све српске куће, а онда је представљено као да су «Зелене беретке» нападе Србе. Том приликом рањен је комшија Јово Савић, а и данас постоје подаци да га је ранио Србин. Тад је бачено седам-осам бомби у дворишта и сећа се да је дошао и Марко Павловић и галамио, а сведок му је рекао да му даје реч да ту нема никаквих «Зелених беретки». Од више извора па и од Јове Савића добио је податак да су се након тог састанка у дворишту цркве, Срби поделили ко ће нападати, а у својој изјави датој хашким истражитељима, као и на претресу, доследно је тврдио да је од комшије Јове Савића чуо да је Марко организовао и инсценирао напад у ноћи 20./21. јуни, о чему су људи причали (страна 54 транскрипта од 30.1.2006).

Те ноћи Марко Павловић је тражио са њим састанак, поређао неке момке уза зид, тражио је да он дође, те је сведок одмах дошао у Кризни штаб где је рекао Марку да ту нема оружја, нити «Беретки» и да они нису за рат, да је спреман да иде од куће до куће да то и докаже (страна 23 и 24 транскрипта од 30.1.2006)

У својој изјави датој хашким истражитељима – (разговор од 14.03.01. и 30.03.02. – књига Хашка документа из истраге) навео је да је и његов брат био у Кризном штабу међу људима који су стајали лицем окренутим према зиду када је Марко дошао.

Сведок Шевко Пекмезовић такође се сећа инсценираног напада на комшију Јову, наводећи да је једне ноћи направљен сценарио као да је он рањен и да су ушле «Зелене беретке», али нико од њих у тако нешто није веровао (страна 67 транскрипта).

Суд је одредио извођење доказа саслушањем мештанина Козлука Јове Савића у својству сведока будући да је уз хашку документацију приспела и изјава Јове Савића, дата хашким истражитељима дана

16.3.2001, али је извођење овог доказа отклоњено јер према обавештењу Основног суда у Зворнику, сведок није пронађен у Козлуку.

О доласку Марка Павловића у Кризни штаб у Козлуку након инсценираног напада, детаљно је сведочио и сведок Шевко Пекмезовић који наводи да се те ноћи налазио као дежурни члан Штаба у Кризном штабу, где је било њих неколико, па и Фадилова браћа, да се зачула страховита пуцњава, митраљези, да су присутни изашли, сакрили се испод камиона, чули гласове – «побићемо вас Балије», а онда је видео да се пали светло на српској кући и схватио је да је то био знак. Све је трајало око сат времена. Након извесног времена појавила су се браћа Славко и Вајо Шакотић наоружани, иначе његови другови, а онда се појавио Павловић кога је први пут видео лицем у лице, галамио, викао: «Ко вам је упао, шта сте радили, «Зелене беретке», побићу вас све, стрељаћу вас, где вам је Фадил, шта он мисли». Они су се уплашили. Марко им је пришао, узео их за прса, побацао уза зид и рекао да ће их све стрељати. Иза њега је стајао Рамо Пекмезовић кога је Марко Павловић ухватио за врат и почео да га гура и дави.

Касније током сведочења навео је да је те ноћи у штабу био и Суљо-је, [REDACTED] Адел Бањановић отишао можда раније из Козлука – страна 54 транскрипта.

У међувремену се појавио Фадил који је рекао «господине команданте, не дирајте људе, то су моји људи из Штаба, ја гарантујем за те људе» и потом су отишли у српски штаб.

Након око сат времена Халид Харамбашић се вратио и рекао да морају напустити Козлук и то је већ било око 07-08 ујутру, а након тога дошао је и Фадил који му је исто то рекао, замолио да узму мегафон, да прођу кроз махале да кажу народу да се искупи ради одласка и да узму најосновније ствари јер имају гаранцију само сат времена да ће изаћи што је и учинио. Фадил му је рекао да му је од Павловића пренешено да им се након сат времена не гарантује да ће изаћи живи.

Према наводима сведока Пекмезовића овај напад и догађај у штабу у Козлуку, десио се у ноћи 25./26.јуни, негде око поноћи отприлике, а можда и пред зору, није био сигуран.

Оцењујући исказе сведока Бањановића и Пекмезовића, суд је утврдио да је очигледно да се ради о истом догађају – доласку мајора Марка Павловића (опт.Поповића), али не у самој ноћи 26.6., већ нешто раније, свакако непосредно уочи исељавања Козлучана у Кризни штаб у Козлуку, те демонстрацији силе и власти на описани начин. Осим тога ни

сведок Фадил Бањановић тај догађај очигледно не везује за саму ноћ 25./26. јуни 1992. године, као ни сведок Јакуповић, при чему ове разлике у исказима нису ни од каквог утицаја на утврђено чињенично стање нити могу резултирати закључком да се такав догађај није одиграо, поготово имајући у виду да и опт. Поповић потврђује свој долазак у Кризни штаб у Козлуку након ноћи у којој је било борбених активности у Козлуку, о чему је неко обавестио Штаб, након чега је он сео у ауто и отишао са једним човеком из обезбеђења у Козлук (стр. 41 транскрипта од 30.11.2005).

Наиме, према наводима сведока Бањановића, ујутру 26. јуна дошао је по њега један од његових људи из Кризног штаба који је дежурао, чијег имена није могао да се сети, и рекао да га хитно траже у српску полицијску станицу. Спавао је као и обично ван своје куће, у кући Чојкић Алаге (страна 18 транскрипта од 31.01.2006). У полицијској станици затекао је Брану Грујића и Јову Мијатовића – посланика у Сарајеву, који су били смркнути, Брано му је први рекао да хитно мора да сакупи људе и да морају одмах да изађу из Козлука, да се морају искупити за неколико сати, а Јово му је рекао да нема алтернативе и да ако не изађу сви ће бити побијени, док је Брано рекао да они ту више немају контролу, да рат дивља, да су жртве велике и да се морају хитно покупити и отићи, а да ће они обезбедити аутобусе и камионе (страна 29-31 транскрипта од 30.1.2006). Сведок је већ имао податке да је Козлук био опкољен са два обруча разних војски и полиција, видео је и појачане барикаде и наједном се појавило двадесетак аутобуса и камиона и малтене поред сваке куће два-три наоружана човека који су пожуривали народ не дозволивши да се ишта носи. С Јовом и Браном задржао се 15-20 минута, питао их је да ли може то да буде мало дуже док се људи сакупе и осећао је и да је и њима неко наредио и да је одлука већ пре донета. Рекли су им да иду према Србији и да ће се покушати да иду у друге земље (страна 27 транскрипта).

По растанку од Бране и Јове отишао је у Кризни штаб који је на сто метара од полицијске станице и њих двојицу ту више није после видео. Тога дана није видео Марка Павловића али је касније видео његову наредбу додатно откуцану, са потписом Марка Павловића у којој је стајало да они «добровољно» напуштају Козлук и предају имовину српској општини. Овај допис добили су у Козлуку пред сам улазак у аутобус. Ови наводи потврђени су исказом сведока Милоша Петковића о чему ће касније бити речи.

Даље је изнео да је, када је дошао у Кризни штаб, рекао да се хитно морају покупити те организовао момке да мегафонима позивају народ. У задружном дворишту грађани су прилазили столу, представник домаћинства је потписивао списак за себе и чланове домаћинства, потом су улазили у аутобусе што је све трајало три-четири сата и он је мало отезао

док су све људе прикупили из кућа. Нажалост, 17-18 грађана који нису хтели да крену, данас су мртви.

Сведок Амир Јакуповић је објаснио да је 26. ујутру у 05 сати био у Кризном штабу, да је била пуцњава која је трајала око сат времена, да су потом дошли српски полицајци и рекли да Фадил мора доћи у року од 15 минута у станицу полиције. Пошто је знао где је Фадил, отишао је по њега у кућу једног човека (кућа Чојкић Алаге према наводима сведока Бањановића) и довезао Фадила пред станицу полиције. Било је око пола осам ујутру. Фадил је прво из своје канцеларије узео свеске и спискове пошто су морали да воде спискове ко је у Козлуку од мештана а ко је са стране, мислећи да је проблем везан за то. Нису знали зашто га зову. Дошавши у станицу милиције ту је већ била делегација општине Зворник – Брано Грујић и Мијатовић и то на спрату, а било је и пет-шест војника у униформи. Фадил је ушао унутра, сведок је остао испред јер се уплашио па му је Фадил рекао да уђе и стане у ћошак. Том приликом лично је чуо да је Грујић наредио или рекао Фадилу да им више не гарантује безбедност и да у року од сат времена морају да се иселе. Потом је изашао, а Фадил је остао још неколико минута. Мијатовић је причао нешто са Фадилом што он није чуо, а Грујић је деловао изгубљено и затечено и чини му се да је једног момента чуо Фадилове речи: «Није ово требало да се деси, нема разлога да се ми померамо».

Кад је Фадил изашао из станице кренули су да обавесте народ да треба да се селе, сведок је скупљао своју родбину, поново су летели тенкови, настао је хаос. Он је видео четири тенка, два на центру, један према Малешићу, другу на уласку у Козлук као и пуно наоружаних војника по улицама и сокацима – као и полицајаца и мештана са наоружањем. Срби мештани претежно су били у војној полицији и било их је двадесетак у униформама, а било је пуно наоружаних, можда и дупло више него њих цивила у Козлуку. Фадил је узео микрофон па су ишли аутом, а мештани су панично прихватили ту вест да ће ићи из Козлука мада је Фадил причао да ће сви бити безбедно одвежени, није сигуран, ваљда ка Лозници па у другу државу. Пуцало се, народ се застрашивао, рањен је и Галиб Хаџић. Речено је да се мора доћи у задружну авлију и да се понесе само кесица личних ствари и тад је настала паника, вриска и галама, а њега је један војник прислонио уза зид са аутоматом. Лично ништа није понео са собом и све је оставио у кући, па и новац и злато, јер уопште није веровао да ће остати живи.

Свет је панично, било је доста и непокретних које су носили у ћебадима и колицима, народ је пустио стоку, животиње су урликале и завијале и све је језиво изгледало.

Након потписивања списка улазили су у аутобусе, у сваком су била по два полицајца, чуо је касније да је од неких тражен новац и злато, да су неке мајке и жене на ружан начин прегледане. Успут су биле барикаде и кад су прешли шепачки мост колона је стала, завладала је паника. Ту су дошли представници Црвеног крста, а Фадил је отишао у Лозницу. Вратио се после сат времена, наставили су пут ка Шапцу али су кад су ушли у воз били каменовани. По њему то није био путнички воз јер је било и вагона који нису имали клупе, а стајали су «човек на човеку», једна жена чак се и породила у возу. Нешто хране и воде добили су од Црвеног крста, а дан или два боравили су на железничкој станици и спавали у вагонима. Потом су одведени у Сабирни центар – камп на Палићу који је био ограђен бодљикавом жицом, а на који су касније поставили пар шатора. Ту су провели неколико дана чекајући да се свима обезбеде пасоши. Иако је имао пасош није желео да настави сам већ је остао с народом. Можда је урађено и хиљаду пасоша за дан, два и чинило се да нису били као његов, можда су били привремени пасоши. Нико није хтео да се раздваја и кад су кренули формирана су четири воза, два за Аустрију, два за Мађарску. Он је остао у Мађарској, а неки су остали и две-три године у касарнама у Мађарској где је било доста избеглица. Мислио је да ће се брзо вратити кући али и данас живи у Тузли, мада су му и срце и душа и даље у Козлуку и на Дрини.

Сведок Имамовић Бакија на скоро идентичан начин описао је догађања на дан 26.06.1992. – рањавање Хаџић Галиба, паљење кућа у насељу Мархоши изнад Козлука одакле је долазио дим, потписивање списка од стране главе породице, у његовом случају мајке, претресање при уласку у аутобусе, отварање торби, боравак у ограђеном простору на Палићу док су чекали пасоше, спавање на отвореном на ливади уз дрво, каменовање воза у Шапцу, болесне и старе у конвоју, чињеницу да су три човека за време блокаде, пре исељења, убијена у Козлуку, а да ови који су остали, њих двадесетак, више се никад нису појавили осим двојице за које су чули да су били по логорима и у Батковићу и да су преживели.

Сведок Пекмезовић изнео је и да су тог јутра сви носили старце, изнемогле, децу, жене, да се чуо плач и јаук, да је на тенку био комшија Србин у униформи и пуно људи у разним униформама са разним наоружањем и ту је приметио и сведока «Седам» и неког Нишког који је био у војној униформи. Попис становништва радили су Хусеин Дубочанин и Омер Харамбашевић који су под притиском Павловића морали све да пишу како наводи, формирана је колона претежно са аутобусима «Дринатранса» - њих 16 и камионима с приколицом. Потписивали су и неки велики лист у коме је стајало да остављају имовину добровољно Српској Републици, а онда улазили у аутобусе и чини му се да је један потписивао у име целе фамилије. Кренули су у шест поподне, укрцавани као стока. Иронично је рекао супрузи да је то за њих црни петак јер су се плашили, ако колона

крене ка Пилици, пошто су доле људи ликвидирани (прим:08.јуни –тач. II - 2-б) изреке пресуде).

Након заустављања у Лозници и Шапцу где су прешли у воз и каменовани, дошли су у Суботицу, а након два дана проведена у вагону без икаквих услова прешли су на Палић и провели ноћ под шаторима. Ту су добили пасоше и отишли по групама, прва тура кренула је за Аустрију 01.јула, а група у којој је био Фадил остала је да сачека и последњег човека, након чега су прешли у Аустрију, а неки су остали у Мађарској.

Тога дана у Козлуку били су и полицајци у плавим униформама, резервне снаге, њихови комшије мештани, и војска у маскирним зеленим униформама којима је командант био Вајо Шакотић комшија. Претпоставља да је Марко Павловић њима могао бити командант јер ко би други могао бити (страна 16 транскрипта), а Фадил је увек говорио, «командант Павловић».

Описујући догађај на дан 26.06. у Козлуку у наставку свог излагања сведок Бањановић скоро идентично је објаснио догађања тога дана у Козлуку као и поменути сведоци.

Сећа се дирљивих сцена при уласку у аутобусе, прегледања, отимања накита, нападања на шепачком мосту и покушаја раздвајања девојака и претресања, када их је спасла лозничка полиција. Он је био натеран да скине обућу па је ходао бос. Изнео је да је возило зворничке полиције било на челу конвоја и на крају колоне, а у аутобусима је било полицајаца. Било је и покушаја напада на путу до Лознице. У Црвеном крсту у Лозници сачекали су да дође писмо из Београда да могу ићи даље. То писмо препознао је у допису Комесаријата за избеглице Републике Србије од 26.06.1992. које је прочитано у доказном поступку, а које је насловљено Штабу за прихват и збрињавање избеглица. Мсђутим, тврдио је да је садржина овог дописа нетачна јер у њему пише да они изјављују да својом вољом и без притиска желе да напусте територију Југославије и отпутују у земље западне Европе, објашњавајући да њихов излазак никако није био добровољан али да о томе нису смели да причају лозничким полицајцима и да им је тад било битно да изађу.

Ту у Лозници у Црвеном крсту рекли су им да морају да се обрате Комесаријату за избеглице јер су сад на територији друге државе те да ће одозго добити инструкције па су чекали, и за то време направио је руком прибелешку са бројем људи и аутобуса на допису Територијалне одбране који су добили у Козлуку пред улазак у аутобус.

Увидом у документ Хашког трибунала под бројем 00437178 (књига Хашка документа из истраге) утврђено је да се тим дописом **командант Штаба ВТК мајор Марко Павловић** обраћа органима СР Југославије с молбом да омогуће безбедан и организован пролазак лица са списка, до граничне зоне према Мађарској, којима је одобрено исељење на њихов изричит захтев без принуде са жељом коју су им пренели да по сваку цену желе да избегну мобилизацију муслиманских формација, да се исељење одобрава за пролазак кроз територију СРЈ и друге земље западне Европе, а својим потписом главе породице потврђују да је исељење иницирано њиховом жељом и није узроковано никаквим репресивним мерама те да су фамилије свесне ризика по имовину коју остављају у зони борбених дејстава и да им је скренута пажња да органи власти у Зворнику не могу преузети потпуну одговорност за њихов иметак.

На овом допису руком је дописан број домаћинстава - Скочић 53, Козлук 472, укупан број становника Скочић 173, Козлук 1649 – укупно 1822 људи, 17 аутобуса, три камиона с приколицом и два путничка аута.

На документу у потпису налази се «за –М. Петковић.»

Сведок **Милош Петковић**, помоћник за безбедност опт. Поповића у ШТО, (транскрипт са гл. пр. од 17.5.2010.), према сопственим наводима на дан 26.6.1992 помоћник Драгана Риђошића - командира јединице за обезбеђење објеката од посебног значаја (дела ВТК), чији је шеф опт. Поповић у то време, препознао је свој потпис на овом документу, и то у делу «за - мајор Марко Павловић», наводећи да се не сећа како је дошло до тога да то потпише (иако је био присутан тог дана у Козлуку!), тврдећи, међутим да без знања Марка Павловића није ништа потписивао, осим неке пропуснице. Овај сведок је навео да је пропратио конвој до шепачког моста и са Риђошићем се вратио у Зворник, што такође указује на неодрживост одбране опт. Поповића у делу где је тврдио да он у томе није учествовао, јер није он потписао допис и да је вероватно то учинио неко из Црвеног крста у Лозници (у којој потписник дописа,сведок Петковић, није ни био!).

Сведок Бањановић је даље објаснио да је њихов воз приликом депортације ка Суботици каменован, да је имао неколико купса, а и доста сточних вагона (очигледно је да сведоци сточним вагонима означавају вагоне без клупа, претрпане људима, што иначе није од пресудног значаја за утврђивање карактера исељења) и да у њима нису имали било какве услове за хигијену, да је десет људи повређено, да је било и мајки које су се породиле у возу, да су у Суботици били на слепом колосеку у вагонима, два дана у условима катастрофалне хигијене, да су добили помоћ Црвеног крста и потом смештени на Палић, на неку ливаду окружену бодљикавом жицом и ту видели исте људе који су по Зворнику убијали и силовали, а

који су радили на пријавници, што потврђују и остали сведоци, житељи Козлука. Ту су боравили неколико дана, добили помоћ у храни и соковима, као и новчану помоћ од Фабрике «Суботичанка» ради издавања пасоша. По добијању пасоша стављени су у возове, и одлазили, неки у Аустрију, неки у Мађарску. Он је био у групи од 50 људи који су депортовани у Прихватни центар Нађатад у Мађарској, а касније је покренуо акцију да се породице споје. У Козлуку су оставили огромну имовину која је у потпуности опљачкана из 1200 кућа и шлеперима одвучена техничка роба и огроман ратни плен у Србију, а ништа од тога није враћено. Био је на челу Покрета за повратак људи својим кућама у читавој БиХ од 1995. Козлучани су се први пут вратили у Козлук 2000. и договорили се са Србима које су затекли као избеглице у својим кућама да им оставе рок од три године за излазак, а радило се такође о људима из 28 општина из БиХ који су тортурисани у Федерацији.

18 људи који су остали у Козлуку побијени су на свиреп начин, а тело једне старице било је на сметлишту неколико дана.

Сведок **Милица Владић** (транскрипт са гл.пр. од 26.04.07.) секретар Црвеног крста у Лозници у пролеће 1992., године изјавила је да се сећа људи који су дошли из Козлука, гладни, са председником МЗ који је рекао да се зове Фадил, са списковима, да га је тад први пут видела, да су људи дошли без икакве најаве, да је Фадил био узбуђен те да је повереник за избеглице разговарао телефоном са Комесаријатом у Београду али да је сваки писмени траг о том догађају у Црвеном крсту уништен.

Сведок **Зоран Николић** (транскрипт са гл.пр. од 26.03.07.) лекар, председник Црвеног крста у Лозници у овом периоду, сећа се сведока Бањановића који је дрхтао у Црвеном крсту у Лозници, био у мајици, тражио помоћ, те је сведок уложио свој ауторитет да они брзо крену из Лознице. Иако му се нису жалили да су тучени или малтретирани, Фадил је деловао узнемирено јер «како ће бити кад напушта своју кућу», како изјављује сведок. Дали су им помоћ јер су људи рекли да су изашли са најлон кесама, да немају ништа са собом и били су успаничени. Слика коју је видео – људи с кесама, била је јако тужна и жалосна. Фадил му је испричао да нису хтели да иду за Тузлу али су хтели да иду преко Лознице, али да су им услови били ужасни, да су понели само пајнужније. На питање да ли је с Фадилом разговарао о карактеру изласка, изнео је да не може да се на цивилизован начин прича с човеком који дрхти у мајици, окреће се око себе и тада је схватио да су људи у стравичном страху и паници, а Фадил му је рекао да су морали врло брзо да изађу. Претпоставља да су морали да оду што пре да им се нешто ружно не би десило.

Исказ овог сведока је још један у низу доказа да је присилном исељењу из Козлука претходила атмосфера страха и притиска која је створена у Козлуку. И овај сведок је рекао да је долазак ових људи за њих био изненађење из чега се закључује да претходно Бањановић ништа није преговарао са тим људима.

Сведок **Вучковић Перо** (транскрипт са гл.пр. од 27.11.07.), начелник Одељења за пограничне послове, путне исправе, странце и држављанства у СУП-у Суботица у јуну 1992., у свом исказу сећа се воза са 18 вагона који је дошао на Палић, да је композиција стајала на железничкој станици, не зна зашто, да је код њега лично дошао заменик директора Железница Србије Живорад Максимовић и молио да што пре добију путне исправе, да је све то трајало око три дана, да су услови за боравак људи били нехумани, вагони пуни стараца, деце, болесних, да су се у посао око пасоша укључили људи из МУП-а из Београда и исти су се издавали невероватном брзином на железничкој станици, ноћу, на Палићу, док је парк у Суботици био пун тих људи. Сведок је изјавио да је имао осећај да се ти људи плаше да му кажу нешто конкретније, били су очајни и преплашени, у ваздуху се осећао психички набој и видело се да су желели што пре да оду одатле, а простор на Палићу на који су касније смештени имао је неку жицу и стубове. Пасоши су се издавали стравичном динамиком, без уверења о држављанству и могуће да је долазило и до грешака, а што је навео када су му предочене фотокопије пасоша из којих је утврђено да је један издаван за два или више, чак и пунолетних лица. Није сигуран да би људи могли са таквим пасошима да уђу назад у Југославију. Изјава овог сведока у то време забележена је и на филмском прилогу који је прегледан у току доказног поступка.

Искази наведених сведока у погледу психичког стања Фадила Бањановића те свих осталих Козлучана, у потпуности разјашњава због чега се Бањановић није пожалио никоме у Србији тих дана, као и тврдње оптуженог Грујића да се Фадил по преласку у Србију, наводно, захвалио српским властима на мирном и достојанственом изласку и омогућавању да спасе свој народ.

Утврђујући *карактер исељавања* становништва Козлука на дан 26.06.1992. године, за суд није било дилеме да се радило о присилном исељавању. Пре свега на овакав закључак упућују напред детаљно описане околности под којима је исељавање извршено – концентрација војске и полиције, запоседање села од стране униформисаних лица, присуство тенкова, укрцавање људи у аутобусе уз претресање са једва по којом кесицом најнужнијих ствари, остављање целокупног покућства, стоке и имовине, плач и вриска жена и деце, пуцање и паљење кућа.

Сведок Пекмезовић је, наиме, тврдио да излазак не може никако бити драговољан ако неко дође с пушкама, хаубицама, већ је све било организовано и плански рађено, наводећи да мештани Козлука нису знали да треба тог јутра да напусте Козлук већ су морали да изађу под присилом јер «због чега би онда била толика пуцњава и узбуна» што их је и присилило да изађу јер у Козлуку није било нормалног живота и «због чега би ту остао, морао је да изађе јер је био принуђен». – страна 33 транскрипта. Навео је и да је имао прилике да оде преко неких пријатеља али да није хтео да оде из свог места и да се ставио на чело Штаба да помогне људима.

И сведок Јакуповић – члан Кризног штаба, тврдио је да је упркос томе што је претходно било излазака из Козлука и за новац, што иначе није спорно(а према убеђењу суда, ни неочекивано, имајући у виду створену атмосферу страха у Козлуку), он имао осећај да треба ту да остане међу људима, па шта се деси, десиће се, да није очекивао тог јутра да ће напустити Козлук, да ништа о томе није знао, (као очигледно ни остали мештани) да је то очигледно била политичка одлука, «са вишег нивоа», а саму реализацију обавила је војска – територијална одбрана с полицијом која је пратила конвој. Одговарајући на тврдње одбране да се радило о добровољном изласку, рекао је да то сигурно није био добровољни излазак, мада је чињеница да им ту није више било опстанка и да на први поглед њихов одлазак може изгледати као да је то њихова жеља, али жеља никако није била већ је то било присилно и организовано исељење.

Овакав исказ сведока указује на несумњив закључак да је у Козлуку управо створена ситуација која је требало да код мештана резултира закључком да исељење представља једино решење за њих.

Сведок Бањановић је био веома убедљив и категоричан наводећи да је стање пред исељење било конфузно и тешко, да се појачавала «тактика застрашивања», демонстрација силе, због чега би свако пожелео да побегне из те ситуације. Након свог тог притиска, а објашњавајући на питање одбране, шта се променило од периода када су хтели добровољно да изађу па до јуна, рекао је да је њихова крајња намера била да живе у својим кућама, да раде, јер су показали лојалност, предали оружје и нормално је да нису прихватили да им неко у седам ујутру каже «пакуј се, данас идете сви из Козлука, не носите имовину» и кад им је речено да ће сви бити побијени ако не оду,» шта су друго могли». Рекао је да је у Зворнику постојала команда, војна формација, цивилна власт, полиција, све је функционисало, сви су примали плате и за Козлучане је најбезбеднија опција била, пошто нису наоружани, да их нико не дира, да не пуца, да не пљачка и да их заштите и да остану у својим кућама, што очигледно није учињено.

Сведоци – мештани Козлука су убедљиво негирали тврдње одбране да су они на овај начин желели да избегну мобилизацију, наводећи да никаква мобилизација није ни вршена, а они који су хтели да се боре добровољно су се организовали и отишли из Козлука раније, мада је оваква тврдња стајала у допису Команданта Штаба ВТК,а он би(сведок Бањановић) тада «потписао и да је мајмун, само да избегну голготу».

По његовом схватању депортовао их је војни врх, јер он је дошао у посед наредбе генерала Светозара Андрића који наређује Штабу ТО Зворник да изврши депортацију и прогоне бошњачког становништва, коју је и предао суду (наредба од 28.5.1992. раније цитирана).

О присилном карактеру расељавања цивила из села Козлук говорили су у мањој или већој мери, експлицитно или посредно, и многи други сведоци током поступка.

Наиме, сведок под псеудонимом «Н» (транскрипт са гл.претреса од 26.05.06.) директор Радио «Зворника» и члан Кризног штаба у почетку сукоба, сведочио је да је вероватно нека «виша инстанца» могла да одлучи о исељењу Козлучана, да се не сећа да је на Влади било говора о исељавању Козлучана, али да је нормално да се њима није селило али су бар сачували главе и боље је што су тада отишли. У њихове куће уселиле су се избеглице којих је било пуно као што су се уселили и у Ђулиће.

Сведок **Стеван Ивановић** (транскрипти од 02.02.2006 и 08.03.2006.) – секретар СНО СО Зворник и члан Ратног штаба, такође је тврдио да је то исељавање морало бити у надлежности неке «веће сагласности» и да се свакако ради о одлуци коју може донети неко колективно тело, да је после догађаја у Тузли, 15.маја, дошло до несигурности, да је исељавање Козлука нека «виша политика» али да пре њиховог исељавања њихова безбедност није била угрожена мада је била тешка и непријатна ситуација. У јуну у Козлуку и око Козлука није било борби и оружаних сукоба међу становништвом, мада се осећала затвореност, страх и није било јавног окупљања, што зна јер је сваки дан пролазио кроз Козлук, а тек касније чуо је да је било појединачних случајева привођења и малтретирања. По његовим наводима ако је било преговора и организованог исељавања ту су морали имати улоге Брано, Марко и представник МУП-а – (страна 70 транскрипта). На питање како то да Козлучани одлазе у треће земље, а Ђуличани се исељавају на други начин (жене и деца на територију под контролом муслиманске војске, а мушкарци војно способни задржавају и затварају), објаснио је да су Муслимани са рубних општина према линији раздвајања ишла ка Тузли и Федерацији, а места уз Дрину (Козлук) су ишла у иностранство.

Сведок **Славољуб Томашевић** (транскрипт од 31.05.2006.), предратни одборник општине Зворник, те члан Привремене владе за време рата, изнео је да се на седници Владе није причало о исељавању Козлучана али је касније чуо да је због немогућности заштите становништва од упада паравојски, било боље да се иселе, мада то свакако нису учинили мештани добровољно јер њих нико није ни питао већ се питао онај ко има силу и ко има оружје (страна 14 транскрипта).И он је тврдио да око Козлука није било борби, већ је било неких спорадичних пуцања.

Сведок **Хаџи Јован Митровић** (транскрипт од 25.09.2007.), припадник извиђачке јединице покојног капетана Милоја – касније «Вукови са Дрине», навео је да је до пресељавања дошло силом прилика, и то како Срба тако и Муслимана, а Зворник се суочио са проблемом доласка великог броја избеглица.

Сведок **Драго Милошевић** (транскрипт са гл.претреса од 24.12.2007.), припадник ТО, а потом војске РС, који је живео у Козлуку навео је да је приликом избијања рата био огроман притисак људи српске националности из Тузле, Зенице, Живиница са чијим смештајем је било проблема, да је Фадил Бањановић водио преговоре у име Бошњака из Козлука, Скочића и Шепка, да је тражено да се људи евакуишу и да је вероватно муслиманско становништво тражило да изађе и да Муслимани сада могу да кажу шта хоће и да су истерани, али «зашто су изашли Срби из Тузле, Срби из Сарајева». По његовом мишљењу "нико није морао да их гони, они су сами изашли из страха, јер ако су ови из страха зашто не би и Срби, онда је то исти разлог "(страна 10 транскрипта). Када су Козлучани изашли ту су дошле избеглице из Зенице, Какња, централне Босне и ту су се после пар дана населили – страна 11 транскрипта и запосели њихову имовину.

Сведок **Милорад Давидовић** (транскрипт са гл.претреса од 26.12.2007.), у том периоду на функцији заменика команданта Савезне бригаде Савезног СУП-а СРЈ, који је према сопственим наводима у јуну или почетком јула 1992. позван од стране покојног министра Павла Булатовића да припреми дсо припадника милиције са задатком да оду у Босну – Бијељину, Брчко и Зворник и разоружају паравојне формације, упитан о својим сазнањима везаним за исељавање Козлука, рекао је да му је Јекић Војислав, иначе задужен за простор Зворника испред МУП-а Србије, рекао да су ти људи протерани негде према Мађарској, да се подразумева да је то урадила легална власт, да је ту био укључен и Кризни штаб и МУП Србије јер како би Муслимани могли прећи преко границе, пошто у то време Муслиманима није дозвољавано да уђу у Републику Србију чак ни са пасошем.

Покојни Воја Јекић, који је иначе након рата убијен у Београду, рекао му је да у Зворнику има човек из службе ДБ-а из Србије који је начелник Штаба територијалне одбране и алфа и омега свих збивања у Зворнику (страна 5 транскрипта) кога је он управо затекао у канцеларији када је Зворник заузет крајем јула месеца - опт. Поповића (страна 40 транскрипта). Сведок је додао и да се у Републици Српској вршило организовано исељавање Муслимана са простора Републике Српске што је била политика СДС-а (страна 17 транскрипта), а да је локална власт имала апсолутну власт над свим што се дешава у општини.

Ови наводи сведока су у потпуној сагласности са бројним изведеним доказима, не само у односу на време присуства, већ и активно учешће оптуженог Поповића у активностима на територији СО Зворник све до краја јула када је и ухапшен.

Сведок **Владо Матић** (транскрипт са гл. претреса од 26.02.08.), командир чете војне полиције, навео је да је пролазећи поред Козлука видео да ту није било никаквих безбедносних проблема са Козлучанима, а да је линија фронта била тек на око 6 км од Козлука, што су потврдили и други сведоци.

Сведок **Драган Ђокановић** (саслушан 27.02.08. на главном претресу путем видео конференцијске везе из Суда БиХ у Сарајеву) изјавио је да је 11.06.1992. дошао у Зворник као повереник Председништва Српске Републике БиХ с циљем да организује ратно повереништво у општини Зворник и врати у функцију цивилне органе власти, да је затекао Зворник испражњен од Муслимана и да су му лично челници општине рекли да су организовали десетине аутобуса а да су млађи становници Зворника-Бошњаци добровољно отишли у правцу Суботице. У том периоду Бошњаци су живели у Козлуку и он је упозорио челне људе да им се случајно не сме десити ниједно убиство у Козлуку и да Козлучани морају бити живи. Изнео је да је лично био присутан када је Крајишник у неком говору у марту 1992. предлагао да се започне са етничким раздвајањем и присилним пресељењем људи с једног подручја на друго, о чему говори стенограм са седнице Скупштине Српске Републике и када се посматра са дистанце, очигледно је да је постојао неки систем у свему томе, тако да је сведок због немоћи да учини било шта по питању ратних злочина и ратних сукоба са руководством, почетком 1993. на Скупштини Српске Републике поднео оставку на чланство у Влади. Дана 30. јуна 1992. на састанак у згради СО Зворник у присуству Карацића и Младића дошао је непозван Марко Павловић, изузетно утицајан човек кога су људи из Зворника слушали, са неким наредбодавним тоном у односу на Бранка Грујића. Био је у маскирној униформи и представљао се као мајор, и по сваку цену желео да успостави релацију с Карацићем и Младићем величајући своју

улогу у Зворнику и у његовом ослобађању. Сведок наводи да није сигуран ко је подржавао челне људе у Зворнику, али је очигледно да су имали налог да се Зворник испразни од бошњачког становништва и сигурно је да се зворничко руководство није смело упустити у једну такву ствар као што је исељавање козлучких Муслимана већ је то неко моћан њима наредио да ураде, можда нека тајна релација у раду руководства са Пала или неки канали центара у Београду, јер трећег нема (страна 35 транскрипта). Његов утисак је да су људи у Зворнику имали центар моћи иза себе и на том састанку 30. јуна нису говорили да је Козлук већ исељен и он то тада није знао, већ се само причало о малтретирању челних људи у Зворнику од стране добровољаца.

Сећа се и да је он као повереник претходно примио Брацику (прим: надимак сведока Бањановић Фадила), рекао му да им не сме длака с главе фалити, да ће он то пренети на Пале. Сећа се да је и Брацика тај састанак са сведоком, на коме му је сведок рекао да ће пренети Карацићу да они морају бити заштићени, помињао и сведочећи на суђењу Слободану Милошевићу у Хагу.

Лично сматра да нико добровољно не одлази из своје куће и ови људи су морали да оду, а да ли је то увиђено у неку форму организованог одласка, то је друга прича, мада је могуће и да је Брацика разговарао са општинским челницима да људи изађу у договору.

Након испитивања сведока, оптужени Бранко Поповић рекао је да никада до сада овог човека није срео, а сведок је тврдио да је то тај тамнопути човек, тај Марко Павловић кога је упознао на састанку 30. јуна при чему је оптужени Поповић ставио примедбу да хашким истражитељима сведок није поменуо присуство Павловића, међутим из изјаве дате хашким истражитељима (страна 3182) видљиво је да пред хашким истражитељима сведок ништа ближе о том састанку није ни говорио.

Иначе сведок Светозар Андрић командант Бирчанске бригаде у саставу Источно-босанског корпуса (транскрипт са гл. претреса од 26.01.2007.) такође је потврдио да је у јуну био састанак, где је видео Марка Павловића и генерала Младића (страна 37 транскрипта).

Након сведочења сведока Ђокановића оптужени Грујић рекао је да је Ђокановић питан за све, да се у општини ништа није радило док он није био упознат и на шта није дао сагласност, па **и за исељавање и затварање**, први пут помињући овако нешто (страна 72 транскрипта), као и да му је Јово Мијатовић пренео да је Ђокановић обезбедио транспорт Козлучана за Југославију што је сведок негирао и рекао да су они већ раније имали

маршруту до Суботице. Сведок Ђокановић деловао је знатно убедљивије у односу на оптуженог Грујића, мада је и по оцени суда, а што посебно произилази из исказа сведока Ђокановића те Стеве Ивановића, очигледно да иселјавање није представљало одраз оригиналне идеје оптужених.

Из сагласних исказа сведока **Николић Мирослава** званог Микац (транскрипт са гл.пр. од 28.01.08.), **Керкез Драгана** (транскрипт са гл.пр. од 26.11.07.), обојице добровољаца из Руме – припадника Жућине јединице («Жуте осе» а првобитно «Игор Марковић») те сведока «З.М.» (транскрипт са гл.пр. од 27.11.07. са кога је искључена јавност), добровољаца из Ваљева, такође припадника јединице Војина Вучковића Жуће, утврђено је да је Жућа ове припаднике своје јединице послао у Козлук да би пружили заштиту мештанима Козлука, те да су они у мешовитим патролама заједно са резервним саставом милиције који су чинили и Муслимани, чували мир у Козлуку, одржавали контакт са Кризним штабом како Муслимана тако и Срба, набављали им храну, да су тај однос наследили од Аркановог кума Пеје који се повукао из Козлука, да су Муслимани ту били безбедни и да им није била угрожена безбедност јер у Козлуку није било борби, а линија фронта била је далеко, да Фадил Бањановић никад није говорио да би желео да напусти своје место те да су Муслимани причали сведоку Николић Мирославу званом Микац да желе да остану у свом селу да живе, а он не зна ко их је иселио (страница 19 транскрипта) пошто је једно време био одсутан, док је по повратку крајем јуна чуо да су иселјени, па је чак ишао и на Палић у камп али му је речено да су отишли негде даље.

Сведок Керкез Драган такође је сведочио да су седели са Муслиманима код Дома у Козлуку, дружили се, да су се Козлучани придржавали свега што је од њих тражено, понашали се нормално и да он уопште не зна ко је наредио да се раселјавају јер никог нису угрожавали нити је њих неко угрожавао. Једном приликом на Фадилово питање «шта ће бити с њима», сведок му је рекао да ће их у најгору руку пребацити негде даље, односно преселити, док Фадил није причао да би они желели да се одселе.

И овај сведок навео је да није био присутан када су Козлучани иселјени али да је тог дана по повратку из Руме затекао војну полицију у Козлуку и неког командира – сведока «Седам», да му је речено да им Жућини више не требају, те да је тај сведок «Седам» (у време испитивања сведока Керкеза сведоку «Седам» није био додељен псеудоним) имао исту команду која је била надлежна и Жући.

Поменути сведок «З.М.» такође је изнео да је њихова јединица у јуну у једном тренутку повучена према борбеној линији те да је он након четири-пет дана дошао и затекао општи хаос у Козлуку – ниједног

Муслимана више није било, а Козлук је био тотално опљачкан. Чак су биле и теорије да су они и повучени због тога из Козлука јер кад су се вратили Козлук је већ био «одрађен» у негативном смислу, уз приче да је Козлук исељен да би се населили Крајишници. Док су они патролирали Козлуком ситуација је била нормална, чак је с Фадилом причао да доведе репортере и сниме ту ситуацију као пример за добре односе.

Овај сведок навео је да се сећа једног инцидента у Козлуку кад је неко од Срба из Кризног штаба направио неку глупост.

Сви ови сведоци сагласни су да је мајор Пеја – Арканов официр био ту свега неколико дана у почетку и да се можда после недељу дана повукао, да у мају и јуну уопште није долазио у Козлук нити су га виђали што такође потврђује исказ сведока Фадила Бањановића у делу у коме је тврдио да након контаката у почетку сукоба са Пејом, више с њим ништа није договарао нити преговарао, а поготово не услове исељавања, како је то тврдио опт.Бранко Грујић у својој одбрани.

Сведок Фадил Бањановић потврђује у свом исказу да је Жућа неколико пута дошао на састанак у Козлук и да је некада долазио заједно са Браном Грујићем, док је Марко Павловић долазио сам, као и да је у једном разговору са добровољцима – Микцем и Драганом пред Домом културе у Козлуку (сведоци Николић Мирослав и Керкез Драган) чуо од њих да их је Брано позвао да бране српство од «Зелених беретки» док је сведок Пекмезовић такође тврдио да је Жућа био задужен да их чува, да је био ту и када је Павловић долазио око предаје оружја на састанак у Дому културе, да су имали заједничке патроле мешовите полиције, а да је касније оружје одузето од муслиманске полиције па су остали препуштени сами себи.

Из исцрпног и детаљног исказа сведока Војина Вучковића **Жуће** (транскрипт са гл.пр. од 06. и 07.09.06.), команданта јединице «Игор Марковић», који по оцени суда у битним деловима веома верно одражава укупну ситуацију у Зворнику почетком сукоба, утврђено је да је он на почетку сва наређења добијао од Марка Павловића односно **Ратног штаба ТО**, како он назива команду којом је руководио Марко Павловић, да је тај Ратни штаб организовао војну полицију, добровољце, Гогићеве, Пиварског, војводу Челета, Нишког, у мају месецу, пре него што је њихова јединица и то 17.маја званично изведена са терена под јаким обезбеђењем, да је претходно још у априлу, према његовим наводима, 13.априла, отишао на састанак у Козлук са челницима српске општине и то у обезбеђењу Бране Грујића где су били и поп и ефендија, када се око 12.000 људи окупило у Козлуку из свих околних села и спремало за одлазак, да га је Ратни штаб ангажовао да обезбеђује Брану Грујића, да су људи хтели да оду због

несигурности али да је закључено да остану на својим огњиштима, да је он након тога самовољно прихватио да обезбеђује Козлучане са својом јединицом уз 15 припадника полиције, да све до 17.маја Козлучани нису имали проблеме, да се с њима договорио да протерају екстремисте којих је било свега десетак, да је Арканов мајор Пеја био на том терену до 11. априла те да је он после 17.априла када су Арканови направили велики проблем и убили 72 лица на Шљункари у Зворнику, видео Пеју можда још само два пута и то у периоду до 15. маја. И овај сведок је изјавио да, као и припадници његове јединице, напред поменути сведоци, није био присутан у време иселења Козлучана, али да је од свог заменика Мије Павловића сазнао да је војна полиција, која је у то време припадала Ратном штабу ТО, како он сматра, депортовала Козлучане аутобусима «Дринатранса», да је у том периоду према његовим сазнањима, војна полиција припадала сведоку «Седам» који је једно време био командант тенковске јединице, а у касарну прешао 28.јуна. У фази истраге овај сведок је навео да је све што је планирано са Козлуком везано за разоружање Козлучана искључиво радио Ратни штаб ТО и да је од 19.маја до 28.јуна сву одговорност за планирање тих акција имао Ратни штаб ТО.

Према наводима овог сведока за организацију иселавања били су одговорни СДС, Ратни штаб, Марко Павловић али би по ланцу команде и по његовом виђењу, Ратни штаб морао да добије наређење од команде Војне поште. Изнео је и да је питао Марка Павловића, зашто је потребно да Козлучани иду кад нису пружали отпор, а он му је рекао да одатле отичу обавештајне информације – кретање јединица и сл.

Саслушани **сведок «К»** (касније"Q") (транскрипт са првог гл.претреса од 08. и 09.маја 2006.) изнео је да је такође био у Козлуку дан након заузимања Зворника јер је стигла информација да је група од пет-шест хиљада људи кренула да се исели ка Тузли, да су они из власти тог 09. априла добили наређење од Аркана да се то не дозволи, да је на том састанку био и Грујић и Јово Мијатовић и владика и ефендија, да су се договорили у месној заједници да се формирају заједничке патроле, обезбеди заштита, храна и да остану у Козлуку, да је он повео Фадила Бањановића у Кризни штаб код Аркана где су затекли мајора Пеју, да је Фадил био уплашен, да му је познато да након тога све до њиховог иселења Козлучани нису могли слободно да излазе из Козлука али да је према његовим сазнањима Пејић био у добрим односима са Фадилом, који је играо једну игру која је била најбоља за његов народ односно био је кооперативан. Познато му је да су Муслимани остали без посла, да је ратиште од Козлука било на око четири километра, а да су ту у близини Козлучани нормално живели и шетали те да је било врло тешко обуздати људе (Србе) да не реагују на то. Из исказа овог сведока очигледно је да су Козлучани који су покушавали мирно да живе у свом месту били «трн у

оку» за избеглице и локалне Србе. Сведок је навео да Козлучани нису угрожавали Србе нити Срби њих, али да је постојала потенцијална безбедносна опасност, да је он накнадно чуо да је Козлук исељен, да му се Фадил јавио из Аустрије и рекао да је у Козлуку било неиздрживо и да су морали напустити јер су се плашили развоја ситуације. Наводе сведока да није био упознат са исељавањем у време кад се дешавало, суд је одбацио као неискрене, јер је сведок **Павловић Драган** (транскрипт са гл.пр. од 19.05.09.), возач у фирми «Аутотранспорт» чији је директор био сведок "Q", изјавио да је превозио и становништво из Козлука камионом с приколицом, да је добио путни налог за тај превоз, да је било и пуно аутобуса «Дринатранса» те да се из Шапца вратио кући, а камионом је и 01. јуна возио жене и децу из Ђулића по налогу који је добио од директора, сведока "Q".

Према наводима сведока «К» у време исељавања Козлука командант ТО био је Бранко Поповић и Привремена влада имала је у њега велико поверење и он је имао знатан утицај на рад Владе чији је био члан .

Сведок је изнео да је у Зворнику у то време било преко 20 хиљада избеглица које није било могуће сместити и који су живели у спортској дворани док су Муслимани нормално живели у својим кућама и то је био притисак на привремену власт да се **изврши присилна размена** јер «су ови већ истерани, а нека и ови иду у њихове куће и на крају крајева тако је и било». Одлуку да се изврши та присилна размена донели су вероватно органи власти, у то време - Привремена влада, војска, полиција и штаб ТО. Познато му је да су Козлучани и данас огорчени на то исељавање. Фадил му је иначе рекао да они нису желели да иду мада је сведок на телевизији гледао како су се захваљивали након изласка из Козлука. Њихова имовина је распоређена српским избеглицама, док су покретне ствари углавном опљачкане. У фази истраге навео је да мисли да је тада Привремена влада одлучила да склони те људе проценивши да им више не могу гарантовати безбедност. Међутим ови наводи сведока у супротности су са његовим, и тврдњама највећег дела сведока, да Козлучани нису угрожавали Србе нити Срби њих, при чему напред утврђена чињеница да је српска страна у сукобу управо инсценирала наводне нападе у Козлуку, указује на недвосмислен закључак да је на Козлучане вршен притисак и стварана таква атмосфера страха код житеља села Козлука која чини беспредметним тврдње одбране да су они своје домове напустили добровољно.

О улози опт.Бранка Поповића у организовању и реализовању исељавања Козлучана сведочио је сведок под псеудонимом «Р» (транскрипти са гл.претреса од 27.09.06. и 12.4.2010) технички секретар у Штабу ТО од априла месеца 1992. године, наводећи да је од команданта (Бранка Поповића) чуо да ти људи треба да се иселе односно да траже да се

иселе, да је знао да је неко вече пре тога неко бацио бомбу у Козлуку (утврђено да се радило о инсценираном нападу), да је командант Марко ишао да смири страсти на преговоре с Козлучанима (напред описани долазак оптуженог Бранка Поповића у Козлук у ноћи у којој се десио инсценирани напад непосредно уочи исељавања), да су се после ваљда «договорили» да буду исељени и напусте територију, да му је командант рекао да треба обезбедити аутобусе и то речима: «Назови ми Бошка», што се односило на Бошка Милића, директора «Дринатранса» те су се људи поаковали и отишли у Србију аутобусима «Дринатранса». Кад му је командант рекао «Назови ми Бошка» он је дао Бошка Милића команданту Марку на телефон и они су разговарали али он није слушао тај разговор. Зна да у Козлуку није било борби, да је линија била на 7-8км удаљена од Козлука, и колико је њему познато они нису били угрожени. Из Штаба ТО послали су допис ради омогућавања безбедног проласка конвоја кроз Србију који је куцала дактилографкиња, а текст је диктирао командант – шеф и то је било вероватно дан пре исељења (очигледно се ради о напред поменутом допису насловљеном органима власти Југославије). Допис, који је препознао у списима, је био насловљен властима Југославије а комуникација с Југославијом ишла је факсом из Штаба ТО. Обавештен је и Црвени крст или Комесаријат за избеглице, на терену су сачињене изјаве људи да остављају своју имовину на чување и располагање општине Зворник, те су стигле у Штаб, као и спискови који су тамо направљени и које је он видео у Штабу, а не сећа се ко их је донео. Оптужени Бранко Поповић је изјавио да је он само дописао тај део који се односио на имовину, те је на предочавање ових навода одбране оптуженог, сведок рекао да је Марко заиста то говорио и да је зато и написано да би се сачувала имовина.

Увидом у поменути допис органима власти Југославије види се да се ради о интегралном тексту који у себи садржи и реченицу о остављању имовине општини Зворник, а никако о неком дописаном тексту на писмену које је можда сачинио неко други, а не командант Штаба ТО, како је то потврдио и саслушани сведок «Р».

Овај сведок је у списима препознао списак лица која организовано напуштају Козлук 26.06.1992. године који је иначе суд прочитао у доказном поступку и изјавио да се сећа да су ти спискови били потписани од стране глава породица. Овај списак снабдевен је печатом Општинског штаба територијалне одбране Зворник и заведен под бр. 1837/92 од 26.6.1992.год.(доказ бр 00584404 Хашког Трибунала).

Приликом суочења са сведоком «Р», опт.Бранко Поповић је негирао наводе сведока да му је он рекао да назове Бошка Милића ради обезбеђивања аутобуса за исељавање Козлука објашњавајући да «верује да

је то ишло преко бригаде», након чега је сведок изјавио да он никада по свом нахођењу није звао Бошка, па ни том приликом кад је тражио аутобусе за Козлучане, при чему је, као и током целог исказа, деловао убедљиво и искрено, за разлику од опт. Поповића.

Сведок **Пејић Петар** зв. Пупа (сада покојни) – (транскрипт са гл.пр. од 25.априла 2007.), возач «Дринатранса» изнео је да је, када се вратио од директора Бошка Милића, главни диспечер позвао возаче и рекао им да спреме 12 аутобуса и да што је могуће пре иду у Козлук, да се не удаљавају од аутобуса да не би неко побегао, да су дошла још три велика камиона «Аутотранспорта», да су људе превезли до Лознице и након чекања од два сата стигли у Шабац где их је чекао празан воз, да је на челу колоне аутобуса «Дринатранса» на поласку из Зворника био ауто плаве полиције, да је било војске под оружјем у маскирним униформама, да је било и неких без оружја, непознатих. За њега је било изненађење да се Козлук сели јер ту није било борби и људи се нису ни жалили да су нешто угрожени. Било га је стид да пита своје комшије зашто одлазе. Пре Козлука селио је још два муслиманска села, директно у камп на Палићу. Сећа се житељке Козлука Мине која је запомагала: «Јој, нећу из мог Козлука», па је и њему било тешко и схватио је да се ради о погрешној политици једне и друге стране, деца су плакала, а у куће тих људи уселиле су се српске избеглице. Имао је потписан путни налог у коме је писало релација Каракај-Козлук-Шепак-Шабац.

Сведок **Бошко Милић** (транскрипти са главног претреса од 29.11.2006. и 16.12.2009.), директор Предузећа «Дринатранс» чији су аутобуси, а што је несумњиво утврђено, превозили и Дивичане месец дана пре Козлучана, изјавио је да је улога његове фирме била да се људи превезу, да му је Јово Мијатовић причао да су Козлучани изразили жељу да оду из Козлука јер су у окружењу српских села што је за њега било изненађење, јер су му то биле прве комшије које су изразиле лојалност Привременој влади и општини и да му је Јово то рекао дошавши у «Дринатранс» након чега је «дошло из ТО» да морају да ангажују аутобусе за превоз Козлучана у Србију. Углавном је из ТО долазио сведок «Р», а Јово је рекао да ће требати одређени број аутобуса и све је било «хитно-брзо», тако да уопште нису имали времена да се припреме, а требало је преко 20 аутобуса. Јово је рекао да ће га даље контактирати из Територијалне одбране, добили су налог али се не сећа да је ту било неких потписа. Човек из ТО је рекао да «морају да се обезбеде аутобуси и готово» – (страна 28 транскрипта од 29.11.06.), да ће бити и пратња. У даљем току излагања рекао је да заправо није добио писмену наредбу Јове Мијатовића или Територијалне одбране нити је тражио. Тврдио је да није имао контакт са Марком Павловићем, било усмено или телефонски, а да је сведок «Р» вероватно задатке добијао од Марка мада је потврдио да је тада

функционисао Штаб ТО и да је све то договарао са ТО. Након оваквих тврђења сведока о улози Штаба ТО и чињеници да је ангажовање аутобуса његове фирме учињено управо по налогу Штаба ТО, потпуно је ирелевантно тврђење сведока да нису тачни наводи сведока «Р» да је он телефоном разговарао са оптуженим Бранком Поповићем, већ да је сведок «Р» рекао да га је послао шеф. На предочавање навода опт. Поповића да он ништа не зна о ангажовању аутобуса «Дринатранса», сведок је рекао да ни са каквом другом војном структуром, осим са Територијалном одбраном није контактирао у вези Козлука – (страна 30 транскрипта). Иначе, и по његовим речима, Козлучани нису правили никакве проблеме, он није видео да је њима угрожена безбедност, нити су говорили да желе да оду, већ се све десило изненада, за један дан.

На претресу 16.12.09. изјавио је да је након првог сведочења проверио и да су заправо постојали писмени путни налози ТО за превозе, али да је пре годину дана архива уништена, како му је рекла правница.

На основу свега изнетог, поменуте несагласности у тврдњама сведока «Р» и Бошка Милића приликом поновних давања исказа у погледу чињенице да ли је ТО издавала и достављала наредбе за превоз, или су оне биле усмене, при чему је и сведок «Р» дана 12.4.2010. рекао да се заправо не сећа да ли су наредбе биле писмене, апсолутно су небитне и нису од утицаја на закључак да је превоз организован од стране ТО.

Сведок Бошко Милић (16.12.09.) изјавио је да се иначе, команданта Благојевића уопште не сећа и да он никада од њега није тражио никакве аутобусе, да је било установљено тако да су све наредбе ишле из територијалне одбране (страна 14 и 31 транскрипта) и да се обично у то време говорило да то нису аутобуси «Дринатранса» већ су то аутобуси СДС-а, да су аутобуси «Дринатранса» довозили и српске избеглице из ратом захваћених подручја и да је и то све рађено по налогу ТО (страна 25 транскрипта), да је сведок «Р» долазио да тражи аутобусе, да је то вероватно рађено заједнички јер на прегледима извршеног превоза (које је суд прочитао у доказном поступку) пише «по налогу Владе и Штаба ТО».

Одговарајући на примедбе опт. Поповић Бранка да је Стево Ивановић (секретар СНО) био командант Војног одсека и да је он могао издавати наредбе, а не ТО, сведок Милић је рекао да је шеф ТО био Марко Павловић, а не Стево Ивановић (страна 46 транскрипта). Оценом исказа сведока Милића и «Р» суд је на несумњив начин утврдио да аутобусе «Дринатранса» за потребе исељавања нису ангажовали нити Војни одсек, нити неки командант бригаде, већ управо командант Штаба ТО - оптужени Поповић, преко својих радника и да је то био устаљени образац понашања.

Наиме из исказа сведока Милића утврђено је и да му је Марко Павловић још у почетку рекао да, кад буду требали аутобуси, долазиће неко из ТО и да се више неће дешавати да га узнемирава било ко и тражи аутобусе (страна 16 транскрипта од 29.11.06.) јер су» долазиле неке паравојске и тражиле аутобусе». Ово му је рекао командант Штаба ТО када је дошао код њега тражећи заштиту јер је претходно Пиварски сведока притерао уза зид, а том приликом био је присутан и Репић који је извадио крвав нож, након чега се он пожалио Марку, и после тога се тако нешто више није догађало – (страна 22 транскрипта од 16.12.09 и 11 од 29.11.2006).

Сведок **Драган Риђошић** (транскрипт са гл.пр. од 02.02.06.)-командир јединице за обезбеђивање посебних објеката у оквиру ВТК чији је командант неспорно опт.Поповић, који се средином јуна 1992. по налогу начелника СУП-а Маринка Василића јавио команданту Штаба ТО Марку Павловићу јер је требало формирати јединицу за обезбеђење објеката, изјавио је да му је Марко био претпостављени све до краја јуна или почетка јула, а након тога му је командант Благојевић Видоје (очигледно после исељавања Козлука 26.06.1992.), био је присутан у Козлуку 26.06.1992. испред своје формације са задатком да обезбеди лице места, како наводи, на позив сведока «Седам» који је командовао тог дана. Објаснио је да није знао да ће бити исељавања тог дана, да су била три или четири тенка у Козлуку, као и да се не сећа ко му је рекао да иде у Козлук, да је тамо било и двадесетак цивилних полицајаца, а било је и људи у војним униформама, да је стекао утисак да је командир полицајцима Михајловић Саво. Остало му је упечатљиво да је Фадил био бос и да му је мајка нудила да обује ципеле што он није хтео. Ту се причало да су ти људи «наводно» добровољно пристали да оду из Козлука. Сећа се да је приликом исељавања један дечко-мештанин рањен у ногу. Након што је у фази истраге објаснио да се припремање исељавања вршило у канцеларији Марка Павловића, на претресу је невешто негирао те наводе, иако му је предочено да се ради о транскрипту његових речи у истрази, неуверљиво објашњавајући да сада не зна у којој се то канцеларији припремало и да је могуће да је то било у некој канцеларији у општини (страна 21 транскрипта). У Козлуку је био у путничком возилу «Аскона» са регистарским таблицама ТО и пропратио конвој Козлучана до шепачког моста, а конвој је обезбеђивала полиција. Сећа се и да је неки полицајац покушао да изведе неког дечка из аутобуса што је он спречио.

Кад је тог јутра дошао у бригаду, а након што му је речено да иде да обезбеди лице места у Козлуку (сведок тврди да не зна ко му је то рекао, а иначе није спорно да је његов командант опт. Поповић), сведок «Седам» је већ био отишао у Козлук и тамо га је нашао (страна 45 транскрипта).

Плашили су се да не дође до неких ексцеса, јер «да су Козлучани пружили отпор, узели грабље и лопате могли су их све разоружати и отерати одатле» (страна 46). Ове речи сведока довољно говоре о карактеру исељавања. Навео је да је касније на исти начин «пропратио» и људе из Шепка (Муслимане за Србију).

Није могао да објасни зашто су тенкови били у Козлуку тог дана ако људи добровољно одлазе и то му није било нормално. Иначе по његовим речима, прелазак овлашћења с ТО на бригаду био је врло специфичан, и једно и друго су војне формације и могуће да су који дан биле и спојене.

Оптужени Поповић је у својој одбрани изјавио да је од Риђошића чуо да је једно лице рањено приликом исељавања те да је Риђошић у Штаб донео спискове Козлучана што је сведок негирао, иако су наводи опт. Поповића у овом делу потврђени и читањем списка лица која се организовано исељавају из Козлука који је заведен под бројем 1873/92 од 26.06.1992. године управо са печатом општинског штаба ТО Зворник.

Сведок **Саво Михајловић** (транскрипт са гл.пр. од 02.03.07.) према сопственој изјави, шеф Одсека за правне и опште послове у СУП-у Зворник у то време, изјавио је да је тога дана прошао кроз Козлук аутом СУП-а, кренувши ка Бијељини, приметио тенк у центру и видео неке војнике чиме је био изненађен, а онда видео и неколико полицајаца припадника резервног састава милиције који су обезбеђивали те аутобусе, као и сведока «Седам» и сведока Риђошића у војној униформи, тврдећи, међутим да није био командир тим полицајцима тога дана.

Сведок **Маринко Василић**, у то време већ начелник полиције Зворника је, као и за многе друге догађаје који су се одиграли – убиства, затварања и слично, рекао да нема сазнања о начину на који је исељен Козлук и да се полиција није бавила обезбеђивањем исељавања, што је у супротности са изведеним и раније цењеним доказима који указују на присуство полиције и у Козлуку на дан 26.6.1992., па и самим његовим исказом у погледу присуства полиције у Бијелом Потоку 1.6.1992.

Иако суд није могао на несумњив начин да утврди ко је тог дана био непосредни старешина присутним радницима СУП-а Зворник, нема сумње да су приликом исељавања Козлука били присутни и припадници цивилне милиције.

Осим напред наведених закључака у погледу оцене појединих навода одбране оптуженог Бранка Поповића у вези принудног премештања цивилног становништва села Козлук, видљиво је да с једне стране током целог поступка оптужени потврђује свој ангажман у односу на судбину

Козлучана у периоду од почетка ратних дејстава до њиховог присилног иселјавања 26.06.1992. године, мењајући у неким деловима одбрану до краја главног претреса, док с друге стране максимално покушава да умањи значај свих својих поступака и активности које су несумњиво утврђене из напред наведених и цењених доказа.

Наиме, како је то детаљно наведено у делу пресуде у коме су цитиране одбране оптужених, оптужени Поповић потврђује да је *већ други – трећи дан по преузимању Зворника* био у Козлуку, и то непосредно уочи доласка црквених великодостојника и оптуженог Грујића у Козлук, да су тада дали Козлучанима гаранције да се не селе, да су се договорили да морају предати наоружање што је и учињено, те да је исте вечери након митинга код џамије он дошао у месну канцеларију у Козлуку. Оптужени тако сам потврђује своју фактичку власт много пре постављања на функцију команданта ШТО – 28. априла 1992. године (о његовим доласцима у месну канцеларију, и то не само овом приликом, и тражењу да се поново преда наоружање, говоре саслушани Козлучани, као што је то напред наведено).

Наводи одбране оптуженог да је било приче да се из Козлука одливају информације, да су они у Зворнику притешњени великим бројем српских избеглица, док с друге стране обезбеђују пристојан живот Муслиманима у Козлуку, у сагласности су са тврђењима сведока Војина Вучковића Жуће да је на питање Марку, зашто је потребно да Козлучани иду, добио одговор да одатле отичу обавештајне информације и кретање јединица, што међутим током поступка није поткрепљено ниједним изведеним доказом, посебно када се има у виду потпуна изолованост села, и не може се прихватити као легитимни разлог за евакуацију становништва у светлу међународног хуманитарног права.

Оптужени је потврдио и да је био у Кризном штабу Козлука у поћи када су вођене борбе у Козлуку, и у том делу његова одбрана је потврђена исказом сведока Пекмезовића те сведока Бањановића, али је суд понашање оптуженог том приликом утврдио из исказа ових сведока како је то напред наведено, оценивши његове наводе да је дошао «ако ништа друго као бивши командант ТО» да пита шта се десило, као потпуно неубедљиве, као и његове наводе да он заправо није личност о којој прича сведок Пекмезовић, који је тврдио да је Павловић у Штабу галамио, викао, претио да ће их све побити.

Суд је одбацио као неубедљиве и оповргнуте другим изведеним доказима, наводе оптуженог да је Фадил Бањановић у присуству оптуженог рекао да ће се они иселити, при чему се оптужени различито изјашњавао на околност да ли је ту био присутан и Брано Грујић, а можда и

Јово Мијатовић, када је Фадил то изговорио. Оптужени Брано Грујић иначе такву ситуацију у својој одбрани није помињао.

Контрадикторно ранијим наводима, на претресу 29.12.2008., оптужени је по први пут поменуо да му је Брано Грујић јавио телефоном да је звао Пеја «и наредио да се Козлучани иселе», да мисли да је исти дан био са Браном и Мијатовићем у Козлуку и да су се након пар дана Козлучани иселили, да не зна ни за какве спискове људи, иако је раније тврдио да је управо Риђошић спискове донео у Штаб тог дана и рекао му да је неки човек рањен, тврдивши и даље да је на допису властима Југославије само дописао текст да остављају имовину општини, (што је била пракса и у Барањи, како каже!) иако је, а како је то напред наведено, очигледно да се ради о допису са интегралним текстом, а не о неком дописаном тексту, који иначе на себи има печат Општинског штаба ТО СО Зворник са откуцаним делом «командант Штаба ВТК мајор Марко Павловић» који је потписао Милош Петковић, његов помоћник за безбедност, што оповргава наводе оптуженог да он у томе «није учествовао, јер ту нема његовог потписа». У погледу организовања самог исељавања и превоза преко Предузећа «Дринатранс» и «Аутотранспорт», суд је у потпуности одбацио наводе одбране оптуженог да он о томе ништа не зна, прихвативши исказ сведока «Р», сведока Бошка Милића те саслушаних радника транспортних предузећа, при чему оптужени ни овом приликом није могао да објасни евентуалне мотиве сведока да њега лажно терете.

На контрадикторност одбране оптуженог самој себи и свим осталим изведеним доказима указује и чињеница да је на претресу 14.04.2010. године рекао да, иако је раније испричао да је Риђошић донео спискове у Штаб 26.06., сад му се чини да је то у ствари била једна жена, не могавши ни тада да објасни зашто се списак доноси у Штаб, а не у бригаду, пошто је изјављивао да «верује да је све то за исељавање ишло преко бригаде, а не преко Штаба ТО» (страна 50 транскрипта од 14.04.2010.).

Чињеница да је суд утврдио да оптужени Поповић није био физички присутан приликом самог чина исељавања Козлучана није од утицаја на утврђено чињенично стање.

Ценећи одбрану оптуженог Бранка Грујића суд прихвата његове наводе у делу где је објашњавао да су Козлучани прихватили лојалност, предали оружје територијалној одбрани, да се састао са Аркановим мајором Пејом (сада пок.) и Фадилом Бањановићем у априлу месецу 1992., да су Козлучани тада желели да се иселе, да им то није дозвољено, да је био присутан на почетку скупа испред џамије где су дошли и верски поглавари, да Козлучане нико није нападао нити дирао, као да је и код њих постојао страх. Међутим, као што је напред речено, суд је на несумњив

начин утврдио да безбедност Козлучана није била угрожена на начин како то представља оптужени Грујић, јер је линија разграничења била далеко, а у самом Козлуку није било борби, што не негирају ни оптужени, те да су напади у Козлуку били инсценирани од стране српске стране у сукобу и то у функцији исељења.

Тврдње оптуженог да је боравио са Јовом Мијатовићем у Козлуку на позив Фадила Бањановића, нису оспорене ни исказом сведока Бањановића који је такође тврдио да је Брано Грујић долазио у Козлук. Међутим, одбрана оптуженог у делу у коме је тврдио да је то било последњи пут недељу дана пре исељења и то након позива мајора Пеје Привременој Влади, те да су тада дошли са Фадилом код Пеје у «Алхос» и да је Пеја примио само Фадила, а након тога Пеја јавио у Владу да је постигао договор са Фадилом да се добровољно иселе, одбачена је као неуверљива и нелогична, те оповргнута исказима сведока, напред цитираним и прихваћеним. Наиме, као што је напред речено, из исказа бројних сведока утврђено је да је Арканов пок.мајор Пеја веома брзо након отпочињања сукоба, најкасније почетком маја 1992., напустио територију Зворника, при чему и сам оптужени Грујић каже да је тај наводни одлазак са Фадилом код Пеје у «Алхос» био месец, месец ипо дана после митинга испред цамије који се несумњиво одиграо око 10.априла 1992., док је исељење било тек 26.06.1992. Ни један сведок није потврдио да је Пеја био у «Алхосу» током јуна 1992., при чему није од утицаја закључак суда да су покојни Пеја и сведок Бањановић вероватно разговарали шта ће са њима бити уколико буду приморани да напусте Козлук о чему је сведок Бањановић причао и са другим сведоцима – припадницима Жућине јединице, а како је то наведено, као и околност да за суд није било сумње да је сведок Бањановић, свестан те могућности, свакако покушавао на све начине да заштити свој народ и обезбеди му што бољу позицију у случају да буду присиљени да изађу, те да је свакако рачунао и на такав исход, о чему говори и његово поступање након напуштања Козлука.

Надаље, суд није прихватио ни тврдње оптуженог Грујића да је након наводног позива Пеје, а свега неколико дана пре 26.06.1992. године, Привремена влада донела одлуку да се Фадилу омогући добровољно да изађе са народом, при чему је о присилном карактеру исељавања становништва детаљно било речи у овој пресуди.

Суд је међутим несумњиво закључио да је, иако о томе не постоји писмена одлука, одлука о принудном исељавању Козлучана свакако донета, те да се није радило о одлуци да се њима дозволи добровољан излазак, како то покушава да представи оптужени Грујић, да су начелник Штаба ТО – оптужени Поповић и начелник полиције, задужени да припреме исељавање, обезбеде превозна средства, а ове чињенице су

поткрепљене напред детаљно објашњеним околностима под којима је исељавање извршено – присуством радника СУП-а те припадника Територијалне одбране (наоружане комшије) уз ангажман јединица бригаде – тенковске чете и војне полиције од стране опт. Поповића као команданта који је био "носилац посла".

Суд је прихватио и наводе оптуженог Грујића да су Јово Мијатовић и начелник ШТО Марко Павловић присуствовали свим састанцима Привремене владе, па и том на коме је говорено о исељавању Козлука, очито у неком ужем саставу, док су његови наводи да су Козлучани били сретни да напусте Козлук, да су поступили разумно, да су имали колико хоће времена да се спакују и припреме, да му није познато да су морали да потпишу да се одричу своје имовине, као и да не зна ко је обезбедио аутобусе и камионе, оцењени као неискрени, нелогични и у супротности са напред цењеним доказима, те прегледима превоза учињеним по налогу Привремене владе и Штаба ТО који су прочитани у доказном поступку.

Суд не доводи у сумњу наводе оптуженог Грујића да је Јово Мијатовић као посланик на Палама имао велика овлашћења и био у непосредном контакту са врхом власти Републике Српске, али закључује да су наводи оптуженог дати у каснијој одбрани, дана 29.12.2008. године, да је Ђокановић заједно са Јовом Мијатовићем «без знања Привремене владе учествовао у томе», срачунати на избегавање кривичне одговорности, будући да је и сам оптужени рекао да приликом првог изношења одбране није хтео да меша више органе желећи да све прође на «локалном нивоу».

Све изнето је довело суд до несумњивог закључка да су у договору о принудном премештању цивилног становништва из села Козлук сигурно учествовали Јово Мијатовић, Бранко Грујић и Бранко Поповић.

Долазак и понашање оптуженог Бранка Грујића те Јове Мијатовића у јутарњим часовима 26.06.1992. године у просторијама Полицијске станице Козлук, као и речи којима су се обратили, несумњиво су утврђени из доследних и убедљивих исказа сведока Јакуповића и Бањановића како је то напред наведено, те су наводи оптуженог да тог јутра није био у Козлуку одбачени као неискрени и крајње неуверљиви. С обзиром на изнето, по оцени суда нису од утицаја наводи сведока Милоша Петковића да је тог јутра дошао са Јовом Мијатовићем у Козлук у Станицу милиције полицијским аутом, да тог дана није видео Брану Грујића, при чему и сам сведок тврди да није ни улазио у Полицијску станицу Козлука, и ради се очигледно о покушају сведока да помогне опт. Грујићу. При томе ваља напоменути да је и сведок Риђошић Драган изјавио да му је Петковић Милош причао да је једанпут Јово Мијатовић ишао на састанак са

Фадилом, али да је то било пре исељавања (страница 19 транскрипта од 02.02.2006.), а иначе се ради о сведоку – безбедњаку у Штабу ТО оптуженог Поповића и припаднику ВТК, који је чак изјавио и да не зна да је оптужени Поповић био командант ВТК, што иначе није спорно!

Читањем редовног борбеног извештаја команде Зворничке бригаде Стр-Пов.бр.01/1-2 од 26.06.1992. - команданта потпуковника Видоја Благојевића, упућеног команди Источно-босанског корпуса, утврђено је да он обавештава команду ИБК да је извршено исељавање муслиманског дела села Козлук и да су предузете мере на спречавању пљачке, што указује на учешће односно ангажовање у принудном пресељењу Козлучана и јединица које су тада формално припадале Зворничкој бригади – тенковске чете и чете војне полиције у исељавању Козлука, што управо представља један од облика сарадње односно садејства са јединицама ТО и према исказу стручног лица. Присуство и ангажман припадника Зворничке бригаде Војске Републике Српске у Козлуку на дан 26.06.1992., године уз напред утврђене активности припадника територијалне одбране, односно сеоских чета ВТК и полиције, утврђено је из исказа сведока под псеудонимом «**Седам**» (транскрипт са гл.претреса од 30. јануара 2008. и 16.4.2010). Он је тврдио да је био само командир тенковске чете, али и навео да тог дана у војном смислу у Козлуку није било никог на вишем положају од њега, да је тога дана био у Козлуку службено, да је довезао три, четири тенка којима је командовао и распоредио их, као и двадесетак војника и пар пешадинача, да је било и припадника војне полиције, да је срео Риђошића који је радио у војном одсеку, да је било и цивилне полиције, да је он дошао из «Стандарда» и да му је капетан Обреновић рекао да иде у Козлук, јер ће се људи «вероватно исељавати добровољно», о чему он претходно наводно ништа није знао, да су тенкови у Козлуку имали сврху заштите муслиманског становништва и спречавања евентуалног хаоса, наводећи да ништа не зна о улози територијалне одбране у овом догађају и Марка Павловића, притом немогавши да објасни писмене доказе који су му предочени и који несумњиво указују на пресудну улогу ТО Зворник, односно ВТК и оптуженог Поповића у реализацији заједничке одлуке о исељавању Козлучана.

Сведок **Милан Аћимовић** (транскрипт са гл.пр. од 27.09.2007. године), командир саобраћајног вода војне полиције у овом периоду – дела чете војне полиције чији командир је био Владан Матић, сведочио је међутим да је крајем јуна 1992. године управо од сведока «Седам» добио налог да са својим водом ВП иде у Козлук са минибусом и обезбеди место Козлук након исељавања Козлучана од евентуалне крађе, па је минибусом војне полиције отишао са петнаестак људи и на захтев сведока «Седам» поставио три пункта у Козлуку након чега је војна полиција обезбеђивала исељење, а он обилазио пунктове. Око 10 ујутру почели су да стижу аутобуси «Дринатранса», мештани су потом прилазили столу, нешто

потписивали, ту је видео и Риђошића као и рањеног Галиба, којег је лично познавао. Никакав писмени извештај није подносио поводом овог исељавања, а наводи да не зна ко је у то време био надређен сведоку «Седам».

И на овом месту неопходно је напоменути бројне уписе у књизи дежурства Зворничке бригаде који сведоче о припадности сведока "Седам" војној полицији, што је он упорно негирао.

Након предочавања поменутог редовног борбеног извештаја команде Зворничке бригаде упућеног дана 26.6.1992. команди ИБК, сведоку **Илић Драгутину**, иначе команданту ИБК од 04. јуна 1992. године (транскрипт са гл.пр. од 10.06.2009. године), овај сведок је изјавио да му тако нешто није познато, да командант бригаде Благојевић у том извештају не каже ко је извршио исељавање, да војска то сигурно није радила већ цивилна власт (страна 36 транскрипта), негирајући чак и неспорно утврђену чињеницу присуства тенкова и војних снага у Козлуку, тврдећи да он не зна ко је ангажовао ту војску и да војска бар са његовим знањем није вршила исељавања, указујући на могућност да је Обреновић (члан Ратног штаба по одлуци Привремене владе од 20.5.1992.) на своју руку у том расулу покупио неке тенкове и довезао их у Козлук. Очигледно је да оваквим исказом овај сведок покушава да искључи било какву везу припадника бригаде и ИБК са радњама присилног исељавања. Иначе, овај сведок је навео да је упознао мајора Марка Павловића крајем јуна или почетком јула и да је тада договорено да штаб ТО више неће функционисати.

Сведок Петковић Милош иначе није могао да објасни ко је тога дана у Козлуку обједињавао команду над сведоком «Седам», Риђошићем и њим, али је рекао да је био у саставу јединице којом је руководио Риђошић, који је, како је то напред речено, био командир јединице за обезбеђивање посебних објеката у оквиру ВТК, чији је командант био оптужени Поповић.

Читањем редовног борбеног извештаја команде Зворничке бригаде Стр-Пов.бр.93/92 од 09.07.1992. упућеног команди ИБК од стране команданта потпуковника Благојевић Видоја утврђено је да командант Благојевић обавештава команду ИБК да су политички органи српске општине Зворник у преговорима са становништвом муслиманске националности са подручја села Ново село које је изразило жељу да напусти територију својом вољом (око 300 становника), док је у књизи дежурства (такође књига Хашка документа I) за исти дан, на страни бр.04286512 унет упис : «Штаб ТО – обавештење да ће на наш канал бити укључено пет-шест радио уређаја из СУП-а – Марко» што уз бројне друге уписе о деловању Штаба ТО указује на идентичне активности Штаба ТО,

чак и у периоду након исељавања Козлучана, супротно наводима одбране оптуженог Поповића.

Упис у књизи дежурства под бројем 04286529 Зворничке бригаде за датум 08.07.1992. године говори да је послат телеграм Дрињачи – «извести о постигнутим договорима око исељавања становништва из реона Ново село у 09 часова», док је у 12,20 стигао телеграм из Дрињаче – «Први преговори завршени, друга страна тражи да дође мајор Павловић ради реализације – упознат командант», након чега је у 12,30 послат телеграм Дрињачи са садржином: «Мајор Павловић долази са пута вечерас – преговоре решити са Браном Грујићем». Под бројем странице 04286530 уписан је у 23,50 часова телеграм из Дрињаче: «Врше се припреме за исељење Новог села – зову Обреновића или Павловића да дођу ради реализације исељења».

Као што је напред речено, управо је сведок "Седам" означио капетана Обреновића као особу која га је послала у Козлук дана 26.6. на задатак.

Сви ови писмени докази су по оцени суда у потпуности у складу са напред наведеним закључцима о улози оптужених у пословима исељавања муслиманског становништва са територије Зворника, не упуштајући се у анализу карактера исељавања других села. О овлашћењима и ангажману оптуженог Поповића, сигурно до краја јула 1992., године говори и упис под бројем 04286554 за дан 27.07.1992. године у коме стоји да је у 20,40 по наређењу команданта обавештен СУП да дођу на састанак у 21 час Маринко, Марић и Горан из Националне безбједности, Грујић Брано из СО-е и Марко Павловић из Штаба **ТО**.

Имајући у виду све напред наведено, суд је на недвосмислен начин утврдио да је исељавање Козлучана **било принудно**, а не добровољно, како су то покушали да представе оптужени Грујић и Поповић.

Одредба члана 17 став 1 и 2 Допуског протокола уз Женевске конвенције од 12.08.1949.године о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба (Протокол II) одређује да не може бити наређено премештање цивилног становништва из разлога у вези са сукобом уколико то не захтевају разлози безбедности становништва или императивни војни разлози, као и да цивили не смеју бити присиљени да напусте своју територију из разлога који су у вези са сукобом.

Иако теза одбране не иде у правцу оправдавања исељавања разлозима поменутим у Протоколу II, већ се своди на тврђење да је оно резултат слободне одлуке Козлучана, ваља напоменути да из свега наведеног произилази да принудно премештање Козлучана нису

оправдавали нити разлози безбедности становништва, нити императивни војни разлози. Наиме, како је напред детаљно образложено, припадници територијалне одбране су знатно пре исељавања организовали предају наоружања Козлучана, у Козлуку није било борби и мештани Козлука сигурно нису представљали војну претњу, били су лишени могућности да излазе из Козлука и остварују било какве контакте са другом страном у сукобу, линија разграничења је била тек на око 6 километара од Козлука и сама територија Козлука и његово ближе окружење било је под контролом српске стране у сукобу. С друге стране, стоји чињеница да је становништво било уплашено што је и потпуно логично у датим условима, али принудно премештање у сваком случају није могло бити алтернатива да се том становништву не пружи свака врста помоћи ради останка на својим огњиштима, будући да је српска страна у сукобу контролисала ову област, те се ни масован прилив српских избеглица, или наводно спречавање шпијунаже, свакако не би могло прихватити као оправдање или евентуални легитимни мотив за премештање становништва.

Упуштајући се у оцену постојања принуде, односно присиле као елемента ове повреде међународног хуманитарног права, треба имати у виду да је суд, осим што је утврдио присилни карактер премештања цивила из самих објективних околности које су пратиле тај поступак на дан 26.06.1992.године, као и брзине при организацији самог исељења о којој говоре сведоци «Р», Бошко Милић и сами мештани, те чињенице да су напустили комплетну имовину, уз губитак сваког достојанства у тренуцима исељавања, утврдио и да се та принуда у конкретном случају огледа у вештачком стварању тако неподношљиве ситуације, атмосфере страха, притиска и несигурности, без наде за даљи опстанак или живот у Козлуку, поменути инсценираним нападима, што је све очигледно требало да резултира закључком да су се они заправо добровољно иселили, а што није био случај.

Наводи саслушаног сведока Бањановића о понашању оптуженог Грујића на дан 26.06., у полицијској станици, његовом нерасположењу и осећају да је дошао да пренесе нечију одлуку, цењени су у контексту тврдњи сведока Драгана Ђокановића, Стевана Ивановића и других, да се ту радило о «вишој политици», јер је и по оцени суда очигледно да ово није била одлука појединца-оптуженог Грујића или Поповића, већ заједничка одлука, донета на основу претходног договора оптужених, у чему су свакако учествовале и више инстанце у односу на њих. При томе, суд је посебно имао у виду и начин одбране оптуженог Грујића, а наиме да он не указује на то да је њега неко присилио да донесе одлуку о исељавању Козлучана или да се евентуално он одупирао тако нечему.

Суд је такође утврдио да је у конкретном случају прекршена и норма обичајног међународног права која предвиђа да се право својине, па и принудно расељених лица, мора поштовати у смислу да се имовина коју су ова лица оставила, мора заштитити од уништавања, нелегалног присвајања или коришћења, јер је утврђено да је, иако су се многи Козлучани вратили у своје домове, истина тек након 2000 године, њихова имовина била одмах након исељавања запоседнута, уништена или отуђена (стока, возила, покућство) што очито није указивало на извесност њиховог повратка у своје домове.

Скочић

Оценом изведених доказа суд је нашао да није доказано да су оптужени принудно и незаконито раселили цивиле из села Скочић дана 26.06.1992. године, а како им је то стављено на терет, те је та радња изостављена из изреке пресуде.

Наиме, неспорно је да 26.06.1992. године у јутарњим часовима никакве јединице, било војне, било полицијске, нису биле присутне у селу Скочић, нити су аутобуси «Дринатранс»-а упућивани у село Скочић ради довођења житеља тог села у Козлук. Велики број саслушаних сведока, чији су искази интерпретирани у претходном делу пресуде, немају сазнања о томе под којим околностима су Скочићани дошли у Козлук – сведок «К», сведок «Р», Бошко Милић, Драган Риђошић, Милан Аћимовић, од којих су неки били и непосредно укључени у ово исељавање.

Сведок Бакија Имамовић сведочио је да су људи из Скочића дошли тог дана пред задружни дом и да су им се придружили и онда су сви кренули ка Србији. Није знао да објасни ко их је довезао.

Сведок Пекмезовић Шефко навео је да је тог дана од Фадила Бањановића добио задужење да оде по Скочићане, да би изашли с њима заједно. За Скочићане није било организованих камиона и они су дошли у Козлук, а Фадил је с њима раније контактирао, према његовом сазнању, и Фадил је сведоку говорио да они више не могу да трпе терор. Скочић је удаљен свега 2 км од Козлука и постојала је веза са Скочићем а Фадил је увек интервенисао ако код њих има проблема. Након њиховог одласка чуо је да су Роми из Козлука и Скочића који нису хтели да иду, убијени.

Сведок Амир Јакуповић такође је потврдио да су Скочићани кренули с њима скупа и да је Фадилу тог јутра обећано да ће и они моћи да пођу.

Сагласно наведеним исказима и сведок Бањановић изнео је да је на тај дан, кад му је пренета наредба о депортацији, он лично поставио услов да крену и Скочићани, те је покушао да то мало отегне да би придобио људе да им се прикључи конвој из Скочића, те су и они кренули са Козлучанима, док је 20-ак људи који су остали, побијено. Искористили су та четири сата да укључе и њих, те је он разговарао са војском – сведоком «7» који је тог дана командовао војном полицијом, па су му рекли нека дођу да иду са њима. Списак је том приликом направљен и за мештане Скочића, о чему такође постоји писмени доказ у списима који је и прочитан.

Даље је тврдио је да ујутру у разговору са Браном Грујићем и Јовом Мијатовићем Скочић није помињан већ је говорено само о Козлуку, али су Козлучани због фамилијарних веза замолили да крену и Скочићани и то им је дозвољено. Објаснио је да су и Скочићани раније предали оружје, да су живели у већинском српском селу, да је и код њих страх био евидентан, те је он као одборник Скупштине општине раније рекао Скочићанима: «Што се деси с нама десиће се и са вама», па је 26. јуна рекао момцима у Кризном штабу да јаве Скочићу, ако хоће да крену са њима. Да их нису позвали, не зна шта би било са њима (странице 26,35,59-63 транскрипта од 30. јануара 2006. и страна 22 и 52 транскрипта од 31. јануара 2006.)

Читањем оптужнице Тужилаштва за ратне злочине КТРЗ бр. 7/08 од 30. априла 2010. године, утврђено је да је овом оптужницом стављено на терет оптуженима Богдановић Сими, званом «Сима Четник», Богдановић Дамиру, Стојановић Зорану, Гаврић Томиславу и Шевић Ђорђу извршење кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142 став 1 КЗ СФРЈ – догађања у селу Скочић и Малешин на дан 11.07.1992. године – убиство 22 цивилна лица – Рома мештана села Скочић, тако да наводи сведока Бањановића који је у једном делу свог исказа рекао да је Скочићане из Скочића «терало убиство Рома» нису прихваћени.

При овако утврђеним чињеницама, по оцени суда, несумњиво је да се прикључивање Скочићана Козлучанима на дан 26.06.1992. године, те након тога одлазак у Србију, и то након позива који им је упућен од стране сведока Бањановића преко Кризног штаба Козлук, у ситуацији када ни оптужени Грујић, ни Јово Мијатовић нису спомињали житеље Скочића, нити су у село упућени припадници војске или полиције, нити превозна средства за њихово прикупљање, не може окарактерисати као принудно премештање, односно расељавање нити се поступање оптужених Грујића и Поповића у односу на житеље села Козлук, може повезати са исељавањем мештана села Скочић на начин да се утврди постојање елемената овог кривичног дела и њихове кривичне одговорности у односу на мештане села Скочић. За такав закључак и опстанак оптужнице у том делу, није

и то није био први случај јер је њена фирма у Каракају имала око 80 % запослених Муслимана, а већ после 06. априла ниједан није долазио на посао, а нико од њих није својевољно напустио посао. Чула је да је те људе неко упозорио на Дивичу да се предају без оружја и да ће бити пребачени у Србију.

На њено питање сведоку «П» зашто их закључавају, он је рекао: «пусти, има неки Репић, шешелјевци, аркановци». Приче о убијању тих људи почеле су не баш првих дана њиховог боравка и она је о томе причала на послу са колегиницом. Питала је и сведока «П» да ли је истина да су неки убијени, он би јој за неке говорио да јесте, за неке да није, наводећи да му је можда кроз причу говорила зашто се не буне и зашто их боље не чувају. Изнела је и да јој је жао што ће тако ти људи – њихови чувари бити прозвани, мада је на питање сведоку «П» да ли је истина да свуда има крви, он њој рекао: «само да уђеш, као у хорор филмовима» (страница 24 транскрипта). Највише су се спомињали неки Жућо и Нишки који су улазили како хоће и то су јој причали стражари.

Потврдила је наводе сведока «П» да га је питала зашто не дигну глас, да им је рекла да иду у општину, у СУП, објашњавајући да је то **многима говорила** у свом окружењу «дајте људи да станемо, то су наши људи», говорила је својима у селу, али тада није било здравог разума, као ни данас. Свима је причала и чак је једном добила и примедбу што се интересује за одређене људе који су затворени, а интересовала се код кога год је видела, и од Србина, и у граду. Чак су почели да је прозивају «Шокицом» јер је Хрватица, мада им до тада то није сметало. Сви су коментарисали то што се дешавало у Дому идући на посао, све их је болело то што се дешава.

Објаснила је да је у јуну 1992. године, за викенд, док је била у Србији код родбине, позвана од Штаба ТО – од некаквог команданта Марка, телефоном, да се јавила свекрва и кад је дошла у Челопек свекрва јој је рекла да је хитно траже, да ју је звала војска. Тако је првог радног дана, у понедељак ујутру – 13. или 16. јуни је то био, отишла у «Стандард» у Каракају код сведока «Седам» (прим.: општећена је изговорила пуно име и презиме сведока који је касније сведочио и добио заштиту у виду псеудонима), који је био нешто у полицији, јер особа која ју је тражила, односно пренела поруку телефоном, није хтела да се представи, па су јој портири рекли да тражи сведока «Седам» (несумњиво утврђено да је овај официр, иначе по сопственом тврђењу командир тенковске чете, обављао послове из овлашћења војне полиције – привођења, затварања учинилаца кривичних дела и то као надређени војним полицајцима – књига «Хашка документа» I део) –стр 6 транскрипта. Он је узео неке спискове и рекао да је они нису тражили и да оде у Штаб ТО у граду, што је и учинила, јер « тада су долазили по вас, купили вас или вам је једноставно телефоном

поручено и ви морате да се јавите». У приземљу зграде Штаба ТО затекла је свог колегу, сада покојног Мому Ивановића, који ју је задржао на кафи, рекао да нема команданта Марка, а онда је дошао неки груб, црн, крупан човек и када му је Мома рекао да је то госпођа Стојкић, он ју је из чиста мира ошамарио (страна 7 транскрипта). Почео је да је вређа, њено име, родитеље, нацију, она му је рекла да се то не може бирати, али да се може бирати какав ћете бити човек, говорио јој је да је усташа, показивао да су њему усташе у Крајини избиле зубе, а онда јој је дао неки папир и рекао: «пиши». Пошто није знала шта да пише, питала га је шта га интересује, а он ју је поново ошамарио и опсовао, поцепео тај папир, поново је ударио рекавши «ти ћеш мени у хапсану». Све то трајало је од 9 ујутру до 4 поподне, терао ју је да пише, па је цепао папир, па би је ударио, били су сами у соби, тај командант Марко био је у зеленој маскирној униформи, имао је наочаре и онда је на крају позвао телефоном СУП и дошла су два милиционера. Сећа се да ју је један препознао и рекао «побогу ово је Савина жена». Увели су је у управну зграду «Новог извора», близу СУП-а, на спрат а испод су просторије Суда за прекршаје. У тој згради провела је укупно 76 дана лишена слободе, не могавши да открије зашто је ту била затворена иако је трагала за тим разлогом. Пуштена је задње суботе у августу 1992, из чиста мира. У посету јој је ту долазио [REDACTED]

[REDACTED] Командант Марко долазио је у ноћним сатима, увек је водио њу и остале на саслушање у другу просторију, чак и у Суд, испитивао је, лично јој је претио да ће ићи у рудник у Угљевик да ради, али никада није рекао шта тражи од ње, иако га је она питала шта га интересује, тражио је да пише некакве папире, она је то предавала, мада ни милиционери нису знали зашто он тражи изјаву од ње, ни управник затвора Средо Вуковић није могао да јој каже зашто је ту. Када је Марко долазио, гледао би њу, игнорисао је, чекао да проговори, а она се плашила да је не удари јер је од њега добила 4-5 шамара без везе. Увек су је приводили код њега у неку обичну просторију и ту ју је испитивао. Касније је чула да је из Србије и сигурна је да је ту долазио и у јулу код ње у униформи, често, али не баш сваки дан, а у августу мисли да га није виђала.

За свих тих 76 дана искључиво ју је Марко испитивао, који је био не само изнад тих људи који су њих чували у затвору, већ је стицала утисак да је главни у граду и била је фама «чувајте се специјалаца са Видиковца и Марка». Иако је био рат, судови су постојали, а Марко није ни доказао њену кривицу, нити ју је упознао ни са чим, и држао ју је без везе у затвору. Њен покојни супруг је ишао и код Момчила Васиљевића који је био неки чин у војсци, ишао је и у полицију са рођаком Стојкић Слободаном – Бојом, и рекли су му да полиција ту није умешана, већ само тај командант Марко, да они ништа не знају, а код Марка њен супруг није ни смео отићи и покојни Момо га је од тога одвратио. Касније је ишла и код Риђошића (припадник Штаба ТО) и тражила потврду о затварању, а он

joј је рекао: «нећеш ти то свалити на мене», тако да није могла ни да оправда изостанак са радног места.

Једног дана угледала је своје радне колеге са Дивича који су доведени у зграду Суда у приземље, било их је пуно, питала је за Раму Алихоџића, рекли су јој да од њега нема ништа, ни од његовог сина, а Рамо је претходно био затворен у Дому у Челопеку. Од милиције је чула да треба да их воде у Батковић у размену. Ти људи су доведени у Суд након 10-15 дана од њеног доласка, затвор се напунио и њих-остале затворене, су одједном спустили спрат ниже. Чула је да је долазио и неки доктор за те људе, причала је са стражаром Сретенем Лазаревићем о тим људима, и њему их је било жао, али јој је говорио да ћути и да је боље да што мање прича. Питала га је да ли сме да им да вишак хлеба, јер је милиција имала храну у хотелу и он је дозволио да оно што остане од њих, дају тим затвореницима.

Када је пуштена кући (август), Сретен Лазаревић, (заменик управника затвора - Среде Вуковића), рекао је да морају да скрену до ТО, а она је рекла:» немој молим те Марку», и онда јој је Сретен рекао да Марка нема, да је била нека афера шећера и да је он склоњен (страна 13 транскрипта).

Никада није добила било какво писмено решење да је била у притвору, а ни други који су са њом били затворени, а било је и Срба и Муслимана. Касније је ишла и у Међународну заједницу – УНХЦР, покушавала је да оствари своја права у хотелу «Дрина» 1997. године, и дала изјаву, мада јој ни они ништа нису помогли, тако да никада није добила накнаду штете и није се ни вратила на посао. Ишла је и у полицију да тражи решење да је била притворена и они су јој рекли да је они нису ни затворили и да тражи од онога ко ју је затворио, а њу је затворио командант Марко, па је ишла и у Штаб ТО, у службу правне помоћи, у општину, и код адвоката и нико није хтео да узме њен случај, па су јој рекли да мора да тужи Владу Републике Српске.

Оцењујући исказ оштећене Стојкић Споменке, суд је исти прихватио као убедљив и веродостојан, налазећи да оштећена крајње уверљиво и са пуно детаља и након протекла низа година, сведочи о околностима под којима је незаконито затворена, а потом провела 76 дана лишена слободе, без икаквог образложења, писменог решења или евентуално покренутог поступка према њој.

Исказ оштећене је поткрепљен и потврђен исказима више сведока и то како у погледу околности њеног затварања, тако и у погледу времена у коме су се одиграли догађаји о којима оштећена сведочи, овлашћења и

понашања оптуженог Поповић Бранка, његове улоге у догађањима у Зворнику у пролеће 1992. године.

Сведок **Панић Петко** – помоћник командира у Станици јавне безбедности Зворник у поменутом периоду, приликом првог саслушања на главном претресу 27. јуна 2007. године, између осталог посведочио је да се о Дому културе у Челопеку **свашта причало у то време**, да је он свратио у школу у Челопеку где је била смештена резервна станица полиције Челопека и где је командир био Цвјетко Јовић, и то 10-так дана након што су Дивичани ту смештени, да је у разговору са Цвјетком сазнао да ту има свега, да долазе и паравојске и Репић у црном мантилу са ножем у рукама, да улазе, да раде шта хоће, да је том приликом рекао Цвјетку да то саопшти Маринку Василићу који је био командир полиције, да је то пренето Маринку Василићу, да му је Цвјетко причао да има крви по зидовима Дома културе, да му је и други пут кад су се срели Цвјетко рекао да је стање исто, да је Цвјетко долазио у станицу да поднесе извештај командиру, да су грађани говорили да се из Дома чује вриска и у народу се причало и било је **јавних поговарања** о томе да долази паравојска и ради шта хоће.

Сведок се сећа да је Стојкић Споменка била ухапшена у затвору у «Новом извору» и Суду, али да полиција њу није ухапсила, јер полиција није доводила људе у те затворе, већ су они само обезбеђивали затворе, а могуће је да је Територијална одбрана доводила те људе.

И овај сведок посведочио је да је Марко Павловић био начелник Штаба Територијалне одбране све до хапшења, које се десило крајем јула.

И саслушани сведок под псеудонимом «П» (транскрипт са главног претреса од 29.05.2006. године), који је био припадник резервног састава полиције и један од стражара у ДКЧ, је сведочећи о боравку затворених Дивичана у ДКЧ у јуну 1992. године, изјавио да су сељани који су живели у Челопеку били преплашени, да су долазили ту, да су неки и плакали, да је једном била и Споменка која је радила са њим, питала га шта се то дешава, зашто не дигну глас, зашто не иду у општину, у СУП, горе негде, те да зна да је Споменка била затворена месец-два, али не зна због чега, једино ако је утицало то што је разговарала с њим.

Овај сведок је такође навео да је Дом културе био **јаван**, да се то све видело, да ту ништа није било тајно.

Сведочећи о контакту са стражарима у ДКЧ, пре него што је ухапшена средином јуна 1992. године, оштећена Стојкић Споменка је такође рекла да су сви коментарисали шта се ту дешавало, а да би Милош Јовановић (стражар) могао да каже пуно информација.

Саслушани сведок **Драган Стјепановић** (транскрипт са главног претреса од 26.03.2008. године), који је сведочио да је 10. или 15. јула ангажован као резервни полицајац на чувању заробљеника у управној згради «Нови извор» у граду, у ком затвору је био заменик командира Сретен Лазаревић, навео је да је он ту претежно ноћу дежурао, а да се Сретену обраћало ако треба неко да се доведе на испитивање, да су заробљеници били спрат изнад стражара, а да су Дивичани били одвојени у приземној згради када се иде према СУП-у, да је у «Новом извору» била затворена једна жена из Чelopeка, да су он и једна девојка резервиста, обезбеђивали један од два-три аутобуса «Дрина-транса» којима су Дивичани одвежени у Батковић. Сведок је изјавио да је чуо за мајора Марка Павловића (страна 22 транскрипта), да је он био ту када су се исељавали Козлучани, да је преговарао са Фадилом Бањановићем, да се представљао да је ту главни и да су сви викали да је Марко Павловић главни у бригади, да он претпоставља да је био главни за Територијалну одбрану, али да тог човека није видео и не зна како изгледа.

Потврдио је и наводе сведокиње Стојкић Споменке да су се једног дана изненада Дивичани створили у приземној згради непосредно уз управну зграду «Новог извора», у граду, (зграда Суда за прекршаје), да су ту доведени, да је једном приликом обезбеђивао медицинску сестру Рускињу (др Наташа Луговски), док је превијала унутра Дивичане. Изнео је да је и њему било чудно што је та жена из Чelopeка била у затвору, али да никада није питао нити је смео да пита зашто је она ту и сећа се да њу није изводио као што је то чинио са другим затвореницима у току јула месеца, који су били смештени у затвору «Нови извор» у граду, на рад на Економију, али је ту мештанку Чelopeка виђао када дође да почисти канцеларије код Сретена Лазаревића или скува кафу.

Саслушани сведок **Ерић Васо** – председник Основног суда у Зворнику у време када се заратило (транскрипти са главног претреса од 31.05.2007. године и од 18.02.2010. године), изјавио је да је чуо да су у ДКЧ заточени Муслимани са Дивича, и то у том периоду, али да Суд није имао везе са тим људима, нити се распитивао ко их је ухапсио, као и да је Споменку Стојкић упознао након рата, а у току рата чуо је да је била притворена, али не зна када и њу није суд притворио, а према суду у вези са њеним притвором никада ништа није дошло, ниједан папирић, нити је њу суд држао. Изнео је да га нико није информисао да су у «Новом извору» смештани и људи који нису од стране Суда ухапшени, а иначе је по престанку контакта са Тузлом, где је раније био притвор, организован притвор у Зворнику у објекту «Новог извора», где је он вршио надзор, мада није контактирао са затвореницима. Иначе, његове тврдње да у притвору у «Новом извору» нико није био без решења Суда, у потпуности су

оповргнуте исказом оштећене Стојкић Споменке, као и исказом сведока Лазаревић Сретена.

Сведок Ерић је навео да је чуо да је било затворених у згради Суда за прекршаје, али да он са тим нема везе и да не зна ко су ти људи нити ко их је притворио.

Из исказа сведока **Славка Савића** (транскрипт са главног претреса од 26.09.2007. године) кога је рат затекао на месту председника Основног суда за прекршаје у Зворнику, утврђено је да је Суд за прекршаје престао да ради почетком априла, након избијања сукоба, да је он крајем маја, када се јавио поново на посао, постао члан Привремене владе, да је пролазећи поред зграде Суда за прекршаје и зграде «Новог извора» виђао да је ту дежурала полиција, на основу чега је закључио да ту има затворених људи, али он не зна због чега су затворени. Објаснио је да је тек 2006. године сазнао заправо да је ту било притворених људи, додајући да «што се мање пита и што се мање интересује, безбедније је». И у време кад се то дешавало, по неким пешкирима који су се сушили, закључивао је да има притворених и причало се о томе, али му није на памет падало да ту улази, нити је имао ни потребу ни храбрости за тако нешто.

Саслушани сведок **Средо Вуковић** (транскрипт са главног претреса од 28.03.2006. године), у предратно време позорник у станици милиције Зворник, а по избијању рата у априлу 1992. године, ангажован у обезбеђењу затвора на «Економији», затвора у Техничко школском центру (не у време 01. до 05. јуна када су у њему боравили војно-способни мушкарци из Клисе, Ђулића и околних места), те управник затвора у Суду за прекршаје, посведочио је да је резервна полиција била као стража ангажована за чување затворених цивила, али да је затворенике доводила у затворе Територијална одбрана, да они никада нису писали писмене извештаје јер је таква била пракса, а наиме било је забрањено да се пишу извештаји и то су забранили шефови, као и да није вођена евиденција о затвореним људима. Навео је да је био присутан када је Марко Павловић долазио у Суд за прекршаје на неке разговоре у јулу (страна 25 транскрипта) и да су га затворени питали када ће их пустити кући, а он је рекао: «не знам, видећемо, што брже буде могло». Изнео је да је Марко долазио да саслушава затворенике јер је био начелник ТО и био је главни, да су му и чувари рекли да је Марко долазио још једанпут, те да у то време није била формирана војска Републике Српске и да је све била Територијална одбрана. Након тога је и он један пут ишао код Марка Павловића у канцеларију да види шта ће са тим затвореницима којих је већ било 20-так. То се десило можда 10-15 дана након што је Марко био у посети у затвору. Сведок је отишао у Штаб ТО у граду, питао Марка шта ће са оним људима, он је рекао: «нека их горе, нека седе». Потврдио је да

ти људи нису имали никакво решење о притвору или о задржавању. Познато му је да је било и Срба у том затвору.

Наводи оштећене Споменке Стојкић да су након 10-15 дана од њеног доласка у затвор (очигледно крај јуна 1992. године), доведени Дивичани у зграду Суда, а да су њу и остале затворене одједанпут спустили у друге просторије, да је код њих долазио и доктор, потврђени су у свему исказом сведока Среде Вуковића у делу у коме је тврдио да је са два аутобуса «Дрина-транса» и помоћником Марић Момчилом отишао у Челопек, преузео затворене Дивичанце, и довезао их у Суд за прекршаје, а да су затвореници који су већ били ту, пребачени у просторије «Новог извора», у непосредној близини, као и да су позвали докторе из болнице који су дошли да пруже помоћ повређенима.

Ценећи исказ саслушаног сведока **Сретена Лазаревића** (транскрипт са главног претреса од 01. марта 2007. године), суд је утврдио да је његов исказ упечатљив и веродостојан, те да у битном одражава праву слику догађања о којима сведок има сазнања и потврђен је бројним другим доказима, упркос великој временској дистанци која постоји између догађаја и времена сведочења.

Наиме, сведок Лазаревић, резервни припадник МУП-а при Полицијској станици Зворник, био је ангажован као стражар у затворима основаним у Зворнику након почетка сукоба у априлу 1992. године, и то према сопственом казивању у «Стандарду», Економији, Техничко школском центру, Суду за прекршаје и «Новом извору».

Овај сведок је изјавио да је након «Стандарда» формиран затвор на пољопривредном добру «Економија» у априлу, да су ту привођени муслимански затвореници, да је ту долазио Марко Павловић и испитивао, да је неке пуштао, а неки су остајали и дуже, да против тих људи није вођен никакав поступак нити је он смео о томе нешто да пита, да је Марко водио евиденцију, да је увек носио неку торбу са собом и неки списак и да га је ту први пут и видео када је дошао заједно са Вуковић Средом, који је рекао: «ово је Марко Павловић, командир ТО». Марко Павловић је водио ту јединицу затвореника и кад се представио ту на «Економији» био је у маскирној униформи, наоружан, црн, средњег раста, старијих година. Долазио је ту скоро сваки дан за тих 15 дана колико су они били на Економији у априлу 1992. године, а потом су прешли у Техничко школски центар заједно са затвореницима, а након тога у Суд за прекршаје. Једном или два пута Марко је био и у ТШЦ-у и причао са неким затвореницима. Када су прешли у Суд, Марко је био у војном одсеку у граду. Не сећа се тачно колико су били у Суду, али зна да се припремала зграда «Новог извора». Сећа се да је у Суд за прекршаје долазио Марко Павловић и «не

зна да је који дан прескочио» (страна 24 транскрипта). Ту је испитивао затворене, некима је давао папир да пишу нешто везано за информације, и то некад у ходнику, а некада је улазио и у собе међу затворене, више пута је долазио сам а некада и са неким униформисаним лицима. Сећа се да је једном приликом заробљен његов колега са посла **Рамиз Смајловић (тачка II 1) а) изреке**), па су тражили везу за њега. Након дан, два телефонирао је Рамизов брат из Сарајева, за кога кажу да је био возач код Алије Изетбеговића, па је тражио Рамиза на телефон, чему он није смео да удовољи, али је пренео Рамизу да брат тражи размену за њега. Једног дана дошао је и сведок под псеудонимом «К» и причао са Рамизом, а након тога дошао је и Марко Павловић са једним крупним цивилом. На Марков захтев Рамиз је изашао у ходник из собе, а онда га је тај крупни цивил «саставио» песницом у груди и Рамиз је пао. Марко је ту стајао за то време, после је отишао у неке друге просторије и испитивао друге затворене. Сведок (страна 64 транскрипта од 01.03.07.) потврђује да је Марко тражио да Рамиз изађе из собе, а онда га је његов пратилац ударио јер како каже «да је тај пратилац дошао сам он то сигурно не би дозволио, а Марко је бог, а он није ништа».

Исказ саслушаног сведока **Рамиза Смајловића** (транскрипт са главног претреса од 28.02.2007. године), у сагласности је са исказом сведока Сретена Лазаревића у битним деловима. Наиме, овај сведок је сведочио да је ухапшен у свом селу Глумина 15. маја 1992. године од стране резервног полицајца Милета Симића званог «Ћевап», да је ту био и неки «Црни» са моторолом који га је ударио песницом у лице и који је био у униформи специјалне полиције тамно плаве боје, да га је тај «Црни» предао једном од мештана у војној униформи, да му је присутни резервни полицајца рекао: «ако те одведу у Зворник биће добро, а ако одеш лево, значи у Челопек или Економију, нека ти је Бог на помоћи», да је одведен у Суд за прекршаје и да је на пријавници познао радног колегу Сретена Лазаревића, да су му ту узели податке, сат, дозволу, 200 марака, без икакве потврде, да је смештен у собу бр. 1 где је затекао 10-так затворених Муслимана, да је ту тучен гуменом палицом од неког униформисаног полицајца, да је сутрадан дошао и представио се у том суду **Марко Павловић**, рекао му да изађе на ходник, да легне на леђа, да је са био њим један високи човек у униформи, вероватно пратилац, па је тај пратилац почео да га туче у груди војничким чизмама од чега и данас има последице, за које време је Марко био у соби и када је изашао, пошто је он и даље лежао на поду, рекао му да устане и уђе у собу, што је и учинио.

Саме околности под којима се одиграо овај догађај, суд је утврдио из исказа оштећеног Рамиза Смајловића, прихватајући у потпуности његове тврдње у том погледу, будући да је логично и животно да их је сам оштећени најтачније упамтио, у ком смислу су ирелевантне разлике у

исказима оштећеног и сведока Лазаревића у погледу детаља понашања пратиоца оптуженог том приликом. Само понашање оптуженог по изласку из собе и затицању оштећеног како и даље лежи на поду, и његова реакција након тога, указују на несумњив закључак о његовом саглашавању са радњама његовог пратиоца и пристајању на последицу.

Оштећени Смајловић је навео и да су у Суд често долазили непознати људи и тукли их и малтретирали, да су их тукли и припадници Гогићеве јединице, да је у логору провео укупно 117 дана, а да је у Суду био негде до почетка јула када је премештен у зграду «Новог извора», преко пута. Изнео је да је Марко био обучен у шарену маскирну униформу, да је деловао професионално и да су касније имали још три, четири сусрета. Сведок Смајловић је касније сазнао да је Сретен Лазаревић заменик командира Среде Вуковића.

Даље је изјавио да је 10-15 дана по његовом доласку у Суд (нап.: у Суд је дошао 16. маја), позван од стране Сретена Лазаревића да изађе, да му је Сретен рекао: «имаш част да идеш, испитиваће те неко», те да му је после Сретен рекао да је то капетан Драган, који га је испитивао у СУП-у на трећем спрату, у соби у којој је капетан Драган седео, а Марко Павловић и тај «Црни» су стајали. Објаснио је да је Марко Павловић још једном долазио у суд у собу број 1 и лично му рекао: «ево код тебе се ради, треба да се размениш, ја сам се чуо са неким твојим људима», да је после у јулу Марко долазио још два, три пута код њега, када је сведок већ био у «Новом извору», да је Марко и тада био у униформи, а касније је од сведока под псеудонимом «К» сазнао да је Марко родом из Суботице. Кад су се први пут видели у Суду за прекршаје, Марко им се представио као командант одбране града. У јулу месецу док је био у затвору у «Новом извору», било их је 70-оро у соби и кад би се одређени број накупио, одвозили су људе ка Батковићу у логор. Остали затвореници су извођени напоље, а он није, и речено му је да је он предвиђен за размену. Имао је рођеног брата који је у Сарајеву радио као пратилац подпредседника Владе БиХ, Мухамеда Ченгића, и он је ургирао за њега, мада то није знао оног момента када му је Марко први пут рекао да се ради на његовој размени. Такође је потврдио да је код њега долазио и сведок «К» једанпут и рекао му да је предвиђен за размену. У јулу месецу у «Новом извору» Марко му је рекао да се његов брат интересује за њега и заиста 09. септембра размењен је у Сарајеву, и то сам, за брата Јевте Суботића, директора фабрике «Глиница», његову жену, двоје деце и пуницу.

Сведок Рамиз Смајловић потврдио је и наводе оштећене Споменке Стојкић и сведока Сретена Лазаревића да су из Суда прешли у «Нови извор» (крај јуна 1992. године), зато што су ту доведени Дивичанци који су били затворени у Дому културе у Чelopeку. Једног од њих је и видео и био

је рањен у стомак, сместили су их у просторије Суда, било је доста рањених. Брат му је касније причао да су сведок «К» и Марко скупа одрадили његову размену. (страна 17 транскрипта)

Тврдио је да је његов брат контактирао са Павловићем, да је сведок «К» рекао његовом брату да је Павловић командант одбране, као и да Марка није виђао пред саму размену (09. септембар 1992. године), већ га је последњи пут виђао у јулу, што се уклапа са несумњиво утврђеном чињеницом да је тада опт. Поповић био ухапшен.

На истом главном претресу сведок Рамиз Смајловић препознао је Марка Павловића о коме је сведочио, у лицу оптуженог Поповић Бранка, након чега је оптужени Поповић потврдио да се са тим човеком срео у згради «Новог извора» или Суда за прекршаје, наводећи да је то било само један пут, да му је пренео поздрав од брата и ништа више, након чега је сведок у потпуности остао при својој изјави тврдећи да му је долазио сигурно 5-6 пута, да су причали, и у лице оптуженом рекао: «зашто сте то гледали, зашто сте дозволили да тај који је са вама дошао мене онако истуче». Оптужени је тврдио том приликом да је њему речено да имају човека са којим ће ићи у размену за неке утицајне људе са српске стране, да је брат сведока Рамиза Смајловића звао оптуженог телефоном јер је он у то време био командант Штаба ТО, да је рекао сведоковом брату да **војска** са тим нема никакве везе, већ да се обрати сведоку «К», пошто је са њим почео да преговара, као и да не зна зашто се сведоков брат определио да зове баш њега, а да је онда он због своје савести дошао да провери шта је са тим човеком, али да том приликом он није тучен.

По оцени суда и приликом суочења са овим сведоком, оптужени Поповић је невешто покушао да умањи своју улогу у односу на затварана лица у Суду за прекршаје, делатности које је предузимао у вези са разменама затвореника, крајње неуубедљиво оспоравајући наводе сведока Смајловића.

Наводи оштећене **Стојкић Споменке (II 1 в)**, у погледу њеног затварања и боравка у Суду за прекршаје, а потом у «Новом извору» у битним сегментима су такође потврђени и наводима сведока Сретена Лазаревића. Наиме, овај сведок је изјавио да је први пут сазнао да су Дивичани из зграде «Новог извора» у коју су били смештени (крај маја 1992. године), пребачени у Дом културе у Челопеку, када га је Марко Павловић позвао телефоном у Војни одсек да преузме једног затвореника. Када је дошао затекао је жену за коју му је Марко рекао: «ево ти овај затвореник, добро га пропусти кроз шаке». Касније се испоставило да је то Споменка Стојкић и она му је испричала да је Хрватица удата за Србина у Челопеку, да је радила у «Универзалу», да је познавала многе Дивичане, да

је ухапшена зато што је ишла у Дом у Челопеку где су били смештени Дивичани, да је видела да они ту преживљавају малтретирање, туче, да ни она није све видела, да је неком хтела да дотури храну или цигарете. Дивичани су још били у Дому када је она ухапшена (средином јуна 1992. године), она је чула да су живели у ненормалним условима, а Марко ју је ухапсио зато што је ишла тамо да гледа те људе (странице 38, 39 и 68 транскрипта од 01. марта 2007. године).

Та жена је дуго боравила, он се борио за њу да је ослободи, била је пар дана у Суду за прекршаје, а онда је пребачена у «Нови извор». Ни она није добила никакво решење о притвору. Долазили су јој муж и свекрва и деца у «Нови извор» у посету. Изнео је да је од Споменке чуо да Репић ради зла у Дому културе у Челопеку, да у Дому има и мртвих, а управо је он пребацио затворенике у зграду «Новог извора» из зграде Суда и ослободио простор за Дивичане који су премештени из Дома културе у Челопеку у зграду Суда (крај јуна 1992. године, након Видовдана).

Сећа се да је оспособио бојлер, да су се Дивичани појавили изнурени, прљави, да их је било мање него када су отишли из «Новог извора» (крај маја 1992. године), да је било и рањеника, да је позвао медицинско особље, те је дошла докторица Бела и докторица Луговска, те да су здрави Дивичани након 10-15 дана прослеђени у Батковић (несумњиво утврђено 15.07.1992. године), одакле се вршила размена на већем нивоу, како наводи.

Изнео је да је и после рата Споменка тражила њега за сведока јер се жалила међународним организацијама због тога што је била ухапшена.

Након што су оштећеној Стојкић Споменки предочени наводи саслушаног сведока Лазаревића, она је потврдила да је Сретен био ту када је она доведена у затвор, да га се сећа приликом њеног спровођења, да је био у милиционерској униформи и да се «није могао њој одмах ни представити нити је она њега одмах могла познати, вероватно од страха» (страница 30 и 31 транскрипта од 28. марта 2007. године). Наиме, сведокиња је детаљно објаснила да је том њеном хапшењу претходило испитивање уз шамаре од стране команданта Марка у трајању од 9 до 16 часова.

Приликом суочења са оптуженим Поповић Бранком на истом претресу оштећена је била веома уверљива у тврдњама да је он тај човек, одговарајући на питања оптуженог ко ју је одвео из Штаба ТО и да ли је то Лазаревић, речима: «милиција, на ваш захтев, пропустите је кроз шаке», наводећи, веома животно по оцени суда, да ју је један од полицајаца препознао да је Саве Стојкића [REDACTED] пошто је Лазаревић ожењен, «а да она у тим поподневним сатима преплашена, ишамарана, препознаје неког

милиционера који је одвео, па не би могла познати [REDACTED]» (страница 61 транскрипта).

На тврдње оптуженог Поповића да он уопште није тај Марко Павловић, да није носио никакве наочаре нити је у то време било Штаба ТО, сведокиња је рекла: «па такве су вам биле наочаре, стављали сте их господине како вас није срамота гледати ме у лице, то је тај човек, само што је била та униформа, па онај прслук, били сте мало крупнији, јер сам ја тада била још мала, мања, једна нићевица што је Хрватица». Сведокиња је упитала оптуженог како би се он опходило кад би му она пришла и опалила шамар, а он је рекао: «ја бих се бранио».

Након суочења сведокиња је изјавила: «истина је што су ми рекли, трагала сам за твојим правим идентитетом, трагала сам. Била ми је жеља кућу да ти запалим, истраумирао си ми целу породицу, [REDACTED] само што сам Хрватица, дабогда се патио» и остала при тврдњама да је то тај човек.

Оценом свих напред изведених доказа, утврђено је да је оштећена Стојкић Споменка лишена слободе управо **по наређењу** оптуженог Поповић Бранка, који се и њој лажно представио као Марко Павловић, а након што се по пријему телефонског позива из Штаба ТО од стране свекрве, јавила прво у касарну, а потом у Штаб ТО у граду, где ју је оптужени Поповић на описани начин испитивао, вређао, више пута шамарао, терао да пише некакве изјаве, псовао, те потом телефоном позвао СУП- заменика командира затвора Сретена Лазаревића, ради њеног спровођења у затвор, и потом у просторијама Суда за прекршаје више пута и даље испитивана од стране оптуженог.

Будући да је оштећена изјавила да је то било 13. или 16. јуна и да је сигурна да је био понедељак, суд је утврдио да је она лишена слободе 15. јуна 1992. године, јер је провером календара утврђено да је 15. јуни 1992. године био понедељак.

Суд је такође прихватио наводе сведока Сретена Лазаревића да му је оштећена причала о малтретирањима и ужасима које су оштећени Дивичани трпели у Дому културе Челопек (треба имати у виду да је оштећена ухапшена управо на средини боравка Дивичана у ДКЧ), да ју је Марко и ухапсио управо зато што је ишла тамо да гледа те људе, налазећи да ове тврдње практично потврђује и оштећена која је говорила да су приче о убијању почеле не баш првих дана њиховог боравка (почетак јуна, када и није било злостављања), али да су о томе причали на послу, да је она то свима говорила, па и стражарима у ДКЧ, протестујући и негодујући зашто не дигну главе. Сведок **Анђелко Васиљевић**, стражар у ДКЧ, (транскрипт

са гл. претреса од 27.3.2007) такође је навео да су мештани протествовали, говорили му да је то срамота за село, што је свима било јасно и «ето и та жена се жалила» (стр.40 транскрипта), док сведок **Ацо Бајић**, такође стражар у ДКЧ (транскрипт са гл. пр. од 28.3.2007) наводи да је Споменка можда била организатор нечега, можда неке побуне, и да је то могао бити разлог њеног хапшења, што све очигледно указује на мотив хапшења оштећене од стране оптуженог.

Имајући у виду све напред наведено, по оцени суда потпуно су неуверљиви наводи оптуженог Поповића да уопште не зна да Стојкић Споменка постоји, да он није тај Марко Павловић и да на то наводно указује чињеница да она ни после рата није могла да докаже ко ју је ухапсио и да оствари своја права. Иначе ово је још један у низу сведока за које је оптужени рекао да га је "помешао" са неким и да он није тај човек о коме причају.

На необедљивост ових тврдњи управо указују наводи оштећене у погледу проблема на које је наилазила приликом покушаја да добије решење да је за време рата била притворена, што није успела ни у полицији где јој је речено да тражи од онога ко ју је затворио, а «њу је затворио командант Марко, па је ишла и у Штаб ТО, и у општину и код адвоката али нико није хтео да узме њен случај». Наиме, командант Марко било је **лажно име** оптуженог Поповића, није било писменог трага о боравку оштећене у затвору, затвор у коме је била био је нелегалан, као што је било нелегално и затварање оштећене и цео њен боравак у затвору, па је стога јасно због чега она није могла да оствари своја права након рата.

Наводи оштећене да заправо не зна и да ни до данас није сазнала због чега је ухапшена очигледно се доводе у везу са њеним тврдњама да је она сведока «П» - стражара Дома културе Челопек питала шта се то догађа, зашто се не буне и зашто их боље не чувају, те да јој је жао што ће и они – чувари бити прозвани због тога.

Читањем пресуде Суда БиХ Кр.06/243 од 29.09.2008. године утврђено је да је Сртен Лазаревић заједно са Станојевић Драганом, Марковић Милетом и Остојић Слободаном оглашен кривим због кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 173 став 1 КЗ БиХ те да је Лазаревић Сртен осуђен на казну затвора у трајању од 10 година и то због радњи учињених у просторијама зграде Општинског суда за прекршаје Зворник и згради Нови Извор где су били затворени цивили са општине Зворник у периоду од маја 1992. до марта 1993. године - радња нечовечно поступање са затвореницима, између осталог и радња према оштећеном Смајловић Рамизу средином маја 1992. године у згради Суда за прекршаје у којем је обављао функцију заменика управника, а

касније и у згради Нови Извор. Ова пресуда је током трајања овог поступка укинута, а како је суд обавештен од стране Суда БиХ.

Имајући у виду да исказ сведока Лазаревића у погледу активности оптуженог Бранка Поповића у поменутих затворима, а како је то напред утврђено, није усамљен, већ је напротив, поткрепљен бројним другим изведеним доказима, одбачена је као неоснована теза одбране да се ради о сведоку који је уцењен, те да чињеница да је он у Босни и Херцеговини испитиван у својству окривљеног, чини његов исказ неверодостојним.

У конкретном случају очигледно је да је оптужени Поповић повредио правила међународног хуманитарног права и то одредбе чл. 3 став 1 тачка 1, под ц) и д) Четврте женевске конвенције и правила из чл. 4 ст.1 и 2 тач. е) Протокола II, и то како у односу на оштећеног Рамиза Смајловића **нечовечно поступајући** према њему на описани начин, тако и према оштећеној Стојкић Споменки, наредивши да оштећена буде приведена у ШТО, а потом и лишена слободе, испитујући је, шамарајући је, вређајући њено достојанство на горе описани начин, чиме је и према њој **нечовечно поступао**, те потом држећи је затворену без икаквог законито спроведеног поступка пред судом, без икакве пресуде, **лишавајући је тиме права на правилно и непристрасно суђење**, које радње представљају алтернативно постављене радње извршења кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142 став 1 КЗ СРЈ

II 1) б) Злочин према Абдулаху Буљубашићу зв. "Бубица"

Извођењем и оценом великог броја доказа несумњиво је утврђено да је оптужени Поповић, такође у другој половини маја месеца 1992 године, лишио права на правилно и непристрасно суђење три лица, међу којима је био и оштећени Абдулах Буљубљшић звани «Бубица», те помогао НН припадницима ТО у лишењу живота оштећеног «Бубице».

Наиме, у погледу страдања Абдулаха Буљубашића званог «Бубица» изведен је велики број доказа који се могу груписати у две **одвојене групе**: с једне стране, скоро фактографски приказ свакодневних контаката [REDACTED] [REDACTED] Јасне са оптуженим Поповићем, у периоду од 8 дана колико је протекло од хапшења «Бубице» па до његове смрти, и с друге стране докази који говоре о његовој трагичној судбини и континуираном злостављању од стране припадника јединица под командом оптуженог Поповића, те на крају његовом лишењу живота.

Оштећена **Јасна Буљубашић** (транскрипт са главног претреса од 25.4.2006), која је практично запамтила сваки минут, сваки детаљ последњих осам дана живота свог супруга и свакодневне контакте са оптуженим у вези покушаја да избави свога супруга, веома опширно је сведочила о збивањима од почетка априла па све до убиства супруга и у пресуди ће бити интерпретирани само најбитнији делови њеног исказа.

Сведочила је да је њу и [REDACTED] Абдулаха Буљубашића званог «Бубицу» - возача генералног директора Фабрике «Глиница» у Зворнику Јефте Суботића, почетак рата затекао у Зворнику, да је Бубичин брат након напада на град нађен мртав на балкону своје куће, да су са децом прешли у Србију код пријатеља у Мали Зворник, а потом у Београд где се Бубица видео са својим директором Јефтом, који му је рекао да се о њему свашта прича и да је наводно био задужен да убије Јефту, што их је запрепастило, да су се распитивали, сазнали да је «Бубица» на списку тражених, да се јавио полицији у Београду, да је поново отишао код Јефте, с којим је био врло близак, све му испричао, рекао да жели да се јави у Зворник јер он ништа није крив, те су она и «Бубица» са Јефтом отишли у Зворник да би се «Бубица» јавио властима.

На портирници фабрике «Стандард» или «Алхос», затекли су пуно војске, сазнали да им требају пропуснице за град, а ту је била смештена и полиција, рекли су да хоће да разговарају са неким одговорним лицем и тада је упознала човека који се представио као мајор Марко Павловић, командант града, у маскирној униформи, који их је, након што се извикао на неког цивила који је писао неку изјаву, пустио у своју канцеларију на истом спрату, а онда почео да их испитује да ли су куповали оружје, да ли знају некога ко је куповао оружје, а на предочавање «Бубице» да је дошао да се пријави полицији јер је лажно оптужен да је планирао убиство директора, рекао да нема проблема, да ће добити пропуснице, које су заиста и добили и с којима су отишли у Мали Зворник. Након пар дана одлучили су да оду у Немачку на савет пријатеља, у чему их је подржао и Јефто Суботић, те су 20.априла отпутовали у Немачку и тамо боравили до 09. маја. Чувши саопштење преко радио Зворника да сво становништво мора да се врати до 15. маја јер ће у противном изгубити стан, имовину и посао, вратили су се у жељи да живе кући.

11.маја кренули су ка општини, срели колегу Зебића из «Глинице», у једном моменту видеда је «Бубицу» како диже руке. Један војник за кога је касније сазнала да се зове Миле и да ради за Марка Павловића, да је специјалац, га је ухапсио. За њега је сазнала лично од Гогић Милета који јој је рекао да је командант специјалних јединица. У следећем тренутку пришао је Зебић, ухватио «Бубицу» за руку, повео га низ улицу. Након тога супруга више никада није видеда.

После кратког времена стигла је бела «Јада» на којој је била посмртница неког «Рамба» убијеног на Кули, што је касније чула, а у колима су били Миле Гогоић, њен колега Зебић, Миле специјалац и Перишић Титомир – њен школски друг територијалац. Отишла је с њима да јој прегледају стан који је већ био обијен, предала им сва документа, тражили су и оружје и ништа нису нашли, а потом је отишла у Мали Зворник и њен пријатељ јој је рекао да морају да нађу везу за Марка Павловића на шта је она рекла да га познаје и кренула у «Стандард» да га тражи. Неки људи рекли су јој да он тих дана вози белог «Стојадина» без таблица, да га може наћи или на Видиковцу, у хотелу «Дрина» или у хотелу «Језеро» у Малом Зворнику. Испред хотела «Дрина» угледала је «Стојадина» и у сали за ручавање Марка Павловића кога је упознала још у априлу. Скочио је са столице, упитао је «Зашто сте побегли», довео је у своју канцеларију ТО у граду, рекао јој да је њен муж био код њега јутрос, да је учинио страшне ствари, да је од њега тражио да напише изјаву и да га је лично послао у затвор, да неће дозволити да га види, да му пише или било шта шаље. Молила га је да се понаша фер према «Бубици», да има фер истрагу и суђење, испричала како су били у Немачкој, како нису побегли јер се не би ни враћали, а он јој је рекао да су «Бубици» претили да ће му убити децу ако се не врати из Немачке, да је «Бубица» њих звао из Немачке, да су их прислушкивали, рекао да може код њега да дође по информације о мужу и дао јој свој број телефона.

У свом стану који је веома близу зграде ТО, затекла је тројицу људи од којих је један рекао да њен муж хоће да баца бомбу Суботићу на стан, да су јој мужа «олешили, да ће и њу», а потом су изашли из зграде и сели у ауто заједно са Зораном Јовановићем, комшијом који је био њихов пријатељ, иначе резервни мајор у униформи и тад јој је све било јасно. Изашавши напоље неки војник ју је зауставио, одвео у обданиште и показао јој папир са Бубичиним рукописом без потписа. Тог војника звали су «Мачак» и био је у милицијској униформи, говорио екавски, а касније је сазнала од Гогоића и Зебића да су стационирани у обданишту и да су они **специјалци Марка Павловића** који је командант. Сутрадан ујутру кренула је код Марка Павловића, затекла га испред зграде ТО када јој је саопштио да не сме изађе из града и рекао да је за заштиту цивилног становништва одговоран начелник СУП-а код кога је и отишла, а то је био неки човек из Лознице који јој је рекао да је њен муж под истрагом и да она треба да иде у свој стан. Након тога у свом стану затекла је Зебића, Гогоић Милета и његовог специјалца Милета чије презиме не зна, који су јој тада испричали да их је мајор Марко Павловић послао да је заштите. Од тог дана па до 20.маја били су код ње у стану, она је стално била са Павловићем у контакту лично или телефоном, стално јој је говорио да нема ништа ново да јој каже, да јој је муж добро, не говорећи где се налази.

Првог дана – 11.маја Гогић Миле (прим: командант јединице из Лознице "Гогићевци") јој је рекао да је био у канцеларији када је мајор Павловић испитивао «Бубицу», да га је одвео у затвор. Још пред хашким истражитељима оштећена је изјавила да јој је Зебић рекао да је «Бубицу» одвео код Павловића у канцеларију, а Гогић да је био присутан када га је Марко Павловић испитивао, а потом му наредио да га одведе у логор у Каракају, што је потврдила и на претресу (страна 36 транскрипта). Марко јој је на телефон говорио да је њен муж радио страшне ствари, да га је оставио у канцеларији са неким Србином, да је добро, да га је видео.

Међутим, 18.маја кад је дошла код Марка рекао јој је: «Ваш муж није заслужио да живи, он и њих једанаесторица нису заслужили да живе, идите и стварајте простор за живот себи и деци, за њега нема наде» (страна 38 транскрипта) наводећи да је умешан у хидроелектрану и да више нема шта да јој каже и тада је схватила да је «Бубица» у животној опасности.

Потом је написала писмо мајору Марку покушавајући да апелује на њега као човека и родитеља, јер јој је рекао да има ћерку, и када је дошла с писмом, код Марка је седео његов заменик Секанић. Замолила је Марка да писмо прочита кад она оде молећи га да јој дозволи да га види последњи пут. Марко је рекао да дође сутра (19.маја) и да га ујутру назове да би јој омогућио да види «Бубицу» што је и учинила. Претходног дана је чула од Милета специјалца да јој је супруг на «Економији» и Миле је рекао да га је видео, да је стајао, јер «кад Срби уђу у затвор затвореници морају да устану и сагну главу и не смеју да гледају».

У годинама избеглиштва сазнала је да јој је супруг био и на «Економији» и у «Везионици» (Каракај) али не и где је окончао живот. Ступила је у контакт телефоном са једним колегом из «Глинице» који жели да остане анониман и који је био [REDACTED] у логору и који јој је написао писмо у коме је рекао да су били заједно до 15.маја кад је «Бубица» већ био близу смрти, да су га тукли, мучили, набијали на колац, да је једини њему познат човек који је дошао, био Зоран Јовановић. Људи с којима је дошао су прокоментарисали «Ево ваших птичица господине мајоре» (страна 41 транскрипта). Од њега је сазнала да су им долазили непознати људи, тукли затворенике, нски «Пуфта», «Зокс», Нишки, «Капетан», «Торо», да је он дошао 12. маја на «Економију» и затекао «Бубицу», да је «Бубица» претходног дана био у «Везионици» што му је лично рекао.

Тај човек јој је рекао да су Бубицу одвели 15. ујутру, да је долазио Марко Павловић 15-ог, први и једини пут, и да су «Бубицу» и још неке затворенике ставили у камион или ауто и негде одвели, а пре него што су

отишли чуо је да кажу: «Ко је наредио да се затвореници одведу, а њега убити», за «Бубицу» је рекао и за неке остале који су били ту (страна 41 транскрипта). Пре тога мајор јој је рекао да «Бубица» и њих 11 нису заслужили да живе, али не зна ко су били ти други људи. Када је 19. ујутру назвала телефоном, јавио јој се Марко и рекао да тренутно није згодно да обиђе супруга. Поподне је дошао Зебић и изјавио јој саучешће рекавши да су јој стрељали мужа.

Сутрадан ујутру Зебић ју је одвео код Марка Павловића који је седео и кад су ушли рекао јој «Примите моје саучешће». На њене речи «Мајоре, убили сте ми «Бубицу, хоћу да га сахраним, нисте ми дали да га видим последњи пут», он је рекао :«Не могу Вам га дати, морате да напустите град, намеравам да прогласим општу мобилизацију». Питала га је да тело преда Бубичином оцу, а он је рекао да може, потом неког назвао телефоном и питао где је тело Буљубашића, је ли у комуналном или у болници, спустио слушалицу и рекао да тренутно не зна где је тело, али да слободно његов телефон да своме свекру. Тада јој је саопштио да је «Бубица» признао шта је урадио, да ће јој кад се буду видели за два месеца и показати његову изјаву, и написао пропусницу. Свекар јој је касније рекао да је сахранио «Бубицу» на гробљу Казанбашча, да на гробу има неки број, да су ти били и други сахрањени, да је «Бубица» имао посебан гроб, а да су други били у већој раки у најлонским врећама, да су на сахрани била два специјалца, да је «Бубица» био црн од појаса на горе. Касније је чула и да је заклан, а из новина је касније сазнавала многе ствари, да је Марко Павловић у ствари Бранко, да је из Војводине. На претресу је препознала копију пропуснице Штаба ТО Зворник од 21.маја, са потписом оптуженог, потврду да се Буљубашић Абдулах пријавио на посао 13.априла издату од «Бирач Холдинга» наводећи да је оригинале докумената предала хашким истражитељима, а у потврди је руком дописано да је њен пасош у Малом Зворнику што је Марко попунио.

У судници је одмах међу оптуженима препознала Марка Павловића за кога је рекла да у то време није носио наочаре, да је имао црну косу и увек носио маскирну униформу, наводећи је да је све ствари јако добро упамтила, да још и данас зна како јој је и шта говорио, да често цитира те речи. 2001. године је први пут посетила супругов гроб и сазнала да он више није у њему, да приликом ексхумације Бубичино тело на месту где је сахрањен није пронађено, као и да фали још њих неколико у гробљу који су били у логору, иако им је свекар показао локацију, додајући да она више са тим не може да живи, да је дошла у Суд да сазна од Марка Павловића зашто јој је супруг убијен, јер је он био» први ауторитет, први човек који одлучује о животу и смрти, једини који је послао «Бубицу» у затвор и који је могао да га пусти». За њу никакав други ауторитет није постојао јер он га је ухапсио и било је јасно да су га одвели по наредби Марка Павловића,

а Марко јој никад није дао до знања да Бубичин боравак у затвору зависи од неког другог, а не од њега и погледавши га у судници рекла «Ово је Марко Павловић, Марко то сте Ви, да ли је могуће да сад кажете да Ви нисте Марко Павловић».

Касније је у «Ослобођењу» прочитала нека два имена – кондуктера из Зворника - Петка Хајдуковића и специјалца из Ниша који су мучили «Бубицу».

Суд је у потпуности прихватио као убедљиве, искрене и веродостојне наводе сведокиње оштећене Јасне Буљубашић која је детаљно објаснила све своје контакте са оптуженим. С друге стране оптужени Поповић потврдио је да се са оштећеном "срео" три-четири пута у Штабу ТО, да је тачно да му је донела писмо које је Секанић поцепао, да је тачно да јој је изјавио саучешће, да је добио информацију тог поподнева да су на терену наводно нађена три-четири мртва човека и да је међу њима и «Бубица», да је потписао и пропусницу која му је предочена и да је једанпут обишао затворене људе, али да наводно не зна да ли је тамо био «Бубица» јер га не познаје, иако је заправо могуће да јој је обећавао да ће јој обезбедити да види мужа, не могавши да објасни зашто су сви оштећену упућивали на њега.

Одбрану оптуженог да се са оштећеном први пут срео у мају, али да он нема везе са судбином њеног супруга, да јој није рекао да он не заслужује да живи као ни њих 11, да јој није рекао да јој не може дати његово тело, суд је одбацио као нелогичну, неискрену, срачунату на избегавање кривичне одговорности и противречну саму себи.

Припадност специјалаца који су према наводима оштећене Јасне Буљубашић ухапсили њеног супруга, јединици под командом Гогих Милорада («Гогихевци») утврђена је и из исказа саслушаног сведока **Гогих Милорада** (гл.претрес од 28.05.07.).

Наиме, из исказа овог сведока утврђено је да га је његов пријатељ из Лознице, Пантелић Милош (сада покојни) тада начелник полиције у Зворнику, позвао негде после 10.маја да дође са својим људима из Лознице, да је он на његов позив дошао са двадесетак добровољаца из Лознице са искуством са хрватског ратишта, да су смештени у обданишту, да га је Пантелић одредио као надређеног тој двадесеторици, да су у његовој јединици заиста били Зебић Милош, који је управо био његов заменик, како тврди и сведокиња Буљубашић, да је у јединици био и Зоран Николић звани «Мачак», лица са надимцима «Сарма», «Прље», «Лале», «Штука», «Кардељ», да су након његовог рањавања 30.маја, његови људи остали под командом Зебић Милоша у Зворнику, да је неко од његових људи био у

пратњи команданта ТО Павловић Марка, потврђујући и да је пар ноћи спавао у стану код оштећене Буљубашић, као и да је тачно да су «Бубицу» привели и ухапсили припадници његове јединице, јер га је Зебић препознао и привели у полицију, да је затворен и након неколико дана убијен, да се Јасна Буљубашић њему жалила [REDACTED]

Управо су ови надимци припадника Гогичеве јединице, надимци које помињу сви оштећени - затворени на пољопривредном добру «Економија» као лица која су била веома брутална према затворенима, па и покојном «Бубици».

Суд није прихватио наводе сведока Гогич Милорада да је он био директно под командом Пантелић Милоша и Горана Жугића (обојица покојни), те да му није познато да је његова јединица припадала Територијалној одбрани, будући да су ови његови наводи оповргнути изведеним доказима.

Наиме, управо су наводи оштећене Јасне Буљубашић да се радило о Марковим специјалцима, како она каже, потврђени изведеним писменим доказима – налогом за исплату Привремене владе Зворник – списак за исплату припадницима ТО за месец април на коме се управо налазе имена људи који су припадали јединици Гогич Милорада који се налази први на списку припадника заједно са Зебић Милошем, Николић Зораном званом «Мачак», Прљић Милорадом – «Прље», списком припадника јединице ТО из Лознице (документ 01328492) на коме је потписан командир Гогич Милорад и назначено да обрачун личног дохотка до 30.априла одобрава командант Штаба ТО, као и списак припадника јединице од 09.маја 1992. на коме се налази печат Општинског штаба територијалне одбране са потписом «за команданта Штаба ТО Секанић» (неспорно заменик у то време команданта Штаба ТО опт.Поповића). У прилог овоме, говори и исказ сведока «Р» у делу у коме је тврдио да су спискови припадника добровољачких јединица, па и Гогичеве, давани оптуженом Поповићу, који би их након провере одобравао својим потписом, чиме је потврђивао аутентичност, односно њихову припадност Територијалној одбрани, а што произилази и из исказа др Милета Стојковића.

Стога су ирелевантни наводи саслушаног сведока Гогич Милорада, а након предочавања ових спискова из којих произилази припадност јединице Територијалној одбрани, да иако препознаје свој рукопис на списку му то није познато, те да иако су се вратили на ратиште 10.маја у Зворник не сећа се ко им је давао плате јер му то није било битно, као и његови наводи да уопште не зна да су постојали неки логори нити да су неки Муслимани затварани у том периоду, будући да је сам потврдио да су Јасниног супруга ухапсили припадници његове јединице те да наводно не

зна по чијем захтеву, као и да су његови људи имали овлашћења да хапсе и приводе у Зворнику о чему сведочи и одлука Привремене владе, раније поменута.

Из исказа сведока «К» је утврђено да су «Гогихевци» на почетку били добровољци у територијалној одбрани које наводе потврђује и сведок Војин Вучковић звани «Жућа», а наиме да су и Гогихеви припадали Ратном штабу ТО како га он назива и одатле добијали наређења.

Оштећеног Абдулаха Буљубашића су на пољопривредном добру «Економија» испитивали, тукли и мучили припадници Територијалне одбране познати као «Гогихевци» и «Краљевачка група», који су били под командом опт. Поповића. Међу краљевчанима су сигурно били Славковић Драган звани «Торо», правноснажно осуђен у предмету овога суда К.В. 5/05 и Савић Горан звани «Саво»- припадници специјалног вода под непосредном командом Стојана Пиварског, који су оштећеног Абдулаха тешко претукли тако што га је Славковић тукао ногама и рукама по глави и других деловима тела, а Савић стајао наоружан у близини и притом са врата оштећеног одузели златан ланчић. Други припадници наведених група оштећеном су на „Економији“ набили зашиљени колац у задњицу због чега се тешко кретао.

Искази свих саслушаних оштећених који су били затворени на пољопривредном добру Економија у мају 1992. године, су у високом степену сагласни у погледу тврдњи да су на Економији и Краљевчани и Лозничани (Гогихевци) највише тукли и злостављали «Бубицу», а да је једном приликом то чинио и Славковић кога су они знали као «Тору», заједно са Савом, као и да је Бубици набијен зашиљени колац у задњицу, о чему имају било посредна или непосредна сазнања.

Утврђено је, наиме, да су 11. или 12.05.1992. године, (очито убрзо након хапшења Бубице) ушли на Економију, Славковић звани «Торо» и «Саво», да је Торо прво тражио да се јави Буљубашић Абдулах зв. «Бубица», а потом га питао која је он зверка када мора он да га испитује, те су га затим тешко претукли и одузели му златни ланчић, на тај начин што је Славковић тукао оштећеног ногама и рукама по глави и другим деловима тела, а «Саво» стајао наоружан у близини и у једном тренутку са врата оштећеног врхом цеви пушке скинуо и одузео златни ланчић уз речи «ово ти више неће требати», на који начин су повређивали телесни интегритет оштећеног, након чега је он једва могао да се креће.

Околности под којима се одиграо овај догађај у потпуности су утврђене правноснажном пресудом овог суда К.В.5/2005 од 12.6.2008.

Наиме, *оштећени «Бета»* (транскрипт са главног претреса од 11. јула 2006. године), сећа се да су се четири-пет дана по њиховом доласку на Економију, отворила врата, да су убацили «Бубицу», кога је препознао, изудараног по телу, да су онда сви за њим ушли, почели да га туку, те да му је «Торо» рекао: «Добра ти је жена, силовао сам ти жену», да је «Бубица» викао да зову директора јер га је директор звао да дође из Немачке, а да га је «Торо» питао зашто је дошао из Немачке. Сведок је сазнао да су они ишли и у «Бубичину» кућу јер су му рекли да му је жена у реду. Навео је да су га изводили и напоље, а потом га враћали, једном приликом тек након сат-два, да су га сви шутирали и тукли, и Лозничани и Краљевчани. Сећа се да су «Бубицу» питали да ли је имао жену Српкињу, а да је он само ћутао, да је «Бубица» имао златни ланац, али не зна тачно ко му га је узео, а иначе све вредно што су имали, купили су им Лозничани и Краљевчани. «Торо» је тукао «Бубицу» рукама, ногама, пушком, питајући га са колико је Српкиња спавао, а после тога «Бубица» је изгледао јадно и једва је гледао.

Након тог разговора са «Тором», можда после три, четири дана, «Бубица» је **набијен на колац** и то када је једна група притворених већ отишла у Циглану (прим: сведоци Ф, Т, У који су 12. маја одведени на принудни рад у Циглану у близини пољопривредног добра Економија), а то је учинио неки плави човек са брковима, у тренутку када је у просторији била група из Лознице, чији шеф је био Гогић, боксер из Лознице. Тог дана лично је видео да му је тај Брка наредио да скине панталоне, клекне, и угурао му колац у дебело црево и тада је у просторији био и Петко Хајдуковић. Потом су га изнели напоље и чули су се пуцњи. Ко је напољу пуцао није видео а затвореници су изашли напоље да га убаце у кола и видело се да је био „готов“ (стране 12,19,23,24,54,60,68,71 транскрипта). Сећа се да је тај плави брчко био са Петком Хајдуковићем пар пута, те да су Бубицу Петко и Лозничани тукли можда и више од Краљевчана.

И оштећени сведок «Т» (транскрипт са главног претреса од 29. јануара 2007. године) саслушан путем видеолинка из Суда БиХ у Сарајеву, навео је да су након око два дана по његовом доласку на Економију (он је доведен 07. маја 1992. године), довели «Бубицу» претученог, сломљеног, који је већ био у тешком стању, да се сећа догађаја када су се отворила врата и ушли Краљевчани за које је Нишки касније рекао да су диверзанти, да је «Торо» одгурнуо «Бубицу» који је био напола сломљен, да је уз њега био «Саво» са пумпарицом, да је изгледало као да се они нешто око њега отимају, те да је «Саво» «Бубици» скинуо златан ланац око врата и рекао: «То ти не треба, неће ти требати» и да су онда кренуле туче, да су се окренули, узму по двојицу-тројицу, ударају цевима док се не изнемогне, да их је смењивала следећа тура из Лознице – «Лале», «Прља». Том приликом када је «Саво» скинуо ланчић са «Бубичиног» врата и себи га ставио на

врат, били су «Торо» и «Нишки», тада је настао хаос, направили су круг и тукли песницама, палицама, цевима, ланцима (страна 12 транскрипта). Када је «Бубица» тучен и када му је узет ланчић, те групе су се сустигле - Лозничани и Краљевчани. Изнео је да је можда неке дане у вези «Бубице» побркао, јер је и он такоређи умирао, био је ван памети и у несвести, да је тамо дан био као година, те да је могуће да је «Бубица» дошао 11. маја ујутру. Сведок је пребачен на Циглану 12. маја 1992. године, као и оштећени „Ф“ и „У“ а «Бубица» је остао на Економији у тешком стању, те претпоставља да је преминуо од последица тог мучења, као и [REDACTED] Несиб који је остао мртав на Економији тог 12. маја 1992. године и још два старија човека из села Јусићи.

Оштећени под псеудонимом «Ф» (транскрипт са главног претреса од 30. јануара 2007. године), саслушан путем видео-линка из Суда БиХ у Сарајеву, је тврдио да је «Бубица» тучен и извођен, да је тучен и напољу и унутра, да се то није десило једанпут већ више пута, и ноћу и ујутру, да је могуће да је «Бубица» доведен 11. маја, да мисли да је у тој групи био и «Саво» који му је узео ланац, да мисли да је и «Торо» био унутра, те да су «Бубицу» унутра у просторији тукли и Драган и «Саво» и још један високи крупан који је носио црну браду. Пред истражним судијом изнео је да је Драган «Торо» учествовао у тучама, у малтретирању «Бубице» песницама и краћим наоружањем које је имао и лично је видео да се то дешавало у затвореној просторији, у ноћи пре него што је «Бубица» набијен на колац, а када су они већ напустили «Економију», «Бубица» је остао ту полумртав и касније му је сведок «Х» који је доведен после њих, 12. маја на Економију, и остао после њих на «Еконимији», причао да је то гледао. И пред хашким истражитељима овај оштећени је, наводећи да су краљевачку групу чинили Драган звани «Торо» и Мајор, «Сава», Саша и «Зокс», изнео да се сећа «Саве», јер је «Бубици» притиснуо пушку на врат, рекавши му да скине златни ланац, јер му више не треба, што је овај учинио, те да је прво ушла група из Краљева да испитује «Бубицу» - неки крупан високи мушкарац са дугом брадом, «Торо» и «Сава», те да је у наредних петнаест минута та група претукла и неке од затвореника, али да су највише тукли «Бубицу», а да је након тога «Бубица» ван просторије премлаћен, да се сећа да је он вриштао и урлао од болова, молећи да га убију и да је неколико дана касније умро на Економији од последица премлаћивања.

И сведок под псеудонимом «У» (транскрипт са главног претреса од 29. јуна 2007. године), чија су сећања иначе веома детаљна и упечатљива, изнео је да му се чини да су Буљубашић Абдурахмана – «Бубицу» довели Лозничани, те да је већ био претучен, да је имао на себи златан ланчић и наруквицу, да мисли да је то било другог дана његовог боравка на Економији, можда око 11 сати, да му је «Бубица» причао да је био у Немачкој, да му је директор Јефто рекао да се склони док све не прође, да

је контактирао са Јефтом у Београду и да му је Јефта рекао да може да се врати у Зворник, те да се он заиста и вратио, слепо верујући Јефти, са женом Јасном, да би пријавио стан и да су га онда покупили испред СУП-а, да је «Бубица» стално говорио да је у питању неспоразум, да ће га Јефта извадити одатле, да је молио стражаре да зову Јефту, иако су му они причали да су им стражари у «Стандарду» говорили да са Економије нико жив не излази (странице 20-25 транскрипта). Негде у поподневним сатима, дошли су «Торо» и «Саво», «Торо» је имао једну листу и питао: «Ко је тај Буљубашић Абдурахман, звани «Бубица», па која си ти бре зверка када ја морам да те испитујем», рекавши да је «Бубица» имао задужење од СДА да убије Јефту, те да треба да напише ко му је контакт особа у Сарајеву, ко му је дао експлозив, да је «Бубица» стално говорио да је то неспоразум, да су он и Јефто као браћа, а «Торо» му је говорио да га не прекида, јер ако је крив неће да га мучи, већ ће га убити, али ако га изнервира, биће свашта и онда је почео да удара «Бубицу». Када га је први пут ударио, док «Бубица» није пао, протекао је можда минут и ту је падало удараца и удараца, «Бубица» је падао, али га је «Торо» увек тако ударао ногом, да га је полуисправљао. Чини му се да га је ударао рукама, а ногама исправљао и «Бубица» је завршио у ћошковима. Док је «Торо» ударао, «Саво» је држао пумпарицу у рукама и чини му се да га је ударио кундаком. Сигуран је и да је тада «Сава» скинуо златни ланац «Бубици». «Бубицу» су и после изводили напоље, чини му се да га испитују, и Лозничани и Краљевчани, чије групе су се смењивале, и то када су хтели да их покољу на Економији, а од људи који су накнадно доведени, чуо је за «Бубичину» судбину. Наиме, сведок «Х» му је касније причао да је «Бубица» набијен на колац на Економији, а то је чуо и од Меце који је ту био затворен, а који више није жив.

Овај оштећени који је ухапшен 04. маја и одведен у «Стандард», а након четири-пет дана на «Економију», како наводи, где је био од 09. до 12.маја, детаљно је описао припаднике лозничке групе «Штуку», Дејана, Лалета, «Мачка» са брковима, као и припаднике краљевачке групе с којима се први пут срео још у «Стандарду» - мајора «Тору» (Славковића), «Војводу Челета», наводећи да је Лозничане познавао из кафића пре рата, да је при крају њиховог боравка у «Стандарду» (04.-09.мај), а пре пребацивања на «Економију», упао Нишки, почео да се свађа с лозничанима, те је «Штука» рекао Нишком: «Ако ти нешто није јасно обрати се мајору Марку, ми само од њега примамо наредбе» - (страница 14 транскрипта). Након тога су их довели пред Војни одсек, почели да деле пропуснице, рекли да ће наводно бити слободни, а онда је дошла група Лозничана, која је показала неки папир војним полицајцима, покупила им пропуснице, окренула аутобус и рекла – «правац «Економија». Лозничани су били, како је сведок навео, директно под командом мајора Марка Павловића као нека ратна полиција и имали су одрешене руке, што је

закључио из обраћања «Штуке» Нишком. Лозничани су увек долазили у истом саставу – «Штука», «Сарма», «Кардељ», «Роки», сви су тренирали бокс, а чуо је да им је главни био Гогих који није долазио на «Економију».

Суд је у потпуности прихватио детаљан и упечатљив исказ сведока «У» у погледу околности под којима се десио овај догађај, који са више или мање детаља поткрепљују и искази осталих оштећених, напред цитирани.

Након раздвајања поступка и правноснажне осуде опт. Славковића, позван у својству сведока, Славковић Драган је одбио да сведочи у овом поступку.

Из исказа свих оштећених закључује се да се догађај у коме је учествовао Славковић Драган десио свакако пре раних јутарњих часова 12. маја 1992. године, кога дана су Економију напустили оштећени «У», «Ф», «Т» и «Четири» и пребачени на Циглану, док се не може са сигурношћу утврдити тачан датум наступања смрти оштећеног.

Из извода из матичне књиге умрлих општине Калесија 02/3-1-13-429/04 утврђено је да је као датум и место смрти Буљубашић Абдулаха уписан 20. мај 1992. године – Зворник, док је решењем Опћинског суда у Калесији Р2-339/2000 од 25.12.200. године, утврђена смрт Буљубашић Абдулаха, а као датум наступања смрти наведен 20. мај 1992 године, очигледно на основу података добијених од његове супруге и дана предаје тела оштећеног његовом оцу.

Сведок под псеудонимом «Х» (исказ из истраге од 27.07.05. прочитан на главном претресу услед немогућности саслушања на главном претресу због тешке болести о чему говори службена белешка Службе за жртве и сведоке од 04.04.08.) сведочио је да је на пољопривредном добру «Економија» био затворен четири дана, управо од 12.маја, а након одласка оштећених «Ф», «Т», «У» на «Циглану» - другу локацију где су оштећени били затворени, да су га ухапсили комшије Петко Хајдуковић, Љупко Илић, Танић и мајор Нишки, одвели на «Економију» где је затекао измрцварене и крваве људе, мртвог Несиба Даутовића, већ изудараног Бубицу, детаљно описујући мучење од стране лица која су их ухапсила и група које су долазиле – «Бели орлови», «Шешелсвци», «Жуте осе», који су им се тако представљали, да је један кога су звали Јасиковац и који је био из Лознице, натерао Абдулаха Буљубашића – «Бубицу» да стане на руке и колена упре главу у зид, а онда су му он и још један непознати гурнули ражањ отпозади, што је он гледао, да је након четири дана његовог боравка на Економији дошао камион ЈНА, неки капетан и десетак младих војника, да су изведене три групе од по три затвореника,(међу којима

очигледно није био Бубица) да су њега одвојили, а потом их све онако убијене, пребијене, убацили у камион, да су тим камионом са специјалцима кренули и зауставили се пред Војним одсеком у Зворнику, где је он избачен, док је камион продужио према селу Дивич. Сећа се Буда стражара који га је увео у зграду Војног одсека, испитивао га и тада је ушао Александар Секанић, поручник ЈНА, и човек кога је први пут видео и који му се представио као Марко Павловић, рекавши да је он ту командант, понудио га кафом што му је деловало чудно, а онда га послао у болницу, рекавши му да се захвали неким женама које су молиле да он буде пуштен. Када су га убацили у санитет, пред болницом је опет видео Павловића са аутоматском пушком.

Ни овај сведок није непосредни очевидац тренутка када је оштећени «Бубица» подлегао, будући да је, како наводи, Бубица живео и након што су га набијали на колац, показивао прстом на чело да га убију а касније је чуо од људи, што није лично видео, да су га после изнели, ставили у неку црну врећу и избацили негде у Зворнику, те послали оца да га сахрани.

У својој одбрани оптужени Поповић је потврдио наводе саслушаног сведока «Х» да му је он доведен у Војни одсек, да га је послао у болницу, додајући међутим да пре тога он уопште није знао да су неки људи затворени на «Економији», у ком делу је његове наводе суд у потпуности одбацио као неубедљиве и оповргнуте бројним изведеним доказима.

С обзиром да је сведок «Х» изјавио да је у време његовог изласка из логора «Бубица» још увек био жив и да је остао на Економији, те да оштећени «Бубица» није био у камиону са њим приликом одвођења са «Економије», то је свако упоређивање исказа сведока «Х» и сведока Срегена Лазаревића од стране оптуженог Поповића, са тезом да се због разлика у тим исказима не може прихватити исказ сведока Лазаревића, ирелевантно, као и због чињенице да је сведок «Х» изјавио да су остали који су били с њим у камиону и од којих су многи успут помрли јер су били пригњечени, наставили ка Дивичу након што је он остао у болници, па је очигледно да се сведоци нису изјашњавали о истом догађају.

Оштећени под псеудонимом, «**Четири**», мештанин Дивича (гл. претрес од 25.1.2007) који је 04.маја ухваћен и пребачен на «Економију» после 7.ог маја, и ту затекао сведоке «Ф», «Т», Несиба Даутовића који су били претучени, сведочио је да су му дани на «Економији» били најгори иако је девет месеци био у логору, да је присуствовао убиству Несиба Даутовића (обрађено у правноснажној пресуди К.В. 5/05), да су Бубицу већ претученог довели «Пуфта», «Зокс», «Торо», «Војвода» и да је «Бубица» остао након што су они већ сутрадан по његовом довођењу одведени на «Циглану» (12. мај када одлази сведок заједно са оштећенима «Ф», «Т»,

«У»), да је причао с «Бубицом» јер су се познавали, да му је знао и жену, да му је «Бубица» рекао да се вратио из Београда по позиву свог директора Јефте Суботића, да су га ухапсили, да је био и у «Алхосу», да су га тукли, да је Бубица помињао мајора Марка, који је тада био главни за Зворник и који је иначе долазио два пута код њих на Дивич и тражио да се преда наоружање, да му је «Бубица» причао да је његова жена била код тог Марка и тражила да га пусте, да су на «Економији» нон-стоп тукли све њих и «Бубицу», да он није могао ни да устане и да је остао у много лошијем стању када су они одведени на «Циглану», те да су га изводили и Гогићевци и тукли напољу.

И исказ сведока «Четири» представља непобитан доказ о потпуном континуитету у сазнању оптуженог Поповића за боравак оштећеног «Бубице» у логорима, те његово стање у коме се налазио од момента када га је послао на Економију – већ је био претучен, како наводе оштећени, па све до лишавања живота.

На горе поменуте и изведене доказе о боравку и злостављању оштећеног «Бубице» на пољопривредном добру «Економија» логично се надовезују докази који говоре о његовој даљој судбини – довођењу у затвор Суда за прекршаје, сигурно неколико дана након 11. маја када је под поменутим околностима лишен слободе, и то како је суд несумњиво утврдио од стране оптуженог Поповића, Маринковић Саше званог Саша «Робија» и Стојановић Анђелка.

О добровољцу Саше «Робији» и доказима везаним за њега, који указују на одговорност оптуженог, биће речи на крају овог одељка пресуде.

Име Стојановић Анђелка званог «Рокан», [REDACTED], сигурно се не налази случајно на списку припадника групе Специјални вод Пиварског од 01. до 31. маја 1992. и то управо заједно са Хајдуковић Петком о чијем учешћу у злостављању над оштећенима на Економији су сведочили оштећени «Х», оштећени «Бета» - присуству Хајдуковића при злостављању Бубице, а посредно и оштећена Јасна Буљубашић.

Наиме, саслушани сведок **Сретен Лазаревић** упечатљиво је говорио о томе да је једног дана у суд Марко Павловић довео «Бубицу», кога је сведок од раније познавао и још два затвореника, да су с њим дошли **Саша «Робија» и Стојановић Анђелко**, да су му колеге стражари који су били напољу касније рекли да је ту био и Обреновић (прим: капетан Драган Обреновић, члан Ратног штаба у то време) који је после осуђен у Хагу а кога он тада лично није видео, да је по ходу «Бубичином» видео да је изударан и на питање «Бубици» шта је било он му је рекао «Изудараше ме сељаци у Каракају, набили ми колац у гузицу» (страница 32 транскрипта од

01.03.07.), да су њих тројица Бубицу и два затвореника довели «Тамићем», да су се на «Бубици» виделе маснице по леђима кад је скинуо кошуљу, а да је на панталонама имао неку мокру флеку (гл.пр.08.09.2010.), да је «Бубица» питао да иде у ВЦ, да га је он пустио, а за то време Марко је улазио у друге собе, којих је било шест и где су били затворени, и таман кад је требало да га остави предомислио се, узео некакав списак, прозвао десетак људи и све их одвео заједно са «Бубицом» док су двојица који су доведени са «Бубицом» остали у Суду. Изнео је да је њих десеторо одведено са «Бубицом» и то према Каракају тим «Тамићем» након свега пола сата од кад су њих тројица доведени у Суд, да је Марко рекао након што је те друге испитивао «овде је пребукирано, зашто да се гужвају кад има места у Каракају» и одвео их. Сведок је иначе чуо да је «Бубица» три пута хапшен па пуштан али не зна где је раније затваран.

Према наводима сведока тада се није водила књига о задржавању лица јер су је попунили док су били претходно на «Економији» и у ТШЦ-у, те су је узели радници СУП-а, а Марко је долазио и пуштао људе и писало се «по наређењу Марка Павловића се пушта». Навео је да су и радници СУП-а привођили људе које је Марко касније прозивао и испитивао, из чега закључује да су имали координацију. Кад је Марко улазио у собе стражари нису ишли за њим нити су стражари од Павловића тражили неко овлашћење за улазак јер је он био командир.

Наводи сведока Лазаревића поткрепљени су исказом поменутог оштећеног **Рамиза Смајловића** који такође повезује оптуженог Поповића и добровољца Сашу, о чему ће касније бити речи, и који је потврдио да је свог познаника «Бубицу» видео у Суду за прекршаје једном приликом када је из своје собе излазио у ВЦ, да је «Бубица» изашао из друге собе, да је био сам, у врло лошем стању, у вешу, да му је нешто позади цурило, да је у Суду било пет-шест соба како наводи и сведок Лазаревић, и да је у тој одакле је изашао «Бубица» било још људи, а да је касније чуо да је «Бубица» покопан, те да је то било пет-шест дана по његовом доласку у Суд (сведок је ухапшен 15. маја).

И сведок **Средо Вуковић** (гл.пр.28.03.06.), који је био ангажован у обезбеђењу «Економије» као и Лазаревић Сретен, навео је да је затворенике на «Економију» доводила територијална одбрана, да су ту били затворени цивили, да је потом био задужен и за затвор у Суду за прекршаје, да су у тај Суд долазили Гогићеви, Лозничани, да је присуствовао када су тукли затворене, да никада није писао неки писмени извештај јер је таква била пракса и мисли да је речено да се не води никаква евиденција, односно да је било забрањено да се пишу извештаји, да се сећа да је Марко Павловић долазио у Суд мисли у јулу на неке разговоре и да су га људи питали када ће их пустити кући, а да је Марко

рекао «Видећемо што брже буде могло», да су му чувари причали да је Марко долазио још једном, да је тад био начелник ТО, а полиција је само обезбеђивала затвор и да је тада све била ТО, те да је он познавао «Бубицу» - возача Јефте Суботића који је доведен претучен у Суд за прекршаје са још тројицом, како му се чини, да га је довео капетан Драган Обреновић на неком камиончићу, да су у пратњи Обреновића били војници, да је «Бубица» можда ту преноћио. Није био присутан када су «Бубицу» одвели али су му кад је дошао сутрадан у затвор рекли да су одвели «Бубицу» и још њих четири-пет. Кад је «Бубица» доведен држао се за стомак био је савијен и рекао је стражарима да су га неки сељаци изударали.

Чуо је и да су војници кад су дошли по «Бубицу» рекли да их је Марко послао да узму «Бубицу».

Ценећи исказ овог сведока, суд налази да он није у супротности са исказом сведока Лазаревића у деловима који указују управо и на његова посредна сазнања о присуству Обреновић Драгана, односно његовом доласку у Суд за прекршаје том приликом, налазећи притом да је исказ сведока Лазаревића много упечатљивији, комплетнији и искренији од исказа сведока Вуковића који је деловао веома уплашено пред судом и на главном претресу покушао да релативизује своје раније наводе изјављујући да се не сећа шта је раније рекао, док стоји чињеница да је још пред хашким истражитељима тврдио да је Марко Павловић редовно долазио да испитује затворенике у згради Суда за прекршаје, да су они поштовали његова наређења, да је у његовој канцеларији виђао и Пиварског и Жућу.

Очигледно је да и овај сведок као и сведок Лазаревић помињу Драгана Обреновића и оптуженог Поповића у истом контексту – контексту боравка оштећеног «Бубице» у Суду за прекршаје, при чему је сведок Вуковић тврдио да су то његова посредна сазнања. Према наводима сведока Лазаревић Сретена управо је Средо Вуковић први пут довео оптуженог Поповића на «Економију» и представио га као командира ТО крајем априла.

И изведени писмени докази потврђују очигледан закључак да су у овом периоду, оптужени Поповић и Драган Обреновић у нелегално основаном затвору Суда за прекршаје «на истом задатку». Наиме, на списковима ангажованих у ТО за месец април и мај - списковима за исплату 02164076 и 02164077 налази се име Драгана Обреновића, као и на списку за исплату за мај бр. доказа 01328385 на коме исплату одобрава оптужени својим потписом «Марко Павловић» и печатом ОПШТО, док се на списку ангажованих у ТО за мај, од 19.6.1992. бр. доказа 01328386 налази откуцан текст: Командант Војнотериторијалне команде, Мајор Марко Павловић, потпис оптуженог и печат ОПШТО.

Сведок **Зоран Јовановић** резервни старешина ЈНА коме је, како наводи, надређени био капетан Драган Обреновић (тренутно на издржавању казне изречене од стране МКТЈ у Норвешкој), навео је да је једном приликом **Пиварски** у време док ЈНА још није била напустила Зворник (свакако пре 19.маја) дошао код њега и рекао му «Хајде команданте да видиш твоје пријатеље», одвео га на «Економију» где је био затвор и где су наоружани људи чували затворене и нису се супротстављали Пиварском при уласку, да је унутра било мрачно, да је видео «Бубицу» и још 10-15 људи, да се «Бубица» кога је Пиварски шутнуо у слабину и ударио руком, након тога повио, да није изгледао нормално, да је био потпуно сед, „ бео као чаша“, да је једва стајао, а да је Пиварски рекао да су му такви као он убили сестру или брата, те је сведок о томе обавестио Обреновића иако добровољци нису били под Обреновићем. Објаснио је да су током маја и јуна у «Стандарду» били припадници Територијалне одбране и да је ту виђао добровољце – Пиварског и остале, потврђујући наводе сведока Јасне Буљубашић да ју је срео и то пре свог одласка на «Економију» са Пиварским, испред зграде, дозвољавајући могућност да је Јасни рекао да ће се распитати за «Бубицу» као што је то она навела, а да је сазнао да је ухапшен тада када га је Пиварски повео на «Економију» и да је касније чуо да је «Бубица» убијен.

Искази сведока Сретена Лазаревића, Рамиза Смајловића, Среде Вуковића, те Зорана Јовановића, говоре довољно о **стању** у коме је био оштећени «Бубица» када га је оптужени Поповић довео у Суд за прекршаје, а наиме да је био видно телесно повређен, да се једва кретао како говоре и сви напред поменути оштећени који су боравили са њим и то на пољопривредном добру «Економија» до 12.јуна, а оштећени «Х» и «Бета» и након тога, из чега произилази очигледан закључак да је оптужени био свестан тешког стања у коме се налазио оштећени.

Сведок Сретен Лазаревић био је убедљив у својим тврдњама да се «Бубица» задржао у врх главе пола сата у Суду и да га је онда оптужени поново одвео, и то са њим укупно 10 људи «Тамићем» према Каракају, колико је он могао да спази како наводи, да је претходно прозвао људе са неког списка из више соба у којима се број затвореника иначе мењао, (некад их је било 17, некад мање), да је Павловић знао ко је у којој соби јер је долазио скоро свакодневно, те да је осим «Бубице» тада одвео са собом и једног Хацинавдића званог «Шиге», двојицу људи са Куле Града, Мешалић Шефкета, једног Цихића са спрженим стопалом, неког Ђилића и два Рома чија имена не зна, док су двојица које је довео са «Бубицом» остали у затвору.

Сведок је оставио знатно убедљивији утисак пред судом од оптуженог приликом суочења са њим на последњем главном претресу говорећи «Стани човече, ви сте одвели у мојој смени људе, ви сте одвели 10 људи из моје смене» - (страна 40 транскрипта од 8.9.2010), наводећи да је поступао по наређењу Марка иако је био полицајац јер је таква била власт у то време – страна 47, и да се сећа још једне прилике кад је позван из Војног одсека од Марка Павловића да преузме једног заробљеног Муслимана, као што је учинио и са оштећеном Споменком Стојкић.

Ценећи цитиране исказе свих саслушаних оштећених који су извесно време провели заједно са оштећеним Бубицом на Економији, те прихватајући као убедљиве и сагласне исказе сведока у погледу тврдњи да је оштећени у Суд доведен након повређивања колцем, на шта се и пожалио стражи, суд налази да се не може извести потпуно поуздан закључак о последњим моментима живота оштећеног, па ни из исказа оштећеног „Бете“, који је боравио на Економији још од 5.маја, и остао у том затвору дуже од осталих, те присуствовао великом броју догађаја о чему је детаљно сведочио, будући да је и он навео да је Бубица више пута извођен и враћан, да је чуо пуцње након што су Бубицу извели и убацили у кола, док је у фази истраге рекао да мисли да је био мртав када су га убацили у кола.

Међутим, на несумњив закључак да је оштећени лишен живота убрзо након одвођења из Суда, који произилази из свих изнетих доказа, није од утицаја околност да се није могло поуздано утврдити где је тада одведен, те да ли се то догодило на Црном врху где је нађено његово тело, или пре тога.

О доласцима Марка Павловића у Суд за прекршаје детаљно је говорио и оштећени **Беган Бошњакковић** (29.06.2010.) [REDACTED] који је навео да је 10.маја 1992. године кренувши с комшијама за пропусницу у СУП Зворник заустављен од стране полиције, да су стрпани у кола, да је он задржан, а потом га је полицајац сместио у Суд за прекршаје, да је у једној соби било њих 17, да им је долазио Павловић Марко, да су им «стражари говорили да је он чигра, да све зна, да памти све што неко каже», да је управо Павловић други пут кад је дошао испитивао Нијаза Хациавдића званог «Шиге» коме су пронашли пиштољ, а да је кад је дошао трећи пут у Суд прстима упирао у људе, одбројао кога ће и том приликом одвео из његове собе 10 људи – Хусу Дахалића, коме су претходно неки «Орлови» спржили табан док је био на «Економији», Махмутовић Шукрију званог «Авдија» [REDACTED], Хамзабеговић Химзу [REDACTED], Ђолнић Салиха, [REDACTED], Демировић Мују и Гутић Шефу [REDACTED] Емина – Рома [REDACTED], поменутог Нијаза (Шигета), да их је остало седам у соби, да су само чули кад су клешила

Имена осталих лица која је оптужени том приликом одвео са «Бубицом», суд је утврдио из исказа оштећеног Бошњаковића налазећи да је он свакако боље упамтио имена осталих људи с којима је био затворен, од сведока Лазаревића који је био у дужем периоду стражар, и то у већем броју затвора, кроз које је продефиловало много оштећених, као и да је оштећени Бошњаковић и познавао неке од својих сународника.

У следећем одељку пресуде дати су докази о активностима добровољца "Саше Робије" који је заједно са оптуженим довео Бубицу у затвор Суда за прекршаје, као што је напред образложено.

Саша Робија и улога оптуженог Поповића у затварању, испитивању и разменама затвореника

Из исказа сведока **Делић Владе** саслушаног у фази истраге 08.03.07. који је према извештају Основног суда у Зворнику преминуо 22.09.2008. године и који је прочитан, утврђено је да је он као инспектор сузбијања општег криминалитета СУП-а Зворник и пре рата, а и након априла 1992., искључиво радио увиђаје поводом убистава и уредно бележио у своју бележницу, те је у истој под датумом 28. април 1992. године око 16 сати уписао да је обављен увиђај поводом убиства четири лица, једног Србина, једног Хрвата и два Муслимана чија тела су затечена на улици, а ради се о Андрић Мати и Нади, Имшировић Мустафи и Чирак Сафији, да су на лицу места нађене чауре, да су с њим изашли судија Петар Ристић, тужилац и лекар, те да га је 01. маја шеф Ратко Јовичић упутио у команду Кризног штаба у «Алхосу» да обави разговор са два лица која су ухапшена као осумњичена за ова убиства.

Јовичић му је рекао да ће га у «Алхосу» сачекати Бранко Поповић који је тад имао другачије име - Марко Павловић (страна 5 транскрипта) који га је чекао и одвео до канцеларије у којој су били затворени један мушкарац и једна жена, и рекао му да обави разговор с њима и да ће након саслушања бити убијени због тога што су учинили. Тај Марко Павловић већ је знао шта су урадили и зато му је ваљда то и рекао. Оставио га је самог са тим лицима која су признала шта су урадила, а радило се о добровољцима из Србије, мушкарац је био Маринковић Саша [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] по занимању возач, а жена је била Делица Филиповић, [REDACTED] [REDACTED]

Након што је направио службену белешку о разговору, поднео је кривичну пријаву Тужилаштву против ових лица и по завршетку разговора јавио се Марку Павловићу који му је рекао да је слободан. Након пар дана видео је Лелицу која се возила у аутобусу који је служио за превоз милиције, којим је управљао Ерић Миле. Изјавио је да мисли да ово никад није процесуирано, да судија Ристић који је био на увиђају није тражио привођење тужилаштву, нити тужилац, те да тада тим лицима нико није одредио притвор.

Лични подаци за лице Маринковић Саша које је сведок према сопственим наводима уписао у својој бележници 28.04.1992. потпуно су сагласни личним подацима садржаним у изводу из матичне књиге умрлих општине Нови Сад под текућим бројем 675 за годину 1995. који је прочитан на главном претресу и из кога се утврђује дан, месец, година и час смрти за Маринковић Сашу - 25. септембар 1995., као и место и општина смрти - Грдановци, Сански Мост.

Сведок **Мирослав Вуковић зв. Челе** (гл. пр. од 29.5.2007), сведочио је да је у Зворник дошао преко Удружења срба из БИХ, да је био координатор за добровољце које је одатле упутио у Зворник, те да је стално ишао по граду и до Марка (опт.Поповић), да зна да су један «Робија» и нека девојка били затворени због пљачке и убиства троје-четворо људи који су били Срби, у шта није могао да поверује, да му је Марко рекао да су они направили глупост са смртним последицама, те су сишли у неку гардеробу, мисли у Стандарду, и ту му је показао те људе. Ту где су били затворени био је Штаб, и те људе је ваљда затворио Штаб ТО.

Сведок **Војин Вучковић** је такође навео да је лично обавестио Павловића да су добровољац Саша «Робија» и Лела убили четворо људи, да му је Марко рекао да ће се спровести истрага у вези тога и да се он око тога више не оптерећује, да не зна шта је после тога било и да је Марка обавестио зато што је «то тада тако функционисало» јер полиција, тужилаштво и суд нису функционисали (странице 21-26, 67-68 транскрипта од 12.10.2010.).

Сведок **Петар Ристић** (гл.пр. 15.09.2009.), у том периоду судија Основног суда у Зворнику који је радио истраге, потврдио је да је радио увиђај кад су на улици у граду затечена тела Андрић Мате и Наде, Мустафе и Чирак Сафије, да је ту био Делић Влада, да га је тамо послао Васа (председник суда Ерић Васа) «који је све то замесио», да су лешеве однели у Дом здравља (страница 71 транскрипта) али да ниједан поступак у суду није вођен па ни поводом овог убиства, да се тада није знало ко је убио те људе и да није чуо да су неки људи после тога ухапшени због тог убиства, да појма нема да ли је тужилац нешто даље предузимао али да у ствари

тужилац тад ништа није радио као и да у то време суд није имао своје притворенике, а он наводно не зна ко је осим суда затварао људе. Овај сведок је међутим, један у низу сведока који говоре о активностима оптуженог Поповића које се односе на испитивање, затварање људи, те одлучивање о евентуалном процесуирању. Наиме, објаснио је да је био службено једанпут код Марка Павловића који је био у војној униформи јер су у неком селу војници силовали у школи неку жену па му је председник суда Васа рекао да иде и да то испита. На том подручју била су ратна дејства па је претходно морао да оде и пита Марка Павловића, у Војни одсек, да ли може да оде на ту територију (страна 96 транскрипта). Рекао је Марку да је неки војник силовао жену, а Марко је рекао: «Иди ако те интересује». Том приликом је чекао пола сата у Војном одсеку јер је Марко био заузет. У Војном одсеку одлучивало се ко сме где да иде и он без тога није смео да крене. Марку је рекао да га је председник суда послао јер су неки територијалци силовали Муслиманку у школи или у Дому културе Челопек или Роћевићи, па је Марка питао да му дозволи да оде тамо. Отишао је тамо и сазнао да су силоване једна жена и њена ћерка.

У прилог овом исказу иде и чињеница утврђена увидом у КТН и КТ Уписнике Основног јавног тужилаштва у Зворнику, а наиме да у критичном периоду уопште нема уписа било каквих догађаја, па ни у објектима који су предмет овог кривичног поступка.

Након сведочења Ристић Петра оптужени Поповић је рекао да се «кроз маглу сећа сусрета са Ристићем», да мисли да је том приликом звао Обреновића – команданта војске у то време, који му је рекао да може да се оде на лице места што је и пренео Ристићу, а сведок Ристић након тога није потврдио наводе оптуженог да је Марко некога питао да ли може сведока да пошаље на лице места, те суд ове наводе оптуженог који је иначе дозволио могућност да је сведок Ристић дошао код њега због тог силовања, није прихватио, посебно имајући у виду да суд није прихватио ни одбрану оптуженог да је Обреновић био његов командант у мају 1992. године.

Наводе сведока Ристића да након увиђаја поводом четвороструког убиства никакав поступак није покренут у суду потврђује и сведок **Ерић Васо**, председник Основног суда (транскрипт са гл.пр. 31.05.2007.).

Сведок под псеудонимом «**Гама**» (гл.пр. 01.децембар 2006.) који је сведочио да је био три пута затваран до краја маја, када је напустио Зворник, сведочио је да је трећи пут затворен у првој половини маја, да су га из стана привела два полицајца и рекли да мора да да исказ војсци, да је одведен у хотел «Дрина» где је била смештена војска и полиција а потом у Техничку школу у Каракају да би дао исказ војсци, не знајући да су ту затворени људи. Пред школом је видео полицајца стражара, сместили су га

у једну мрачну халу радионице Машинске школе са још пуно људи у цивилу који су седели на бетону без ћебади. Ту је боравио пет-шест дана, а међу затворенима били су и два Србина – један територијалац из Пилице и један «Шешелјевац» - «Саша» из Новог Сада, каратиста који се хвалио како је хтео да освети неког Игора па је убио неке људе и зато је био ухапшен, па су дошли «Шешелјевици» из «Алхоса», пустили их да беже, те су га наводно поново ухватили. Ови наводи сведока надопуњују се са наводима сведока Владе Делића да је 01. маја у просторијама «Алхоса» испитивао добровољца «Сашу» из Новог Сада.

Сведок «Гама» је даље објаснио да је у затвору било њих 70, да је било и непокретних, крвавих од батина, да су улазиле разне брадоње, шеширчије и тукли кога стигну, без обзира што их је милиција «као чувала» и после се наводно љутила како су могли проћи. Негде око 20. маја одведен је на саслушање код **капетана Црног** у «Алхос» за којег је касније сазнао да се презива Китановић и да је био командант за обуку српских специјалаца на Дивичу, по чијој наредби је предат полицији од стране војника који га је извео из «Алхоса» којом приликом је видео да два територијалца иду код Црног. Ту је провео још дан-два у «Алхосу». Када је пуштен из Техничке школе ту је остало њих седамдесетак, а касније у избеглиштву сазнао да је тај «Саша» пуштен и да је био један од главних крволока. Иначе сведок «Гама» је навео да је око 25. маја, кад је покушавао на све начине да изађе из Зворника, покушавао да добије пропусницу па су му рекли да иде у ТО и тада је упознао команданта ТО Бранка Поповића односно Марка Павловића који је по његовим сазнањима био до краја главни командант за територију освојене зворничке општине.

Затвореници које је у првој половини маја затекао у ТШЦ-у до тада су били у «Економији» и пребачени су у Школски центар. Ови наводи у складу су са наводима саслушаног сведока Сретена Лазаревића у делу где је објашњавао да је након «Економије» са затвореницима прешао на стражу у ТШЦ у првој половини маја 1992.

Према наводима сведока "К", за време боравка сведока "Гама" у мају месецу у затвору у ТШЦ-у (кога у исказу помиње пуним именом), а на молбу његове жене, отишао је у тај притвор, замолио Марка Павловића за тог комшију, и он је ослобођен (стр. 20 транскрипта од 9.5.2006).

Саслушани сведок **Сретен Лазаревић** (гл.пр. 01. мај 2007.), тврдио је да су «Саша Робија» и Филиповић Лелица који су осумњичени за убиство брачног пара па их је Марко Павловић ухапсио, били једно време на «Економији» те су и они пресељени у ТШЦ и следећег дана та жена је одведена у СУП, док је Сашу Марко ослободио. Тврдио је да је у то време радио суд, али да тим људима суд није судио и **да им нико није судио.**

Његови наводи у сагласности су са наводима сведока под псеудонимом «Гама» који је говорио о боравку Саше у првој половини маја у ТШЦ-у где је и он био затворен.

Сведок Лазаревић такође потврђује да је неки директор, фини човек, пуштен из ТШЦ-а (очигледно је да се ради о сведоку под псеудонимом «Гама» који је био директор).

О доласку Павловић Марка у Суд за прекршаје *заједно са* поменутиим *Сашом «Робијом»* кога је Марко претходно ослободио, након што је убио брачни пар, због чега је сведок и посумњао да је то Марков човек, како је сведок објаснио, уверљиво је сведочио сведок Сретен Лазаревић описујући боравак «Бубице» у Суду за прекршаје, којом приликом је оптужени дошао и са **Стојановић Анђелком** [REDACTED] који се иначе налази на списку за исплату припадницима ТО српске општине Зворник - «Групе специјални вод-вод Пиварског» од 1. до 31.5.1992 г., докази бр.02164290, 02164291 и 02164292., заједно са Хајдуковић Петком, Смиљанић Рајком, Кљештан Стојаном, Галић Веселком, саборцима осуђеног припадника јединице Пиварски - Кораћ Ивана, који списак својим потписом одобрава оптужени.

Ови писмени докази садрже потпис оптуженог Поповића (под лажним именом Марко Павловић) који одобрава исплату припадницима **јединице ТО Пиварски Стојана**. На документу док. бр.01328381 «Списак за исплату припадницима ТО Српске општине Зворник», стоји: «за тачност података припадника специјалне јединице одговара Пиварски Стојан» који га је и потписао, док испод тог потписа стоји :«сагласан Марко Павловић» и печат ОПШТО.

Сведок **Рамиз Смајловић** (исказ напред интерпретиран) саслушан 28.02.2007. године, који је детаљно описивао доласке Марка Павловића у Суд за прекршаје где је сведок боравио од 15. маја до краја јуна, а потом и његове доласке у затвор у **Новом Извору** у јулу 1992. године, у неколико наврата такође помиње војника званог «Саша» из Србије, који је био висок и с којим је увек ишла једна девојка у маскирном оделу, а за кога је тврдио да је долазио у управну зграду Новог Извора где су они били затворени да туче и да је он био тај који је водио групе које су их тукле у Новом Извору, где их је било некада и седамдесет затвореника у једној просторији. Тврдио је да је «Сашу» видео два пута у јулу месецу и то у Новом Извору где им је речено да морају увек спавати на истом месту па се дешавало када би долазио «Саша» и остале групе да се *након тога појави Марко Павловић* који је онда питао «Ко вас је тукао». Они су описивали те људе, а након сат времена поново би долазила нова група и тукла баш те који су рекли да су запамтили ко их је тукао.

И овај исказ, који је суд прихватио као уверљив и веродостојан, заједно са напред цитираним исказима несумњиво представља доказ да је добровољац звани «Саша Робија», кога је ухапсио након убиства па ослободио, био под командом оптуженог Бранка Поповића у целом наведеном периоду, па и у јулу 1992. године.

Поменути сведок **Беган Бошњаковић** (транскрипт са гл. претреса од 29.06.2010. године) је објаснио да је 10. маја 1992. године ухапшен са комшијама кад је кренуо за пропусницу у СУП Зворник, смештен у Суд за прекршаје у једну од три собе, да је у његовој соби било њих 17, да им је ту долазио Павловић Марко неколико пута, испитивао, да је у јулу, када су пребачени у «Нови извор», дошао да им каже да њих четворица треба да иду у размену, да им је први пут дошао у Суд за прекршаје десетак дана након хапшења, да је тада Сретен стражар стражарио дању, да би кад је Марко улазио сви стали уза зид као кипови и онда би он испитивао пред свима њима у соби (страна 82 транскрипта), да му је другог пута кад је дошао рекао: «Ти нећеш стари на сарадњу», јер он није желео да пише у свесци на захтев полицајца, па му је то Марко зато рекао, да су му стражари рекли да само Марко може да га пусти и нико други, да је Марко пустио неког Мују из Чирака и тај није ни дошао кући, негде је убијен, да је у затвору затекао добровољца Сашу из Новог Сада који је убио брицу Мустафу на мосту, што је сведок чуо од других логораша, међутим, тај Саша је пуштен, «пустио га је онај који га је и затворио». Након пуштања тај Саша је њих затворенике возио камионом у пљачку и тукао затворенике (страна 92), а био је с њима ту месец дана, а онда је пуштен. Сећа се да их је возио неком «заставом» да товаре арматуру и плочице и да је с њим била и нека женска.

Као и сведок Смајловић, сведок Бошњаковић навео је да их је у соби у «Новом извору», где су пребачени када су у суд доведени Дивичани из Дома културе Челопек, било око 65, и искази ова два сведока у погледу улоге оптуженог Поповића у вези **размене** Смајловић Рамиза и његовог доласка у затвор у «Новом извору» у јулу 1992. године у потпуној су сагласности. Наиме, и сведок Бошњаковић је тврдио да је Марко пред њима рекао Рамизу, кога је сведок упознао у «Новом извору», да му се јавио брат из Сарајева и заиста је Рамиз после и размењен.

Након саслушања сведока Бошњаковића, оптужени Поповић је прво тврдио да никад није био у затвору, да би онда објашњавао да је заправо био два пута у затвору, да је дошао код Рамиза да га поздрави од брата, питајући сведока Бошњаковића да ли је и он ту био, и наводећи да је тада разговарао и са осталим затвореницима и рекао им: «Гледаће се да што пре бежите одавде!» - (стр.102-107 транскрипта од 29.06.2010.) године, да би

одмах потом негирао те наводе, ипак потврђујући да заправо нису била два Марка Павловића, рекавши:»Уопште није утврђено да ли сам то ја!». Комуникација оптуженог Поповића са сведоком Бошњаковићем један је од примера конфузности и недоследности одбране оптуженог Поповића и његових покушаја да умањи своју улогу и значај у наведеним догађајима.

Наведени искази логички се и животно уклапају у једну целину и указују на потпуну неодрживост одбране оптуженог да се Саше Робије уопште не сећа и да не зна такву особу.

Исказ сведока под псеудонимом «Шест» (гл.пр. 01. јуни 2007. године), још један је у низу исказа који на скоро идентичан начин описују обим овлашћења над затвореничким објектима, као и методе испитивања које је примењивао оптужени Поповић још од почетка сукоба. Овај сведок је објаснио да је био затворен у затвору у «Алхосу» на самом почетку сукоба, од **09. до 11. априла**, након што је скинут са аутобуса «Дрина транс» којим је њих 43 станара тзв. «Руске зграде» у Зворнику поведено од стране војника који су имали црне капе фантомке и униформе с рукавицама без прстију, ка Лозници, а претходно су били затворени у подруму зграде и у читаоници. Веома сликовито је сведочио да га је у вечерњим сатима позвао старешина, за кога је касније сазнао да се звао Марко Павловић, који је био начелник штаба ТО у том «Алхосу» и коме су се сви обраћали као старешини, који је од њега тражио да напише изјаву како је пословала фабрика «Глиница» где је он био финансијски директор, да је на његов захтев писао детаље са ким су радили, да се из односа војника према том човеку видело да је старешина, да га је он одвео у своју канцеларију, а потом у неку другу, да је требало да настави писање извештаја и да је био поштеђен батина док је писао али да су пред њим убили човека из Челопека који је ту касније лежао мртав 5-6 сати, да је читаве ноћи писао извештај, да му је тај командант Марко после 30-ак сати понудио чашу сока за шта му је захвалан, да га је тада питао зашто је ту затворен а да му Марко ништа није одговорио и рекао му је само да га неће пустити али ће га одвести негде у Србију и тамо ће бити затворен. Након тога сведокова супруга успела је да га спасе преко пријатеља, те је напустио Зворник. Сведок је детаљно објашњавао да су у ту просторију где је он писао извештај на захтев команданта Марка улазили војници, ударали, да је сазнао да је у то време убијен неки Рамбо и рањен и Арканов мајор, па су им рекли ако умре и мајор да ће сви бити поклани и ту је видео масакр разбијених глава, лобања, иживљавања, ту су га ударали пендреком по рукама, леђима, а на моменте је губио и свест.

Сведок **Анто Петровић** (гл. претрес 30. новембар 2007. године), радник фабрике «Глинице», потврдио је наводе сведока под псеудонимом «Шест» да је управљао аутобусом «Дрина транс» том приликом и то на

захтев полицајца Славка Ерића (сада пок.) који му је наредио да доведе аутобус пред Општину Зворник да би одвезао једну туру становништва до Лознице, да је из читаонице изашло пуно људи, ушло у аутобус, с њима и војник са пушком у маскирној униформи, да је од Ерића добио наређење да иде до «Алхоса» где се зауставио, да је ту изашао војник, те да је видео да су изашли и сведок «Шест» и стоматолог Иван, што тврди и сведок «Шест», те да су они остали код «Алхоса», али он није био присутан када су прозвали сведока «Шест».

И сведок **Перушиновић Радо** (гл.пр. 25.09.2007. год.), такође је потврдио наводе сведока «Шест» да је аутобусом «Дрина транс» који је возио Анто Петровић почетком априла одвежен у Србију са групом људи која је била смештена претходно у читаоници код Општине, да су у аутобусу сви били уплашени, да нису ни питали где их возе, да је он био на задњем крају аутобуса, да су дошавши пред «Алхос» застали, да је ушао неки војник, питао да ли у аутобусу има сведока «Шест» кога он претходно није видео и да је заправо кроз бочно стакло видео сведока «Шест» и др. Ивана Скалу ван аутобуса, а онда су без њих наставили ка Србији.

.....

Тврдње оштећеног Бошњаковића у погледу времена када је он доведен у Суд за прекршаје – 10.мај 1992, те времена када су затвореници из његове собе одведени комбијем од стране Павловића Марка из Суда, од којих се нека имена поклапају са именима које помиње сведок Лазаревић, а којом приликом је одведен и оштећени «Бубица», управо се поклапају и са датумима свакодневних долазака оштећене Јасне Буљубашић код оптуженог и њеним распитивањима за супруга, те поменутом ситуацијом када јој је оптужени изјавио саучешће – 20.мај, који датум је уписан и у извод из матичне књиге умрлих за оштећеног.

Из исказа сведока Сретена Лазаревића утврђено је и да је он након одвођења «Бубице» и осталих затвореника, добио, како каже, преко војске (у то време војска је управо оличена у ТО) информацију да је неко тражио да Комунално предузеће преузме десет лешева (страна 34 транскрипта са гл.пр. 01.марта 07.), да је било вазда неких прича, да је сазнао «као да су побијени, да се причало прво свих десет, а после да је један преживео» додајући на главном претресу дана 08.09.2010. да је после неколико дана чуо да су људи побијени али да он не зна где.

Из исказа сведока под псеудонимом «М» који је при Комуналном предузећу био задужен за скупљање лешева и који је децидирано током поступка тврдио да му је шеф Коста Ерић одређивао где треба да иде да вози и довози лешеве (истрага 02.04.07. и гл.претрес 08.09.06.), утврђено је

да је пре одвожења лешева из Дома културе у Челопеку возио и лешеве са «Економије» три-четири пута, да је ту био затвор, да га је Коста једног дана позвао и рекао му: «Иди на Црни Врх, има горе неких лешева», да је затекао 10-15 побијених који су били на отвореном, да је међу њима препознао само тело «Бубице» возача «Глинице», да је Коста већ знао да је ту «Бубица» и да их има још, како му је рекао (страна 33 транскрипта са гл. претреса), да му је рекао да не зна како су убијени, да је «Бубица» сахрањен у сандуку у присуству оца и стрица и да је одвезао његово тело, а радници Комуналног ископали појединачну раку, да је «Бубичин» отац већ знао да му је син мртав па је ишао у Комунално и договорио се за сахрану што му је одобрено, и дат му сандук. Сведок М^{III} је тврдио да је «Бубица» имао повреде од ватреног оружја као и остали непознати чија је тела затекао на Црном Врху, да се не сећа да су имали друге повреде и да не зна ко је Кости јавио да је «Бубичино» тело на Црном Врху.

Чуо је да после «Бубичино» тело више није било на Казамбашчи али не зна да ли је, и ко прекопавао тај гроб, мада му је познато да су гробови прекопавани и њега су 1995. године тражили за тај посао, а Коста му је рекао да не иде и он је то одбио.

Из исказа сведока **Ерић Косте** који је прочитан на главном претресу будући да се ради о тешко болесном сведоку, начелника Штаба цивилне заштите и председника Комисије за асанацију бојишта, који је потврдио наводе сведока «М» да му је издавао налоге да иде и довози лешеве, утврђено је да је он познавао Јефту Суботића директора «Глинице» и његовог возача «Бубицу» и његовог оца, и да је Неђи Младеновићу који му је рекао да «Бубичин» отац тражи опрему да се сахрани «Бубица» рекао да му изда опрему, што је овај и учинио, да му је познато да су радници Комуналног предузећа извршили сахрану «Бубице» на Казамбашчи али да он не зна како је «Бубица» страдао.

За суд међутим, није било никакве сумње да је управо Коста Ерић, а како је то уверљиво објаснио сведок «М», њега послао да покупи тела са Црног врха, и то након што је о томе обавештен од стране војске, како наводи сведок Лазаревић, иако се сведок Ерић о томе није изјашњавао.

Сведок **Неђо Младеновић** (08.09.2009. и 26.04.06.), заменик председника Комисије за асанацију бојишта Косте Ерића, тврдио је да му је лично познато да је «Бубичин» отац Бего дошао плачући, да му је он дао сандук да га сахрани и људе из Комуналног да обаве сахрану, да је тих дана виђао и «Бубичину» жену, да су Бубичино тело сахранили на Казанбашчи појединачно, а касније је од пријатеља Муслимана чуо да је то гробље прекопавано што је он касније и лично видео.

Из свих изнетих и цењених доказа несумњиво је утврђено да је оптужени на описани начин лишио права на правилно и непристрасно суђење оштећеног Бубицу и још два цивила муслиманске националности при чему је по довођењу ова три лица ради затварања, без било какве одлуке надлежних органа и законито спроведеног поступка, након пола сата одвео Бубицу, а двојицу цивила оставио да се задрже у затвору.

Такође, изведени и цењени докази који су интерпретирани у најкраћим цртама, а посебно и комуникација са оштећеном Јасном Буљубашић у вези предаје тела Бубице, указују управо на постојање затвореног круга, чији почетак и крај представља оптужени Поповић који је, како наводи оштећена Јасна Буљубашић, човек који одлучује о животу и смрти «Бубице», чија судбина је била у његовим рукама, и који је очигледно **непосредно** након одвођења из Суда за прекршаје од стране оптуженог, уз његов пристанак, и лишен живота, од стране нн припадника територијалне одбране који су били под командом оптуженог, будући да оптужени очигледно није предузео било какве мере да заштити живот оштећеног и његов већ тешко нарушени телесни интегритет. Сва поменута лица која су учествовала у злостављању оштећеног све до његове смрти била су припадници јединица под командом оптуженог, а пољопривредно добро «Економија» и Суд за прекршаје у којима је злостављан или боравио оштећени, били су затвори у којима је оптужени био неприкосновена власт која затвара, пушта затворене, испитује их, о чему је било детаљно речи. Сви докази указују да је оптужени сво време био у потпуности упознат са страдањима оштећеног, у чије стање се и непосредно уверио, и да је пропуштањем дужног чињења **помогао** припадницима група под својом командом у лишењу живота оштећеног, при чему према одредбама кривичног материјалног права **помагач** не мора лично знати извршиоца али му мора бити познат круг лица из кога ће произаћи извршиоци, што је у конкретном случају очигледно.

Оптужницом Тужилаштва за ратне злочине је под тачком II-1) б) стављено на терет оптуженом Поповићу да је након одвођења «Бубице» и још девет поменутих оштећених, на месту званом Црни Врх било лишено живота десет лица, без навођења њихових имена, међу којима је био и оштећени Буљубашић Абдулах «Бубица», те да је оптужени свесно пропустивши да по одвођењу оштећених из Суда, предузме мере којима би заштитио њихов живот и телесни интегритет, помогао у лишењу живота десет цивила (међу којима је био и «Бубица»).

Након оцене изведених доказа, суд је из изреке изоставио као недоказан део оптужнице којим је оптуженом стављено на терет помагање у лишењу живота девет НН цивила на Црном врху.

Пре свега, ваља указати да оптужница ни не садржи тврдњу да су управо именована лица за која је суд утврдио да су одведена из Суда за прекршаје заједно са оштећеним «Бубицом», лишена живота и то на месту званом Црни Врх. Није спорно ни да идентификација 10-15 тела која је саслушани сведок «М» затекао заједно са телом «Бубице» на Црном Врху и превезао у Зворник, није вршена.

Није изведен такође ниједан доказ да је десет поменутих лица заједно са «Бубицом» оптужени из Суда одвезао на место звано Црни Врх и да су они тамо лишени живота, будући да је сведок Лазаревић само изјавио да се оптужени одвезао с њима ка Каракају, нити је утврђено ко је, где и када убио непозната лица чија тела је сведок «М» сакупио на Црном Врху заједно са телом «Бубице», нити је њему познат идентитет тих других 10-15 лица која је тамо затекао.

Оптужницом није прецизиран начин на који је и коме је оптужени, евентуално помогао у лишењу живота девет нн цивила. Иако постоји сумња да би то могли бити баш они цивили који су одведени из зграде Суда са «Бубицом», могућност да су на Црном Врху била тела неких других људи на шта управо указује и тужилац у својој завршној речи, могућност да су та тела била ту донесена независно од тела оштећеног «Бубице», указује на немогућност утврђивања ко су ти убијени људи, ко их је убио, где, када, да ли на Црном Врху или су ту доведена и када, што све резултира јединим могућим закључком да нема доказа да је оптужени помогао у лишењу живота девет цивила које је сведок «М» сакупио на Црном Врху.

ПРИПАДНОСТ ЈЕДИНИЦА "ПИВАРСКИ" И ИГОР МАРКОВИЋ – "ЖУТЕ ОСЕ" ТЕРИТОРИЈАЛНОЈ ОДБРАНИ

У овом делу пресуде дата је оцена **преосталих** доказа који се тичу односа добровољачких јединица са оптуженим, а нису посебно обрађени у оквиру појединих тачака пресуде које се односе на конкретне догађаје.

Непосредно пре борби за Зворник које су се одиграле 08.априла 1992.године, и касније током априла, пре преузимања утврђења Кула града изнад Зворника 26. априла 1992. године од стране српске стране у сукобу, у Зворник почињу да долазе **добровољци** из Србије и у тим борбама узимају активно учешће. По доласку били су прихваћени и дочекани од стране цивилне и војне власти, задужују наоружање и униформу, док неки

долазе са униформом и наоружањем из Србије, и постају припадници територијалне одбране Зворника, у чијем саставу остају и након одласка ЈНА са тих простора, а за сво време су добијали плату и хранили се организовано, као и сви остали припадници Територијалне одбране и полиције Зворника.

Ове чињенице су утврђене из исказа сведока Светислава Митровића зв.»Нишки», Симе Богдановића, Керкез Драгана, "З.М", Мирослава Николића зв. "Микац", Кораћ Ивана, Вуковић Мирослава, Војина Вучковића зв. "Жућа", "К" и других.

Из исказа стручног лица, др Милета Стојковића утврђено је да су у погледу права и дужности добровољци изједначени са војним обвезницима, што произилази из Наредбе о ангажовању добровољаца у оружаним снагама СФРЈ.

Славковић Драган зв. "Торо", Кораћ Иван зв. "Зокс", Савић Горан, Јанковић Дарко зв. "Пуфта" били су припадници јединице "Пиварски", а Душко Вучковић зв. "Репић" јединице «Игор Марковић», а касније «Жуте осе», које су биле у саставу ТО Зворник, која чињеница је утврђена и током поступка окончаног правноснажном пресудом К.В. бр. 5/05 од 12.06.08.

На подручју општине Зворник у инкриминисаном периоду, Славковић Драган боравио је у два наврата, и то од око 01. до 16. маја 1992. године и од краја маја до почетка јула месеца, Кораћ Иван од 11. априла до 16. маја и од почетка јуна до око 20. јуна, те поново од почетка до краја јула месеца, Савић Горан боравио је у Зворнику сигурно у периоду од 11. априла до 16. маја, Јанковић Дарко од 11. априла до 16. маја и током јуна месеца 1992., а Душко Вучковић у периоду од почетка априла па све до хапшења, крајем јула 1992 године, са прекидом крајем маја, и као припадници српске снаге у сукобу учествовали су и у борбама против муслиманских снага. Наведене чињенице суд је утврдио из исказа бројних сведока, пре свега бивших припадника ових јединица, као и прочитане писмене документације.

У одељку пресуде под насловом «Друштвено-политичка збивања у општини Зворник у периоду 1991. – 1992. године, функције и деловање оптужених» детаљно је описана улога оптуженог Поповића у преговорима око ослобађања на дан 08. априла 1992. Војина Вучковића зв. Жућа, Душка Вучковића – Репића и Легије, који су били заробљени од стране муслиманског дела СУП-а Зворник.

Из исказа сведока **Кораћ Ивана** (транскрипт са гл. претреса од 13.04.2010) и **правноснажне пресуде** овога суда К.В. бр. 5/05 од 12.06.2008. којом су оглашени кривима Кораћ Иван и Славковић Драган, утврђено је да је Кораћ у Зворник дошао као добровољац 11.04.1992 године са групом Краљевчана, међу којима су били и Јанковић Дарко звани «Пуфта», Савић Горан, да су стављени под команду ТО Зворника и распоређени у јединицу код команданта Пиварски Стојана, која је била стационирана у касарни у «Стандарду», где је био до 16. маја, да је од Пиварског добијао сва наређења, а да је Пиварски добијао наређења из команде ТО, да је Марко Павловић био командант ТО, мада како сведок тврди, не зна до када, те да су од почетка маја, он и Славковић заједно учествовали у борбеним задацима.

Даље је утврђено да је Славковић (који је одбио да сведочи у наставку поступка према оптуженима Поповићу и Грујићу) са групом добровољаца из Вуковара око 1. маја дошао у Зворник где их је у центру примио председник владе Бранко Грујић и командант ТО Марко Павловић, да их је Павловић распоредио код Пиварског и Нишког, да је након рањавања Нишког, командовао Пиварски, да је њихова јединица била јединица за специјална дејства, да су се 16. маја вратили у Краљево (али не и Пиварски Стојан), те се Славковић крајем маја вратио у Зворник и био ангажован као шеф обезбеђења затвореним Муслиманима на "Циглани" до почетка јула месеца, у ком периоду је неколико пута био и на терену, где је извршавао војне задатке по наређењу Нишког и Пиварског.

Наиме, и Кораћ и Славковић су у току јуна месеца 1992. године, као и Јанковић Дарко и Савић Горан, као припадници територијалне одбране Зворника – јединице за специјална дејства под командом Стојана Пиварског, били ангажовани и на обезбеђењу затворених Муслимана на Циглани, како је то утврђено и из исказа сведока **Милорада Јовића**, директора «Циглане», из којег је утврђено и да их је «Нишки» довео на Циглану, те да су они били војници, наоружани, у маскирним униформама, као и да је у том периоду Марко Павловић био задужен за војску у Зворнику, да је, како сведок Јовић наводи, «Нишки вероватно био под Марком, али је он десето колено испод њега, јер је Марко био главни, а Нишки је био капетанчић, водничкић» (страница 37 транскрипта од 31.10.06.).

Несумњиво је такође утврђено из исказа оштећених и других изведених доказа, а како је то напред детаљно наведено, да је Славковић, који је иначе увек носио беле опасаче, управо током јуна месеца 1992. године више пута улазио и у Дом културе у Челопеку по овлашћеној команди команданта Пиварског, под чијом командом је био све до почетка јула, између осталог и са њим, његовим замеником Силићем, Кораћем, као и на пољопривредно добро "Економија" у мају 1992..

Даље се утврђује да се Кораћ Иван на зворничко ратиште вратио почетком јуна месеца – најраније трећег, четвртог, на позив Стојана Пиварског који га је након неколико дана пребацио у Дрињачу, где се прикључио специјалном воду у чијем саставу је било и локално становништво, да је у јединици остао до 18. јуна, када је рањен у акцији и након тога, дан-два, боравио код колеге из јединице - Рајка Смиљанића, а затим је отишао у Краљево и тамо остао до 01. јула, када се поново вратио у Зворник-Дрињачу, где остаје до краја јула месеца. У овом делу исказ сведока Кораћ Ивана је прихваћен и у складу са исказима сведока Драга Милошевића, Стојана Кљештана, Веселка Галића, али не и у делу у коме је тврдио да никада није ушао у Дом културе у Челопеку у јуну 1992 године, будући да је оценом исказа саслушаних сведока-оштећених, како је то напред наведено, те из правноснажне пресуде К.В.бр. 5/05 несумњиво утврђено да је, као припадник јединице Пиварски, улазио у Дом културе у Челопеку више пута.

Читањем списка територијалаца ангажованих у ТО од стране општине Зворник, означеног у Хашком трибуналу под бр.02164284 и 02164285, на коме се налазе имена Ивана Кораћа, Јанковић Дарка, Стојана Пиварског и Савић Горана, утврђује се да су исти примили накнаду за период од 11. априла до краја априла, да се на крају списка налази констатација "одобрено" и потпис "М.Павловић", док се из списка припадника ТО ангажованих од стране општине Зворник, бр.01328381 утврђује да је Пиварски Стојану исплаћена накнада као припаднику ТО у периоду од 01.05. до 31.05.1992. године, уз констатацију "сагласан" М. Павловић и печат ОПШТО.

Даље се из потврде заведене под бр.01328382 од 10.06.1992. године коју је издала Привремена влада Српске општине Зворник, на којој се, између осталих, налазе имена Галић Веселка, Хајдуковић Петка, Смиљанић Рајка, утврђује да је Пиварски Стојан примио новац за јединицу за специјалне намене за месец мај 1992. године.

Читањем списка за исплату припадницима ТО српске општине Зворник (група-специјални вод Пиварског), означеног у Хашком трибуналу под бр. 02164291 – 02164293, за период 01.-31.мај, утврђује се да се међу 23 припадника групе ТО - специјални вод Пиварског, налазе и **Стојановић Анђелко** [REDACTED] (припадник ТО који је заједно са пок. Сашом Робијом и оптуженим Поповићем довео у затвор Суда за прекршаје оштећеног "Бубицу" и два цивила муслиманске националности – одељак II 1 б) пресуде), **Хајдуковић Петко** (чија улога у злостављању затвореника на "Економији" је описана под истом тачком пресуде), **Галић Веселко**,

Смиљанић Рајко и Кљештан Стојан, саборци Кораћ Ивана, те да је списак одобрио оптужени Поповић својим потписом.

Стручно лице, др Миле Стојковић објаснио је да констатација "сагласан" или "одобрио" на списковима за исплату добровољцима представља потврду аутентичности лица – припадника одређене јединице, односно потврду њиховог ангажмана у конкретном периоду, а потпис оптуженог гарантује управо да су та лица припадала тој јединици.

Стога је крајње неуверљива одбрана оптуженог Поповића у делу у коме је тврдио да је Стојана Пиварског срео 2-3 пута, да он уопште није био под његовом командом, нити је долазио код њега у Штаб, осим када је донео ствари из неког затвора, око 25. маја, када га је и удаљио.

Из исказа сведока Кораћа утврђено је да су они за сво време боравка на зворничком ратишту примали плате редовно, па и за јуни месец, да је добијао добру плату, коју им је доносио Пиварски.

Потврду ових навода представља и исказ **сведока "Р"**, техничког секретара оптуженог Поповића, који је тврдио да је једна од његових обавеза била да прослеђује спискове чланова ТО и паравојних формација (како их он назива) општинским властима ради плаћања, тако што би **Жућа, Пиварски, Гогих**, који су иначе навраћали у Штаб код команданта, послали списак чланова своје јединице, са знаком колико су дана радили, спискови су давани оптуженом Поповићу, који би их након провере одобравао својим потписом, и онда би командири јединица долазили код њега у канцеларију, потписивали се у име припадника своје јединице и узимали новац (страна 63 и 100 транскрипта). Овакав начин исплате припадника јединица потврђује и сведок Петковић Милош, безбедњак у штабу ТО.

Сведок "Р" је тврдио и да је Пиварски долазио у Штаб у и у мају и **јуну** (страна 75 транскрипта од 12.04.2010.) те да, за разлику од "Жуће", он није ни напуштао Зворник, при чему је истакао да су Жућа и Пиварски формално били при територијалној одбрани – страна 56. Овај сведок изнео је да је и Петка Хајдуковића виђао у Штабу, «јер су код команданта сви навраћали», а присуство Пиварског у Штабу ТО потврђује и сведок **Алекса Секанић**, начелник Штаба ТО у време оптуженог Поповића (транскрипт са гл. претреса од 28.06.07.), који је такође навео и да је Гогихева јединица била можда јачине једног вода, да су и они исплаћивани кроз штаб ТО док је постојао, а на питање да ли су Гогихеви припадали ТО, навсо је да је све што је у то време било наоружано, била територијална одбрана – (страна 29 транскрипта). По предочавању списка за исплату од 09. маја где је он потписан а ради се о исплати за Гогих Милорада, Зебић Милоша и друге,

сведок Секанић је навео да је стручна служба која се бавила исплатама у штабу ТО направила списак свих тих војника које је требало исплатити, да је на томе радио сведок «Р» и неке жене, а свако од старешина је правио списак за своју војску, достављао га је, и неко је то морао да верификује, тако да је сведок у одсуству Марка Павловића потписао тај списак.

Своје наводе дате хашким истражитељима да је пракса показивала да је између 20.05. па све до краја јула, када је Павловић ухапшен са припадницима јединица Жуће и Пиварског, Павловић командовао свим снагама које су се налазиле у Зворнику, без обзира да ли је то ТО, паравојска или ВРС, упркос Благојевићевом присуству, и да је постојао тај прелазни период, **сведок «Р»** је покушао да релативизује, ипак потврђујући да је постојао вакуум до формирања бригаде и да је Благојевић био повучен, наводећи да у ствари не зна ко је фактички командовао, али да су они били у Штабу ТО, а Благојевић у «Стандарду» у исто време, а то "преклапање" потврђује и сведок Петковић Милош.

Наводи сведока "Р" дати хашким истражитељима практично су потврђени његовим тврдњама да је Штаб ТО постао јединица за обезбеђење објеката када је формирана Бригада, будући да је неспорно утврђено да је Одлуком од 16.06.92. формирана јединствена ВТК, (која између осталих надлежности укључује и обезбеђење објеката), што директно указује на активну улогу оптуженог Поповића као команданта Штаба ТО и у периоду до 16.06.92. У прилог томе говоре и тврдње сведока «Р» да ни формирање ВТК није изазвало никакве промене у његовом раду, те да оптужени Поповић из Штаба ТО никада није одсуствовао дуже од дан, два. Ово је у складу са тврдњама сведока Петковића да је био у ШТО све док није прешао у јединицу за обезбеђење објеката.

Чињеница да су Славковић и Кораћ и након повратка на зворничко ратиште крајем маја, односно почетком јуна 1992 године припадали ТО Зворника те да је у њеном саставу и даље деловала извиђачка група Пиварског, као самостална јединица, потврђена је и исказом саслушаног сведока **Хуса Паравлића** (транскрипт са главног претреса од 24. септембра 2007. године), капетана I класе, професионалног пилота са службом у Краљеву – Лађевцима, који је изјавио да је вероватно крајем маја месеца, није сигуран, дошавши у Зворник да би покушао да изведе рођаке чији отац је био убијен у Зворнику и којима нису дозвољавали да изађу, распитао се где је команда града те су га упутили директно код команданта, у зграду у центру града, где је била војска. Даље је навео да је ту примљен од стране команданта града, који се представио као мајор Марко Павловић и рекао му да не може да га пусти док не обави провере његовог идентитета, да је тај командант звао и команду ратног ваздухопловства, тадашњи ССНО у Београду, да је у канцеларији имао

телефон са више директних линија, те да је мајор након телефонског разговора са његовим колегом у Лађевцима, почео да виче, спустио слушалицу и рекао "Капетане, Ви сте лишени слободе, рекли су да Вас ухапсимо и приведемо у Краљево", а потом је мајор задужио два добровољца – управо Славковића и Кораћа, своје униформисане војнике, да га спроведу у команду у Краљево, возилом са ознакама ТО, што су они и учинили по наређењу Павловића, на чији су позив и дошли у његову канцеларију, који догађај потврђује и сведок Кораћ Иван.

Такође, суд је прихватио и наводе сведока Кораћа да му је вероватно Пиварски пренео задатак да оде у команду ТО, што је и учинио, да је у команди затекао Павловић Марка и добио задатак који је обавио заједно са Славковићем.

Оптужени је потврдио наводе саслушаног сведока, а након сведочења сведока Хусе Паравлића, оптужени Поповић му се и захвалио на искренности.

Суд је међутим, у погледу времена када се одиграло хапшење Паравлића и његово одвођење у Краљево, прихватио наводе сведока Кораћа да је овај задатак обавио након повратка на зворничко ратиште, сигурно након 3. јуна, будући да догађај са пилотом, како је тврдио, није био истог дана када се он вратио из Краљева, а његов исказ уклапа се и са исказом сведока **Вуковић Мирослава зв. "Војвода Челе"** (гл. претрес од 29.05.07.) који је изјавио да је након боравка са Тором, Зоксом, Савом, Пуфтом на митинзима подршке Шешељу у Ужицу, Крагујевцу и Подгорици, крајем маја, и свог рањавања, 01. јуна изашао из болнице и након дан, два су ови момци из Краљева дошли да га обиђу у Чачак и да је то био можда 05.-06. јуни.

Евидентно је да се ради о периоду када су у ТШЦ-у већ боравили затвореници.

Осим тога, управо су сви општењени Дивичани, као и стражари у ДК Челопек сагласни да их првих недељу дана нико није дирао (прва недеља јуна када се одвијају живе активности у ТШЦ-у), а онда се Зокс према сведочењима општењених први пут појављује у ДКЧ -у, карактеристично се представљајући речима: "Ја сам капетан Зокс , убио сам хиљаду усташа".

Из исказа сведока **Стеве Радића** (главни претрес од 26.9.2007), припадника каракајске чете, утврђено је да су у његовој згради у граду живели добровољци Пиварски, Сплића, да је једном приликом на захтев Пиварског одвезао њега и "Тору", управо у Дом културе у Челопеку, да их

је сачекао у колима, да су се вратили након извесног времена без трећег човека, и да је Пиварски псовао Тору "зашто их није везао".

Иначе, из исказа поменутог сведока **Вуковић Мирослава**, координатора добровољаца у Зворнику до 17. маја 1992., и саборца Пиварски Стојана још са ратишта у Славонији, утврђено је да су добровољци били под територијалном одбраном, да је Пиварски поштован као командант, да је однос Пиварског са Марком Павловићем био добар, да је он извршавао сва наређења – (страна 18 и 19 транскрипта), да је Пиварски имао задатак да заштити брану и фабрику, да су у јединици били Зокс, Торо, Пуфта, Саша, да је Марко издавао потврде за гориво добровољцима, «да се оде на пумпу, гориво се наточи тако да ако Марко не да потврду можете имати пара колико хоћете, ништа не вреди», те да су 17. маја када су напустили Зворник сви добили **потврду** од Владе да нису учествовали ни у каквим криминалним радњама, коју су потписали и Марко Павловић и Брано Грујић, да је на потврди био печат општине Зворник и потписи председника Територијалне одбране и председника општине и да је потврде добила цела група добровољаца да би могли да напусте Зворник.

Припадност јединица "Пиварски" и "Жуте осе" територијалној одбрани која је иначе утврђена и правноснажном пресудом овог суда К.В.5/05, произилази и из исказа сведока **Стеве Радића, секретара Привремене владе** - блиског сарадника оптужених Бранка Грујића и Бранка Поповића (транскрипт од 30.10.2006.), који је тврдио да су добровољци стављени под команду ТО, да су прва три месеца били на платном списку општине на основу одлуке Привремене владе и да су обе јединице постале део општинске ТО, као и да су у априлу, мају и јуну добијали плате по списковима које одобри начелник штаба ТО, да су то биле Жућина јединица и јединица Пиварског (страна 43 транскрипта), да је јединица «Игор Марковић» постала део општинске ТО, да су се исплате припадницима ТО вршиле у готовини из благајне по списку одобреном од стране команданта Штаба ТО и то уколико га он потпише, а на основу опште одлуке Владе која је из буџета финансирала војску, полицију, комуналне службе и добровољце те се поступало по правилу да командант ТО прво мора да одобри исплату, као и да је **Жућа** био под директном командом Штаба ТО.

Изведени докази не доводе у сумњу закључак суда да је група "Пиварски" и у мају и јуну месецу припадала ТО Зворника, обављајући осим борбених задатака и "неборбене задатке", и то када су поједини њени припадници, па и сам Пиварски, улазили у Дом културе Челопек, на пољопривредно добро "Економија", о чему је напред детаљно било речи, те ТШЦ, а неки и у Дом културе Пилица ("Сплића", заменик Пиварског),

односно да групи Пиварски није била непосредно надређена нека друга команда приликом извршења радњи предметног кривичног дела које су предузимали њени припадници и то у објектима у које су управо на основу заједничке одлуке оптужених смештени незаконито затворени муслимански цивили.

У прилог овом закључку управо говори и исказ сведока Кораћ Ивана (13.04.10), који веома животни објашњава да су и до 16. маја он и Пиварски ишли по задатке некада у град (где је неспорно била команда Штаба ТО) а некада у «Стандард» у Каракају (где је био одред ТО, са јединицама), да су биле команде на оба места, да је и на једном и на другом месту било пуно официра, те да је по повратку на зворничко ратиште почетком јуна 1992. године, била формирана команда у Каракају, где је командант био неки потпуковник, и у којој су у јуну добијали борбене задатке (страна 11 транскрипта), а потом се враћали у Дрињачу, што јасно указује да се радило о самосталној јединици. Такође, сведок објашњава да је за потребе сектора у Дрињачи наређење добијано од неког официра, а за све остало Пиварски је ишао некада у команду у град, некада у Каракај, а некада у Београд, да је Пиварски скоро свакодневно у јуну ишао у Зворник. Будући да је сведок Кораћ негирао било каква сазнања о уласцима Пиварског у затворе (ТШЦ, ДКЧ), негирајући и своје уласке, који су утврђени правноснажном пресудом, јасно је и да се није изјашњавао о обављању тих неборбених задатака, али сама чињеница да поступа по наређењу оптуженог у вези спровођења пилота кога је оптужени ухапсио и то по повратку у Зворник почетком јуна, и истовремено његови уласци у ДКЧ са Славковић Драганом, управо у првој половини јуна, те одласци по задатке и у команду у граду (несумњиво Штаб ТО) у исто време, указују на припадност јединице Пиварског Штабу ТО, а непосредну команду Штаба над овом јединицом, практично потврђује и стручно лице др Миле Стојковић тврдњама да су самосталне јединице када их формира ТО, управо под непосредном командом Штаба ТО, што је у складу и са Упутством о употреби територијалне одбране ССНО (тачка 5, подтачка 27), да између таквих јединица и Штаба нема никога, у чему је и њихова специфичност, као и да оне могу бити диверзантске или противдиверзантске, каква је управо ова јединица и била.

Из исказа сведока Готовац Драгана (гл. претрес од 7.9.2009.), резервног старешине који је, како наводи, 2. јуна од стране потпуковника Благојевића постављен за команданта II батаљона, и у ком периоду је постојао одред ТО са сеоским четима у свом саставу, утврђено је да је он стигао у Дрињачу – седиште батаљона 4. јуна, те да је након 7-8 дана код њега из команде бригаде послата јединица Стојана Пиварског, чији људи су ту били ангажовани у борбама неколико дана, те су отишли, да се радило о бригадном воду за диверзантска дејства коме он није био

непосредни старешина. При томе, околност под чијом командом су били припадници јединице Пиварски, када су у том периоду учествовали у борбама, није од утицаја за утврђивање њиховог деловања у ТШЦ –у и ДК Пилица, управо и из разлога што и сведок Кораћ, као што је то наведено, тврди да су ишли и у команду у граду и у команду у Каракају.

У наставку пресуде детаљније ће бити говора о надређености Пиварског не само добровољцима са којима је боравио у ТШЦ-у, већ и таквом фактичком односу према припадницима Каракајске чете, његовом присуству и приликом одвођења талаца из Техничко-школског центра у Пилицу. Све ове околности, а потом и обраћање Пиличана управо оптуженом Поповићу, након довођења талаца у Пилицу, поводом «пуцања по затворенима», указују очигледно на оптуженог Поповића као личност која је обједињавала команду и над припадницима сеоских чета и над добровољцима, а што произилази и извештаја стручног лица др Милета Стојковића.

Како је из других изведених доказа, и из исказа сведока Винка Радовића те Васић Драгомира (гл. претрес од 10.9.2007.) утврђено да је I батаљон Зворничке бригаде формиран тек десетак дана након 1. јуна, односно око 12. јуна, како тврди сведок Васић, суд је одбацио као неискрене и неубедљиве наводе сведока **Митровић Светислава зв. Нишки**, (гл. претрес од 30. маја 2007), у делу у коме је тврдио да је и пре тог периода био помоћник команданта I батаљона Милутина Мијатовића, и да није био припадник ТО, будући да су његови наводи оповргнути бројним изведеним доказима који указују да је он, као и Пиварски био припадник ТО, при чему је и сам сведок заправо изјавио да је у пар наврата ишао код мајора Марка по задатке, док није отишао у Петковце, а можда некада и са Пиварским.

Јединица «Игор Марковић», касније "Жуте осе" је формирана као специјална јединица ТО Одлуком Привремене владе од 18.04.1992 године, што се утврђује и из Одобрења за набавку материјала и израду униформи за ову јединицу, издатог дана 27.04.1992. године, од стране Привремене владе.

Из писмене документације и то Списка људства чији командир је Жућа, (заведен у Хашком трибуналу под бројевима 01328442 и 02164097) утврђује се да је у периоду од 01.05.1992. до 17.05.1992. године ова јединица бројала 46 људи, међу којима су били Филипковић Сениша, Драгићевић Драгутин и саслушани сведоци Керкез Драган, Николић Мирослав, Богдановић Сима, Вучковић Војин и његов брат пок. Вучковић Душко, да је на списку констатовано да исплату одобрава командант штаба ТО. Такође, из «Списка накнаде резервним војницима који су били на

војној вјежби, а нису у радном односу» заведеног у Хашком трибуналу под бројем 01328436-01328439, утврђује се да је исплату припадницима ове јединице за горе наведени период у трајању од 17 дана, одобравао командант штаба ТО.

Из исказа сведока **Керкез Драгана** (транскрипт са главног претреса од 26.11.2007.) утврђено је да је као добровољац [REDACTED] био у Жућиној јединици све до краја јуна, односно до хапшења, да му је до краја био командант «Жућа», да је са њим у јединици био и Мирослав Николић звани «Микац», те да су он и Николић од «Жуће» добили задатак да обезбеђују мештане муслиманског села Козлук, да је «Жући» била надређена команда ТО, да су плату добијали сваког месеца док су ту боравили, те да и након формирања армије, остаје да функционише ТО и њен командир кога је препознао у лику оптуженог Бранка Поповића, и кога је видео и пред хапшење крајем јула, а раније га је пратио као обезбеђење приликом одласка на неке разговоре на Дивич, што потврђује и сам оптужени. Овај сведок је потврдио да су припадници његове јединице приводили заробљенике у време ослобађања Кула града.

Иначе, на несумњив начин је утврђено да се хапшење припадника јединица «Жуте осе» и «Пиварски» одиграло крајем јула 1992.године, да је убрзо ухапшен и оптужени Поповић, и то како изведеним писменим доказима, тако и исказима сведока. Наиме, из писмене документације прибављене од Хашког трибунала - Информација МУП-а – Сарајево од 31.07.1992.год и МУП –а, Управе за сузбијање криминалитета – Пале од 04.08.1992.године, те исказа бројних сведока, суд је утврдио да су радници МУП-а у сарадњи са припадницима војне полиције Српске републике БиХ на подручју општине Зворник, разоружали и лишили слободе припаднике јединице «Жуте осе», Пиварски и других јединица, (више од 100 лица), **дана 29. и 30. јула 1992.године**. Даље се из ове документације утврђује да разлог за хапшење нису били догађаји који су се одиграли у периоду мај–јун 1992 године на подручју општине Зворник - на локалитетима који су предмет овог кривичног поступка, већ криминална делатност припадника јединице «Жуте осе» која се огледала у формирању пунктова за контролу возача и возила, те крађа возила, а из сагласних исказа великог броја сведока произилази да је непосредни повод за ово хапшење заправо био догађај када је тадашњи министар информисања Остојић на пункту на Црном врху истеран из возила од стране добровољаца - припадника јединице «Жуте осе» и патеран да пасе траву.

Сведок Петковић Милош навео је да је хапшење Марка било обавијено велом тајни, а сведок "К" да је специјална полицијска јединица са Пала под командом Миленка Каришика похапсила добровољце, а са

њима и Марка Павловића, што је за све њих било изненађење, али не знају зашто, и да је у то време Марко био командант штабаТО.

Након саслушања сведока Милорада Давидовића, заменика команданта Савезне бригаде Савезног Суп-а у том периоду, ангажованог управо да разоружа добровољце, и из чијег исказа се такође утврђује припадност добровољаца оптуженом, а који је интерпретиран у ранијем делу пресуде, оптужени је потврдио да је ухапшен, како наводи, осам дана након хапшења добровољаца, да је смештен у хелију заједно са Репићем, и убрзо пуштен, али да не зна зашто је ухапшен, нити је суд, након тражења од надлежних органа, добио такво обавештење.

Из исказа сведока Војина Вучковића званог «Жућа» (транскрипт са главног претреса од 06. и 07. септембра 2006. године и 12.10.10.), утврђено је да је он постављен за команданта јединице «Игор Марковић» 27. априла 1992. године од стране Привремене владе, да су у његовој јединици били и Филиповић Синиша, Драгићевић Драгутин, као и сведоков брат пок. Вучковић Душко, да су они били под Ратним штабом ТО Зворник којим је командовао Марко Павловић, да сведок под Зворничком бригадом подразумева Ратни штаб ТО Зворник, те да је у то време било пар стотина, а можда и до хиљаду територијалаца, да је званично формирана Војска Републике Српске 28. јуна 1992. године, те да је у време када је зворничка бригада била у формирању и када је дошао потпуковник Благојевић у јуну 1992. године, и даље начелник ТО био Марко Павловић.

Сведок је навео и да је оптужени у јуну имао на терену Пиварског са својом групом, Гогићеву екипу, Нишког, да су они били при Штабу ТО, и да му је то познато јер је "само то људство говорило да је под Штабом ТО", као и да је јединица Пиварског крајем прве половине јуна распоређена у Дрињачу, а да је Пиварски иначе био "десна рука" Марку Павловићу.

Ценећи наводе сведока Вучковић Војина и то, како оне да од 06. јуна није имао везе са мајором Павловићем, тако и оне да заправо тек од 28. јуна са штабом ТО није имао никакав контакт, с обзиром да је мењао исказ у том делу, суд је закључио да прави одраз фактичког стања у погледу командовања у том периоду представљају наводи овог сведока да је Марко Павловић био непосредно надређен на територији града Зворника, јер «када су у граду, надређен је Ратни штаб Зворника који је планирао све акције» – (Козлук, његово разоружање), док му је када је у борбама, био надређен мајор Андрић, и то и у мају 1992. године и у јуну када је боравио на подручју Црног Врха и учествовао у борбама.

При томе, надређеност мајора Андрића у борбеним активностима није релевантна за овај поступак, јер су предмет поступка управо

нелегалне активности ових јединица у нелегално основаним затвореничким објектима, ван обављања борбених задатака.

Управо је и сведок **Андрић Светозар** (гл. претрес од 26.01.07.) тврдио да су фактички све јединице, и мобилисане и добровољачке, крајем маја 1992 године, биле у оквиру штаба ТО, те да је фактички, штаб ТО Зворник био тај који је командовао свим јединицама у оквиру Зворника – (стр. 9 транскрипта), а да се такво стање у погледу добровољаца одржавало и даље, индиректно потврђује и Војни извештај о командној одговорности Главног штаба ВРС, експерта Ричарда Батлера од 09.06.2006. сачињен за потребе предмета МКТЈ бр. ИТ-0-88-ПТ – Оптужени Вујадин Поповић и др., који је прочитан у доказном поступку.

Наиме, из овог извештаја утврђено је да се у Наредби Главног штаба војске СРБХ од 04.06.1992. разматрају и проблеми са којима је војска у том тренутку суочена у стицању контроле над разним, већ постојећим војним формацијама, а да се као један од проблема наводи да се укључивање у војску СР и БХ снага претходне српске Територијалне одбране, разних снага кризних штабова и политичких странака у Источно-босанском корпусу, одвија споро или га уопште нема.

Надаље, наводи сведока Вучковића да он у јуну није примао команде од оптуженог, с ким је био у лошим односима због напада на Штаб ТО крајем априла и удаљења из Зворника 17. маја, а који наводи се очигледно односе на борбене задатке о којима се сведок једино изјашњава, нису од утицаја на утврђења суда у погледу одговорности оптуженог у односу на дешавања у ДКЧ–у, а која, осим из многобројних изнетих доказа, произилази управо и из описа његових контаката са оптуженим у јуну у вези понашања његовог брата – «Репића», захтева упућеног баш оптуженом да стреља брата, тврдњи да оптужени хапси његовог брата као Командант ШТО, о чему ће бити речи касније.

Читањем пресуде Окружног суда у Шапцу К-41/94 од 08.јула 1996. године која је постала правноснажна дана 08.10.1998. године доношењем пресуде Врховног суда Србије Кж.І бр.1913/96, утврђено је да је оптужени Вучковић Душко (сада пок.) осуђен на јединствену казну затвора у трајању од 10 година због кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142 став 1 КЗ РС и кривичног дела силовање из члана 103 став 1 КЗ РС. Пресудом је утврђено да је у периоду од априла до краја јуна 1992. године оптужени Вучковић Душко као припадник добровољачке јединице «Игор Марковић» у саставу Ратног штаба Територијалне одбране општине Зворник за време грађанског рата у бившој Републици БиХ, кршећи правила међународног права, вршио убиства и рањавање цивилног становништва тако што је неутврђеног дана

крајем јуна 1992. године у Дому културе у селу Челопек општина Зворник, где је чуван већи број заробљених цивила муслиманске националности из села Дивич, из аутоматске пушке пуцајући на цивиле, лишио живота 16 лица, а 20 лица ранио, као и силовао оштећену Ђорић Хаснију [REDACTED] [REDACTED]. Првостепена пресуда је преиначена само у погледу кривичне санкције. Читањем првостепене и другостепене пресуде те увидом у списе предмета даље је утврђено да је оптужени поступао у стању битно смањене урачунљивости, да је кривично дело извршио пуцањем из аутоматске пушке југословенске производње која је била у наоружању бивше ЈНА, производња «Црвена застава», калашњиков калибра 7,62мм x 39мм којом је био задужен, а што је констатовано у дневнику његове јединице, као и да је био у Интервентном воду један од бољих бораца.

Читањем записника о испитивању окривљеног Вучковић Душана из предмета Окружног суда у Шапцу К.бр.41/94 и то од 08. и 10. новембра 1993. године, а на основу члана 337 став 1 тачка 1 ЗКП-а, утврђено је да је Вучковић Душан изјавио да је као добровољац укључен у јединице ТО Зворника ради учешћа у борбама, и то од почетка напада на Зворник, да је био припадник специјалне јединице састављене од добровољаца која се звала «Игор Марковић» којом је командовао његов брат Вучковић Војин и која је била при Територијалном штабу општине Зворник, да је на почетку сукоба заједно са саборцима приводио заробљене Муслимане до команде где су их испитивали Пејић – командант у бригади Жељка Ражнатовића и Марко Павловић – командант Штаба територијалне одбране, да је критичном приликом (крај јуна 1992) у Дому културе у Челопеку након испитивања заробљених Муслимана да ли познају Бобана или Жуну, из аутоматске пушке са пуним оквиром пуцао и након што је видео да доле леже људи, изашао напоље.

Из исказа сведока **Цвјетка Јовића**, командира затвора у ДКЧ-у, утврђено је да су Репић и његова група били добровољци, да су у то време (јуни) сви били добровољци, да он не зна ко је њима наређивао али да је неко од тих добровољаца могао да дође и да каже да треба некога да изведе, да су неки од њих били смештени у «Стандарду» и да он њих сматра за територијалну одбрану јер када је војска напустила Босну, територијална одбрана није отишла и «сви ти у војничким униформама које су звали војском, **су били ТО** јер војске није било пошто у то време Република Српска није ни постојала, а камоли војска» – страна 63 транскрипта. Овакав исказ сведока о перцепцији организације добровољаца у почетку сукоба, што се свакако односи и на јуни 1992. године, веома верно и сликовито одражава ситуацију на терену у то време, при чему овај исказ није усамљен.

Сведок Јовић тврдио је да му је вођа смене једном приликом рекао да му је Пиварски, када је дошао у ДКЧ рекао да га је послао командант Марко Павловић да провери све заробљенике, а сведок Анђелко Васиљевић (гл.пр.27.03.07.) наводи да су у Дом долазили добровољци, да је Репић у његовој смени долазио два пута, да су долазили и људи Пиварског, неки дечко који је био агресиван, рекавши да им је неко погинуо, па је тражио кључ али га он није пустио, да су осим Пиварског долазили и Жућини људи.

Сведок **Петко Панић**, помоћник командира резервне СМ Зворник, такође је тврдио да су Нишки, Пиварски, Жућо били под територијалном одбраном чији начелник Штаба је био Марко Павловић и то све до хапшења (страна 35-40 транскрипта са гл.претреса од 20.маја 2009.године), крајем јула, сведочећи како о ситуацији на Бијелом Потоку 01.06.1992. где је био присутан, тако и уопште о догађајима у ТШЦ-у и ДКЧ-у, да и припадници Гогићеве јединице као и Црни, Китановић који је био вођа групе од њих 12 из Теслића и који су сви носили униформе полиције, фактички нису били полицајци, да су Китановићева и Гогићева група имале званични статус и примале плату у МУП-у али им они ништа нису могли, па ни командир полиције. Сведок Панић је тврдио да им је у Станици речено да су људи у школи под ингеренцијом војске и Штаба ТО, да их чува Каракајска чета, да се свашта дешава, да су улазили Пиварски и Нишки са својима.

Читањем Прегледа издатог горива на дан 21.06.1992 године купцу ТО Зворник, сачињеног од стране предузећа «Енергоинвест – Енергопетрол» дд-ПЦ «Тузла – Живинице» број доказа 01777352, утврђено је да је за потребе разних возила издато гориво и то возачима: «Нишком», Керкез Драгану (припаднику Жућине јединице), Лазић Богдану - са знаком «за Жућу», Милошевић Драгану - са знаком «за Пиварског», Милану Рађеновићу - са знаком «Бијели орлови» и Синиши Филиповићу - са знаком «за Жућу» (припаднику Жућине јединице осуђеном пресудом К.В. 5/05 од 12.06.08).

О надређености добровољцима и сагласности оптуженог са њиховим активностима, уверљиво је сведочио и сведок **Миле Максимовић** (гл. претрес 25.04.07.) резервни официр ТО и командир чете у оквиру одреда ТО Зворника, чији командант је био Душан Јокић, и који одред је био управо, као формацијска јединица ТО, смештен у касарни «Стандард» у Каракају. Овај сведок је изнео да се 04. маја јавио у касарну «Стандард» и да је 06. маја упућен у Липље, са налогом који је добио од начелника Штаба ТО Секанића - да попише војно-способне мушкарце Муслимане у Липљу, које су на улазу у Липље малтретирали припадници добровољачке јединице «Орлови» који су били смештени у Снагову, те је већина

мушкараца напустила село, након чега су «Орлови» купили преостале жене, децу и старце, затворили их у једној муслиманској кући о чему је он обавестио Душка Јокића (сада пок.), који им је рекао да «Орлови» имају одобрење команданта ТО Марка Павловића да људе држе као таоце јер је «Орловима» наводно убијен командант у Калесији и то све док не извуку његово тело. У Снагову је, према његовим наводима, такође била једна чета ТО у којој су били «Орлови», међутим они су у суштини командовали том четом ТО, и имали су директну везу са ТО у «Стандарду». Био је присутан када су «Орлови» и део јединице снаговачке чете ТО скупљали те таоце, на шта је он реаговао и звао Јокића, који му је рекао да је то Марко Павловић одобрио. Након што је звао Јокића, дошли су људи из војне полиције из Зворника за које претпоставља да им је био надређен командант одреда ТО, јер војска тада још увек није била формирана. У Липљу је био до 02. јуна, Марка Павловића први пут је видео ту кад је дошао једне вечери у мају пре узимања талаца и рекао да треба да се иде у претрес терена. Ту наредбу добили су и неколико дана раније када је дошао Милош Петковић, безбедњак код Марка Павловића и рекао да је командант наредио претрес терена. Крајем јуна, након боловања поново је видео Павловића у Штабу ТО и тада га је он распоредио у јединицу за обезбеђење објеката. У то време већ је била формирана бригада, али је Штаб ТО функционисао, и у њему су били сведок «Р», Риђошић, Милош Петковић и Марко Павловић, који је био командант Штаба ТО све негде до друге половине јула, када је ухапшен. По његовим сазнањима функције бригаде и Марка Павловића су се преклапале и он му је био директно надређени крајем јуна и код већине војника имао је ауторитет.

Испитан пред хашким истражитељима, осим наведених тврдњи, овај сведок је изнео и да су након рањавања једног српског војника од стране неког Муслимана, дошли војни полицајац Петко Хајдуковић и командир војне полиције Матић, послати од стране Јокића да истраже тај случај, да су разговарали с «Белим орловима», неким људима из Снагова, да је тада први пут видео место где су били држани таоци и да је након тога 02. јуна отпочео напад Муслимана. Петко Хајдуковић, као што је раније речено, налази се на списку припадника јединице «Пиварски», и носио је бели опасач.

И исказ овог сведока који је био веома убедљив приликом свог сведочења указује на активно функционисање територијалне одбране и оптуженог Поповића на њеном челу све до хапшења, на припадност и ангажман војне полиције у мају месецу од стране Штаба ТО, и њено функционисање у оквиру ТО, на подређеност јединица одреда ТО непосредној команди Душка Јокића и команданту ТО оптуженом Поповићу, на припадност добровољаца, у овом случају јединице «Белих орлова» оптуженом Поповићу, на образац понашања у погледу пописивања

војно способних Муслимана, у овом случају, узимања за таоце жена и деце у селу Липље, а у својој каснијој одбрани оптужени Поповић потврдио је да је долазио у Липље, и то након саслушања сведока **Петковић Милоша**, (гл. претрес од 17.5.2010), безбедњака у Штабу ТО, који је потврдио наводе сведока Максимовића, објашњавајући да је управо ШТО тражио асистенцију војне полиције, да је био један вод војне полиције, као самостална јединица у саставу одреда ТО са седиштем у "Стандарду", да је и он звао Владана Матића, и да је са оптуженим ишао у Липље у јединицу ТО под Максимовићем Милетом. Из исказа сведока Петковића такође је утврђено да он као безбедњак у ШТО није вршио процену евентуалног угрожавања безбедности Штаба од стране добровољаца, иако је једном приликом штаб нападнут од стране добровољачке јединице.

Читањем списка за исплату припадницима ТО Зворник за месец мај – «Бели орлови», доказ број 02164286, 02164287, 02164288 и 02164289, утврђено је да се на том списку налазе имена 32 припадника јединице Бели орлови, а на крају списка «потпис-М.Павловић», који потпис је и препознао сведок «Р» технички секретар у Штабу ТО, као потпис свог команданта.

О уласку **сведока Зорана Јовановића**, резервног официра, са добровољцем Пиварским у затвор на пољопривредном добру «Економија», у мају 1992 године, да би му показао затворенике, па и «Бубицу» било је говора у одељку II 1 б пресуде. Овај сведок изнео је да претпоставља да су људи који су чували «Економију» били под командом Пиварског или у његовој команди, јер му се нису супротстављали када је улазио, а очигледно је да се ради о истој команди – команди оптуженог Поповића, који је према наводима сведока Сретена Лазаревића долазио на «Економију» ради испитивања затворених и који је водио тај затвор.

Из исказа сведока **Бошка Милића**, директора «Дринатранса», о чијим контактима са оптуженим Поповићем, односно његовим секретаром ради ангажовања аутобуса је било раније речи, произилази такође надређеност оптуженог над добровољцима и његов ауторитет. Наиме, овај сведок изнео је да је Марка Павловића упознао тако што је имао доста проблема јер су људи из паравојних формација долазили и узимали аутобусе, те је тако дошао неки војник да тражи аутобус мимо наредбе ТО, којег је одбио, те је овај отишао и пријавио га Пиварском и Репићу који су дошли, Пиварски је репетирао пиштољ, а Репић је извадио крвав нож, псовали му сриску мајку, а он није хтео да аутобус изда без налога ТО. Када се пожалио Марку због овога, он му је рекао да се то убудуће неће дешавати (транскрипт са главног претреса од 16.12.09.) и да ће убудуће долазити неко из ТО када буду требали аутобуси, и тако је и било.

Исказ сведока Војина Вучковића у делу у коме је тврдио да је и добровољачка јединица Капетана Драгана која је била послата од Прве управе ДБ Србије и чији припадници су носили црвене беретке, и у којој је био и "Црни", била у време ТШЦ-а, као и сви добровољци под командом ШТО, (транскрипт са гл. претреса од 12.10.2010, стр.34), надовезује се на тврдње сведока - оштећеног **Рамиза Смајловића** (28.2.2007.) да му је 10-15 дана након затварања у Суду за прекршаје (затворен је 16. маја), стражар Сретен Лазаревић рекао: "Имаш част, испитиваће те неко", а да је онда уведен у собу где су били заједно Капетан Драган (како му је Сретен рекао касније), Марко Павловић и "Црни", којом приликом је и испитиван. Сведок Илић Драгутин изнео је пак, да наставни центар Капетана Драгана на Дивичу сигурно није био у саставу Зворничке бригаде.

Присуство војника са црвеним береткама у ТШЦ-у потврђује и оштећени под псеудонимом «8», који је био затворен и касније преживео стрељање.

II 2) НЕПРЕДУЗИМАЊЕ МЕРА ЗАШТИТЕ УЗЕТИХ ТАЛАЦА

а) Дом културе у Челопеку

Током поступка несумњиво је утврђено да су у периоду од 29.маја до око 01.јула 1992. године над оштећеним цивилним лицима, мештанима села Дивич, затвореним у Дому Културе у Челопеку, вршене радње ратног злочина, и то од стране припадника Територијалне одбране Зворника–Славковић Драгана званог «Торо», Кораћ Ивана зв. «Зокс», Јанковић Дарка зв. «Пуфта» - ██████████ - припадника јединице «Пиварски», те Филиповић Синише и Вучковић Душана зв. «Репић» - припадника јединице «Игор Марковић», односно «Жуте Осе», који су у више наврата, заједно, у мањим групама или самостално, улазили у Дом културе, телесно повређивали и убијали оштећене.

Наиме из потпуно сагласних и убедљивих исказа свих саслушаних оштећених који су били затворени у овом периоду у Дому културе у Челопеку – сведока под псеудонимима «Један», «Два», «Три», «А», «З», «В», «Пет», «Д», «Б», «Г», «Ђ», «Алфа», а делом и из исказа стражара у овом објекту, утврђено је да за Видовдан 1992 године Вучковић Душко, звани "Репић" упао у Дом културе наоружан аутоматском пушком, рекао затворенима да ће запамтити Видовдан, а онда почео да пуца из пушке и убио сигурно 16, те ранио 20 лица, након чега је још неколико рањених подлегло повредама.

Такође, читањем пресуде Окружног суда у Шапцу К.бр.41/94 од 08.07.1996. године која је преиначена пресудом Врховног суда Србије Кж 1913/96 од 08.10.1998. утврђено је да је Вучковић Душан зв. «Репић», припадник ТО Зворника и добровољачке јединице «Игор Марковић» - «Жуте Осе», овом пресудом осуђен због тога што је крајем јуна 1992. године у ДКЧ убио 16 и ранио 20 лица.

Из исказа поменутих оштећених на недвосмислен начин је утврђено и да су Славковић Драган зв. «Торо» и Кораћ Иван зв. «Зокс» - припадници јединице «Пиварски» у саставу ТО Зворника, неутврђеног дана у периоду од 05. до 10. јуна 1992. године у ДКЧ убили Хациавдић Хусеина и Хациавдић Нурију.

Наиме, оштећени сведок под псеудонимом «Три» убедљиво је сведочио да је седео крај свог оца Хациавдић Нурије који је био спортиста, имао на себи белу мајицу када му је пришао «Торо» и рекао :«Ти спортиста изађи», на шта је његов отац питао: «Могу ли макар ципеле да обучем», а «Торо» је рекао: «Неће ти више требати», да га је «Торо» лично извео напоље, да је истом приликом у Дом ушао и «Зокс», који је пар минута раније извео Хациавдић Хусеина - рођака оштећеног, да су се потом чули пуцњеви, да је напоље изашао Ефендић Хасо, вратио се и рекао да је утоварио тела Нурије и Хусеина у гепек неког аута, загрлио га и рекао «Убили су ти оца и Хусеина, «Торо» и «Зокс».

Наводе оштећеног сведока «Три» у битном су поткрепили и саслушани оштећени под псеудонимом «Два», «Алфа», «З», «Један», «А», сведок «Пет», од којих се неки сећају само догађаја, али не и са сигурношћу ко је извео Нурију и Хусеина, што је свакако последица великог броја догађаја, често и истовремених, протекла времена и чињенице да је из изјава оштећених утврђено да су из Дома најмање у три наврата извођена по два лица која се више нису вратила у Дом, будући да се изјашњавају о извођењу Алихоцић Раме и Капицић Сулејмана, а потом и Хусеина и Нурије Хациавдића, те Окановић Омера и Мустафић Алије, што све објашњава и чини разумљивим разлике у исказима оштећених, не доводећи у сумњу утврђено чињенично стање.

Из записника о утврђивању идентитета Експертног тима Тузла сачињеног 22.09.06., утврђено је да је на основу ДНК налаза и антрополошко-морфолошких карактеристика утврђен идентитет посмртних остатака Хациавдић Нурије и Хусеина у секундарној гробници Црни Врх, а на основу упоређивања материјала сродника оштећених.

Детаљнија анализа изведених доказа у погледу ових радњи непосредних учинилаца овог кривичног дела дата је у правноснажној пресуди овог суда К.В.5/05 од 12.јуна 2008. на странама 83-92.

Такође, током поменутог правноснажно окончаног поступка према непосредним извршиоцима ратних злочина у ДКЧ К.В.5/05, несумњиво је утврђено да је уочи Бајрама дана 10./11.06.1992.године, у Дом ушла група људи у којој су сигурно били сада покојни Душан Вучковић зв. «Репић» - припадник јединице «Жуте Осе», и Јанковић Дарко зв. «Пуфта» - припадник јединице «Пиварски», да је «Репић» том приликом долазак најавио речима «Биће вам крвав Бајрам», да је почела туча по њиховом уласку у Дом, којом приликом је «Репић» пуцањем из малокалибарске пушке лишио живота Атлић Алију, Тухчић Абдулазиза, Хациавдић Салиха, Куршумовић Химзу, те Бикић Дамира коме је ставио цев пушке у уста и тиме га принудио да се попне на прсте, те када је од његовог оца Нурије Бикића, на питање да ли му је то једини син добио потврдан одговор, рекао: «Више ни њега нећеш имати», а потом, пуцањем у уста Дамира лишио живота, као и да су покојни Вучковић и «Пуфта» лишили живота Бикић Шабана убадањем ножевима више пута у тело, док је «Пуфта» порезивањем ножем по врату лишио живота Пезеровић Заима, Атлић Хасана и Капицић Сакиба. О овим догађајима и одговорности Репића и Пуфте, сагласно су сведочили поменути оштећени.

Читањем писмене документације - извештаја о судско-медицинској експертизи, те потврда о смрти утврђено је да су на локацији Црни Врх из секундарне гробнице у току 2003. године ексхумирана тела Атлић Алије, Хациавдић Салиха, Тухчић Абдулазиза, Атлић Хасана, Бикић Шабана, Капицић Сакиба и Пезеровић Заима, док је у реци Сави 15.07.1992. пронађен мушки леш чији посмртни остаци су сахрањени на градском гробљу у Сремској Митровици, накнадно ексхумирани и идентификовани као Бикић Дамир, од оца Нурије, и чије тело је предато 14.04.06. Федералној комисији за тражење несталих особа БиХ.

Детаљнија чињенична утврђења у овом делу налазе се и у правноснажној пресуди овог суда К.В.5/05 (странице 114-131 пресуде).

Стража коју су чинили припадници резервне полиције Зворника, ангажоване од стране команданта ШТО, била је веома лоше организована, објект Дома културе потпуно неадекватан чувању великог броја затвореника, необезбеђен, бројност, састав и обученост страже на ниском нивоу, без конкретних задатака, уз једини очигледан и логичан задатак - да чувају таоце само да не побегну из објекта.

Ове чињенице несумњиво су утврђене како из исказа стражара, припадника резервне полиције – сведока Лазих Миленка, Јовановић Милоша, сведока «П», Цвијетка Јовића, Анђелка Васиљевића, Аце Бајића, Милорада Пантића, тако и оштећених затворених у Дому културе.

Сви оштећени сагласни су да нико од затворених није ни покушавао да бежи, да у почетку, првих недељу дана није било упада, а да су онда почела малтретирања и убијања, да се стражари, иако су били наоружани, уопште нису противили томе, већ су били «само публика» како каже оштећени «Алфа», односно стајали су поред врата или седели у кухињи, како наводи сведок под псеудонимом «А», док сведок «В» наводи да су тим људима вероватно кључ давали стражари. Сведоци су такође сагласни да су стражари наредили да сваког јутра пишу списак ко је жив, а ко мртав – бројно стање, што су они и чинили.

Саслушани стражари су сагласни да су таоци пропраћени у Дом у пратњи Мике Миљановића - саобраћајног полицајца, да је речено да ће остати ту свега неколико дана, након чега је требало да иду у размену, што је потврдио и саслушани сведок Мико Миљановић.

Ове тврдње сведока «П» потврдили су и остали стражари. Сведок «П» (главни претрес од 29.05.2006.) је навео да му је управо Мико Миљановић то рекао када је довео људе и тражио кључ од Дома културе, у коме су претходно били смештени територијалци, те је он избацио неку војну опрему, сместио затворенике, закључао врата Дома, те је дошао и командир Цвијетко Јовић који је према наводима сведока «П» имао бројно стање као командир и био надлежан за распоред страже и везу са Станицом у Зворнику.

Ови сведоци су сагласни и у погледу тврдњи да су стражари били распоређени у три смене са по пет-шест људи који су стајали околу Дома.

Сведок «П» веома животно објашњава начин на који је стража функционисала, наводећи да су питали командира Цвијетка која су им овлашћења ако неко дође, јер су почели "упади", како кажу, а он им је рекао «Чувајте себе, не дајте да побегну и немој ништа да се петљате». Навео је да су се сви плашили добровољаца и "паравојске", да начин на који је затвор био обезбеђен није био добар, није било капије, нити је постојала наредба да нико не сме да уђе без палоба. Сећа се да је командир дао неку свеску притворницима и они су једном или два пута правили спискове колико их има и ко је убијен. Стража је имала «паповке» или аутоматске пушке али су се сви плашили за себе и породицу и нису били спремни да пуцају, нити им је неко саопштио да треба да пуцају ако неко

покуша да бежи. Цвијетко је говорио да ће видети да се промени тај начин чувања јер су људи упадали, али се све настављало.

Сведок **Лазих Миленко** (24.04.07.) такође потврђује да се није причало на тему да ли имају овлашћења да употребе пушке, а сведок **Бајић Ацо** (28.03.07.) навео је да иако је био наоружан, није могао да пуца ни у кога, плашио се да се и њему нешто непријатно не деси, да је он само развозио друге стражаре, да му је познато да се у Дому свашта дешавало и да су његове колеге чувале, али нису могле да сачувају, а он се склањао па томе није присуствовао, да су сви стражари причали да се људи у Дому више не могу сачувати, да ће сви изгинути и да треба да се негде воде да се иселе, јер не могу да се обезбеде.

Из наведених исказа управо произилази јасан закључак о очигледној потреби да се стража устроји на много ефикаснији начин и самим тим спрече злодела, што оптужени као гарант заштите талаца, преко руководилаца зворничке полиције евидентно није учинио, већ се потпуно оглушио о догађаје који су се дешавали.

Као и остали стражари и сведок **Бајић** је навео да се у почетку док се ништа није дешавало, врата нису закључавала, да су људи чак седели и напољу на степеницама, а онда када се десио први инцидент, врата су се закључавала, кључ је држан колико он зна код неког од стражара. Сведок **Бајић** је потврдио да су стражари причали да су се плашили и да су их терали са упереном пушком да отворе врата и уђу унутра, да је била прича да дођу с пушкама, упере пушке и "онда је стражар морао да отвори јер се бојао да не убију њега".

И сведок **Милорад Пантић** (26.04.2007.) наводи да су стражари били наоружани, а да је једна дежурна аутоматска пушка стајала код кључа за случај да их неко нападне, али да нико није употребљавао оружје.

Навео је да је након првог инцидента са «Репићем», донет кључ и Цвијетко је рекао да покушају на било који начин да их зауставе ако дођу, (стр.43 транскрипта), «јер чим си имао ништољ, ако хоћеш могао си пуцати, то је само твоја добра воља» као и да је у то време постојала Интервентна јединица полиције, која очигледно није ангажована.

Из исказа сведока **Милоша Јовановића** (главни претрес од 23.04.2007.) такође произилази да није било проблема првих дана боравка затвореника, а онда је дошао «Репић» и од тог дана морали су људе да затварају и закључавају, а кључ је стајао на прозору испред кафане. Навео је да нису имали неке посебне смернице како да се понашају .

Сведоци, припадници страже су иначе били истрајни у својим тврдњама да се баш у њиховој смени никада ниједан од бројних злочина није десио, да су сва сазнања о повређивањима и убиствима затвореника добили од других стражара и да они лично никад нису присуствовали било каквом убиству или малтретирању, што је наравно врло мало вероватно.

Сведоци су сагласни и да није било никаквих примопредаја смене, као и да нису тражили било какве налоге за извођење талаца напоље, нити им је речено да то треба да чине.

Сведок **Анђелко Васиљевић** (27.03.2007.) наводи да им нико никада није дао конкретно наређење везано за поступање, па и у ситуацији кад неко дође да испитује затворене, да је имао полуаутоматску пушку, али не и упутство да ли да је користи, да они нису били вични оружју и да је наводно речено «да се не пуца у наше људе», да у «Репића» нико није смео да пуца јер је он био страх и трепет. Навео је да је у почетку била нека свеска која је стајала на столу код кафане али да није сигуран да је ту неко нешто писао. Постојање неке свеске потврдили су и други стражари као и непостојање обавезе да се у њу записују догађаји. Тврдио је да је стража била лоше организована, да је објекат био неограђен, необезбеђен.

Сведок Васиљевић је додао да никада нико од стражара није пуцао у те људе који су долазили, а кључ је увек био код некога ко је био код врата на стражи. Ни он није могао да објасни зашто се у тој књизи није уписивало шта се догађало, објашњавајући да је код њега у смени два пута «Репић» долазио али да није успео да уђе унутра, јер му он није дао кључ.

Из исказа сведока **Цвијетка Јовића** (29.03.2006.) – командира овог затвора, утврђено је да је на његов позив Маринко Василић, командир СМ, дошао у школу, можда десетак дана по доласку људи, а након што је Јовић чуо да је неко улазио и саслушавао те људе, те да је Маринко рекао да полиција не сме у томе учествовати и "да чува затворене до угрожености главе", да покушају да не отварају врата до тренутка када је њихов живот угрожен. Ове наводе сведока потврдио је сведок Маринко Василић, наводећи да је заиста његов генерални став био да се све предузме док не дође глава у питање.

Из исказа сведока Јовића утврђено је и да су на жалбе помоћницима и начелнику да не могу да заштите људе, добијали одговор да ће затвореници остати ту још неколико дана.

Сведок **Мико Миљановић** (гл. претрес од 29.03.2007.) који је тврдио да полиција није притворила те људе, већ војска коју је у јуну представљала Територијална одбрана, и који је затворенике само спровео

од «Новог извора» до Дома културе у Челопеку, изјавио да је људе предао Цвијетку, да он није био надређен стражи у Дому културе, али да је, малтене од момента када су људи доведени – после првих неколико дана, почело да се говори да се људи злостављају у Дому, да се то коментарисало у Станици и сазнавало ујутру од дежурног. Ови наводи сведока управо се уклапају са наводима Цвијетка Јовића да су сви све знали шта се дешава у Дому, а нема сумње да до краја боравка талача у ДКЧ ништа није предузето на побољшању организације страже, односно заштите талача, при чему несумњива одговорност која свакако лежи и на припадницима полиције, против којих су покренути кривични поступци пред правосудним органима БиХ, не искључује одговорност оптуженог као гаранта заштите узетих талача.

Ниједан изведени доказ не указује да су било које друге структуре, војне или цивилне, у току целокупног боравка Дивичана у Дому културе у Челопеку преузеле ингеренције и обезбеђење над њима, а чувани су од стране припадника резервне полиције станице полиције Зворник, ангажоване од стране Штаба Територијалне одбране.

Из исказа сведока **Петка Панића**, помоћника командира СМ произилази да се њему Цвјетко Јовић жалио да се свашта дешава у Дому културе, да је то пренето Маринку Василићу, те да је сведоку Маринко, када му се на то пожалио, рекао: "нека чувају своју главу, не могу они ту ништа", те да му се Цвјетко опет жалио и говорио да је стање исто.

И овај сведок тврдио је да полиција није ове људе затворила, већ је то вероватно учинила Територијална одбрана, а полиција само обезбеђивала, што је и утврђено изведеним доказима. Такође, и сведок **Маринко Василић**, командир СМ Општине Зворник (гл. претреси 10.11.06. и 20.05.09.) тврдио је да су команда ТО или Кризни штаб, односно Привремена влада, тражили да полиција даје обезбеђење за те објекте, а не Центар јавне безбједности у Бијељини, да Штаб ТО учествује у раду Владе, да је у све објекте Територијална одбрана доводила људе уз објашњење да се од њих прикупљају безбедносно интересантни подаци (страна 100 транскрипта од 20.05.09.), који су ту смештени на захтев Штаба ТО или Владе «док се не види шта ће даље», као и да је Марко Павловић био командант ТО и после његовог ступања на место начелника СУП-а (05.-10.јуна).

У свом извештају од 28.10.2008. МУП Републике Српске на захтев суда, обавестио је овај суд да не постоји документација о оснивању и раду ни једног затвора у току 1992. године у СЈБ Зворник, нити подаци о евентуалном задужењу СМ Зворник за обезбеђење објеката са затвореним Муслиманима.

Надаље, и према исказу сведока Василића, у време ратних сукоба, полиција се ставља на располагање војној јединици (што иначе произилази и из релевантних прописа) и било је могуће да му Грујић или Поповић нешто наредбе. Међутим, његови наводи да он није добијао од оптужених директне наредбе, да није контактирао са оптуженим Поповићем у вези затвореника, могу се објаснити како очигледним покушајима сведока да умањи своју улогу и отклони од себе одговорност ускраћивањем суду својих сазнања, тако и чињеницом да је начелник зворничке полиције до 08.06.1992. био Милош Пантелић, који је преминуо у току рата, и за чија сазнања је суд остао ускраћен. Но без обзира на изнето, није доведена у питање обавеза оптуженог да преко припадника полиције обезбеди адекватну заштиту узетих талаца, док с друге стране сам оптужени ни не спори да у том правцу није деловао.

О знању за угроженост и страдања талаца и самим тим и потребу реакције, биће речи и у наставку пресуде.

Стога, без обзира на непостојање директних доказа о контактима оптуженог са врхом полиције, нема сумње да су Дивичани затворени на основу одлуке оптуженог Поповића, донете заједно са Грујићем, да је оптужени Поповић ангажовао полицију ради њиховог обезбеђења, те да ништа није предузео у циљу заштите њиховог живота и телесног интегритета, те су одбачени као неубедљиви и нелогични наводи оптуженог да он нема никакве везе са Домом културе и да "од првог јуна њега више нема."

Закључак суда да је управо Поповић ангажовао полицију на обезбеђењу затворених у Дому културе у Челопеку, произилази и из писменог овлашћења од 01.06.1992. (догађај Бијели поток, Ђулићи, који се никако не може посматрати одвојено од догађаја у ДКЧ-у), свега три дана након затварања Дивичана у ДКЧ, а у коме се оптужени легитимише као надређен полицијским снагама, те тврдњи стручног лица – др Милета Стојковића да је према Упутству о употреби ТО, милиција део снага ТО која се ангажује у извршењу одређених борбених, безбедносних и других задатака који могу бити чување објеката посебне врсте (затвори). Овакав однос снага управо је видљив и из овлашћења, начина уласка у Дом културе од стране припадника ТО, испитивања затворених, понашања стражара када они дођу.

Испреплетаност функција полиције и ТО, и надређеност оптуженог припадницима полиције видљива је и из исказа сведока **Сретена Лазаревића** (08.09.10. - страна 8, 25 и 47 транскрипта) који управо сликовито представља овај однос, наводећи да је људе које је у затвор Суда

за прекршаје, Економију, ТШЦ у мају, доводио СУП, Павловић прозивао из соба и испитивао, радио свој посао, да су полицајци радили по његовој наредби и да је таква била власт у јуну 1992., да је он поступао по наређењу Марка, а био је полицајац.

У прилог закључку да су таоци у власти оптуженог Поповића, па је самим тим он одговоран и за ефикасност њиховог чувања, говори и исказ сведока "Н" који се у јуну, како наводи, чувши да се заробљеници у Дому културе муче, убијају, изводе, пожалио Марку "јер је импоновао, био у ТО и деловао као организатор", на шта му је он одговорио "да се много у то не меша и да свако ради свој посао".

Нема сумње да ни у погледу овог објекта оптужени, као гарант њихове заштите, ништа није предузео да заштити живот и телесни интегритет талаца, па ни након упознавања са чињеницама да неки припадници ТО улазе у Дом и врше злочине, иако је био у могућности да преко припадника полиције значајно побољша организацију страже њеним појачањем, а у крајњем случају и да ослободи затворенике, уколико није успео да их сачува.

Читањем захтева за додјелу опреме Станице јавне безбједности Зворник од 24.06.1992., у потпису начелник Маринко Василић (број доказа 03609181), утврђено је да је Станица јавне безбедности са активним и резервним саставом у том тренутку имала око 500 припадника, чији део је извесно, да је био ангажован у већем броју, могао пружити адекватну заштиту затворенима у ДКЧ.

Докази изнети у овом поглављу уско су повезани са доказима који указују на знање оптуженог за злочине за време њиховог дешавања на више локалитета на којима су били затворени Муслимани.

ЗНАЊЕ ОПТУЖЕНОГ ПОПОВИЋА ДА СЕ ДЕШАВАЈУ ЗЛОЧИНИ

Осим доказа који су раније наведени у појединим деловима пресуде, а указују на знање оптуженог Поповића да се злочини дешавају, у овом одељку ће бити интерпретирани неки карактеристични докази у том правцу.

Оцењујући доказе који указују на стварно знање оптуженог за дешавање злочина у поменутих објектима, суд је имао у виду да се оно утврђује како директним доказима, тако и индицијама. Наиме, у конкретном случају, осим директних доказа о којима ће бити речи и у овом

одељку пресуде, постоје и бројне индиције које такође искључују било какав други закључак, осим оног да је оптужени знао да се злочини дешавају, а то су број незаконитих радњи, њихово стално понављање, период у коме се дешавају, *modus operandi* незаконитих радњи и њихова сличност, истоветност извршилаца и група којима они припадају, географска локација затвореничких објеката – њихова међусобна близина, близина седишту Штаба ТО, те околност да су се налазили на местима која су изложена погледу јавности.

Ови критеријуми за утврђивање знања за злочине, постали су део међународног обичајног права, и инкорпорирани су у пресуде које се баве питањима ратних злочина и уопште повреда међународног хуманитарног права.

Из исказа сведока **Војина Вучковића** (гл.пр.06. и 07.09.2006. године и 12.10.2010.године) утврђено је да је опт. Поповић добијао у више наврата сазнања да добровољци – припадници јединица у саставу ТО врше ратне злочине у Дому културе Челопек, као и сазнања да су то чинили и раније у другим објектима у којима су држани затворени Муслимани. Наиме овај сведок је изјавио да је његов брат, покојни Душко Вучковић звани «Репић» припадник јединице «Игор Марковић», направио "велике глупости и кривична дела", да је то почело да се дешава још у «Алхосу» 09. и 10.априла (о овоме сведочи и сведок «Н») када је ту било седамдесетак заробљених Муслимана цивила, да је опт.Поповић још у то време био смештен у објекту у «Алхосу» (што произилази и из исказа сведока Јасне Буљубашић), иако је званично постао командант Штаба територијалне одбране тек крајем априла, да је сазнао да је његов брат одстранио уво код два лица у «Алхосу», да је барем два пута направио крвави пир у Дому културе у Челопеку, терао заробљенике да певају, малтретирао их, иживљавао се ножевима и да је то било негде у периоду од **10. до 12.јуна** 1992. године (очигледно се ради о догађајима за Бајрам), да је са Марком Павловићем разговарао **три-четири пута** везано за проблеме које је правио његов брат и то да су до 17.маја, када сведок Вучковић напушта Зворник у првом наврату, малтене сваки дан контактирали, док је у другом делу свог боравка (од 06.јуна 1992.године) једном или два пута контактирао са оптуженим у вези брата «Репића», у ком периоду је сведок био на Црном врху ангажован у борбама од стране команданта шеховићке бригаде Андрић Светозара, да је наводно Марко Павловић тражио да се према заробљеним лицима у «Алхосу» поступа према међународним законима, јер је управо чуо да се врше недела у том затвору, да је од **Марка Павловића тражио да стреља брата**, јер му се смучио али Марко то није дозволио и тражио је да се његов брат ухапси.

О обавештавању оптуженог од стране сведока да су добровољци **Саша «Робија» и Лела убили** четворо људи, и реакцији оптуженог, било је говора у одељку «Саша Робија и улога оптуженог Поповића у затварању, испитивању и разменама затвореника».

Сведок је даље навео да његов брат «Репић» није добио од Марка Павловића потврду да није чинио кривична дела управо због тих проблема које је правио још у «Алхосу» јер је "Марко званично **знао све шта се дешава** и ко је починио кривична дела" (страна 44 транскрипта од 06.септембра 2006.), да му је Марко приликом њиховог напуштања Зворника 17.маја, рекао да ће потврде издати лицима за која Ратни штаб зна да нису чинила кривична дела, да их остали неће добити те зна да и припадник јединице са надимком «Топола» није добио ту потврду. Навео је да му је управо Марко Павловић рекао да су његов брат «Репић», Појатар Исток и «Топола» направили тешка кривична дела у «Алхосу», да је он наводно предузео мере против њих, да је Марко видео што се тиче његовог брата о коме се ради, али да то хапшење није ипак одрађено и да се његов брат вратио на терен у јуну. На питање зашто Марко хапси његовог брата због тих недела у «Алхосу», тврдио је да је вероватно као командант Ратног штаба био задужен за то.

Очигледно да је у овом периоду једина санкција за злодела било неиздавање потврде добровољцима да нису чинили кривична дела.

Објашњавајући ситуацију када је на позив Марка Павловића дошао у Ратни штаб у граду јер је обавештен да је његов брат направио у Дому културе у Челопеку проблем и побио 17 људи и доста ранио, дозволио је могућност да је то било 28.јуна, наводећи да му је заправо неко радио везом из «Стандарда» јавио преко мотороле и да је он онда дошао тамо, тражио Марка, да су му рекли да је у граду и да му је Марко кад га је нашао рекао да је његов брат направио проблем, да је још увек код кафане у Челопеку, да се иживљавао, те је он заједно са својим замеником Мијом Павловићем дошао у Челопек око три-четири сата поподне, видео пијаног брата како седи испред кафане, који му је рекао да их је побио колико је требало. Навео је да су Марка обавештавали о свему, да су га све структуре обавештавале (страна 61 транскрипта од 06.09.06.) те да је Марко његовог брата два пута слао у Шабац ради хапшења и то у априлу због «Алхоса» и после због догађаја у Дому културе Челопек.

Припадник јединице «Игор Марковић», сведок **«З.М.»** (гл.пр.27.11.07.) са чијег саслушања је искључена јавност, је као и саслушани сведок Вучковић, навео да је у другом наврату боравка у Зворнику у јуну 1992.године био на Црном врху на борбеним задацима, да је у Зворнику био све до хапшења (крај јула 1992.године), те да је једном

приликом дошао припадник њихове јединице «Микац» из Руме, рекао нешто Вучковићу који је одговорио: «Сада ћу стварно да га стрељам», да је тад сазнао да је у инциденту у Дому културе у Челопеку побијено двадесетак људи, да су он, Микац, Вучковић отишли у Дом културе, да је Вучковић тражио брата, да су се ту задржали, да су дошли и неки припадници Територијалне одбране, да је Микац тада рекао да је «Репић» стрељао неке људе.

И сведок **Мирослав Николић** звани Микац (гл.пр.28.01.2008.године) је у свом исказу навео да мисли да је једном приликом у јуну на Црном врху рекао Жући да је његов брат побио неке Муслимане, наводећи да су се вратили заједно у град, али да не зна тачно да ли се вратио заједно са Жућом нити зна да ли је Жућа тада ишао у Челопек. Овај сведок је тврдио да је мењао Жућу у његовом одсуству, да је једном приликом био у Дому културе у Челопеку пошто је добио информацију да три притвореника Муслимана имају скривено оружје, да је отишао да испита затворенике јер «је то једноставно тако тада функционисало» иако није имао неко писмено овлашћење да то ради, да је стражару у ДКЧ једноставно рекао шта му треба, да му је овај отворио врата чим је рекао да је из «Жутих оса» јер су га сви знали као Микца, да је то било почетком јуна, да му стражар није тражио никакав папир, те да је испитао људе да ли имају оружје. Иначе и овај сведок је тврдио да су се причале приче да је «Репић» побио неке Муслимане тада крајем маја почетком јуна, да то **није била тајна прича**, да се причало да је убио седам –осам људи.

Проверавајући наводе сведока Вучковића везане за евентуално предузимање радњи од стране оптуженог Поповића након његовог обавештавања о понашању «Репића», суд је прибавио следеће писмене доказе:

Након обраћања суда Полицијској управи Шабац, Полицијској станици Лозница и Мали Зворник, суд је дописом МУП-а РС Полицијске управе у Шапцу, Одељења крим.полиције од 08.10.2006.године обавештен да су Вучковић Душан и Појатар Исток били привођени у Полицијску станицу Мали Зворник **само** дана **18. априла** 1992. године у 23,30 од стране радника СУП-а Мали Зворник у Међуопштински затвор Шабац којом приликом је поднета пријава Ку.бр.118/92 за кривично дело тежи случај разбојништва из члана 169 став 1 КЗ РС у покушају и то над **Косорић Миленком** из Малог Зворника које дело је учињено 15.04.1992. године и која пријава је достављена Окружном јавном тужилаштву Шабац.

Истим дописом суд је обавештен да је осим овог привођења, против Вучковић Душка од стране Ресора државне безбедности Ваљево

06.11.1993. године поднета кривична пријава под бројем 1982 ОЈТ-у у Шапцу због кривичног дела из члана 142 став 1 КЗ РС. Увидом у поменуте списе Окружног суда Шабац утврђено је да се ради о пријави за кривична дела за која је и осуђен пресудом Окружног суда у Шапцу К.бр.41/94 од 08.07.1996. године (догађаји за Видовдан 1992.).

Из Службене белешке Полицијске станице Мали Зворник од 02.10.2006. године утврђено је да Вучковић Душко и Појатар Исток осим наведеног случаја од 18.априла 1992. године нису више привођени у периоду април-јули 1992. године те да је против Вучковић Душка 28.4.1992 поднета кривична пријава ОЈТ-у у Шапцу Ку.бр.161/92 због кривичног дела одузимање возила над Мирковић Љубишом, док је због кривичних дела над оштећеном Ђорић Хаснијом [REDACTED] – противправно лишење слободе, силовање и одузимање возила која дела су учињена 21.07.1992. године, поднета пријава под бројем Ку.бр.213/92 14.08.1992. године. Наиме ради се о делима због којих је поднета и пријава ОЈТ-у Шабац под бројем 1982 06.11.1993. године од стране Ресора ДБ Ваљево.

ПС Мали Зворник је истим дописом обавестила суд да не поседује кривичне пријаве које су подносили органи општине Зворник против Вучковић Душана.

Очигледно је да ниједна од ових пријава, које се иначе односе на оштећена лица српске националности, без обзира од кога била поднета, нема везе са евидентно учињеним злочинима у Дому културе у Челопеку, о којима је оптужени имао сазнања.

Иначе сам оптужени Поповић је у својој одбрани тврдио да је само једанпут тражио да се ухапси Репић и то онда кад се десила велика трагедија на Видовдан, објашњавајући да је "неки човек" донео вест у поподневним сатима у заједничко двориште Комуналног предузећа и Штаба ТО да се десила трагедија и да је он управо тада сазнао да постоји такав објекат – ДКЧ у коме су заробљени неки људи, па је отишао на српску страну моста до шабачке милиције молећи их да ухапсе лудог Репића што су и учинили, негирајући било какву комуникацију са Жућом тога дана и тврдећи да никад није разговарао са Жућом око тог проблема. На претресу 14. априла 2010. први пут је рекао да су му или Пеђо Млађеновић или Коста Ерић рекли који су то људи затворени и тад је први пут сазнао да су у ДКЧ-у смештени војно способни Дивичани, што је иначе у потпуној супротности са свим утврђеним чињеницама. Тврдио је да је само тада тражио да се Репић ухапси и негирао да је то чинио када су Репић и Појатар Исток хапшени раније у Малом Зворнику.

Суд је одбацио као неубедљиве и наводе одбране оптуженог Поповића који се практично свODE на тврђење да он уопште није контактирао са сведоком Војином Вучковићем у току јуна месеца, а ни раније поводом било каквих злодела учињених од стране покојног Душка Вучковића, будући да је као веродостојне и уверљиве прихватио тврдње сведока Вучковића у напред наведеном делу.

По оцени суда очигледни су покушаји оптуженог да негира било каква сазнања о тим догађајима и то све до Видовдана, при чему оптужени не оспорава да је након догађаја за Видовдан, а након што је обавештен шта се десило, управо он отишао на мост и молио да се ухапси «Репић», невешто тврдећи да је та вест «дошла» у двориште Комуналног предузећа и Штаба ТО (за који је иначе тврдио да уназад месец дана уопште није ни постојао!). Оваква реакција оптуженог, те чињеница да је управо оптужени Поповић поново обавештен о неделима покојног Вучковић Душка, указује на фактичку контролу оптуженог над њим и одговорност за неспречавање његових поступака у објекту који је под његовом влашћу, а на коју одговорност на овај начин практично и сам указује.

Ово је још један у низу доказа о припадности и овог добровољца Територијалној одбрани чији командант је био оптужени Поповић и тада, и све до хапшења (крај јула 1992.године), јер би у противном било потпуно нелогично да сведок Вучковић једино са њим контактира везано за ове проблеме, а не са Андрићем или Благојевићем за кога је, упитан зашто њега није обавестио о тим неделима, сведок рекао да «Благојевић,» да је могао да има тоалет у канцеларији, не би ни излазио из ње».

На ова утврђења суда нису од утицаја наводи сведока Вучковић Војина да је он након повратка у Зворник 06.јуна 1992.године под командом мајора Андрића из шеховичке бригаде и то распоређен на Црном врху, те да у јуну није примао наређења од Штаба територијалне одбране, будући да за суд чињеница да је сведок Вучковић са својом јединицом док су ангажовани за борбене задатке под командом мајора Андрића, није ни спорна, нити је у колизији са очигледном чињеницом да **активности покојног «Репића» у ДКЧ-у не спадају у борбене активности.**

Стога су као неуверљиви и очигледно усмерени на отклањање од себе евентуалне одговорности, оцењени наводи сведока Вучковића да у том периоду, за разлику од свих других добровољаца који су били под Штабом ТО, само припадници његове јединице нису били под Штабом ТО, да његов брат није припадао никоме, при чему он заправо, како наводи и нема сазнање да ли је неко од припадника његове јединице учествовао у неким неборбеним задацима у том периоду. Ово поготово када се има у виду тврдња сведока Вучковића на главном претресу из 2006.године да је у

периоду до 28.јуна, кад је званично формирана Војска РС, било пар стотина па и до хиљаду територијалаца, да је у граду (прим: где су иначе и били затвори) командовао Ратни штаб ТО, док су јединицама на терену командовали Андрић и Благојевић.

Из изведених писмених доказа очигледно је да је Вучковић Душан у априлу 1992.године приведен само једном приликом и то због разбојништва над оштећеним Србином, а не због неких злочина над затвореним Муслиманима као и да је против њега поднета кривична пријава 28.априла 1992.године због кривичног дела одузимање возила над такође Србином, те по оцени суда нема сумње да оптужени Поповић није предузимао конкретне мере против Вучковић Душана у наведеном периоду, а у циљу онемогућавања даљег вршења кривичних дела, што иначе сам није ни оспоравао.

Хапшење оштећене Стојкић **Споменке** по наређењу оптуженог Поповића 15.јуна 1992.године – (на средини боравка заробљених Дивичана у Дому културе у Челопеку), управо из разлога што се бунила, протестовала и «превише причала о судбини затворених Дивичана» (а свега четири дана након догађаја за Бајрам), а како је то детаљно описано у одељку број II 1) в) пресуде један је од кључних доказа да је оптужени Поповић имао сазнања о злочинима у ДКЧ.

Из исказа сведока под псеудонимом «Н» (гл.пр.26.мај 06.), члана Кризног штаба на почетку сукоба, а касније и Привремене владе, утврђено је да су у Зворнику још **почетком априла** притварани људи у згради «Алхоса», да је видео свог суграђанина Петронијевића који је седео окрвављен у канцеларији Марка Павловића и који га је молио за помоћ, да је видео и неког Заимовића затвореног, да је питао Марка Павловића шта ће он ту, те је он и за њега рекао: «Нека га привремено, отићи ће», да је Марко Павловић, док није ухапшен од стране специјалне јединице из Сарајева, доста значао у Зворнику, да је он контактирао са добровољцима као и Стево Радић, да **Благојевић** док је био ту, **у граду није командовао**, и да сигурно није имао везе са затвореним у Дому културе јер је био «изгубљен», да је у јуну чуо да су неки људи били заробљени у Дому културе, мучени, извођени, убијани, да се пожалио Марку у приватном разговору, а он му је рекао да се много у то не меша и да свако ради свој посао (страна 54 транскрипта). То је питао Марка јер су биле такве приче и пожалио се њему јер «Некоме се мора, а Марко је импоновао, био је у ТО и деловао је као организатор, контактирао са доста људи». а говорило се да је то посао ТО. Када је препознао своје ђаке на прозорима зграде Новог извора (очигледно се ради о Суду за прекршаје у непосредној близини и крају јуна 1992. након измештања из ДКЧ), докторка Наташа Луговска их је лечила јер је он замолио стражара да пошаље лекара, а докторку Наташу

вероватно је задужио Марко Павловић за тај посао јер је била блиска са њим, и скренута му је пажња да више не навраћа ту и то у разговору с неким из полиције, или са Браном или са Павловићем. Суд је у потпуности прихватио наводе овог сведока као искрене и уверљиве.

Из исказа сведока **Цвјетка Јовића** (29.03.06.), командира објекта у ДКЧ утврђено је да је једног јутра кад су га обавестили да је неко упао у ДКЧ он **обавестио «горе»**, да су сви сматрали да Сабирни центар не треба да буде у Челопеку – и полиција и грађани, да се први упад десетак дана по смештају људи, да је он одмах звао Маринка – командира да дође, те је он и дошао, да су већ и грађани приговарали да се тај центар негде премести, али људи су ипак остали месец дана, да му је Анђелко Васиљевић рекао да је морао да пусти те добровољце који су ушли и испитивали, да их је било десетак (неки Репић са својом групом) и да је Маринко том приликом кад је дошао у школу рекао да чувају људе «до угрожености главе», да је Маринку речено да то проследи даље, да покуша да људи што пре оду одатле, а Маринко је, и сам свестан да то мора да пренесе, рекао да ће покушати да оду што пре одатле. Након тога уследио је и други упад када је Репић упао иза леђа стражару – сведоку «П» који је уносио храну, којом приликом је убио 15-16 људи и ранио око 20 људи (очигледно Видовдан), као и да је било још страдања пре тога али он не зна појединости јер није био присутан, да зна да је бар два пута упадано, да је оба пута убијано, да је било и одвођења на саслушање и размену, да су у смени Јовановић Милоша убијали пре случаја са Репићем, да Милош није могао два дана да дође к себи, да их је тад упало 10-15, да је био и неки с надимком «Мајор», да су пар пута вођени на саслушање и размену међу њима и Мурис Халиловић и да му је речено да их је одвела војна полиција у «Стандарду» за коју мисли да се ради о војној полицији територијалне одбране. Сведок је изнео да је **о свему обавештавао** Станицу милиције (страна 35 транскрипта), лично Мику и Петка који су им били спона, и то после сваког случаја, а да је Маринка најмање два пута обавештавао око тих проблема одлазећи у станицу, да се **све знало** и да су све знали и Петко и Мико и Маринко, те да су говорили помоћницима и начелнику да не могу да заштите људе (страна 46). Овај сведок је изјавио да му је вођа смене једном приликом рекао да му је **Пиварски** – командир једне јединице добровољаца када је дошао рекао да га је **послао командант Марко Павловић** да провери све заробљенике (страна 55 транскрипта) те да су и грађани знали шта се ту дешава јер сви полицајци који су ту радили су из Челопека и то нико није крио. Након предочавања исказа из истраге да је упадање било свако вече рекао је да је било можда укупно 4-5 инцидената.

Сведок **Анђелко Васиљевић** стражар у ДКЧ (27.03.07.) такође је сведочио да се знало за убиства у ДКЧ, да је у његовој смени Репић долазио два пута, први пут можда 10. јуна, други пут ближе 20. јуна, али да

тим приликама није улазио јер му он није дао кључ, да су долазили и неки људи Пиварског којима такође није дао кључ, да је чуо да су људи убијени, да су лешеве изношени, да зна да је око 60 људи ту убијено али да то није било у његовој смени! – (страна 16-19 транскрипта). Пре Видовдана кад би дошао у смену чуо би од колега да је у претходној смени било убијања али не зна од којих колега, да већ кад се десило прво убиство нормално је да су о томе упознати и командир и начелник и сви јер је Цвјетко то дојављивао – страна 24, да је чуо од колега да су долазили неки мајор и поручник, да су убијена два затвореника након испитивања и одвучена неким аутом, да се то десило вани, али да он лично никада није видео леш, мада зна да су лешеве вожени «Тамићем», да су мештани протестовали за време боравка ових људи, да су му говорили да је то срамота за село јер **сви су то знали** па се и једна жена жалила – (очито Стојкић Споменка).

Из исказа овог сведока као и из исказа осталих сведока – стражара несумњиво је утврђено да су сазнања о догађајима у ДКЧ била сигурно доступна не само њима већ и становницима Челопека, Зворника, власти и свакако оптуженом Поповићу, при чему су искази ових сведока у деловима у којима су упорно тврдили да њихова сазнања о томе нису непосредна, јер «баш у њиховој смени се тако нешто није догодило» али су све то сазнали од колега из других смена, чијих имена се наравно не сећају, оцењени као неискрени, неуверљиви и очигледно мотивисани страхом од евентуалне сопствене одговорности.

Тако сведок **Милорад Пантић** (26.април 2007.) тврди да се у току његове смене није ништа десило, мада је чуо да је долазио неки Репић, вршио неке инциденте над људима али није чуо ни за каква убиства у ДКЧ и зна да је после инцидента са Репићем донет кључ и катанац ради обезбеђења затворених. Сведок **Ацо Бајић** резервни полицајац, тврдио је такође да су мештани Челопека знали шта се дешава у Дому јер су ту људи били месец дана, да су ургирали да се одвезу одатле, да је чуо да су се за Видовдан десила убиства која су се догађала и пре Видовдана, да су ту долазили и Репић, а пре њега и неки други добровољци, неки полицајци из добровољачких јединица, да су сви стражари причали да се људи у Дому више не могу скривати, да ће сви изгинути, да се негде воде, да је мештанка Споменка била затварана, да је Цвјетко говорио да је звао «горе» у Зворник и да су после људи пребачени у Зворник. И сведок под псеудонимом «П» стражар у ДКЧ, убедљиво је сведочио да је Репић први пут дошао након 4-5 дана од смештаја људи, тражио кључ, био наоружан са аутоматском пушком, пиштољем, ножевима, да је чуо да је и раније улазио, убио два-три човека о чему су му причале колеге и да је то било баш за Бајрам или уочи Бајрама (10./11.јун), да су долазили и други, а не само Репић, да је после Бајрама био дежуран кад је дошао неки са белим опрточима, улазио у затвор, да су више пута «налетали», да је био ту и за

Видовдан када је Репић убио више људи, да је Цвјетко већ звао «Стандард» где је била војна команда, да је потом дошао неки човек, а у међувремену и Репићев брат Жућо који је био нешто у ТО, а у то време "ваљда је ТО била у "Стандарду", да су за то време сељани били преплашени, долазили, неки су и плакали, питали за те догађаје, међу њима и Споменка жена из Челопека, да је Дом културе у Челопеку **био јаван**, да се **све видело** и да ништа није било тајно, да су неки с белим опасачима како му је причала претходна стража убили двојицу, ставили у кола и одвезли их, да су се обраћали Цвјетку и Миленку Лазићу, његовом заменику, да су они говорили да ће ићи и видети с начелником али се **и даље све настављало**.

Сведок **Мико Миљановић**, у критичном периоду помоћник командира СМ Зворник (29.март 2007.) који је и пропратио заробљене Дивичане у ДКЧ из Новог извора, тврдио је такође да се причало да Репић упада у Челопек, да злоставља људе и то од момента када су доведени (страна 16 транскрипта са гл.претреса), да само првих дана није било догађаја, да су касније почели да се дешавају, да су се ти догађаји **коментарисали у станици полиције** и да се за њих сазнавало од дежурног када дођу ујутро али да за појединачне случајеве у том тренутку конкретно није знао. С обзиром да овај сведок потврђује да се о догађајима причало чак и коментарисало у станици полиције, потпуно су ирелевантни његови наводи да му Јовић Цвјетко конкретно није пријављивао ове догађаје, коме је суд иначе поверовао, оцењујући наводе сведока Миљановића у овом делу као неискрене и дате у циљу отклањања од себе евентуалне кривичне одговорности, као и тврдње да се наводно «не сећа» да је на јутарњим састанцима у станици полиције којима је присуствовао, помињан ДКЧ већ је за те догађаје чуо од полицајца, који састанци су се иначе редовно ујутро одржавали и на које је он долазио, а на којима је помињан Дом културе у Челопеку.

Након оваквих исказа стражара у ДКЧ и осталих радника СМ Зворник који су у том периоду били подређени Маринку Василићу који је до 08.јуна био командир СМ, а од тада и начелник СМ па све до краја боравка Дивичана у ДКЧ, јасно је колико су неуверљиви и обесмишљени наводи саслушаног сведока **Маринка Василића** (гл.пр.27.03.2006. и 20.5.2009.године) и његове тврдње да је за трагичне догађаје у ДКЧ-у сазнао тек кад је напустио полицију крајем јула (страна 18 транскрипта од 7.03.06.), да се не сећа да је разговарао са Цвјетком Јовићем, да му је Анђелко реферисао да је стање у Дому «нормално, ништа посебно», да га ни помоћник Петко Панић није обавештавао о ситуацији у ДКЧ, да се не сећа да је са Браном или са Марком причао о тим људима, да стражари вероватно то нису пријављивали из страха. Ово тим пре што је на главном претресу 20.маја 2009.године овај сведок изјавио да је заправо могуће да се коментарисало око Челопека, да су **«сви све знали, а сви све ћутали»**

(страна 82) и да је заправо било речи о насртајима на Дом у Челопеку, о пуцњави Репића, али да њега нису лично обавештавали тако да он није чуо те приче и да је то тешко објаснити јер «ако неко нешто зна а не пријави надлежном органу то дело не постоји!» јер њему то нико није званично рекао, дозвољавајући могућност да је можда и разговарао на тему дешавања у ДКЧ и да би требало да покуша да ти људи што пре оду из Дома, а како му је предочено да је навео сведок Цвјетко Јовић.

Из исказа сведока **Стевана Ивановића**, секретара Секретаријата народне одбране у Зворнику (транскрипти са гл.претреса од 02.02. и 08.03.06. године) који је био и члан Ратног штаба од 20.маја 1992.године, утврђено је да се о догађајима у ДКЧ није јавно причало али да су чланови Привремене владе чији је он био члан, као и командант ШТО Марко Павловић често разговарали о притворским центрима – ТИЦ и Челопек, **шта да се ради** са затвореницима, да ли да се размењују, али да се није дошло ни до каквог решења, да се разговарало да са лицима у Дому културе треба да се поступа у складу са законом, да их треба размењивати, предавати и кад би се сазнавало за неке догађаје говорило се да то се не сме дешавати, да се лица морају идентификовати, да ти пропусти више не смеју да дешавају – (стране 99 и 100 транскрипта од 02.02.2006.) и онда би предузимали санацију, идентификацију, сахрањивање лица, док је у изјави хашким истражитељима коју такође није оспорио, рекао да су разговарали на Влади о ужасима у Челопеку (страна 27 транскрипта од 08.03.06.), да је говорио и Грујићу да то пријави Карацићу.

Из исказа сведока «Q» (гл.пр.08. и 09. мај 2006.) предратног командира полиције, члана Кризног штаба и директора Предузећа «Аутотранспорт» од средине априла 1992. године, функционера СДС-а, утврђено је да су сви у Зворнику знали да су Дивичани мушкарци издвојени и затворени у ДКЧ, да је врло брзо почела прича да су били малтретирани, да су се на њима иживљавали и убијали их, мада је детаље касније сазнао, да су около Дома куће, да то није могло да се сакрије, да су приче почеле одмах јер «чим је то почело процури то у граду, чује се» нон-стоп је то тема у Зворнику (страна 44 транскрипта) и цео град је причао о томе, а те људе је ту сместила једна од четири институције – Привремена влада, војска, полиција и Штаб ТО.

Сведок **Петко Панић** (27.06.07.), помоћник командира резервне станице СМ Зворник навео је да је једном приликом разговарао са Цвјетком Јовићем у школи у Челопеку док су Дивичани били затворени и да му је, пошто се свашта причало о Дому, Цвјетко рекао да "има свега, долазе сви, (страна 46), улазе, раде шта хоће, Репић у црном мантилу, набио шешир, носи нож у рукама, чим га видим окренем главу", на шта му је сведок Панић рекао да то одмах пренесе командиру и начелнику

рекавши Цвјетку да то каже Маринку, а да ће и он то учинити јер је Маринко тада био командир или начелник, да је Цвјетко помињао и неког Пиварског, Нишког, од којих су се сви плашили чак и више него од напада Муслимана, да су се склањали иако су били наоружани аутоматским оружје, да је то све пренето Маринку, да му је и Цвјетко рекао да је пренео (страна 47 и 48), а да мисли да је о томе писано и МУП-у Бијељина као и да је немогуће да је Маринко за ове догађаје сазнао тек када је напустио полицију, (страна.49). Цвјетко му је причао да је било и крви по зидовима. Када се сведок обратио Маринку он му је одговорио: «**Нека чувају своју главу**, не могу они ту ништа». Други пут кад се срео са Цвјетком приликом Цвјетковог доласка у станицу да поднесе извештај командиру, причао је с њим и Цвјетко је рекао да је "стање исто улази када ко хоће, ради шта хоће, а после их затекнеш кржаве". И грађани су говорили да се чује вриска по Дому или у ТШЦ-у, тако да не мораш лично бити укључен да одеш доле али се **у народу причало** да долази паравојска, ради шта хоће, а да они не смеју ништа да ураде. Негирао је наводе Маринка Василића који је тврдио да не зна да су вршене тортуре у Челопеку јер «ако може знати један полицајац онда мора и начелник и командир јер је то могао чути и од грађана». Маринку је рекао све шта му је Цвјетко навео да се тамо дешава, да упадају, узимају новац, малтретирају, а да они окрену главу (страна 82). Цвјетко је помињао да долази Репић и његова група, а касније је чуо да улази и група Нишког и Пиварског.

Из исказа овог сведока који је од командира Василић Маринка 01.јуна добио задатак да оде са десетак полицајаца у Бијели Поток јер се "**политика договорила** да ће из Клисе сићи цивили Муслимани у пратњи војске и да им помогну при утовару, да не буде повређивања, малтретирања", утврђено је да је увече у хотелу где су били смештени, рапортирао Василићу када је и сазнао да су мушкарци смештени у ТШЦ у Каракају, да су ти људи боравили пет дана у ТШЦ-у и да се **за то време чуло** јавним поговарањем да се врши убијање, да се тела одвозе у Герину кланицу, да су долазиле паравојне јединице, да су сведок «М» из Комуналног предузећа и Танић Петар из полицијске станице, након дојаве где се појављују лешеве купили лешеве, сахрањивали их у врећама, да су и грађани јављали да има лешева на Гериној кланици, да се по граду причало да је код кланице било убистава, да је чуо да су у школу улазили и Жућини и Репић, а да су у то време били у Зворнику и Нишки и Пиварски и неки «Бели орлови», да му је полицајац Петар Танић причао да су тела налажена иза клаонице баш у време када је и било тих убијања и да је Танић причао у Станици колегама да су паковали у вреће тела са кланице почетком јуна месеца као и да је њему Маринко на питање шта је с тим људима у школи рекао «Не мешај се тамо, глава ће ти отићи», да је било познато да су Пиварски, Репић улазили у све те затворе, да изнад ТШЦ-а има неки надвожњак и да је видео камионе како излазе одатле и кад је питао некога

шта се то дешава кажу «Извозе мртве» те да је видео камиончић сведока «М» да излази отуда.

На главном претресу дана 20. маја 2009. године неубедљиво је покушао да релативизује своје тврдње у изјави датој у Тузли у којој је тврдио да је Марко Павловић поред командовања паравојним јединицама, наређивао и цивилној полицији и војсци а иначе се "причало се да има убијања, да носе лешеве, па су вероватно и чланове Кризног штаба морали обавештавати јер је и Комисија за асанацију вероватно прављена у договору с њима" (страна 35).

Поменути сведок **Стеван Ивановић** тврдио је да је повремено виђао Косту Ерића – председника Комисије за асанацију, да су имали податке да ли је неко страдао, да ли је било убистава и да ли су нађени лешеве (страна 75) чије сахрањивање је било задатак Косте, да је Коста говорио – «нашли смо их доле, били су убијени», да му је Марко Павловић дао податак да му је одбијена размена лица приведених у ТИЦ, да он то није успео да одради (страна 84-85 транскрипта) и да је настала фрка јер није успела размена и да је рекао Марку да ако је размена одбијена да због тога не треба очајавати већ људе или ослободити или омогућити прелазак на слободну територију на шта је Марко рекао да ће касније видети.

Из исказа оштећених Дивичана затворених у ДКЧ такође је несумњиво утврђено да је читав Зворник знао да су они у логору, да су "сви све знали, да се чула песма, јаукање, пуцање, убијање", како наводи сведок «А», док сведок «Два» наводи да је о томе сазнао од докторке Наташе која је два - три пута долазила да их превија у Суду за прекршаје у који су пребачени почетком јула, и која му је рекла да је мислила да су они сви луди након што је слушала шта је било с њима.

И из исказа сведока **Стеве Радића**, члана Владе утврђено је да се у том периоду причало да у затворима злостављају људе.

Сведок Митровић Светислав зв. «**Нишки**» такође је изјавио да је ишао у Дом културе Челопек, како наводи једанпут, крајем маја или почетком јуна, «јер се чуло да Репић тамо стално улази и да убија, масакрира» (стр. 29 транскрипта од 30. маја 2007.), и да је била јавна тајна да «Репић» убија људе у Дому, о чему је брујао град.

О непосредним сазнањима оптуженог Поповића да се убиства дешавају и у Дому културе у Пилици и то у почетку боравка затворених у њему, директном обраћању оптуженом у вези тога, сведочио је **Машановић Драган**, командир Пиличке чете која је обећивала затворене, о чему ће бити детаљније бити речи у наставку пресуде.

Уз све до сада цењене доказе, на знање оптуженог за злочине несумњиво указује и континуирано деловање Комисије за асанацију бојишта у инкриминисаном периоду.

Читањем Наредбе о формирању Комисије за асанацију бојишта Привремене владе од 19.04.1992. године утврђено је да се овом Наредбом формира Комисија за асанацију бојишта на подручју општине Зворник у саставу Коста Ерић – председник, Неђо Млађеновић – члан, Бобан Ђукановић – члан и Слободан Милосављевић – заставник ЈНА.

Одлуком Привремене владе од 28.априла 1992.(дан постављања оптуженог за Команданта ШТО) стављена је ван снаге ова одлука (која је поништена на захтев команданта ШТО Марка Павловића, како тврди опт. Грујић у својој одбрани) и одређено да послове везане за асанацију бојишта преузима и организује командант Штаба ТО српске општине Зворник, док је Наредбом о формирању Комисије за асанацију бојишта команданта Штаба ТО српске општине Зворник од 19.маја 1992. године (дан када одлази војска ЈНА) формирана Комисија за асанацију бојишта без представника ЈНА, у саставу Коста Ерић – председник, Неђо Млађеновић, Бобан Ђукановић и Перо Павловић – чланови.

Није изведен ниједан доказ који би указивао на прелазак ових послова у надлежност неког другог органа током овог периода, или измену начина рада Комисије.

За сво време дешавања која су предмет овог кривичног поступка Комисија за асанацију бојишта активно је радила и о овоме су своја сазнања изнели људи укључени у рад Комисије – Петар Танић, Перо Павловић, др Љубица Васиљевић, сведок «М», Коста Ерић и Неђо Млађеновић.

Наиме, из исказа сведока **Пере Павловића** – санитарног инспектора у општини, утврђено је да су Коста Ерић и Неђо доносили одлуке шта је требало да се уради, да је Коста координирао тим и сазнавао када треба негде изаћи на терен и вршити асанацију лешева, да су се изјутра у Комуналном састајали у Неђиној канцеларији где је био и Коста, лекар, као и сведок «М» да је у обезбеђењу Комисије био Перо Танић – милиционер, да је у Комисији радио до половине јуна, тврдећи да је он на «Гериној кланици» на коју су довожени и сакупљани лешеве и вршена идентификација, био само један дан, можда у два-три наврата и да је тада било пуно лешева.

На питање шта је оптужени Поповић радио у то време рекао је: «Свако је чуо за команданта, не знам како се звала та формација тада у Зворнику».

Сведок **Петар Танић** (главни претрес од 14.09.2009), сведочио је да је као активни полицајац обезбеђивао рад Комисије и да су у почетку били у «Алхосу» када је обезбеђивао др Зорана Станковића који је дошао из Београда са ВМА да врши обдукције погинулих при нападу на Зворник, да је касније Комисија радила у кланици у Каракају, да је од дежурног полицајца добијао обавештење да треба да иде, и на кланици већ затицао чланове Комисије, да су се присутни доктори мењали, а да је од чланова ишао Коста, пар пута и Перо Павловић, да је седео у хотелу и чекао да га позову, да је лешеве са терена прикупљао сведок «М» па Комисија није ишла на терен. На кланицу је ишао пет-шест пута и упечатљив му је догађај када је било више од сто лешева, којом приликом су били Коста, Перо Павловић и Петар Ристић а два три пута и др. Љубица Васиљевић – Бела, да су тела људи на кланици била у цивилним оделима, да су људи из Комуналног сахрањивали лешеве, да он лично није писао неки извештај, али да су то вероватно чинили лекар и чланови Комисије, те да мисли да су ти папири предати Кости који је био председник Комисије испред Територијалне одбране, да је командир полиције Маринко Василић знао да он обезбеђује Комисију за асанацију бојишта и идентификацију погинулих и да су **сви знали – цео град**, да у «Герину кланицу» одлазе лешеве да би се касније идентификовали (страна 28 транскрипта). Навео је да није знао одакле је сведок «М» довозио лешеве, али да је сведоку «М» вероватно Коста преносио где да иде те да је Коста као председник Комисије добијао обавештење и онда све њих позивао да дођу.

На исказ овог сведока логично се надовезује и исказ сведока «М» који је при Комуналном предузећу скупљао лешеве и који је тврдио да му је Коста Ерић који му је био шеф, увек усмено, одређивао кад дође ујутро на посао где треба да иде да вози и довози лешеве, да су му Неђо и Коста рекли да тела вози у «Герину кланицу» док је на почетку тела возио у «Алхос», да му је на почетку боравка затворених у ТШЦ-у Коста наредио да иде у школу по лешеве које је пребацио на кланицу, те да је након тога ишао укупно 15-20 пута у школу, плавим камионом Фабрике «Глиница», скупљао лешеве и возио на кланицу а потом с кланице на сахрањивање и да су гробнице већ биле припремљене јер би багер Комуналног предузећа већ ископао ископе дужине 50 метара. Вреће за тела и гориво су добијали од Комуналног, а Коста и Неђо били су у приземљу зграде у којој је била и Територијална одбрана.

У три-четири наврата укупно је одвезао петнаестак лешева из Дома културе у Челопеку, где га је Коста обавештавао да треба да иде, па и на

дан када је «Репић» убио пуно људи у Дому (очигледно Видовдан) јер му је Коста рекао: «Буди ту, сада ће вероватно звати колико је убијено, да их преузмемо», мислећи на чуваре из Челопека, и заиста након два-три сата су звали и он је утоварио лешеве и одвезао на «Герину кланицу», а возио је лешеве и са «Економије» такође по Костиној наредби, који му је додељивао за пратњу полицајце. Суд је у потпуности као уверљив и искрен прихватио исказ сведока "М".

Саслушани сведок **Љубица Васиљевић** (главни претрес од 28.09.2007.) лекар у зворничкој болници, потврдила је да је долазила у затвор у граду (прим: након враћања Дивичана из Дома културе у Челопеку) на захтев свог директора, где су јој рекли да има затворених повређених Муслимана, са докторком Наташом Луговском, да је у том периоду чула да је «Репић» улазио у Челопек и направио хаос, да су о томе ћутали, да је ишла у преглед лешева у «Герину кланицу» два-три пута са задатком да констатује смрт и напише узрок смрти на основу спољног описа леша, да су лешеви Муслимана цивила мушкараца били ван објекта, да су те људе посебно евидентирали али да се ништа није смело питати, да су имали углавном стрелне ране, а да је те извештаје о евиденцији и узроку смрти од ње узимало Комунално предузеће.

И саслушани сведок **Неђо Млађеновић** (гл. претрес од 26.04.2006. и 08.09.2009.) заменик председника Комисије за асанацију и директор Комуналног предузећа, тврдио је да су он и Коста Ерић све радили заједно, да су лешеве преузимали из «Герине кланице», која није била тајно место, да је код оптуженог Поповића с ким су били заједно смештени у згради, ишао по пропуснице за Србију јер је набављао сандуке и вреће за сахрањивање па му је Марко давао дозволу за излазак преко моста, да је сведок «М» био задужен за сакупљање лешева, да зна да је сахрањено око 800 – 850 Муслимана чији лешеви су сакупљани у «Гериној месари».

Међутим, овај сведок је невешто и потпуно неубедљиво објашњавао да он уопште не зна одакле потичу ти лешеви, да му сведок «М» никад није причао да је ишао у ТШЦ нити га је он тамо слао, иако је сведок често седео код њега, потврђујући пак да су спискови од стране Комисије предавани у Комунално, "да су их крили у ладице, шта нису радили, сами од себе их крили", да је једног дана дошао генерал Суботић и однео спискове из његове канцеларије, али само Муслимана јер су за Србе спискови вођени одвојено и да он од тога не бежи, да они свој рад ни од кога нису крили, све је било уходано (страна 35 транскрипта од 08.09.2009.), Није могао да објасни нелогичност својих тврдњи да уопште није знао да је сведок «М» ишао више пута у ТШЦ и ДКЧ, како је сведок тврдио уз знање Неђе Млађеновића и након што би га Коста послао на те локације, те да уопште није знао да су у ДКЧ целог јуна били затворени

Муслимани, немогавши да објасни ни чињеницу да је, иако у јуну није више било Муслимана у граду, било потребе да се праве нова гробља управо за Муслимане.

Прихватајући као искрене и убедљиве наводе сведока «М», као и сведока Танића и Павловића и у погледу присуства председника Комисије **Косте Ерића** на «Гериној кланици», суд је одбацио његове наводе (исказ из истраге узет замолним путем од стране Окружног тужилаштва у Бијелини 22.05.2008., прочитан на главном претресу) да није долазио у контакт са лешевима, да је тек касније чуо да су нека тела довожена из Дома културе у Челопеку и да ништа не зна о догађајима у Техничком центру у Каракају и другим местима где су вршена погубљења, јер се наводно није интересовао за те догађаје, те да му је само познато да су лешеве превожени у «Герину кланицу» где је било одређено место за преглед лешева, као и да уопште није познавао команданта Штаба ТО у Зворнику. Ови наводи сведока контрадикторни су поменутих исказима, па и самим његовим тврдњама да је његов посао био да набавља опрему за сахране – вреће и сандуке као и да је заиста слао сведока "М" да доведе лешеве, који је, како је утврђено, управо ишао по лешеве у поменуте затворе, а потом их возио на кланицу.

Долазак Косте Ерића и Неђе Млађеновића код оптуженог Поповића у канцеларију, потврдио је и сведок «Р».

Имајући у виду све напред изнето, те чињеницу да је управо оптужени формирао ову Комисију, чији рад је био јаван, као и објекти из којих су лешеве довођени, да је оптужени издавао пропуснице за одлазак у Србију и набавку врећа за сахрану Муслимана, наводи сведока Ерића и Млађеновића да нису о свом раду извештавали оптуженог, а који су иначе потпуно неубедљиви и нелогични, уопште нису од утицаја на несумњиво утврђену чињеницу у чију извесност је суд потпуно уверен, да је оптужени имао сазнања за злочине који се дешавају, те да и докази о раду ове Комисије указују на то, у прилог чему говори и комуникација са Јасном Буљубашић у вези предаје тела «Ћубице».

Осим тога, суд је прихватио наводе одбране оптуженог Грујића да су се Неђо, асанациона комисија и Штаб ТО договарали и да су били у истој згради, да је то била «Маркова комисија», те да је на захтев Штаба ТО или асанационе комисије, Влада доносила одлуку о отварању нових гробља, јер су сва била пребукирана.

У прилог свему напред наведеном, говори и исказ и извештај стручног лица, др Милета Стојковића у којима се наводи да је у конкретном случају поступљено у складу са војничком логиком када је председник Владе

повукао своју наредбу о формирању ове комисије, јер је имао релевантне војне структуре које су биле дужне да врше асанацију, а та релевантна војна структура је управо Штаб територијалне одбране.

б) Техничко школски центар у Каракају и Дом културе у Пилици

Угрожавање физичког и менталног здравља затвореника, осим лоших услова боравка, проузрокровала је и тортуре којој су, од стране наоружаних лица под непосредном командом Стојана Пиварског, били подвргнути већ по преласку у другу просторију ТШЦ - а, а који су несметано улазили у просторије где су таоци били затворени, и тамо физички мучили оштећене, изводили из простора ограђеног арматуром, испитивали, тукли, приморавајући и припаднике каракајске чете ТО да их туку, те изводили у мању просторију и ту убијали из ватреног оружја, на који начин је убијено око 100 талаца, чије лешеве је теретним возилом одвозио на Герину кланицу заштићени сведок под псеудонимом «М».

Ове чињенице суд је утврдио из сагласних исказа сведока оштећених «Осам», «Девет» и Гојкић Мехмедалије, као и то да су другог дана пребачени у велику просторију. Тамо су предали ствари, испитивани су, а након чега су поново пролазили кроз постављени шпалир у коме су их тукли разним предметима.

Сведок «Девет» (гл. претрес од 12.11.09.) је потврдио да су затворенике испитивали у просторији величине 25-30 квадрата, да су од њега захтевали да каже да ли има оружје, тукли су га «од пете до главе, по табанима, леђима, бубрезима, рукама...», а након туче био је 90% у несвесном стању.

Сведок «Осам» је навео да је сутрадан, по преласку у другу просторију, уследило испитивање, да је чуо такве јауке осталих затвореника да је помислио да им секу прсте, а када је он дошао на ред, ударен је у леђа и убачен у шпалир у коме је ударан по глави и леђима, «толико да су му ребра напукла», и тада почиње и убијање. По његовој процени, за 5 дана боравка талаца у ТШЦ убијено је око 200 људи. Осим 20 лица која су се угушила, о чему је напред било речи (I-2 изреке), сведок се сећа да је било и појединачних убистава – а међу убијенима су били Нурија Јашаревић и његов брат Авдо – његови течићи. Наиме, сведок се сећа да је Нурија устао да направи побуну, а брат да га заштити, да су након тога рафалом «скресали», а потом су се они којима је наређено да просторију почисте, вратили и кажу «загрљени, обадва мртва». Потом, мисли да су лишена живота сва лица која су била из Тршића, (њих око 50) која је

изводио из те у другу просторију "капетан" Мијо из Тршића, «и чујеш рафал, хајде ви да очистите тамо, и тако је икс пута долазио Мијо, а када су дошли у Пилицу, дошао је неко на прозор горе и каже, има ли ко из Тршића, нека устане, није устао ниједан».

Такође, овај сведок навео је да су одвели 25 људи, наводно да иду у размену за Сарајево, од којих су поједини ексхумирани, а судбина других је непозната. Поједине таоце су изводили испред школе, а након тога чули би се пуцњи.

Сведок се такође сећа да је на таоце у радионици пуцано из пушкомитраљеза, који је стајао на столу, у ћошку на десној страни, а поред су биле страже. Првог таоца који би подигао главу, изводили би и убијали, а преко свих су шиштали меци из пушкомитраљеза. У вези са тим, истакао је да су у аутобусу који их је возио после боравка у ТШЦ-у у Пилицу, сви били кржави и рањени, што потврђује и командир каракајске чете ТО, Здравко Благојевић.

Сведок **Гојкић Мехмедалија** је навео да је у ТШЦ-у убијен Мехо [REDACTED] [REDACTED] који је претходно покушао да се убије каблом од струје. Објаснио је да је од почетка било батинање, да су и њега ударали по леђима, да су тражили да предају оружје, да су се чули јауци у просторији у коју су одвођени, из које неки нису ни враћани, да су им пуцали изнад глава.

Наводе оштећених у овом делу делимично су потврдили сведоци Љубиша Пејић, Иван Араповић, Здравко Благојевић и Драган Видовић који су као припадници каракајске чете обезбеђивали ТШЦ.

Припадници каракајске чете у својим исказима такође наводе да су, по њиховом доласку у школи већ били смештени таоци, а са њима су све време били добровољци. Иако се њихови искази делимично разликују у погледу идентитета добровољаца које су виђали, а што је и логично с обзиром да нису сви у исто време стражарили, као и да су се и сами добровољци смењивали током боравка талаца у ТШЦ-у, суд је из њихових исказа несумњиво утврдио да су тамо били присутни добровољци које су знали само по надимцима – Нишки и Пиварски, које су и сматрали за главне, Топола, Слон, Репић, Мирокија, Мрки, Црни, Цеј, Целат, Жућа, Штука, Бркља и др, а по говору су закључили да су из Србије. Према исказима саслушаних стражара, добровољци су били у разним маскирним униформама, долазила су и лица са белим опасачима, тзв. «војна полиција», људи са црвеним брсткама, за које су после чули да су били под капетаном Драганом (сведок Коста Пејић).

Потврдили су да су добровољци, за разлику од стражара који су имали СМБ униформе, били у различитим униформама - сведок Здравко Благојевић Чаруга је навео да је Црног и Мирокију виђао у црним униформама, са плетеним капама, док је сведок Видовић истакао да су неки били у маскирним, неки у црним, једноделним униформама, са марамама, капама, повезима, а сведок «8» тврди да их је у ТШЦ-у било са кокардама, црвеним капама, титовкама и са белим опасачима, а један је бацао црвену беретку коју су они морали да љубе.

Из исказа стражара - сведока **Љубише Пејића, Ивана Араповића и Здравка Благојевића-Чаруге** утврђено је да су затворенике добровољци малтретирали, као и то да им се нико није смео супротставити.

Сведок **Здравко Благојевић-Чаруга** (гл. пр. 21.04.09.) је истакао да су унутар школе били људи другачије униформисани који су затворенике тукли, терали да певају српске песме, претресали их и све им узимали, терали их да пишу нешто на папирићима, тражили ко има оружје, неке одводили, а Видовић Драган му је причао да су га натерали да туче затворенике. На предочавање навода сведока Араповића, да је и он морао да туче заробљенике по наређењу Пиварског, наводи да се није смело ући унутра «батине су пуцале, убише, не сме нико попреко погледати некога, зато му је ова изјава ружна, не сме много ни причати да га не би нестало, јер се тиче његовог живота». Пиварски је међу њима био главни а Црни је по његовом виђењу највише тукао.

Сведок **Драган Видовић** (главни претрес од 18.05.09.) је потврдио да су, по преласку таласа у већу просторију, Пиварски, Црни, Мирокија, Репић, позвали пар стражара да их обезбеђују, да их је за то време Пиварски терао да ударају затворенике и псовао српску мајку, говорећи «Удри, или ћу ја тебе ударати». И он је морао да удари тројицу, четворицу. Пиварски, који се питао за све и који је командовао свима и кога су се сви плашили, рекао му је да узме са стола неку палицу, те да ће га «поломити» ако не буде ударао, а пред хашким истражитељима сведок је навео да су затворенике, осим њега, тукли и Иван Араповић, Миле и Здравко Благојевић, Душан Митровић и Бранко, Коста, Љубиша, Драган и Жељко Пејић, Бошко Ристић, Миле Савић, Душан Стевановић и Стево Васиљевић. Сведок је објаснио да је пребијање затвореника трајало дуго и да их је Пиварски том приликом саслушавао.

И сведок **Љубиша Пејић «Чађо»** (гл. пр. 15.10.09.) је истакао да је чуо да су стражаре добровољци терали да туку заробљене, а што је потврдио и сведок Миленко Благојевић у истрази, наводећи да су неколико пута морали тући заробљенике по наређењу Пиварског. Истакао је да карајска чета није била надређена добровољцима, већ је било обрнуто, и

да су по његовом сазнању неки од добровољаца припадали Жући, а неки Аркановима.

Сведок Иван Араповић зв. «Шицер» (гл. пр. 18.05.09.) се сећа да су добровољци таоце присиљавали да певају четничке песме, да су их изводили у суседну просторију, тукли и испитивали о наоружању, да су их одводили и враћали из школе, да неке и нису (страна 19), да су они (стражари) били немоћни да то спрече, с тим што је пред хашким истражитељима истакао да су поједини таоци и умрли од пребијања. Иначе, људи из јединице Пиварског имали су цип офарбан у маскирно и путничке аутомобиле.

Сведок Коста Пејић зв. «Бурек» (главни претрес од 19.05.09.) је такође изјавио да се једне ноћи из школе чуло да људе малтетирају и туку, да су се повремено чули неки јауци, потврдивши да су затвореницима претежно командовали, како их он назива, «паравојници» који су били специјалци за њих стражаре, истичући да су «Нишки и Пиварски и екипа били Бог и јаје и сви су се њих бојали».

Из исказа сведока **Душана Стевановића званог «Уљез»**, сада пок., (истрага 19.02.07.) утврђено је да је био унутра у великој сали на обезбеђењу таласа, раздвојен жицом од њих и да их је из каракајске чете унутра било 6-7, а увече и више, да су заробљеници тучени претежно од стране Нишког и Пиварског. У ТШЦ-у су били «Нишки» из Србије који је био «Бог и батина», и Пиварски.

Сведок Миленко Благојевић (истрага 05.03.07.), потврђује да су припадници паравојске били главни у школи, а међу њима је главни био Пиварски. Виђао га је по граду, био је «Бог и закон» у Зворнику једно време. Припадници паравојних јединица долазили су у школу аутомобилима без таблица, а чуо је да су затворенике водили по оружје, по паре, а потом их враћали унутра.

Сведок Милан Благојевић (гл. пр. 21.04.09.) је навео да је са прозора виђао људе у војним униформама за која је касније чуо да су их звали Репић, Нишки, Жућа, Пиварски и Сплићо.

Прихватајући исказе оштећених у погледу дешавања у ТШЦ, који су потврђени исказом **сведока «М»** и доказима о сксхумираним таоцима који су несумњиво убијени за време боравка у ТШЦ у периоду од 01. до 05.06.92., суд је одбацио као неуверљиве наводе сведока припадника каракајске чете који су истицали да уопште нису видели да је било ко од таласа убијен, нити су чули да је опаљен метак (сведок Здравко Благојевић), да у њиховој смени није било мртвих (сведок Видовић, који је

при томе видео сведока «М» да долази), налазећи да су њихови искази искрени само у мери која не укључује њихово евентуално сазнање за убиства.

Наиме, чињеница да је око 100 талаца лишено живота у ТШЦ-у, потврђена је и исказом **сведока «М»**, радника Комуналног предузећа који је скупљао лешеве у Зворнику.

Овај сведок (чији су искази из истраге од 02.04.2007. и са главног претреса од 8.9.2006. прочитани), изјавио је да је у Школу по тела убијених одлазио по усменом налогу Косте Ерића и Неђе Млађеновића. Први пут је добио наредбу од Косте Ерића, дошао је на раскрсницу на око 100 метара од Школе, са «Заставицом» и два радника и чекао, те је око 2-3 сата дошло 5-6 великих потоварених камиона с људима. Наводи да му је јављено да има два три леша која је и покупио тог дана, да је код Школе затекао наоружане, маскиране са капама, који су му рекли да вози доле у Герину кланицу. После тога, утоварао је по 5-6 лешева, рекли би му да су таоци умрли, угушили се, да су убијени. Једном је покушао да уђе у ТШЦ, али је добио ударац. По лешеве је у Школу ишао од 15 до 20 пута, није водио евиденцију, али је истакао да није само он возио већ и други, што је закључио по томе, што је, кад дотера тела на Кланицу, видео да их има више у односу на број који је он претходно донео. Одлазио је углавном дању и два пута ноћу, и то плавим камионом Глинице. Изјашњавајући се у фази истраге 23.06.05. навео је да је у Школу долазио 10-15 пута и односио по 10-12 лешева, из чега сигурно произилази да је у овом периоду сведок «М» однео најмање око 100 лешева, међу којима су сигурно Јашаревић Нурија и Јашаревић Авдо, који су и ексхумирани, као и Авдија Мајловић, који је, како тврди оштећени Гојкић, изведен напоље, а онда се чула пуцњава и више се није вратио.

Исказ сведока «М» потврдио је сведок **Петко Панић** (транскрипт са главног претреса од 20.05.09.), наводећи да је видео камионе како излазе из ТШЦ-а, да је питао некога шта се дешава, и добио одговор «извозе мртве» и уочио је да камиончић сведока М - «Тамић», излази одатле.

Присуство сведока «М» и чињеницу да је скупљао мртве из ТШЦ-а потврђено је и исказима сведока Душана Стевановића зв. Уљез и Видовић Драгана који га је видео како долази са плавим «Тамићем».

Током поступка несумњиво је утврђено да је у периоду од 1. до 5. јуна 1992 године каракајска чета припадала територијалној одбрани, да је њен командир био Здравко Благојевић, као и да је имала у свом саставу најмање два вода чији су командири били Шакотић Милан и Ристановић

Драган, обојица покојни, за које сведоци – припадници чете наводе да су им управо они пренели задатак да иду да чувају затворене у школи.

Читањем списка припадника Другог батаљона – Прве чете Каракај – број доказа 01131414, у периоду од 01. до 30.6.1992, утврђено је да се на овом списку налази 81 припадник каракајске чете, да је под бр.1 уписан Благојевић Здравко – командир, на крају списка констатација «Одобрио З.Благојевић», док се на крају списка налазе руком стражара Араповић Ивана уписана имена 11 лица означених као «додатни списак стражара из школе» што је приликом саслушања од стране хашких истражитеља потврдио саслушани сведок Араповић Иван, као и на главном претресу дана 18.5.2009.

Читањем потврде од 13.05.1992. Српске општине Зворник о исплати новца за војнике припаднике чете Каракај (докази МКТЈ бр.0216428 – 02164250) утврђује се да овај списак својим потписом одобрава Павловић Марко.

Из сагласних исказа стражара-припадника каракајске чете, утврђено је да су они били на положају на брду Врањача када су од стране командира водова Шакотић Милана и Ристановић Драгана звани «Реги» и «Тасо» - обојица покојни, позвани да сиђу и обезбеђују затворенике у Техничко-школском центру, да су већ затекли припаднике јединице «Пиварски» на обезбеђењу затвореника и то у објекту, да су припадници јединице Пиварски били «главни», да су потом распоређени околу објекта од стране покојног Шакотића и «Регија», да су радили по сменама углавном дежурајући околу школе, њих двадесетак у смени како наводи сведок Иван Араповић, да су добровољци унутра улазили и испитивали а они се томе нису противили нити су смели то да чине, нити су имали такав задатак, као и да су неки од стражара повремено улазили унутра.

Иако је већина стражара у фази истраге сведочила да је у том периоду по њиховом сећању командир Каракајске чете ТО, био или Милан или Здравко Благојевић звани «Чаруга», сви су сагласни да Милан Благојевић уопште тих дана није био присутан код објекта где су били затвореници, а из исказа сведока Милана Благојевића такође је утврђено је да је он у том периоду био директор друге школе и да уопште није био ангажован у стражи, што је суд и прихватио.

Међутим, у фази главног претреса сведоци – стражари Здравко Благојевић, Коста Пејић, Видовић Драган су по први пут поменули да заправо сада мисле да је извесни Танић Драган баш у том периоду био командир чете, а наиме да су пре суђења разговарали између себе и да како каже сведок Видовић «Од скоро мисли тако иако је пре мислио да је Милан

Благојевић био командир и да уствари не зна» те суд исказе сведока у том делу није прихватио, налазећи да су крајње неубедљиви, произвољни и дати без икаквог логичног и убедљивог објашњења зашто сада казују другачије. При томе, ниједан сведок није потврдио да је Танић Драган уопште долазио у школу, док је и сам сведок Здравко Благојевић зв. «Чаруга» након предоченог поменутог писменог доказа потврдио да је тачно да је тада он био командир чете – (страна 68 транскрипта од .21.04.09.), док су сведоци Душан Стевановић звани «Улез» и Стево Васиљевић тврдили да је распоред по сменама правио управо «Чаруга» који је био стално са њима.

Као и сведок Здравко Благојевић, и остали стражари су углавном у фази истраге били децидирани да је њихова чета припадала Територијалној одбрани. Сведок Коста Пејић зв. «Бурек» на главном претресу 19.5.2009, наводи да је тада војним снагама у Зворнику командовао Марко Павловић кога је виђао и у Србији у Малом Зворнику у кафићу, а у прилог овоме управо говори и садржина овлашћења од 01.06. у коме се оптужени управо декларише као командант свим војним и полицијским снагама. Сведоци су такође сагласни да у том периоду ни Готовац Драган није уопште долазио у ТШЦ. Суд је наиме прихватио исказ раније поменутог сведока **Готовац Драгана** у делу у коме је тврдио да је 02.јуна усмено постављен за команданта Другог батаљона који је тек требало да се формира у оквиру Зворничке бригаде, али да у том периоду каракајска чета није била под његовом непосредном командом, а поготово не за задатак у ТШЦ-у, као ни јединица Пиварског који се њему јавио тек 7-8 дана након што је сведок Готовац стигао у Дрињачу са задатком да формира Други батаљон, и да у том периоду Пиварски није био придодат његовој јединици.

Чињеница да је Други батаљон као формацијска јединица у оквиру бригаде, тек требало да се формира, и да је у инкриминисаном периоду био у саставу ТО, управо је потврђена и Потврдом Привремене владе СО Зворник број 04-576/92 од 05.06.1992. године, којом се потврђује да Готовац Драган може узети гориво за потребе Другог батаљона за превоз чамцима припадника **ТО**, без накнаде. Очигледно је се ради о војницима који су отишли са Готовцем у Дрињачу чамцима, а није спорно да припадници каракајске чете нису у то време били у Дрињачи са Готовцем, већ у Каракају, на обезбеђењу ТШЦ-а.

Како је јасно да је писмени документ са списком припадника каракајске чете у оквиру Другог батаљона од 1. до 30. јуна, свакако сачињен **након 30.јуна**, те како су и ове сеоске чете касније кроз батаљоне улазиле у састав бригаде, то логично објашњава и констатацију у заглављу документа "вријеме проведено у бригади". Несумњива припадност каракајске чете територијалној одбрани у периоду релевантном за овај

предмет, произилази и из извештаја и исказа стручног лица др. Стојковић Милета у погледу функционисања сеоских чета као јединица ТО које су остале под командом ШТО и **нису** инкорпориране у састав Зворничке бригаде, већ су, како након доношења одлуке о формирању бригаде, тако и након формирања јединствене ВТК (16.6.) остале као самосталне јединице под директном командом оптуженог, док је време њиховог каснијег укључивања у састав бригаде ирелевантно за овај предмет.

Задатак припадника каракајске чете, као и јединице «Пиварски» (обе у саставу ТО), које су обезбеђивале затворене цивиле у ТШЦ, сводио се само на то да онемогуће њихово евентуално бекство.

Сведок **Љубиша Пејић "Чађо"** је навео да је његов задатак био да дежура поред школе и обезбеђује да таоци не изађу, да не провале школу, објаснивши да никако нису могли стати на пут добровољцима. Чињеница да стражари нису били у обавези да предузму активности за обезбеђење личне сигурности и безбедности оштећених, утврђена је и из исказа сведока Ивана Араповића, Здравка Благојевића, Душана Стевановића и Косте Пејића. Сведоци додају и то да у сваком случају нису смели да се супротставе добровољцима, да су их се плашили, а Иван Араповић је навео да нигде нису регистровали кога добровољци изводе, кога враћају, што им и није био задатак, додајући да они нису смели да пријаве добровољце али «команда је знала и командири су знали да ови улазе».

Сведок **Здравко Благојевић зв. «Чаруга»** (транскрипт са гл. претреса од 21.04.09.), у вези са тим навео је да је задатак стражара био да обезбеђују објекат околу, а на питање да ли је требало да обезбеђују људе да неко не улази, каже «ма какви, не би нико смео писнути, само су доведени ту да околу објекта се поредају и буду». Није спречио улазак тих људи, јер није смео, плашио се да би он и жена и дете били убијени. Затворене су терали да певају четничке песме, изводили су их, враћали, а они су били немоћни да то спрече.

Сведок **Араповић Иван** (18.5.2009) је из приче закључио да је у питању јединица Пиварског. Имали су цип офарбан у маскирно, као и путничке аутомобиле, био је неки «Сенатор» који су узели из «Глинице». Одведене таоце враћали би након пола сата-сат, а неке нису ни враћали – (страна 19 транскрипта). Стражари су били беспомоћни, нису смели да се супротставе када су Муслимани извођени. Улазили су ко је хтео и они им ништа нису могли.

Управо су припадници јединице Пиварски били ти који су угрожавали сигурност и живот оштећених, па се стога не доводи у сумњу околност да ни они нису имали задатак да чувају интегритет таласа, а овакав очигледан закључак није у супротности ни са одбраном оптуженог, који је пак тврдио да о томе ништа не зна.

Објективне околности под којима су се одиграли горе поменути догађаји у ТШЦ-у, припадност и каракајске чете и јединице Пиварски територијалној одбрани, чији је командант управо опт. Поповић, те фактичка надређеност јединице Пиварског над стражарима, припадницима каракајске чете, искључују било какав други закључак осим оног да је управо опт. Поповић издао наредбу да се таоци чувају само да не побегну, при чему је без утицаја чињеница да нема директног доказа о издавању такве наредбе, а имајући у виду да су командири водова каракајске чете - Шакотић и Ристановић, који су непосредно пренели наредбу припадницима каракајске чете, па и Благојевић Здравку, за одлазак у ТШЦ, као и Стојан Пиварски, сада покојни.

Таоци су, по пристојењу у Пилицу из ТШЦ-а, смештени у зграду Дома културе где су их обезбеђивали припадници пиличке чете ТО, чији је командир био Драган Машановић, што је утврђено из исказа стражара, припадника чете ТО Пилица, као и Петровић Пере, председника МЗ Пилица и Јурошевић Петра, командира станице полиције у Пилици.

Наиме, сведоци у битном сагласно наводе да је Машановић Драган био главни испред ТО за пиличку чету – **Рајко Јурошевић** (гл. пр. 17.11.09.), тврди да је Машан «словио као командир и издавао наредбе», **Перић Драган** (истрага 19.04.07.) и **Радинко Николић** (истрага 19.03.07.) да их је Машановић распоређивао на стражи, сведок **Дико Јурошевић** (гл. пр. 13.11.09.) да је командир страже био Машановић, а сведок Петар Јурошевић је навео да је објекат обезбеђивала јединица Драгана Машановића. И сам сведок Машановић потврдио је да је био командир вода ТО задуженог за чување људи, а управо се ради о човеку који је ишао лично код оптуженог Поповића да интервенише у вези заробљеника, о чему ће бити више речи касније.

Сведок **Машановић** (гл. претрес од 23.03.09.), је био убедљив у тврдњи да су по повратку с терена од Готовац Драгана добили задатак да иду у Дрињачу почетком јуна што су они одбили, а што је у потпуности у сагласности са исказом сведока Готоваца, те да је након тога кући по њих дошла "војна полиција" (људи са белим опасачима), како наводи сведок Машановић, а чије припаднике он није познавао, са наређењем Марка Павловића да морају да иду да чувају Дом у Пилици и заробљене, да је други дан лично отишао код команданта Марка Павловића, не сећа се чиме

и с ким, али зна да је то био Марко Павловић коме је рекао «дај неки папир, не могу оно више да гледам, дај да их заплашим да ублажим», да му је тај Марко написао папир, да му је рекао «дај да их заплашим да их не злостављају и не малтретирају» и кад се вратио рекао је "људи немојте више да пуцате", да је сигуран да је лично био код њега, а на питање зашто је ишао код Марка каже "па пуцали по људима ти војни полицајци и други непознати људи који су ту били, зато што је он био командант".

Суд је прихватио овај исказ, и из њега и других доказа утврдио да је пиличка чета несумњиво ангажована од стране оптуженог за овај задатак, о чему управо говори обраћање Пиличана оптуженом, обрађено у наставку пресуде.

Сведок Перо Петровић (гл. претрес 24.03.09.), навео је да је почетком јуна 1992., био у својој канцеларији у Дому културе, када је испред Дома угледао како из аутобуса предузећа «Дринатранс» излази војска обучена у различите униформе и обезбеђује људе за које је касније сазнао да су заробљеници, њих пар стотина, доведени из неког објекта у Каракају, о чему он није имао никакву информацију. Како му је неко тражио кључеве, он га је упутио на фирму «Агропром» у чијој згради је био Дом културе.

Сведок Петар Јурошевић, командир полицијске станице у Пилици, навео је такође да нису имали никакву најаву да ће доћи затворени, већ је од свог дежурног полицајца Милана Лукића, сазнао да су затвореници дошли дуплим аутобусима «Дринатранса», да су притворени у сали, да је «Целат» кога је Лукић препознао и који је био наоружан у униформи «ТО или специјалне војске», а који је довезао затворенике са још неким, рекао «морате ви то чувати». Долазак затвореника и начин на који су пристигли Лукић је, према наводима сведока, констатовао у књизи дежурства. Сведок је након тога ступио у контакт са Петком Панићем – својим непосредним старешином, командиром ПС у Зворнику, преневши му шта је Целат рекао Лукићу, а Петко је рекао «нека га чува тај који га је довезао, ви немате са тим ништа, то није наш посао и задатак».

Прихватајући исказ сведока Петра Јурошевића у потпуности као уверљив и искрен, суд је исказ сведока **Милана Лукића** (гл. претрес од 18.05.10.) прихватио само у делу у коме је потврдио да је у то време као резервни полицајац био ангажован у Пилици и да му је командир био Петар Јурошевић, а исти у делу у коме негира да му је било шта познато у вези затворених Муслимана у Дому културе у Пилици, оценио као неубедљив и нелогичан.

Војна полиција, односно људи са белим опасачима су, како наводи сведок **Драган Машановић** (гл. претрес од 23.03.09.), већ били присутни на обезбеђењу Дома културе у Пилици када су припадници пиличке чете дошли да обезбеђују. Људи са белим опасачима су стално били око сале која је била под њиховим надзором (страна 89 транскрипта) и код њих се налазио кључ од сале, а што потврђују и остали саслушани сведоци – стражари. "Целат" је био стални међу тим полицајцима и заједно са Бошком "био је главни, нико им ништа није смео приговорити, били су команданти војне полиције", како наводи Машановић.

Присуство људи са белим опасачима потврђује и сведок **Перо Петровић** који се сећа да су у Дом културе Пилица долазили припадници који су имали војне опасаче, а били су у маскирним униформама. Овај сведок је чуо да су у Пилицу долазили Бошко, Пипа, Целат и Нишки и да је он наређивао Машановој војсци. Такође, сведок је навео да су Пипа, Бошко и Целат били војници у зворничком одреду, бригади, заправо не зна да ли је то војска или територијална одбрана.

О континуитету власти оптуженог Поповића над затвореницима и након њиховог одвођења у ДК Пилица 05. јуна говоре, осим околности под којима су одведени аутобусима «Дринатранс» уз присуство цивилне и војне полиције, ангажованих за ту сврху и припадника каракајске чете ТО који су пратили затворенике, те присуства Пиварског приликом довозења талаца у ДКП, сведоче напред поменути сведоци Петровић Пера, Петар Јурошевић и Машановић Драган.

Несумњиво је утврђено да су припадници пиличке чете ТО, као и припадници каракајске чете ТО, поступали по наредби оптуженог Поповића обезбеђујући затворенике у Дому културе у Пилици и чувајући таоце само да не побегну из Дома, а не и да их заштите од злостављања.

Ово је утврђено пре свега из комуникације оптуженог Поповића са сведоком **Петровић Пером** – председником МЗ Пилица који је током целог поступка био доследан у својим тврдњама да га је оптужени Поповић заједно са сада пок. Ћирковић Синишом – Марковим познаником који је радио у болници, лично примио у војном одсеку почетком јуна где је отишао јер је цивилно становништво Пилице протествовало због заробљеника, и након што је саслушао сведокове жалбе, оптужени му рекао "није то баш ваша брига, има ко да мисли о томе", да ће он обезбедити храну и за војску и стражаре и заробљене, те да он ни о безбедности не треба да размишља, "јер има доле ко ће водити бригу о заробљенима, да је то организовано" (страна 16 и 17 транскрипта са гл. претреса од 24.03.09.).

Очигледан је закључак који произилази из оваквог одговора у погледу контроле оптуженог над људима који тада улазе у Дом.

Сведок је додао и да су он и Синиша, који му је рекао да је Марко човек који одлучује о томе, обавестили Марка да су услови ненормални, да долази до малтретирања и да је Марко рекао "има ко води бригу о томе, цивилно становништво ће бити заштићено", што се односило на житеље села Пилица, јер се он жалио да постоји опасност за локално становништво уколико затвореници провале Дом културе.

О природи задатка припадника пиличке чете ТО, сагласно су сведочили и они сами - **Цвијетин Николић, Дико Јурошевић, Драган Перић, Драган Стевановић, Миладин Иванић, Рацо Видаковић, Рајко Јурошевић и Веселин Јурошевић**. Наиме, сведок **Веселин Јурошевић** навео је да он уопште и није могао ући у салу, већ су то чинили «људи у шареним оделима, они су имали кључеве од катанца и улазили су како је ко хтео», да нису имали задатак да било коме бране улазак, да никога није смео ни да спречи да пуца (стр. 47 транскрипта од 17.11.2009). Наредбу да пуцају само ако неко од затворених почне да бежи, пренели су им људи у маскирним униформама, војска у шареним оделима "који нису били команданти, али су могли наредити свакоме, били су страх и трепет", док је сведок **Рајко Јурошевић** (17.11.2009) истакао да му нико конкретно није дао задатак, да је једноставно био обезбеђење да таоци не би угрозили село, као и да није имао никакво упутство како да поступа у ситуацији ако неко дође и тражи да уђе унутра у Дом.

И сведок **Дико Јурошевић** навео је да стражари нису били дисциплиновани на стражи, да су одлазили кући, мењали се између себе, да њему нико није командовао ништа, из чега такође произилази закључак да нико није имао задатак да штити затворене од упада и малтретирања. Сведок је додао да је људе из паравојних формација пуштао зато што је било познато да су они главни и једини који су имали кључ од сале.

Сведок **Миладин Иванић** (главни претрес од 16.11.09.) објаснио је да им је задатак био да стоје ту «да случајно не би изашли».

У складу са оваквим мањкавим и лоше постављеним задацима припадника пиличке чете је управо и начин на који је стража била организована, а паиме број стражара по сменама, као ни стражарска места, нису били прецизно дефинисани, нити су смене биле прописно устројене, што све произилази из исказа припадника чете, од којих су неки, како наводе и самоиницијативно напуштали стражарска места.

За време боравка талаца у Дому културе у Пилици, негодујући због злостављања и малтретирања затворених, и командир ТО Пилица - Драган Машановић дана 06.06.92. отишао је у Штаб ТО у Зворнику, како би се управо оптуженом Поповићу обратио за помоћ у решавању овог проблема, а како је напред наведено.

Сведок Драган Машановић навео је да је другог дана отишао лично код команданта Марка Павловића јер више није могао да гледа тортуру коју су према затворенима спроводили "војни полицајци и други непознати који су пуцали по њима" (странице 89, 98 и 99 транскрипта са главног претреса) и да је то био разлог да оде лично код команданта, да би их заплашио, да му је тражио неки папир који би му помогао да то спречи, да му је командант написао нешто и рекао «ево ти, ако ти шта помогне», поручивши му уједно да буде доле, да ће и они (стражари) добити храну када је буду слали, а која је заиста након тога почела и стизати у пакетима.

Осим Драгана Машановића, код оптуженог Поповића је истога дана отишао и сведок **Перо Петровић**, као што је напред наведено, у друштву Синише Ћирковића и на његов предлог, председника локалног СДС-а и претходног члана Кризног штаба, веома утицајног и ауторитативног човека, Марковог познаника, који је иначе вршио координацију између општине Зворник и МЗ Пилица, и од кога је тада сазнао да је у питању командант ТО.

Из исказа сведока Петровића даље је утврђено да их је оптужени Поповић примио у штабу ТО у Зворнику, у згради Војног одсека преко пута поште (**страница 13**) у канцеларији у приземљу, да је кроз зграду пролазила војска наоружана у маскирним униформама, да је њихов сусрет био кратак, Синиша га је представио и изнео проблем – да им прети епидемија, али и да се плаше, јер је ту насељено место, па може доћи до пробијања објекта, тврдећи и да је Марко знао да су људи ту смештени.

Оптужени пред њима никога није звао, нити је неком наложио да се нешто уради, и они су од њега отишли као да је проблем решен, а већ то вече је приметио да је дошао комби и видео да се у просторију истоварају хлеб и мармелада, а то произилази и из исказа сведока Машановића, што све указује на власт оптуженог над заробљенима.

Доласке Синише Ћирковића у Штаб код оптуженог иначе је потврдио и сведок "Р" као и Пере Петровића, " јер нема ко није долазио у Штаб", како каже.

Суд је прихватио исказ сведока Пере Петровића у потпуности, налазећи да је сведок на уверљив, доследан и јасан начин описао свој први

сусрет са оптуженим Поповићем, да му се оптужени приликом уласка у канцеларију, представио именом и презименом, као и суштину разговора који су тог дана обавили, а који се пре свега, тицао безбедности локалног становништва, а када је оптуженог видео у судници, препознао га је са сигурношћу, наводећи да «није овакав био, јер доста је година прошло, имао је гушћу косу и није имао залиске».

Сведок се сећа са сигурношћу и да му је Драган Машановић другог дана показивао «неки папир» и рекао му да је он одређен да ту води бригу, да мисли да је то било након што се он вратио са Синишом од Марка, те да му је познато да је и Петар Јурошевић ишао да интервенише у Зворник.

Из исказа сведока **Петра Јурошевића** утврђено је да је одмах сутрадан по доласку затвореника о којима је неко морао водити бригу, заједно са Машановић Драганом отишао у Зворник, да је он (сведок) отишао у полицијску станицу код свог командира Петка, а Машановић у Штаб, односно у зграду Војног одсека код Марка Павловића, за кога је чуо да је седео у Кризном штабу, да је у руци Машановића видео папир за који му је он рекао да га је добио од "Кризног штаба или ТО да обезбеђује затворене".

Ценећи наводе сведока Јурошевића да је том приликом са њима ишао и сведок Перо Петровић, те имајући у виду да је потом рекао и да не може да се сети да ли су ишли исте вечери или сутрадан сва тројица, те да ли је са једним био увече, као и да заправо зна да су се он, Перо и Драган договорили да ће ићи али више није сигуран да ли је и Перо ишао са њима, суд налази да су ове несигурности у погледу предњих навода код сведока Јурошевића, ирелевантне за несумњиво утврђене чињенице да су сва три сведока другог дана отишла у Зворник код оптуженог Поповића и да је сведок Машановић добио "папир" да чува људе.

Осим тога, сведок Петровић Пера био је убедљив у својим тврдњама да је ишао само са Синишом у Зворник, али да зна да је и Петар ишао да интервенише у Зворник, вероватно код свог начелника, и да је Петар вероватно помешао када је рекао да му се чини да је са њим ишао у Зворник.

Уколико је сведок Машановић и био несигуран у погледу места где је седео оптужени Поповић у време боравка затвореника у ДКП, очигледно је да сведоци Петровић и Јурошевић нису. Стога су несагласности између ова три сведока око тога да ли су ишли заједно или одвојено код оптуженог у потпуности ирелевантне.

Наиме, сведок Машановић је првобитно навео да га је командант примио у канцеларији у Каракају у гарнизону на спрату, а након предочавања навода сведока Петра Јурошевића да су код Марка Павловића ишли у град заједно, сведок је дозволио ту могућност, и даље доследно тврдећи да је био код њега лично, да је у питању био исти човек кога је први пут упознао 19. маја када му се представио као «мајор Марко Павловић, командант гарнизона, касарне», наводећи и на претресу да је то «исти човек горе у Војном одсеку, тачно је то, ево сада ми је дошло»— **страница 90**, додајући да се сећа и жене дактилографа и зграде на спрат. Сведок Драган Машановић је у судници препознао оптуженог Бранко Поповића, који се у Зворнику представио као Марко Павловић, а који је и према исказима других сведока био «глава за све».

И сведок Стевановић Драган потврдио је наводе сведока Машановића да је он ишао негде «горе» - у ТО у Зворнику, додајући да је након тога у Дом долазила храна – (страница 68 транскрипта од 13.11.2007).

При томе, околност на коју се оптужени Бранко Поповић ослања у својој одбрани - да никада није био у «Стандарду», по оцени суда није од утицаја, имајући у виду да је током поступка несумњиво утврђено да је оптужени Бранко Поповић, као командант Штаба ТО имао седиште у граду, које се није мењало до његовог хапшења, док су јединице ТО биле смештене у Стандарду, што је и логично.

Стога суд одбрану оптуженог Поповића у којој тврди да му никада нико из Пилице није дошао, те да он не познаје те људе, да никакву потврду није дао, да у то време штаб ТО није постојао, није прихватио, оценивши је и у овом делу неуверљивом и нелогичном, имајући у виду да је суд поклонио веру исказима сведока Петра Јурошевића, Драгана Машановића и Пере Петровића. У прилог оваквом закључку суда иде и уверење које је веће стекло приликом суочења извршеног између оптуженог Поповића и сведока који су били знатно убедљивији од оптуженог.

Искази ових сведока потврђују чињеницу да је оптужени Бранко Поповић био дана 06.06.92. године у Штабу ТО у Зворнику, да је и тада имао својство команданта Штаба, који је био надређен припадницима пиличке чете ТО, који му се као таквом и обраћају, као и да је био упознат са дешавањима у Дому културе у Пилици – чињеницом да се по људима пуца.

Суд је из сагласних и убедљивих исказа стражара, припадника ТО Пилица, саслушаних у својству сведока, несумњиво утврдио да су, након доласка затвореника у Пилицу, из Дома културе припадници

територијалне одбране, а могуће и неки припадници зворничке бригаде, извели, а потом лишили живота најмање тројицу неидентификованих талаца у близини Дома, чија су тела однешена тек пошто су остали затвореници одведени на Герину кланицу.

Сведок **Дико Јурошевић** на главном претресу је навео да је било 4-5 лешева на камари, на једном месту са бочне стране иза степеница, «плашили су се њих иако су мртви, није свеједно видети мртваг човека», додајући и да је код «Целата» видео нож, те да је чуо да је он заклао неког иза сале. Овај сведок је још у истрази тврдио да су другог дана, када је био у смени, убијали затворенике иза сале (стр. 10 транскрипта) и то "Целат" и Бошко, са којима је долазио и покојни "Типа" из Главичице – Јосиповић Драган, само су прозивали затворенике да изађу, а нису улазили, "а када су их на вратима испитивали, после се само чује да је пукла пушка", да су били и неки "Сплићо" (прим: заменик Пиварски Стојана), "Мрки", "Жути". Та тела која су лежала једно до другог нико није до задњег дана дирао, када су одвежена камионима (стр. 11 транскрипта).

Сведок **Веселин Јурошевић** такође је потврдио да је код Дома лежало неко тело, објашњавајући да је то било код чеоне стране где су улазна врата. Чуо је да је тог затвореника "Целат" јурио ножем, док сведок **Драган Машановић** такође потврђује да су на калканској страни иза Дома културе била три леша, да никог није смео питати одакле су, а ту су остали све док затвореници нису одвежени, када су и лешеви однети, што је потврдио и сведок **Иванић Радо** додајући да су тела, «која су била крвава, покривена најлоном» покупила тројица и одвезла "Тамићем".

И сведоци **Перо Петровић, Петар Јурошевић и Драган Стевановић** су потврдили да су чули да су поред Дома била два - три тела, с тим што је сведок Стевановић додао и то да их је убио неко од оних који су их довели, а "довезли су их Нишки и Пиварски".

Пиличка чета, са својим припадницима, била је у саставу територијалне одбране, као сеоска чета, што је у сагласности и са извештајем и исказом стручног лица – др Милета Стојковића, и под командом оптуженог Поповића, и у време ових дешавања сигурно није била у саставу III батаљона Зворничке бригаде, а што је са сигурношћу утврђено и из исказа сведока **Михајла Галића** (главни претрес 18.2.2010), команданта III батаљона Зворничке бригаде од јула 1992. год., који је изјавио да је Трећем батаљону тек од 01.августа припала пиличка чета територијалне одбране, да је тај батаљон формиран тек крајем јула, да у време догађаја у ДК Пилица он није имао никакве везе са том сеоском четом територијалне одбране, већ је постојао одред ТО под непосредном командом Душка Јокића,(пок.) што је потврдио и сведок **Готовац Драган**

(транскрипт са главног претреса од 07.09.09.) наводећи да је одред ТО имао свог команданта, у чијем саставу су биле чете по селима, па и пиличка чета. Управо овај сведок потврђује наводе сведока Машановића (о чему говоре и други стражари) да су они у касарни «Стандард» одбили његову наредбу да иду у Дрињачу, те је та пиличка чета која је принадала одреду ТО и тог 03.јуна остала без задатка, при чему он наводи да не зна ко их је ангажовао за задатак у ДК Пилици.

Околност да Готовац Драган 03.06. издаје наредбу припадницима пиличке сеоске чете ТО да иду у Дрињачу, иако је он, како сам наводи, од команданта Благојевић Видоја дана 02. јуна постављен за команданта II батаљона у чијем саставу ни тада, а ни касније није била пиличка чета, говори о његовом иступању као једног од надређених припадника ТО (о чему сведочи и поменути писмени доказ) и самим тим о неодрживости тезе одбране да су сеоске чете највероватније биле под командом Благојевића и у саставу Зворничке бригаде.

Одговорност оптуженог, односно његова дужност да спречи злочине за које је несумњиво знао, произилази управо из његовог претходног чињења - чињенице да је он учесник у доношењу одлуке о затварању људи и самим тим **гарант** њихове заштите, одговоран да предузме мере заштите живота и телесног интегритета талаца на свим локалитетима (чл. 5 Протокола II), и то било преко припадника полиције ангажоване на захтев ТО ради чувања лица у ДКЧ, било преко припадника чета ТО задужених за чување људи у друга два објекта. Ово тим пре када су непосредни учиниоци и његови подређени (и то приликом извођења радњи из изреке пресуде – тзв. неборбени задаци о чему се изјашњава стручно лице др Миле Стојковић) и на шта указује велики број доказа.

Организација страже у **ДК Челопек** сачињене од припадника резервне полиције ангажоване од стране ТО, била је лоша од самог почетка, што несумњиво произилази из исказа сведока – припадника резервне полиције, а није се побољшала ни након жалби стражара упућених својим надређенима, како је то напред утврђено.

Напред описани задатак припадника каракајске чете ТО и практично њихова формална улога која се огледала само у њиховом присуству у и око **ТШЦ-а**, а у погледу **ДК Пилица** и чињеница да изведени директни докази указују да је оптужени и лично обавештен о пуцању по затворенима, доводе до јасног закључка да он није предузео било какве мере да се заштити живот и телесни интегритет талаца, односно да је свесно пропустио то да учини, чиме је пристао на наступеле последице и тако помогао непосредним учиниоцима у телесном повређивању и лишавању живота оштећених у сва три објекта.

Оптужени у својој одбрани уопште и не спори да није предузимао никакве мере у овим објектима што логично произилази из његове одбране да није ни знао да су људи у објектима, да није ни знао да се дешавају злочини и да није био задужен за то, а што је у потпуности оспорено свим изведеним доказима.

РАДЊЕ ИЗОСТАВЉЕНЕ ИЗ ИЗРЕКЕ ПРЕСУДЕ УСЛЕД НЕДОСТАТКА ДОКАЗА ЗА ДОГАЂАЈ ОД 08. ЈУНА 1992.

Оптуженом Поповићу је оптужницом стављено на терет да је дана 08.06.1992 године помагао у лишавању живота оштећених талаца, већем броју неидентификованих лица у војној униформи, међу којима су били и сада пок. Јосиповић Драган, звани "Пипа, сада пок. Стојановић Бошко звани Бошко [REDACTED], као и Годоровић Миладин звани Целат, који су из Дома извели и теретним возилом у неколико тура одвезли све оштећене таоце на место звано " Герина кланица" у Каракају и ту их из ватреног оружја лишили живота, приставши на те последице, без опредељења начина на који је помоћ пружена тим лицима у односу на конкретни догађај.

Одговорност оптуженог за овај догађај, на начин представљен у оптужници **није доказана**, те је иста изостављена из изреке пресуде, док је суд несумњиво утврдио да се сам догађај одиграо.

Наиме, по затворенике су у Пилицу трећег дана њиховог боравка у Дому културе, односно 08.06.1992. дошли наоружани људи, међу којима је већина стражара препознала Пипу, Бошка и Целата, том приликом таоци су пописани и утоварени у камионе, уз саопштење да иду у размену, али су потом превезени у више тура на Герину кланицу, где су и лишени живота.

Из сагласних исказа сведока Драгана Машановића, Миладина Иванића, Дике Јурошевића и Рајка Јурошевића, суд је утврдио да су тога дана по затворенике дошли **наоружани људи** камионима са цирадама, да су на лицу места били присутни «Целат», Бошко и «Пипа», да су их они утоварали у камионе, при чему су сведоци Драган Машановић и Веселин Јурошевић потврдили да су затвореници пре уласка у камионе давали личне податке и били пописивани – сведок Јурошевић је видео да је неки војник који је седео, писао имена затвореника који су се један другоме преко рамена пели и улазили у камион, док је сведок оштећени «8» истакао да се обрадовао због тога мислећи да иду у размену, а **Дико Јурошевић** је

прецизирао да их је пописивао «Пипа», односно Јосиповић Драган, за кога зна да је из Главичице, општина Бијељина, кога је касније убио брат, а коме су дали свеску, да су затвореници мирно улазили у камион када их је он уписивао и да се сваки човек "борио" да да име и презиме, да се камион враћао након одвежене туре, као и да су сви били убеђени да иду у размену.

Сведок Машановић изнео је да су "Бошко" и "Целат" њега и још неке натерали да иду у пратњи камиона са затвореницима, вичући "брже у та кола да се прате" па је ушао у комби који је возио Иванић Миладин.

Осим Миладина Иванића и Драгана Машановића, у комбију који је истовремено са камионима отишао у Герину кланицу, налазили су се Бошко, «Целат», «Пипа» и још неколико наоружаних непознатих лица, што је суд несумњиво утврдио из исказа сведока Драгана Машановића и Миладина Иванића који су доследно и уверљиво тврдили да је у комбију било још неколико људи у маскирним униформама.

Суд је прихватио убедљиво сведочење сведока Драгана Машановића да су Бошко, "Пипа" и "Целат" као и други војници који су тога дана дошли по затворенике, имали беле опасаче, што објашњава чињеницу да их он сво време назива војном полицијом.

Сведок оштећени под псеудонимом «Осам» навео је да је превежен у првој тури, конкретно у камиону двотонцу, да зна да их је било је 64 пошто је ушао међу задњима, и рекли су "64, доста ти је", да су имали пратњу, што је потврдио и сведок Драган Машановић, наводећи да су у првој тури у пратњи комбија и камиона, ишла и два-три путничка ауга, у којима су такође били млађи војни полицајци, односно униформисана лица са белим опасачима.

Сведок **Дико Јурошевић** (транскрипт са гл. претреса од 13.11.09.) објашњава да су војници ("Целат" и Бошко), отишли и у село, узимали мање камионе и одређивали да вози онај ко има возачку дозволу, па су ухватили Миладина Иванића. Сведок се сећа да је био и један камион - мали «Тамић» или «Застава». Камион су узели од човека што је држао млин, имао је цираду. Сведок наводи да је видео само једну туру, али као и највећи број сведока, тврди да их је било више, јер је било пуно затвореника, а по њиховом одласку, сала је остала празна.

Сведок **Цвијетин Николић** (транскрипт са гл. претреса од 16.11.09.), је потврдио да су у његовој смени, када је био на стражи, одвежена два камиона затвореника. – (страна 7 транскрипта), камиони су били мањи, од

3 тоне, са цирадом, и били су паркирани на главним вратима, на улазу од главног пута.

Сведок **Радинко Николић** (транскрипт из истраге 19.03.07, страна 9) иако није био на стражи, потврдио је да је поподне, око један сат видео два камиона када су товарили затворенике. Камион је био са цирадом «Мерцедес», већи камион, у који је могло да стане око стотинак људи, "да се напакују као сардине".

Сведок **Драган Машановић** тврдио је да су у првој тури била пуна три камиона, а да су преостали затвореници одвежени у још две туре, док сведок **Иванић Миладин** наводи да је њега и Машановића који су били у комбију, обишао војни камион са цирадом, у коме су били затвореници повежени на размену.

Суд налази да су искази наведених сведока у погледу битних чињеница сагласни, јасни и уверљиви, те да скупно чине једну логичну целину, имајући при томе у виду да поједини делови њихових исказа у погледу броја камиона који су превезли затворене до Герине кланице, те у колико су тура они превезени, нису у потпуној сагласности, али они по оцени суда, то и не могу бити, будући да нису сви стражари провели исти временски период испред Дома културе у Пилици приликом одвожења затвореника, као и да је тај процес трајао дуже време, при чему је несумњиво утврђено да су сви таоци, чији тачан број није утврђен, превезени у Герину кланицу и да је сала ДКП остала празна, а у Дом културе у Пилици довежено је сигурно неколико стотина људи, што произилази из исказа саслушаних стражара, сведока "8" и чињенице да су довежени са два зглобна и два обична аутобуса који су били пуни затвореника.

Да су затвореници, који су камионима превезени на Герину кланицу, зграду окруженом бетонском оградом, тамо и лишени живота, осим из исказа сведока "8", који је преживео стрељање, суд је утврдио и из исказа Драгана Машановића, а посредно и из исказа сведока Миладина Иванића, Владе Делића и Петра Танића.

Сведок **Машановић** је на главном претресу први пут испричао да је ишао заједно са војницима све до стратишта – Герине кланице, објашњавајући да је "иако није заштићен, одлучио данас да каже све што му је на срцу", да је већ у тренутку када су скрнули на макадам схватио да затвореници не иду у размену, да је по доласку у Каракај угледао неку зграду а на бетонираној писти већ је било неких лешева, да су он и Миладин Иванић остали горе у комбију, а војни полицајци – "Пипа", "Целат", Бошко и још неки, продужили су још 100-150 метара. Сведок

децидно тврди да су камиони отишли доле и да је гледао када су војни полицајци истеривали људе из камиона, окретали их и пуцали им у леђа, а они су падали. Његов исказ у том делу поткрепљен је и исказом **сведока «8»** који је објаснио да му је течих са којим је био у истом камиону, у тренутку када је камион улазио у рикверц према вратима зградице, рекао да је видео да су напољу лешеви, «да је све побијено», те да су знали да и њима то следује.

Сведок Машановић објашњава да је гледао само први талас убијања, више није могао јер му је била мука, да су ти војни полицајци што су стрељали били млађи људи, око 30-ак година, и да су ти исти након 15 – 20 минута отишли по другу туру затвореника.

Ни наводи сведока **Миладина Иванића** који је том приликом био са Машановићем у комбију којим је и управљао, не доводе у сумњу тврдње сведока Машановића и сведока "8", будући да је и он изјавио да су њима војници, након што су стигли до надвожњака у Каракају рекли да остану у комбију и да не прилазе близу, да су њему непознати војници изашли из комбија и отишли напред, а потом се чула пуцњава што му је било сумњиво, претпостављао је да су људи убијени, да је Машан врискао, као и да је у повратку "Машану псовао матер и једноставно се изгубио", и одмах након тога побегао у Лозницу, те је из описа његове реакције видљиво да је био свестан дешавања на Кланици. (страна 66 транскрипта).

Суд је надаље из исказа оштећеног - сведока «8», утврдио да је камион у коме је он био пришао вратима на 2-3 метра, да је он међу првима ушао у прву просторију са десне стране, а остали таоци су распоређени у друге просторије, да је дошао војник у СМБ униформи, са пушкомитраљезом, и капом са звездицом и само рекао "лице зиду" и опалио рафал, након чега је оштећени пао доле, и само зна када је престала пуцњава, да су сви били побијени, а "крв до гуше испод њега". У његовој просторији стрељано је њих око 20-ак, као и остали затвореници у другим собама, а он се правио да је мртав и тек када су отишли изашао је у ходник, побегао према Дрини и сакривен у једној кући чуо долазак још две туре камиона, а потом и рафалну пуцњаву.

У соби где се сведок налазио, убијена су четворица из његовог села: његов течих Смаиловић, рођак Хамзић, те Сејдо и Мурадиф Хасановић, који су (Хасановићи) ексхумирани из гробнице «Црни Врх». Из те куће посматрао је и када је утоваривач са кашиком утоварио лешеве у камион сандучар.

Страдања у ТШЦ-у, у Дому културе Пилица, те у Гериној кланици, поред сведока «8», искусио је и Вејсил Хамзић (сада пок), који је за поједине

оштећене, преносећи им своје искуство, био један од ретких непосредних извора сазнања о дешавањима након одвајања војно-способних Муслимана на Бијелом Потоку.

Тако је Вејсил Хамзић за живота своје искуство пренео сведоцима **Мевлудину Лупићу** (гл. претрес од 15.03.10.) и **Грахић Ахмету** (гл. претрес од 15.09.09.) који су пред судом навели да им је он причао да су вожени до ТШЦ и до Пилице, а потом одвежени на кланицу где су убијани, да је он одвежен је у трећем камиону, да људи нису хтели да излазе из камиона када су видели мртва тела која леже, па су их терали да искачу и убијали их пуцајући по каросерији камиона, са које су падали, да је и он пао и једно време био у несвести, а када се пробудио преко њега је лежао његов рођак мртав, те је са њега скинуо јакну, а затим је кроз непознате путеве неколико дана ходао. **Сведок «Осам»** је потврдио да је и Вејсил Хамзић преживео страдања, да је исто причао што и он, да су истога дана побегли, али је Вејсил после погинуо.

И сведок **Грахић Ахмет** је од Вејсила чуо да су људи побијени и да их не треба очекивати живе. Рекао му је да је, када се освестио, видео Дрину, да је лутао, а претходно је успео неке од побијених да препозна на кланици.

Исказе сведока о одвожењу и стрељању талаца на Гериној кланици у критичном периоду, суд је довео у везу са исказима сведока «М», Владе Делића и Петра Танића, који иако немају непосредних сазнања да је неко на Гериној кланици убијен, потврђују чињеницу да се, у време када су Муслимани из Клисе, Ђулића и околних села, били затворени у Дому културе у Пилици, на Гериној кланици појавио велики број лешева.

Наиме, **сведок «М»** (транскрипт из истраге 02.04.07.), који је скупљао лешеве при Комуналном предузећу, навео је да се у периоду када су Муслимани из Бијелог Потока били затворени, у кланици накупило доста лешева, да их је било и напољу, да је било чак и више тела него што је он претходно донео, те је претпоставио да је још неко довозио тела.

Сведок Петар Танић (транскрипт са гл. претреса од 14.09.09.), полицајац који је обезбеђивао рад Комисије за асанацију бојишта и идентификацију погинулих, је навео да је на Гериној кланици био 4-5 пута, али посебно издваја један драстичнији случај када је била велика гомила лешева, набацаних као гомила дрва, да је било више од 100 лешева, да је са њима долазио судија Петар Ристић, као и Коста Ерић, председник Комисије, а који је управо након добијеног обавештења о потреби да дођу на кланицу, позивао све чланове. Лекари који су прегледали лешеве који су

били у цивилу, покушали су да их идентификују, али су то ретко успевали, па су завођени под НН.

И сведок **Перо Павловић**, санитарни инспектор, потврдио је да је као члан Комисије за асанацију бојишта, почетком јуна 1992 године био на Гериној кланици где је био велики број лешева, да су дезинфиковали терен, објекат и зидове, да је унутра било трагова крви, остатака косе, одела, да је лешева било и на ливади, али тврди да он не зна одакле су та тела, јер је свако гледао да се сачува и спаси главу.

И сведок **Владо Делић**, инспектор општег криминалитета, сада пок. (прочитан транскрипт из истраге од 08.03.07.) је истакао да му је судија Ристић испричао је да су једном, када су дошли да раде асанацију, присуствовали довожењу неких људи, које су изводили из камиона и убијали, а њима из Комисије су наредили да се окрену леђима (страна 12), да се тај догађај десио после 21. маја на равници званој Каракајско поље и после кратког времена судија Ристић је побегао из Зворника управо због тог догађаја.

Сведок **Петар Ристић** (гл. претрес 15.09.09.), у то време судија Основног суда у Зворнику, потврдио је да је до 15. јуна ишао на неколико увиђаја, да је радио један озбиљан увиђај на Кланици где је отишао са инспектором СУП-а, техничаром и лекаром, када је било пуно лешева у дворишту, да је направио записник о том увиђају и предао га на писарници суда, да се видело да су ти цивили били убијени ватреним оружјем, да је могуће да је било до 100 лешева, и да је истина да су се чули пуцњи, како он тврди, када су кренули са увиђаја, па су они побегли одатле, да је навирио и у зграду и да је ушао у две просторије у којима су били лешеви, те да је на врху брда стајао неки стражар у војном оделу који је кукао "ја ово не могу да издржим, ово је велики злочин" (стр. 66).

На захтев суда, Основни суд у Зворнику је дописом од 05.11.2009. обавестио овај суд да, након увида у Кри уписник за 1992. (37 заведених предмета за ту годину), није утврђено да је евидентиран записник о увиђају извршеном на Гериној кланици у јуну 1992 године, који је помињао сведок Петар Ристић.

Надаље је суд из исказа сведока Машановића утврдио да је, након што је прва тура одвежена, њему било мука јер је "видео јад", да даље није ишао у другу и трећу туру, да је тада "Бошко" седео у продавници неког Милана Јовановића и рекао "наређено је као да се сви морају уништити, неко им је наредио" (страна 92 транскрипта), додајући да су они дошли са том намером, да су камиони послати, а стражари нису смели проговорити ни речи јер нису имали никакву заштиту, а «сви су знали, и мештани и из

продавнице, сав народ је знао и врапци на гранама знали су да су људи побијени, јер су се одмах похвалили, гајбу пива купили ови који су то радили и у пијаном стању да те Бог сачува» - **страница 94**. Кад је све прошло срео је "Целата", питао га је «Шта си даље радио са онима», а он је рекао «Све је то размењено за оне од 1941.», те је сведок стекао утисак да је све уништено.

О овоме никада није обавестио јер нису имали телефоне, било му је мука и мислио је "да је војна полиција закон", јер су послати војни камиони.

Иначе, сведок је током целог поступка тврдио да се од почетка говорило да се ти људи чувају за размену, да ће ићи у Тузлу и да је преко војне полиције речено да је Марко наредио да ће сви бити размењени. И сви остали сведоци – стражари ДК Пилица су сведочили да су се људи ту чували ради размене.

Суд је у потпуности поклатио веру исказима сведока Драгана Машановића и сведока "8", који верно описују шта се десило са затвореницима након што су одведени из Дома културе, односно да су исти лишени живота на Гериној кланици од стране Бошка, Пипе и Целата али и других непознатих «припадника војске», како наводе.

Међу неидентификованим лицима у војној униформи која су лишила живота оштећене, били су и сада покојни Јосиповић Драган зв. «Пипа», и Стојановић Бошко, те Миладин Тодоровић звани «Целат».

Увидом у списе предмета овога суда Ки.бр. 7/08 утврђено је да је захтевом за спровођење истраге Тужилаштва за ратне злочине РС Ктрз.бр. 5/08 од 04.08.2008. године, окривљенима Митровић Светиславу зв. "Нишки", Тодоровић Миладину зв. "Целат" ██████████ Стојановић Бошку и Јосиповић Драгану зв. "Пипа", стављено на терет да су извршили кривично дело ратног злочина против цивилног становништва из чл. 142 ст.1 КЗ СФРЈ у вези чл. 22 КЗ СФРЈ, поводом догађаја у Техничко-школском центру у Каракају и Дому културе у Пилици – да су лишили живота преко стотину цивила у ТШЦ-у Каракају и око 500 цивила код Дома у Пилици и Гериној кланици.

Дописом КТРЗ бр. 5/08 од 01.12.2008 године, заменик Тужноца за ратне злочине обавестио је овај суд да против осумњичених Стојановић Бошка и Јосиповић Драгана повлачи захтев за спровођење истраге КТРЗ бр. 5/08 од 04.08.2008. године, с обзиром да је путем сарадње са Тимом за откривање ратних злочина Републике Српске БиХ, Тужилаштво за ратне

злочине обавештено да су Стојановић Бошко из Каракаја и Јосиповић Драган звани "Пипа" [REDACTED] умрли.

Увидом у извод из матичне књиге умрлих БиХ Републике Српске Општине Зворник, која се води за место Зворник, утврђено је да је под бројем 07-202-1591/2008 од 04.11.2008 године, извршен упис смрти за лице Бошко Стојановић [REDACTED]

Увидом у извод из матичне књиге умрлих БиХ Републике Српске, општина Бијељина, [REDACTED] [REDACTED] за 2003 годину, утврђено је да је под редним бројем 02/8-202-6-28/2008 дана 04.11.2008. године, извршен упис смрти за лице Јосиповић Драган, [REDACTED]

Решењем истражног судије овога суда Ки.бр. 7/08 од 28.10.2008 године, одређено је спровођење истраге против Митровић Светислава званог "Нишки", због основане сумње да је извршио кривично дело ратни злочин против цивилног становништва из чл. 142 ст.1 КЗ СФРЈ у вези чл. 22 КЗ СФРЈ, који је негирао извршење овог дела и брани се са слободе.

Такође, увидом у наведене списе утврђено је да до дана пресуђења у овом предмету, окр. Миладин Тодоровић зв. «Целат» није испитан у својству окривљеног, будући да је одбио да изнесе одбрану замолним путем [REDACTED] наводећи да је [REDACTED] нити је обављено тражено судско-медицинско вештачење на околности његове способности да учествује у кривичном поступку.

Увидом у књигу дежурства *Зворничке бригаде* утврђено је да је дана 17.06.1992. извршен упис да је у 18,00 часова доведен војник Пешић Драгомир због рањавања војника Крстић Душана и да је о томе обавештен Тодоровић Миладин (у каснијим уписима назначено је као [REDACTED] из војне полиције, а у 23,00 часа да је након узимања изјаве од Пешић Драгомира у вези убиства Крстић Душана, Пешић послат кући према одобрењу сведока под псеудонимом "7" (у књизи је наведено пуно име и презиме заштићеног сведока).

У истој књизи на више места, а почев од 13.06.1992. помиње се име сведока "7" уз које стоји "из војне полиције".

Из исказа сведока **Владе Матића** (гл. пр. 26.02.08. и 16.04.10.), командира чете војне полиције, произилази да је Тодоровић Миладин, [REDACTED] [REDACTED] звани Целат, био код њега у војној полицији и да га је, како наводи, због недисциплине и пијанства средином маја истерао из војне полиције, а ове тврдње нису оспорене неким другим изведеним доказом.

Сведок је даље изнео да не може да објасни наведени упис у књизи дежурства Бригаде од 17.06.1992 године, тврдећи да наводно није упознат са тиме да ли је Џелат поново ушао у састав војне полиције у саставу бригаде или је био у некој чети или батаљону.

Ни сведок "Седам" није могао да пружи поуздане податке о припадности Џелата, будући да је изјавио да се уопште не сећа догађаја од 17.06. уписаног у књизи дежурства Бригаде, али да и он мисли да је Џелат избачен из војне полиције.

Ни припадници пиличке чете ТО нису могли да пруже поуздане информације о припадности Џелата, Бошка и Пипе, осим да сигурно нису били припадници Пиличке чете, па ни на дан 8.6.1992., будући да Машановић наводи да су имали беле опасаче, и назива их командантима војне полиције, о чијој формацијској припадности се не изјашњава, док су сви сагласни да су они имали шарене маскирне униформе, сведок Перо Петровић их описује као војнике у Зворничком одреду, бригади, за које се причало да су ТО, за Пипу наводе да је то човек [REDACTED] [REDACTED] за Бошка Стојановића су сагласни да је то човек [REDACTED] а његово име се не налази на списку припадника каракајске чете ТО, нити га као таквог помињу њени припадници.

Стога, имајући у виду поменути упис у књизи дежурства од 17.06., исказе напред наведених стражара, те немогућност суда да поуздано утврди да ли је и колико дуго, и пре тог дана «Џелат» припадао војној полицији у саставу Бригаде, суд није могао поуздано да искључи и такву могућност на дан 08.06.1992.

Начин на који су таоци дана **08. јуна** 1992. године одведени из Дома културе у Пилици и брутално лишење живота на месту Герина кланица, по оцени суда, одудара од свих ранијих догађаја који су се дешавали на локалитетима на којима су затварани цивили муслиманске националности.

Одвођење талаца детаљно су описали сведоци – стражари, а сведок Машановић и делимично сведок Иванић и само стрељање, као и оштећени «Осам».

Сведоци су наиме сагласни да је, сада покојни, «Пипа» испред Дома сачињавао **списак** затвореника који су уредно улазили у камион мирно, радујући се, (сведок «Осам») да су се људи борили да дају своје име и презиме верујући да иду у размену што произилази и из исказа стражара, те су након тог пописивања улазили у камионе.

На основу свега изнетог **не може се искључити могућност** да је ово масовно убиство извршено по наређењу, не упуштајући се у лицитирање у погледу евентуалног издаваоца такве наредбе, с обзиром на обавезу суда да се креће у границама оптужбе, како у погледу оптужених лица тако и у погледу радњи које су предмет оптужбе.

Имајући притом у виду да су и стражари и затвореници очигледно веровали да иду у размену, да је према наводима сведока Машановића, «Марко поручио да ће бити размењени и да их зато чувају за размену», да је још пред хашким истражитељима сведок рекао да је плануо и рекао «Целату» да је Павловић рекао да су они за размену, као и ценећи посебно наводе сведока Машановића у погледу тврдњи покојног Бошка по повратку са Герине кланице у вези "неке **наредбе**" за поступање, суд није могао са извесношћу утврдити да је овакав чин – одвођење талаца на описани начин, и потом њихово лишење живота, резултат свесног пропуста оптуженог, односно неадекватног организовања страже, као што је то утврђено за догађај описан под тачком II 2-б изреке пресуде, а посебно имајући у виду да начин пружања помоћи непосредним учиниоцима за овај догађај од 8. јуна није дат у оптужници.

У прилог свему наведеном, иде и опис војника који су их убијали на Гериној кланици, дат од стране сведока – оштећеног под псеудонимом "8" – "млади, педантно ошишани, као кад сазреш за војску, у СМБ униформама, са петокракама", те немогућност суда да на поуздан начин утврди припадност непознатих војника који су убијали на Гериној кланици, као ни Бошка, Пипе и Целата и то управо на дан 08.06.1992 године, а на шта указује и оптужница која их назива «неидентификованим лицима у војној униформи». Ово тим пре што су очигледно, осим редовне војне полиције, постојали и наоружани људи који су носили беле опасаче (добровољци, избеглице и локални становници, како наводи сведок Владо Матић) и које су сви доживљавали као војну полицију.

При томе ваља свакако истаћи да код установљавања одговорности за пропуст дужног чињења, **није пресудна** припадност непосредних учинилаца јединицама под командом подређеног ако је он гарант заштите лица која су затворена на основу његове одлуке, за разлику од одговорности за издавање евентуалне наредбе, која се за конкретни догађај не може искључити, као што је већ речено.

Осим напред наведеног, на овакав закључак указује и дневни оперативни извештај Стр. пов. бр. 01/2-527 од 07.06.1992, из кога је утврђено да њиме командант Источно-босанског корпуса – пуковник Илић Драгутин обавештава Главни штаб Војске Српске републике БиХ да у реону Зворника ИБК има око 560 затвореника.

Такође, још један догађај указује на укључивање и других војних фактора осим ТО након првих дана боравка талаца у Дому културе у Пилици, те њихову могућу инволвираност и надлежност у односу на затворене на дан одвођења – 08.06.1992.

Наиме, саслушани сведоци - припадници ТО Пилица посебно издвајају један догађај који се одиграо другог дана испред Дома културе у Пилици. Из сагласних и уверљивих исказа сведока Драгана Машановића и Пере Петровића утврђено је да је тога дана до Дома културе дошла тзв. «делегација», како је називају, која се распитивала за затворене и наложила стражарима да им изграде тоалет, те обезбеде храну и воду.

Сведок **Перо Петровић** је у вези са тим навео да је тога дана дошао цип са делегацијом људи у униформи, да се један од чланова представио као командант угљевичког корпуса - пуковник, да су сви били у маскирним униформама, да се пуковник распитивао шта раде заробљени, а он га је упутио на Симеуновић Бранка (пок. "Декиљ", командир једног вода страже), коме је након тога пуковник предложио да затворене запосле да копају сељацима кукуруз. И сведок **Драган Стевановић** је још у истрази потврдио да је дошла «делегација», да је речено да се људи морају нахранити, а после тога је направљен и пољски ВЦ, што су потврдили и сведоци **Дико Јурошевић** који је навео да зна да се правио ВЦ напољу, **Иванић Радо** који је додао и то да је Машан за ту потребу извео три добровољца који су ископали јаму, «нешто примитивно», а сведок **Петар Јурошевић** мисли да је наредног (другог) дана пролазећи споредним путем до своје куће, препознао Ибру Лолића, возача «Дринатранса», тада затвореног, који је са групом затвореника правио импровизовани ВЦ, а затвореници су добили и воду коју су прикључили испред сале.

Сведок **Драган Машановић** навео је да су другога дана по доласку затвореника, ујутру до Дома дошла три мушкарца за које он наводи да су били у цивилним оделима, да се нису представили, а распитивали су се ко чува затворене, да ли имају храну, воду и ВЦ, захтевајући да се брзо ископају цев, те је сведок извео затвореника Ибру Лолића [REDACTED] донели су треке, заклонили са две стране и брзо организовали да се убаци гума за воду. Ова делегација је била присутна док су то радили. У фази истраге (страница 8 транскрипта од 20.03.07.) међутим, и овај сведок је потврдио да су и неки непознати официри долазили да обиђу таоце, да су били у униформама, без белих опасача.

Суд током поступка из расположивих доказа није на несумњив начин могао да утврди тачан идентитет горе поменутих лица, мада све напред наведено указује у најмању руку на то да су затвореници од те посете

боравили у Дому културе у Пилици уз сазнање претпостављених у Источно-босанском корпусу у оквиру кога се формирала и Зворничка бригада, што наравно не утиче на утврђене чињенице у вези одговорности оптуженог Поповића за заробљавање и напред поменуте пропусте (II 2 б)).

Ни исказ сведока **Илић Драгутина** (гл. претрес 10.06.09.) не доводи у сумњу овај закључак суда, иако је на сваки могући начин покушавао да релативизује своју улогу као и сазнања о заробљавању цивила на територији Зворника у критичном периоду. Наиме, он је потврдио да је 04.06.92. године постао командант Источно-босанског корпуса, да је у току јуна, јула и августа често долазио у Зворник где је била команда бригаде чији командант је био потпуковник Видоје Благојевић, а коме је сведок био експерт на суђењу пред МКТЈ за догађаје у Сребреници, за које је иначе Благојевић осуђен. Даље је навео да је имао добру сарадњу са овде оптуженима, те да је након сазнања да се у затвореничким објектима врше појединачна убиства, половином јула 1992 године формирао сабирни центар у Батковићу и издао наређење да се сви заробљени Муслимани ту доводе.

Након што му је предочен поменути извештај Главном штабу ВРС од 07. јуна 1992. рекао је: "ако сам ја ово потписао, вероватно је тачно", али се не сећа да је био тамо и да га је било ко известио, "сем ако то није стигло кроз извештај из Бригаде" (стр. 11 транскрипта). Негирао је да је он долазио у саставу неке делегације у Дом културе у Пилици, индиректно потврђујући своје сазнање о заробљенима у том периоду наводима да је постојала "потреба да се склоне Муслимани, а и да се не нађу у Алијиној војсци, јер док су ту затворени, нису у Алијиној војсци, те да буду код њега па шта им Бог да" (странице 52-54 транскрипта). Иначе, увидом у књигу дежурства Зворничке бригаде утврђено је да је на дан 07.06.1992. извршен упис : "у 22 сата звао пуковник Илић из Угљевика – тражио команданта или начелника Штаба бригаде. Одсутни су." Овај упис додатно потврђује закључке суда о постојању комуникације Корпуса са Зворничком бригадом управо на дан сачињавања поменутог извештаја о затвореницима.

Након завршетка рата па до данас, од укупног броја од око 700 талаца затворених у ТШЦ од којих су преживели пребачени у ДКП, а потом 08.06. лишени живота, у масовним гробницама (примарним и секундарним), и то на месту званом Гребе, на месту Грбавци "Бербића мезарје" и на месту Црни Врх, пронађено је и идентификовано укупно 352 лица, међу којима се сигурно налазе и лица убијена у ТШЦ-у од 01. до 05.06.1992 године, што произилази из исказа оштећених Јашић Муневере, Јашаревић Фатиме, Мевлудина Лутића, Алић Цемиле, Ђинић Ђулфере,

Делић Шеће, Хасановић Ханифе, Мустајбашић Фатимке, Суваде Селимовић.

На месту званом „Гребе“ до сада је идентификовано 1 лице, и то:

Мусић (██████████) Шабан (██████████)

На месту Грбавци (Бербића Мезарје) до сада је идентификовано 43 лица, и то:

Адемовић (██████████) Бериз (██████████), Алић (██████████) Рамиз (██████████)
 Авдић (██████████) Ђазим (██████████), Авдић (██████████) Хазим (██████████), Авдић
 (██████████) Хрустан (██████████), Авдић (██████████) Хрустан (██████████) Авдић
 (██████████) Хасан (██████████) Бошњаковић (██████████) Рифет (██████████),
 Дардаган (██████████) Хусејн (██████████) Дардаган (██████████) Дамир из
 (██████████) Џафић (██████████) Сенад (██████████), Џинић (██████████) Алија из
 (██████████) Џинић (██████████) Мухамед (██████████), Грахић (██████████) Салих из
 (██████████) Грахић (██████████) Мурадиф (██████████) Гребић (██████████) Мустафа из
 (██████████), Халиловић (██████████) Фетија (██████████), Хамзић (██████████)
 Нешад (██████████), Хуремовић (██████████) Салко (██████████) Ибрић (██████████) Сејфо
 (██████████), Исламовић (██████████) Аган (██████████) Лимић (██████████)
 Ибрахим (██████████), Лолић (██████████) Мурат (██████████), Лупић (██████████)
 Рамиз (██████████), Мајловић (██████████) Јунуз (██████████), Мајловић
 (██████████) Енес (██████████), Мемичановић (██████████) Фехим (██████████) Мушић
 (██████████) Ахмет (██████████), Мушић (██████████) Џемил (██████████),
 Мустајбашић (██████████) Мустафа (██████████), Окановић (██████████) Рејф (██████████)
 (██████████) Омеровић (██████████) Мујо (██████████), Парган (██████████) Хусејн из
 (██████████) Рамић (██████████) Ризван (██████████), Рамић (██████████) Изо из
 (██████████) Селимовић (██████████) Емин (██████████), Селимовић (██████████)
 Смајо (██████████), Селимовић (██████████) Авдија (██████████), Смајић (██████████)
 Шемсудин (██████████), Субашић (██████████) Расим (██████████), Суљић
 (██████████) Музафир (██████████) Тахић (Хасан) Адил (██████████), Терзић
 (██████████) Авдија (██████████)

На месту званом «Црни Врх» до сада је идентификовано 308 лица, и то:

Ахметовић (██████████) Аган (██████████), Ахметовић (██████████) Исмет из
 (██████████) Алић (██████████) Мехо (██████████) Алић (██████████) Ибрахим из
 (██████████) Алић (██████████) Самир (██████████), Алић (██████████) Сафет (██████████)
 Алић (██████████) Рефик (██████████), Алић (██████████) Решид (██████████), Алић
 (██████████) Абдулах (██████████), Алић (██████████) Сабит (██████████), Алић (██████████)
 Самед (██████████), Алић (██████████) Адил (██████████), Алић (██████████) Осман из
 (██████████) Алић (██████████) Алија (██████████), Алић (██████████) Неџад (██████████)

Алић () Рашид (), Алић () Нијаз () Алић ()
 Хариз (), Алић () Реџо (), Алић () Неџиб из
 (), Алић () Фикрет (), Алић () Мехдин ()
 Алић () Садик (), Алић () Авдо () Авдић ()
 Нурија (), Авдић () Несиб (), Авдић () Елвир из
 (), Авдић () Ариф (), Авдић () Џенит ()
 Авдић () Хусејин (), Авдић () Мухамед ()
 Авдић () Садик () Бајрић () Сакиб ()
 Бегановић () Муриз (), Бегановић () Мустафа из
 (), Бегановић () Салкан (), Бегановић ()
 Сафет (), Бегановић () Џевад (), Бегановић
 () Идриз (), Бегановић () Рефик ()
 Бегановић () Халил (), Бегановић () Џемил ()
 Бекрић () Сабит (), Бекрић () Абдулах ()
 Бошњаковић () Ибрахим (), Бошњаковић ()
 Мелвудин () Бркић () Ахмет (), Брзовић
 () Бего (), Брзовић () Сејфо ()
 Чектавица () Охран (), Черкић () Нурија ()
 Чолић () Фахрудин (), Чолић () Насуф из
 () Чолић () Мухамед () Дардаган () Хасан из
 () Дардаган () Менсур () Дардаган () Осман
 (), Дардаган () Суад (), Делић ()
 Нуриф (), Делић () Сеад (), Делић () Расим из
 () Делић () Зијад (), Делић () Амир ()
 Делић () Смајил (), Делић () Сафет (), Делић
 () Хрустан (), Делић () Мирсад () Делић
 () Сејдо (), Делић () Џемил () Делић ()
 Фахрудин (), Делић () Нурија (), Делић ()
 Нусрет (), Делић () Нихад (), Делић () Менсур из
 (), Делић () Осман () Догић () Мехмедалија из
 (), Дураковић () Хајрудин (), Дураковић ()
 Мумин (), Џафић () Аган (), Џафић ()
 Смаил () Џинић () Рифет () Џинић
 () Расим (), Џинић () Мухамед ()
 Џинић () Хазим (), Џинић () Енвер ()
 Џинић () Изет (), Џинић () Харис ()
 Џинић () Сабит (), Џинић () Сејдалија из
 (), Џинић () Мустафа () Џинић () Изет
 (), Џинић () Химзо (), Ђулић () Омер из
 () Ђулић () Јусуф (), Ђулић () Хајрудин из
 () Ђулић () Сабит (), Ђулић () Хазим из
 () Ђулић () Хајрудин () Ђулић () Сулејман из
 () Ђулић () Неџад (), Ђулић () Сеад ()
 Ђулић () Емин (), Ђулић () Мухамед ()

Ђулић ([REDACTED] Хајрудин [REDACTED], Ђулић ([REDACTED] Адмир [REDACTED],
 Ђулић ([REDACTED] Алија [REDACTED], Ђулић ([REDACTED] Исмет [REDACTED], Ђулић
 ([REDACTED] Хазим [REDACTED], Ђулић [REDACTED] Џемил из [REDACTED] Ђулић
 ([REDACTED] Рифет [REDACTED] Гакић ([REDACTED] Шабан [REDACTED], Гојкић
 ([REDACTED] Хамза [REDACTED] Гојкић ([REDACTED] Аган [REDACTED], Гојкић
 ([REDACTED] Нијаз [REDACTED] Гојкић ([REDACTED] Хусеин [REDACTED], Гојкић
 ([REDACTED] Мустафа [REDACTED], Гојкић ([REDACTED] Алија [REDACTED], Гојкић ([REDACTED]
 Химзо [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Мујо [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Хазим
 [REDACTED], Грахић [REDACTED] Хасан [REDACTED], Грахић [REDACTED] Мирсад из
 [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Хајдар [REDACTED], Грахић (Шабан) Мухамед из
 [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Рефик [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Салко из
 [REDACTED] Грахић ([REDACTED] Халчо [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Сенад из
 [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Халил [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Алија из
 [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Алија [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Нијаз из
 [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Хамед [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Мехмед из
 [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Јасмин [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Сафет из
 [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Сејад [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Елвир из
 [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Ибрахим [REDACTED], Грахић ([REDACTED] Нурија из
 [REDACTED] Грахић ([REDACTED] Авдо из [REDACTED] Хајдаревић ([REDACTED] Мехмед
 [REDACTED], Хајдаревић ([REDACTED] Харис из [REDACTED], Халиловић
 ([REDACTED] Шемсудин [REDACTED], Хамзић [REDACTED] Ибрахим [REDACTED], Хамзић
 ([REDACTED] Едвин [REDACTED], Хамзић ([REDACTED] Изет [REDACTED], Хамзић [REDACTED])
 Расим [REDACTED], Хамзић ([REDACTED] Асим [REDACTED], Хамзић [REDACTED]) Хрусто
 [REDACTED], Хамзић [REDACTED] Шабан [REDACTED], Хасановић [REDACTED]
 Мурадиф [REDACTED], Хасановић [REDACTED] Фетија [REDACTED], Хасановић ([REDACTED]
 Муриз [REDACTED], Хасановић [REDACTED]) Русмин [REDACTED], Хасановић [REDACTED])
 Сејдо [REDACTED], Хасановић [REDACTED]) Фехро [REDACTED], Хасановић
 [REDACTED] Хасан [REDACTED], Хасановић [REDACTED] Хусејн [REDACTED] Хоџић
 ([REDACTED] Ибришим [REDACTED] Хрустић ([REDACTED] Мехмедалија [REDACTED],
 Хрустић ([REDACTED] Ферхат [REDACTED] Хрустић ([REDACTED] Мухамед из
 [REDACTED], Хрустић ([REDACTED] Фикрет [REDACTED], Хрустић [REDACTED] Федахија
 [REDACTED], Хрустић [REDACTED] Фехрат [REDACTED], Хрустић ([REDACTED] Фетија из
 [REDACTED] Хрустић ([REDACTED] Кајтаз [REDACTED], Хрустић ([REDACTED] Мухамед из
 [REDACTED], Хрустић ([REDACTED] Мехмедалија [REDACTED], Хрустић [REDACTED] Неџад [REDACTED]
 [REDACTED], Хрустић ([REDACTED] Мевлудин [REDACTED], Хуремовић [REDACTED]) Сафет
 [REDACTED], Хуремовић [REDACTED] Мирзет [REDACTED], Хуремовић [REDACTED]
 Исмет [REDACTED], Хусејновић [REDACTED] Сејфо [REDACTED], Хусејновић [REDACTED]
 Расим [REDACTED], Хусејновић [REDACTED] Нихад [REDACTED], Хусејновић ([REDACTED]
 Мехдин [REDACTED], Хусејновић ([REDACTED] Шевко [REDACTED] Ибрахимовић
 [REDACTED] Химзо [REDACTED], Ибрахимовић ([REDACTED] Елвир [REDACTED],
 Ибрахимовић [REDACTED] Јасмин [REDACTED], Ибрахимовић [REDACTED] Изет из
 [REDACTED] Ибрахимовић ([REDACTED] Еснаф [REDACTED], Ибрахимовић ([REDACTED]
 Мухамед [REDACTED], Ибрахимовић [REDACTED] Осман [REDACTED], Исламовић
 [REDACTED] Елвир [REDACTED], Исламовић [REDACTED]) Шабан [REDACTED],

Исламовић () Мустафа , Исламовић , Рамиз
 , Јахић () Ејуб , Јашаревић () Авдо из
 , Јашаревић () Бајро , Јашаревић () Нурија из
 , Јашаревић () Хасан , Јашаревић () Елвир из
 , Јашаревић () Вехид , Јашаревић () Џафер
 Кахримановић () Нешад , Кадрић ()
 Мирсад , Калајџић Химзо , Лолић
 () Џемо , Лолић , Џевад , Лолић
 () Ахмет , Лолић () Енвер , Лолић
 () Хајро , Лолић () Салих , Лупић
 Омер , Лупић () Авдо , Лупић
 () Махмут , Лупић () Мехо ,
 Лупић () Рамо , Лупић () Ибро
 Лупић () Јусуф , Лупић () Исмет из
 Мехмедовић () Хамдија ,
 Мемичановић () Алија , Мухамедбеговић () Адмир
 , Муратовић () Идриз , Муратовић
 Сенад , Муратовић () Бериз , Мусић ()
 Сајид , Мусић () Мехо , Мусић ()
 Абдурахман , Мусић () Изудин , Мусић
 () Салих , Мусић () Хакија , Мусић
 Мехмед , Мустафић () Сенад
 Мустајбашевић () Самир , Мустајбашевић () Адмир из
 , Мустајбашевић () Рамо , Мустајбашевић ()
 Елвир , Мустајбашевић () Изудин , Нукић
 Исмет () Окановић () Омер , Окић
 Ибрахим () Окић () Фехрат , Омеровић
 Сулејман () Омеровић () Мерсудин () Омеровић
 Зеир () Омеровић () Мухарем ()
 Омеровић () Сафет () Омеровић () Един ()
 Осмић () Изудин () Осмић () Фахрудин ()
 Осмић () Јасмин () Парган () Мустафа ()
 Парган () Сенад () Рамић () Хамдија ()
 Рамић () Исмет () Рамић () Мехмедалија из
 () Рамић () Неџиб () Рамић () Мухидин ()
 Рамић () Мустафа () Рамић () Мурат ()
 Рамић () Фетија () Сакић () Салих ()
 Салиховић () Менсур () Салкић () Рамо ()
 Сеферовић () Хусејн () Селимовић () Зенун из
 () Селимовић () Осман () Селимовић ()
 Рифет () Селимовић () Аган () Селимовић ()
 Емир () Селимовић () Мевлудин () Селимовић ()
 () Хусејин () Селимовић () Џевад ()
 Селимовић () Хасан () Смајић () Авдо ()

Смајић [REDACTED] Авдија [REDACTED], Смајић [REDACTED] Фахрудин [REDACTED]
 [REDACTED], Смајловић [REDACTED] Салко [REDACTED] Смајловић [REDACTED] Исмет
 [REDACTED], Смајловић [REDACTED] Смајо [REDACTED], Софтић [REDACTED]
 Хакија [REDACTED], Софтић [REDACTED] Сафет [REDACTED],
 Софтић [REDACTED] Мешан [REDACTED], Суљић [REDACTED] Узеир из
 [REDACTED], Суљић [REDACTED] Ибрахим [REDACTED], Шерифовић [REDACTED] Хајдар
 [REDACTED], Шерифовић [REDACTED] Сафет [REDACTED], Шерифовић [REDACTED] Рифет
 [REDACTED], Шерифовић [REDACTED] Енес [REDACTED], Тахић [REDACTED] Смајл из
 [REDACTED] Тахић [REDACTED] Мирсад [REDACTED], Тахић [REDACTED] Аган из
 [REDACTED] Тахић [REDACTED] Музафир [REDACTED], Тахић [REDACTED] Амир
 [REDACTED], Тахић [REDACTED] Хасан [REDACTED], Тахић [REDACTED]
 Мустафа [REDACTED], Таловић [REDACTED] Есед [REDACTED] Таловић [REDACTED]
 Хајро [REDACTED], Терзић [REDACTED] Рифет [REDACTED], Терзић [REDACTED] Сејад из
 [REDACTED], Терзић [REDACTED] Рашид [REDACTED], Терзић [REDACTED] Рефик из
 [REDACTED], Топаловић [REDACTED] Изет [REDACTED], Топаловић [REDACTED]
 Асим [REDACTED], Топаловић [REDACTED] Суљо [REDACTED], Топаловић
 [REDACTED] Аљо [REDACTED], Топаловић [REDACTED] Сафет [REDACTED]
 Топаловић [REDACTED] Ибрахим [REDACTED]

Из исказа, те налаза и мишљења судског вештака професора др **Зденка Цихларжа**, специјалисте судске медицине и патолога Медицинског факултета Универзитета у Тузли (гл. претреси од 26.11.07. и 14.12.09.), који је суд прихватио као веродостојан и дат по правилима медицинске струке, те читањем потврда о смрти, записника о утврђивању идентитета експертног тима Тузла, записника о ексхумацији Кантоналног тужилаштва Тузла, увидом у фотодокументацију скелетних остатака, скице лица места, спискове идентификованих особа за све локалитете, извештаје о судско-медицинској експертизи за локације масовних гробница Црни Врх, Грбавци ("Бербића мезарје") и Гребје, који писмени докази су таксативно наведени у глави пресуде "Изведени докази" и прочитани у доказном поступку, утврђено је да су особе ексхумиране из секундарне гробнице Црни Врх у њу доспеле из три примарне гробнице на месту Шахбеговићи, да је из гробнице Црни Врх према најновијим подацима укупно ексхумирано 481 комплетно тело, и до августа 2009. идентификовано 449 особа, док је на Бербића мезарју нађено 69 комплетних тела а идентификовано 65.

Судски вештак навео је да је било веома тешко утврдити узрок смрти, будући да су пред собом имали кости, а стрелне повреде које проузрокују смрт пекада не оштете кости, док промене на костима могу да настану и посмртно због притискања земљом, оштећивања багером. У неким случајевима наилазили су на типичне знаке стрелног отвора, или утврђивали стрелно разорење главе, као сигуран узрок смрти.

Читањем Списка особа заробљених 01.06.1992. у мјесту Бијели Поток и Списка особа заробљених 01.06.1992. које нису депортоване на Бијели Поток, сачињених од стране Удружења породица заробљених и несталих лица опћине Зворник од 11.09.09., те из исказа сведока **Грахић Ахмета**, председника овог Удружења (гл. пр. 15.09.09.), утврђено је да ови спискови садрже личне податке заробљених, имена гробница у којима су нађени, уколико су нађени и идентификовани, као и место где су сахрањени, да су чланови породица још у току рата покушали да открију где су одведени заробљени из ТШЦ, прикупљали спискове несталих, да је одређени број, након заробљавања људи и одвожења камионима из Бијелог Потока, остао у селима или покушао да побегне, па су ти људи ухваћени и потом и они затворени у ТШЦ, док су они који су остали у кућама, касније убијени.

Из исказа овог сведока утврђено је да су успели да сазнају да су у гробници "Грбавци" односно Бербића мезарје, нађена тела људи који су страдали у ТШЦ-у или приликом транспорта и они који су остајали по селима, те да се с обзиром да је ту нађено свега 69 комплетних тела, сматра да мора постојати још једна гробница која није откривена.

У масовној секундарној гробници "Црни Врх" насталој од три примарне у Шахбеговићима, сведок је нашао и препознао тело свога оца.

Идентификације тих тела указују да су ту управо особе које су од Пилице вођене на Герину кланицу и тамо убијане. На Црном Врху идентификовано је 337 особа, тако да траже још 267 тела.

Након саслушања овога сведока, суд је прибавио још 15 потврда о смрти накнадно идентификованих лица, и то за 14 лица из масовне гробнице на Црном Врху и 1 лице из гробнице зване Гребе, што све укупно чини број од 352 до сада идентификоване особе.

ПРАВНА АНАЛИЗА УТВРЂЕНОГ ЧИЊЕНИЧНОГ СТАЊА

Примена блажег закона

Како су оптужени оглашени кривим да су предметно кривично дело извршили у периоду мај-јули месец 1992 године, те како се на учиниоце кривичних дела примењује закон који је важио у време извршења дела, а одредбом чл. 4 ст. 2 Закона о изменама и допунама КЗ СРЈ (Сл.лист СРЈ

37/93 од 16.јула 1993 године) одређено је да ће се, ако је после извршења кривичног дела измењен закон, једном или више пута, применити закон који је блажи по учиниоца, то се поставило питање примене блажег закона.

Одредбом члана 142 ст.1 КЗ СФРЈ, који је важио у време извршења дела, било је прописано да ће се учинилац овог кривичног дела казнити затвором најмање 5 година или смртном казном.

Одредбама Закона о изменама и допунама КЗ СРЈ (Сл.лист СРЈ 37/93) од 16.јула 1993.године за ово кривично дело прописана је казна затвора од најмање 5 година или затвор од 20 година.

Стога, имајући у виду да је од момента извршења предметног кривичног дела Кривични закон мењан у више наврата у погледу запређене казне, то се у конкретном случају има применити КЗ СРЈ из 1993. године, с обзиром да је овај закон најблажи по учиниоце, овде оптужене Бранка Грујића и Бранка Поповића, и то како у односу на закон који је важио у време извршења дела (КЗ СФРЈ), тако и у односу на важећи закон у време пресуђења.

Статус заштићених лица

Током овог кривичног поступка суд је из изведених доказа, а пре свега исказа саслушаних сведока, а особито оштећених, несумњиво утврдио да су жртве овог кривичног дела били цивили, који се, у складу са одредбама IV Женевске конвенције из 1949 године, те Допунског протокола о заштити жртава немеђународног оружаног сукоба (Протокол II), сматрају лицима заштићеним у оружаном сукобу.

Наиме, оштећени који су били затворени у Дому културе у Челопеку, становници села Дивич били су цивили. Овакав њихов статус произилази из чињенице да су у питању лица која нису била наоружана, нити су узела учешће у непријатељствима на било који начин, а били су исељени из свог села уз саопштење да иду на слободну територију у размену, али су узети за таоце и незаконито затворени у Дому културе у Челопеку дана 29.05.1992 године. Статус цивила имали су и таоци који су окупљени на месту Бијели Поток дана 01.06.92., да би потом били раздвојени и пребачени у Техничко-школски центар у Каракају, као и лица незаконито лишена слободе и затворена у Суду за прекршаје и Новом извору.

Такође, и мештани села Козлук који су принудно расељени дана 26.06.1992 године, били су цивили, који никога нису угрожавали, који су потписали лојалност и предали своје наоружање.

Примена одредаба кривичног законодавства и правила међународног права

Под **ратним злочином** подразумевају се разни облици нечовечног поступања са одређеним категоријама лица за време рата или у вези са ратом, чиме се крше правила међународног права и он представља тешке повреде норми међународног ратног и хуманитарног права, како уговорног, тако и обичајног, а обавеза инкриминисања оваквих повреда предвиђена је пре свега Женевским конвенцијама од 12.августа 1949 године и Допунским протоколима уз наведене конвенције из 1977 године.

Одлуком Народне скупштине бивша ФНРЈ је 1950 године ратификовала све четири Женевске конвенције, а одредбе ових конвенција као и Допунских протокола, инкорпорирани су у домаће законодавство.

На основу напред утврђеног чињеничног стања, суд је на несумњив и поуздан начин закључио да се у радњама оптужених Бранка Поповића и Бранка Грујића стичу сва законска обележја кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142 ст.1 КЗ СРЈ у вези чл. 22 КЗ СРЈ.

Ово кривично дело врши онај "ко кршећи правила међународног права за време рата, оружаног сукоба или окупације нареди да се изврши напад на цивилно становништво, насеље, поједина цивилна лица или лица онеспособљена за борбу, који је имао за последицу смрт, тешку телесну повреду или тешко нарушавање здравља људи; напад без избора циља којим се погађа цивилно становништво; да се према цивилном становништву врше **убиства, мучења, нечовечна поступања**, биолошки, медицински или други научни експерименти, узимање ткива или органа ради трансплантације, доношење великих патњи или **повреда телесног интегритета** или здравља људи; **расељавање или пресељавање** или присилно однародњавање или превођење на другу веру; присиљавање на проституцију или силовања; примењивање мера застрашивања и терора, **узимање талаца**, колективно кажњавање, противзаконито одвођење у концентрационе логоре и друга противзаконита затварања, **лишавање права на правилно и непристрасно суђење**; присиљавање на службу у оружаним снагама непријатељске силе или у њеној обавештајној служби или администрацији; присиљавање на принудни рад, изгладњивање становништва, конфисковање имовине, пљачкање имовине становништва, противзаконито и самовољно уништавање или присвајање у великим

размерама имовине које није оправдано војним потребама, узимање незаконите и несразмерно велике контрибуције и реквизиције, смањење вредности домаћег новца или противзаконито издавање новца, или ко изврши неко од наведених дела".

Да би се радило о кривичном делу ратног злочина против цивилног становништва из члана 142 КЗ СРЈ, а не о неком другом кривичном делу из ове главе Кривичног закона, неопходно је да је у време (и у месту) извршења дела постојало стање рата или оружаног сукоба.

У смислу одредаба међународног права, сматра се да **оружани сукоб** постоји када се прибегава оружаном сили или постоји оружаном насиље у дужем трајању између органа власти и организованих наоружаних група или између таквих група унутар државе.

Да је у време извршења предметног кривичног дела на подручју Босне и Херцеговине био у току оружаном сукоб између припадника српске, муслиманске и делом хрватске стране, несумњиво је и неспорно, при чему се као званични податак о почетку тог сукоба узима 06. април 1992. године, а оружаном насиље је трајало све до потписивања Дејтонског мировног споразума у новембру 1995. године.

При томе, у конкретном случају ради се о унутрашњем оружаном сукобу, који је био таквог обима и интензитета да се могу применити правила међународног права садржана у IV Женевској конвенцији о заштити грађанских лица за време рата, чији члан 3. који се иначе односи на сукобе који немају међународни карактер, обавезује сваку од страна у сукобу да, у случају оружаног сукоба који избије на територији једне од страна уговорница, примењује одредбе овог члана, као и правила Допунског протокола уз Женевске конвенције о заштити жртава немеђународних оружаных сукоба (Протокол II), при чему је члан 3. заједнички за све четири Женевске конвенције и применљив на оружане сукобе уопште.

Кривично дело ратни злочин против цивилног становништва из чл. 142 ст.1 КЗ СРЈ подразумева да је учинилац предузео барем једну од инкриминисаних радњи које су постављене у закону алтернативно, а уперене су против добара заштићених одредбама међународног уговорног права, као и обичајним правом, односно против живота, телесног интегритета оштећених, слободе, имовине и других основних права грађана. Осим тога, неопходно је и да се предузетим радњама **крше правила међународног права**. У конкретном случају, суд је утврдио да су оптужени кршили одредбе Женевске конвенције о заштити грађанских лица за време рата од 12. августа 1949. године (IV Женевска конвенција), и

Допунског протокола уз Женевске конвенције од 12. августа 1949 године о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба од 08. јуна 1977 године (Протокол II).

Наиме, одредбама **чл. 3 став 1 тачка 1 а), б), ц) и д) IV Женевске конвенције**, прописано је да ће се у случају оружаног сукоба који нема карактер међународног сукоба и који избије на територији једне од Високих страна уговорница, према лицима која не учествују непосредно у непријатељствима, подразумевајући ту и припаднике оружаних снага који су положили оружје и лица онеспособљена за борбу услед болести, рана, лишења слободе или из било којег другог узрока, **поступати у свакој прилици човечно**, без икакве неповољне дискриминације засноване на раси, боји коже, вери или убеђењу, полу, рођењу или имовном стању или било ком другом сличном мерилу, те да су, у том циљу, **забрањени** у свако доба и на сваком месту према горе наведеним лицима, између осталог, и следећи поступци:

а) повреде које се наносе животу и телесном интегритету, нарочито све врсте убистава, осакаћења, свирепости и мучења,

б) узимање талаца

ц) повреде личног достојанства, нарочито увредљиви и понижавајући поступци

д) изрицање и извршавање казни без претходног суђења од стране редовно установљеног суда и пропраћеног свим судским гарантијама које цивилизовани народи признају за неопходне.

Одредбом **чл. 4 став 1** Допунског протокола уз Женевске конвенције од 12.08.1949. године о заштити жртава немеђународног оружаног сукоба (**Протокол II** од 08.06.1977. године), предвиђено је, између осталог, да сва лица која не узимају директно учешће или која су престала да учествују у непријатељствима, без обзира на то да ли је њихова слобода била ограничена или не, имају право да њихова личност, част и убеђење и верско убеђење буду поштовани, те да ће та лица у свим приликама бити хумано третирана, без икакве дискриминације.

Ставом 2 истог члана, прописано је да, против лица поменутих у ставу 1, остају забрањена у свако доба и на сваком месту, између осталог и следећа дела:

а) насиље над животом, здрављем и физичким или менталним благостањем људи, нарочито убиство и окрутно поступање као што су мучење, сакаћење или било који облик телесне казне,

ц) узимање талаца,

е) вређање људског достојанства, нарочито понижавајући и деградирајући поступак.

Одредбом **чл. 5 ст. 1 Протокола II** прописано је да ће се, поред одредаба из члана 4. поштовати следеће одредбе, као минимум у односу на лица која су лишена слободе из разлога у вези са оружаном сукобом, било да су интернирана или притворена:

- а) рањеници и болесници третираће се у складу са чланом 7,
- б) лица о којима се говори у овом ставу биће у истом обиму као и локално становништво снабдевена храном и водом за пиће, а биће заштићена у здравственом и хигијенском погледу и против суровости климе и опасности од оружаног сукоба;
- ц) биће им дозвољено да примају индивидуалну или колективну помоћ;

Одредбама **чл. 5 става 2 Протокола II**, прописано је да ће, они који су одговорни за интернирање или притварање лица поменутих у ставу 1. овог члана, поштовати у границама својих могућности, између осталих и следеће одредбе које се односе на таква лица:

- д) да ће та лица моћи да користе лекарски преглед и
- е) да њихово физичко или ментално здравље и интегритет неће бити угрожени никаквим неоправданим чином или пропустом.

Одредбом **члана 7 Протокола II – ставом 1.** прописано је да ће сви рањеници, болесници и бродоломници, било да су учествовали у оружаном сукобу или да нису учествовали, бити поштовани и заштићени, док је **ставом 2 истог члана** прописано да ће се у свакој прилици са њима поступати хумано и пружиће им се, у највећој могућој мери и у најкраћем року медицинска нега и помоћ коју захтева њихово стање, те се неће правити разлика међу њима заснована на било ком другом критеријуму осим медицинском.

Ставом 1. члана 17 овога протокола прописано је не може бити наређено премештање цивилног становништва из разлога у вези са сукобом уколико то не захтевају разлози безбедности тог становништва или императивни војни разлози. Уколико премештање мора да се изврши, предузеће се све могуће мере како би цивилно становништво могло бити прихваћено под задовољавајућим условима смештаја, хигијене и заштите здравља, безбедности и исхране, док је **ставом 2. истог члана** предвиђено да цивили не смеју бити присиљени да напусте своју територију из разлога који су у вези са сукобом.

Основни принципи хуманог поступања према заштићеним лицима прожимају све инструменте међународног хуманитарног права, како Женевске конвенције и Допунске протоколе уз њих, тако и Међународни пакт о грађанским и политичким правима, чији чл.7 предвиђа да нико не сме бити подвргнут мучењу, нити суровом, нечовечном или деградирајућем поступању или кажњавању.

У конкретном случају, несумњиво је утврђено да су оптужени Бранко Грујић, у својствима председника Привремене владе и члана Ратног штаба и Ратног секретаријата, а оптужени Бранко Поповић (под лажним именом Марко Павловић) у својствима команданта Штаба Територијалне одбране, члана Ратног штаба и команданта јединствене Војно-територијалне команде, обојица припадници српске стране у сукобу, за време оружаног сукоба, према цивилном становништву муслиманске националности, које у смислу напред цитираних законских одредаба, има статус заштићених лица, предузимали следеће радње које представљају кршење правила међународног хуманитарног, како уговорног, тако и обичајног права и то тако што су:

- узели за таоце цивиле, војно-способне мушкарце Муслимане, њих 174, из села Дивич, на начин ближе описан под **I-1 изреке пресуде**, по претходном договору и заједничкој одлуци, који су након одвајања, спроведени до управне зграде предузећа «Нови извор», где су боравили у затвореној просторији под стражом два дана, да би потом 29.05.1992 године преостала 162 лица пребацили, уз оружану пратњу припадника полиције у Зворнику и затворили у Дом културе у Челопеку, где су их држали затворене под стражом припадника резервне полиције до око 01.07.92., када су неразмењени и преживели таоци уз пратњу полиције пребачени и затворени у зграду Суда за прекршаје у Зворнику, одакле су 15.07. преостала 83 лица пребачена у логор «Батковић» у размену; а дана 01.06.92., на начин ближе описан у изреци пресуде под **I-2** заједнички одлучили да се договор о добровољном исељавању свих мештана села Клиса, Ђулићи и др. делимично не испоштује, тако што се војно способном мушком становништву неће дозволити исељење, већ су силом узели за таоце ради размене око 700 војно-способних Муслимана који нису учествовали у непријатељствима и спровели их у ТИЦ у Каракају.

Радње узимања талаца које су оптужени предузели, садрже све елементе кршења норми међународног хуманитарног права које дефинишу таоце лицима незаконито лишеним слободе са намером да се употребе у сврху стицања неке користи или постизања одређеног ангажмана једне од страна у сукобу, а у конкретном случају у циљу размене за становништво српске националности.

Још једна од радњи ратног злочина за које су оптужени оглашени кривим је и *нечовечно поступање*. Ова радња се према међународном праву дефинише као намерно дело или пропуст којом се наноси тешка душевна патња односно повреда или која представља озбиљан насртај на људско достојанство, а усмерена је против заштићене особе.

- оптужени су *нечовечно поступали* према таоцима из села Дивич, тако што су их по смештају у Дом културе у Челопеку, држали пропустивши да им обезбеде минимум прописаних услова за дужи боравак и за одржавање личне и здравствене хигијене – радње описане **под I-1 изреке пресуде**, као и према таоцима који су боравили у просторијама Техничко-школског центра у Каракају, просторно неодговарајућим њиховом броју и без довољно дотока свежег ваздуха, што је ближе описано **под I-2 изреке пресуде**, чиме су вређали њихово људско достојанство, грубо занемаривши дужност обезбеђивања минималних прописаних услова затворенима, као гаранте њихове заштите.

Услед оваквих услова, где у просторијама ДКЧ-а није било ни кревета, покривача, воде за умивање, бријање и купање, а у претоплим и загушљивим просторијама ТШЦ-а је боравило чак око 700 талаца, физичко и ментално здравље оштећених било је озбиљно угрожено, док је оптужени Поповић невраћањем ствари одузетих од затворених у ТШЦ-у, без пописивања имена и презимена, повређивао њихово људско достојанство.

При томе, суд налази да необезбеђивање минималних прописаних услова не представља радњу кршења међународног хуманитарног права у виду физичког мучења, како је наведено у оптужници. Наиме, да би били испуњени услови за третирање одговарајућих поступака као физичко мучење у смислу одредаба међународног хуманитарног права, неопходно је да мотив дела или пропуста којим се наносе тешке телесне или душевне боли или патње, буде изнуђивање информација или признања, кажњавање, застрашивање или вршење притиска на жртву или трећу особу.

-оптужени Поповић је *нечовечно поступао* према оштећенима Рамизу Смаиловићу и Споменки Стојкић, на начин ближе описан под II – I а) и в) изреке пресуде.

Наиме, оштећеном Рамизу Смаиловићу је оптужени Поповић наредио да легне леђима на под, а потом га је пратилац Поповића, уз његову сагласност, тукао по грудима ногама на којима су биле војничке чизме, док је оштећену Споменку Стојкић у Штабу ТО оптужени Поповић лично испитивао, при томе је вређајући речима «да је усташа» и

шамарајући је, поступајући супротно обавези хуманог поступања у односу на затворена лица, када су људске вредности иначе у највећој опасности.

У смислу одредаба међународног хуманитарног и обичајног права, ради се о нечовечном поступању оптуженог Поповића, пре свега с обзиром на околности под којима су се догађаји одиграли – оштећени Смаиловић био је лишен слободе и без могућности да на било који начин пружи отпор, као и оштећена Споменка. Начин на који је поступано према оштећенима у оба случаја је увредљив и понижавајући за свакога.

- оптужени Поповић је оштећену Стојкић Споменку лишио права на правилно и непристрасно суђење тако што је, после испитивања и шамарања у Штабу, позвао Лазаревић Сретена, заменика командира у затвору Суда за прекршаје, наредио да дође, преузме и затвори оштећену у затвор овога Суда, без одлуке суда, што је Лазаревић и учинио, и где је она боравила неколико дана, а потом била премештена у зграду Новог извора, боравећи укупно 76 дана у затвору (радња описана под II – 1 в) изреке пресуде).

Такође је оптужени Поповић на начин описан под II – 1 б) лишио права на правилно и непристрасно суђење три лица, од којих је једно лице био оштећени Буљубашић Абдулах зв. "Бубица", доводећи их у затвор Суда за прекршаје да се затворе без икакве одлуке суда, те остављајући два лица у затвору, при чему је претходно уз његову сагласност "Бубица" био затворен на пољопривредном добру "Економија".

Забрана арбитрарног лишавања слободе представља норму обичајног међународног права и представља један од постулата међународног права људских права који се огледа у обавези да се лице лишено слободе обавести о разлозима за хапшење, да се хитно изведе пред судију и да му се пружи прилика да провери законитост притварања (тзв. право habeas corpus).

Као радње извршења кривичног дела из чл. 142 ст. 1 КЗ СРЈ, обе наведене радње оптуженог садрже све елементе кршења међународног хуманитарног права у виду деградирајућих и понижавајућих поступака и насртаја на људско достојанство, те изрицања и извршавања казни (у конкретном случају лишења слободе) без претходног суђења од стране редовно установљеног суда, у чему су били ускраћени оштећена Споменка Стојкић, Абдулах Буљубашић, као и два лица која су са њим доведена.

-оптужени Грујић и Поповић принудно су раселили 1.649 лица муслиманске националности села Козлук;

Пресељавање цивилног становништва, као радња извршења кривичног дела из чл. 142 ст.1 КЗ СРЈ, мора представљати противзакониту радњу. Наиме, према међународном праву окупационе власти имају право на одређена ограничења права цивилног становништва које се налази на окупираној територији. Тако је принудна депортација цивилног становништва са окупиране територије, забрањена изузев ако се то чини ради безбедности самог становништва или императивних војних потреба. У конкретном случају, међутим, није испуњен ни један од ова два услова, тако да се протеривање Козлучана у конкретном случају, сматра забрањеним. О принудном карактеру исељавања становништва села Козлук било је речи у делу образложењу пресуде под I -3.

Генерална скупштина УН је такође у својој Резолуцији о основним принципима за заштиту цивилног становништва у оружаним сукобима (1970 г.) потврдила да цивилно становништво или поједини цивили, не смеју бити изложени присилном трансферу.

-радње оптуженог Поповић Бранка описане под II – 1 б) и под II – 2 а) и б) представљају радње кршења цитираних норми међународног хуманитарног права којима се забрањују убиства и повређивања телесног интегритета заштићених лица.

Конкретне радње *повређивања телесног интегритета* оштећених (*догађаји у ДКЧ- у*) садрже све елементе кршења норми међународног хуманитарног права које дефинишу повреду телесног интегритета као напад на физички интегритет жртве уз наношење тешких телесних патњи и болова, без обзира на врсту и степен наношења телесне повреде, док у смислу одредаба међународног уговорног и обичајног права *убиство* представља само умишљајно лишење живота оштећеног.

Веза између кривичног дела и оружаног сукоба

Имајући у виду да су у конкретном случају таоци који су били затворени на описаним локалитетима били **војно-способни мушкарци** искључиво муслиманске националности, и сматрани потенцијалним припадницима супротне стране у сукобу, потом околности под којима су лишени слободе оштећени Рамиз Смајловић и Споменка Стојкић, а за све напред предузете радње постојали су разлози који су управо у вези са оружаним сукобом који је у том периоду постојао на територији БиХ и у коме су оптужени били припадници српске стране у сукобу, евидентно је да је постојала корелација између предметног кривичног дела и оружаног сукоба. У прилог томе, између осталог говори и чињеница коју истичу

бројни сведоци – да су припадници јединице «Пиварски» улазили у ДКЧ и ТШЦ и оштећене испитивали пре свега о наоружању, да је Бранко Грујић захтевао од затворених у ДКЧ да потпишу лојалност српској страни, да је оптужени Поповић у Штабу ТО испитавао Алију Ђулића управо у вези поседовања оружја. У погледу радњи кривичног дела принудног расељавања становништва села Козлук, суд је утврдио да је исто уследило управо из разлога у вези са сукобом на тој територији, имајући у виду карактер исељавања и околности под којима је оно извршено.

Облици учешћа у извршењу кривичног дела

Правном анализом утврђеног чињеничног стања, суд је нашао да су се у радњама оптужених Бранка Поповића и Бранка Грујића стекла сва законска обележја кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из чл. 142 ст.1 КЗ СРЈ, у саизвршилаштву, у вези чл. 22 КЗ СРЈ, а у односу на оптуженог Поповића и у помагању, у вези чл. 24 КЗ СРЈ.

Одредбом чл. 22 КЗ СРЈ прописано је да саизвршилаштво постоји ако више лица, учествовањем у радњи извршења или на други начин, заједнички учине кривично дело, те да ће се у том случају сваки од њих казнити казном прописаном за то дело.

У конкретном случају, у погледу радњи *узимања талаца, принудног расељавања становништва села Козлук, те нечовечног поступања* (описаних под 1-1, 2. и 3. изреке пресуде) испуњени су како објективни, тако и субјективни услови за постојање саизвршилаштва, а то су учешће у делу и свест о заједничком деловању, односно пропусту.

У току поступка несумњиво је утврђено да су оптужени, предузимајући радње узимања талаца војно-способних мушкараца Муслимана села Дивич, те села Ђулићи, Клиса и околних села, те принудног расељавања Козлучана, поступали по претходном договору и заједничкој одлуци, што их чини саизвршиоцима, као и да је нечовечно поступање према таоцима резултат заједничког пропуста.

Одредба чл. 24 ст.1 КЗ СРЈ прописује да ће се казнити онај ко другоме са умишљајем помогне у извршењу кривичног дела, као да га је сам учинио, а може се и блаже казнити.

Помагање као облик саучесништва, осим чињењем може бити извршено и *нечињењем*, у ком случају се оно састоји у пропуштању лица да поступа у складу са својим дужностима. При томе, неопходно је да је

пропуштање дужног чињења имало значајног утицаја на извршење злочина и да је било праћено свешћу помагача да његово понашање помаже извршењу кривичног дела главног извршиоца.

Оптужени Поповић је свесно пропустио да изврши своју дужност коју му је наметало управо претходно чињење - узимање талаца и њихово затварање, при чему радње непосредних учинилаца у ДКЧ-у, ТШЦ-у и ДКП-у описане под тачкама **II 1 б) и II 2 а) и б)** нису представљале изолована дела и злочине већ се радило о континуираним радњама са којима је био упознат «цео град», како то многи сведоци наводе, а за последње и он лично.

У теорији и пракси међународног кривичног права та дужност постоји на основу законског прописа или претходног чињења гаранта којим је створио опасно стање, конкретно затварања цивила које је наметало обавезу њихове заштите и успостављало одговорност опште нарави, која чак није ограничена на контролу јединица које су директно под његовом командом.

У конкретном случају ради се о комисивно-омисивном деликту – неправом кривичном делу нечињењем, чија радња је у закону постављена као радња чињења, али се изузетно може извршити и нечињењем.

Суд је имао у виду и став изражен у предметима америчких војних трибунала *Таоци* и *Висока команда*, у погледу утврђивања одговорности војног команданта, те Коментарима уз Допунске протоколе уз Женевске конвенције, (ст.3555), који користе појам "*индиректне подређености*", која успоставља обавезу за војног команданта који је одговоран за заробљенике, да интервенише и предузме неопходне мере чак и уколико је цивилно становништво, које не мора бити под његовом влашћу, непријатељски настројено према затвореницима и прети им злостављањем, или то чине и војници који нису под његовом командом.

Имајући и овакву међународну судску праксу у виду, несумњива је одговорност оптуженог, тим пре што је током поступка утврђена *контрола* коју је имао оптужени над затвореничким објектима као и над лицима која су чинила злочине.

Оптужени који је одговоран за **помагање** у кривичном делу не мора знати тачан злочин који је главни извршилац намеравао извршити, односно не постоји услов постојања свести о свим појединостима дела, а информације које су оптуженом биле доступне у време када није извршио дужност не морају садржати конкретне детаље о делима чије се извршење спрема. Према међународном обичајном праву мора се утврдити свест

оптуженог о већој вероватноћи ризика – значајног ризика да ће злочин бити извршен, што се у конкретном случају и десило. Репутација самих извршилаца у конкретном случају, и понављање радњи од стране истог круга људи, је код оптуженог проузроковала свест о могућности наступања забрањене последице и ставила му до знања да постоји конкретна вероватноћа да та лица изврше злочине. Помагач такође не мора лично знати извршиоце али му мора бити познат круг лица из кога ће произаћи извршиоци, што је у конкретном случају утврђено.

У конкретном случају помагање нечињењем представља знатну подршку радњама непосредних учинилаца и битно је допринело извршењу дела отклањањем препрека за извршење дела, при чему према међународном обичајном праву није нужно доказати да је пропуст надређеног проузроковао дело подређеног, већ је да би постојала узрочна веза неопходно утврдити да подређени не би учинили дело да надређени није пропустио извршење дужности, при чему главни извршилац чак не мора ни да зна за допринос саучесника односно помагача. Отклањање препрека за извршење кривичног дела према одредбама члана 24 КЗ СРЈ представља једну од таксативно наведених радњи помагања.

Оптужени је имао фактичку моћ да спречи ове злочине да је хтео, а што се управо види и из других догађаја – хапшење Саше «Робије», а потом пуштање, ауторитет који је имао у граду, коришћење истих тих људи за задатке које им повери, а потом саглашавање са њиховим радњама које се одигравају у континуитету и које не спречава. Оптужени је знао да та његова нечињења помажу извршењу дела и пристао је на то, свестан да својим нечињењем помаже извршење дела. Његов пропуст да контролише приступ затвореницима произилази и из саме његове одбране јер, како сам каже, зна да има јако опасних и непослушних добровољаца.

У конкретном случају, оптужени Поповић је радње описане под II - 2 а), б) извршио нечињењем које се састоји у томе што је свесно пропустио да у објектима у којима су били затворени таоци (Дому културе у Челопеку, Техничко-школском центру и Дому културе у Пилици) стражарима који су их чували, изда наредбу и предузме мере којима би заштитио живот и телесни интегритет талаца, услед ког нечињења је дошло до њиховог убијања и телесног повређивања, на које последице је пристао.

У односу на оштећеног "Бубицу" правна разматрања дата су и у одсљку II -1 б) образложења пресуде.

Ценећи психички однос оптужених према кривичном делу, а у односу на радње описане под I – 1), 2) и 3) изреке пресуде, суд налази да су они поступали са *директним умишљајем*, осим у односу на радње

нечовечног поступања необезбеђивањем услова боравка у ДКЧ-у и ТШЦ-у, које су предузеле са евентуалним умишљајем, пристајући на последице.

Оптужени су били свесни својих поступака приликом предузимања радњи узимања талаца и расељавања становника села Козлук, а оптужени Поповић и у односу на оштећену Споменку Стојкић, те лишење права на правилно и непристрасно суђење оштећеном Абдулаху Буљубашићу и два НН лица, као и последица које су наступиле, хтели су извршење дела, као и наступеле последице.

У односу на радње описане под II – 2) изреке пресуде, као и у односу на радњу према оштећеном Рамизу Смајловићу II 1) а) – саглашавање са радњама његовог пратиоца, и помагање у лишењу живота оштећеног Буљубашић Абдулаха II 1) б), за које је оптужени Поповић оглашен кривим, суд налази да је оптужени поступао са *евентуалним умишљајем*. Ово стога што је оптужени био свестан могућности да услед његовог нечињења, односно пропуштања да у објектима у којима су били затворени цивили (ДКЧ, ТШЦ, Пилица), као и у односу на оштећеног Буљубашић Абдулаха, предузме мере којима би заштитио њихов живот и телесни интегритет, могу наступити забрањене последице, које су у конкретном случају и наступиле – лишење живота и телесно повређивање оштећених, те повређивање њиховог људског достојанства, на шта је и пристао.

Треба при томе нагласити и то да за остварење обележја овог кривичног дела, није нужно да његови извршиоци знају да својим поступцима крше правила међународног права, јер повреда међународног права представља објективни услов кажњивости, па свест о томе да се ова правила крше није неопходна.

Урачуњљивост оптужених Грујића и Поповића у време извршења дела, у току поступка није доведена у питање, те суд оцењујући њихов психички однос према делу налази да су оптужени били способни да схвате значај свога дела и да управљају својим поступцима

Стога, како није било околности које би искључивале кривичну одговорност оптужених, суд их је за извршено кривично дело огласио кривим.

ОДЛУКА О КРИВИЧНОЈ САНКЦИЈИ

Одлучујући о врсти и висини кривичне санкције коју ће према оптуженима изрећи, те полазећи при томе од сврхе кривичних санкција прописане одредбом чл. 5 ст.2 КЗ СРЈ и сврхе кажњавања из чл. 33 КЗ СРЈ,

суд је ценио све околности које су прописане одредбом чл. 41 КЗ СРЈ, а које су од утицаја да казна буде већа или мања.

У том смислу, суд је у односу на оптуженог Бранка Грујића од олакшавајућих околности ценио његове личне и породичне прилике – [REDACTED] његово животно доба, те нарушено здравље, као и држање оптуженог након извршеног дела, а наиме да је упутио извињење оштећенима и да се добровољно предао правосудним органима Републике Србије.

На страни оптуженог Бранка Поповића, суд је од олакшавајућих околности ценио његове личне и породичне прилике – [REDACTED] да је незапослен, неосуђиван, као и околност да [REDACTED]

Суд је имао у виду и да су најтеже последице кривичног дела наступиле као резултат пропуста оптуженог Поповића, учињене помагањем које је најблажи облик саучесништва.

Осим тога, при одмеравању казне цењена је и очигледна инволвираност у овим догађајима многих других лица, било непосредних извршилаца, било оних са овлашћењима сличним овлашћењима оптужених, који до данас нису изведени пред лице правде.

Од отежавајућих околности, суд је на страни оптужених ценио тежину извршеног кривичног дела и наступеле последице, укупан број оштећених, те бројност радњи за које су оглашени кривима, а посебно оптужени Поповић, у односу на кога је суд као отежавајућу околност ценио и чињеницу да су у конкретном случају наступиле посебно тешке последице које се огледају у броју оштећених у чијем телесном повређивању и лишавању живота је учествовао на начин описан у изреци пресуде и то у Дому културе Челопек и Техничко школском центру – помагањем непосредним учиниоцима.

Приликом одмеравања казне, суд ранији живот оптуженог Грујића – околност да је једанпут осуђиван, није ценио као отежавајућу, имајући у виду протек времена од извршеног дела, а посебно да се ради о брисаној осуди, као и да се не ради о истоврсним кривичним делима.

Такође, из истих разлога суд није ценио као отежавајућу околност ни понашање оптужених након извршеног дела – осуде након учињеног дела.

Имајући у виду све напред наведене околности, а ценећи уједно и време које је протекло од извршења предметног кривичног дела, суд је

оптуженог Бранка Грујића осудио на казну затвора у трајању од 6 година, а оптуженог Бранка Поповића на казну затвора у трајању од 15 година, налазећи да су овако изречене казне сразмерне тежини извршеног кривичног дела, проузрокованим последицама, степену кривичне одговорности оптужених, те да се оне показују нужним, неопходним и довољним за остваривање сврхе кажњавања из члана 33 КЗ СРЈ.

Суд је на основу одредбе чл. 50 ст.1 КЗ СРЈ оптуженом Бранку Грујићу у изречену казну затвора урачунао време проведено у притвору почев од 01.06.2005 године, када је лишен слободе, па до 9.11.2010 године, када му је притвор укинут, као и оптуженом Бранку Поповићу почев од 17.02.2005 године, када је лишен слободе, па надаље.

ОТКЛОЊЕНИ ДОКАЗИ

Будући да се сведоци чије је саслушање одређено - Обреновић Драган и Благојевић Видоје [REDACTED] [REDACTED] на издржавању вишегодишњих казни затвора на које су осуђени од стране МКТЈ због злочина у Сребреници 1995 године – 17 и 18 година, суд је *отклонио* извођење ових доказа након безуспешних покушаја да обезбеди њихово сведочење и обавештења Министарства правде и полиције [REDACTED] од 23.10.2009., у којем се наводи да не желе да сведоче ни путем видео конференцијске везе.

Отклоњено је и извођење доказа саслушањем сведока Јокић Драгана, такође лица осуђеног од стране МКТЈ и то у предмету ИТ-0260 за догађаје у Сребреници на казну затвора у трајању од 9 година, будући да је и овај сведок и након више покушаја суда, одбио да сведочи, да је због одбијања да сведочи у другим предметима МКТЈ осуђен на затворску казну због непоштовања суда, а ни према њему се не могу применити принудне мере, а о одбијању сведочења суд је обавештен и дописом Основног суда у Зворнику 10.09.2010.

Након поновног отварања главног претреса услед измене у саставу већа и упозорења странкама да све раније разматране доказне предлоге о којима је евентуално одлучивано, морају да понове, није било предлога које је суд одбио, док је на захтев упућен Главном штабу и Архиву Војске Републике Српске, те Министарству правде и одбране БиХ, да доставе копије Ратног дневника Зворничке бригаде и ИБК, суд обавештен 29.09.2010 године од стране Министарства правде БиХ да Архив Републике Српске није преузео документарну грађу Војске РС, нити је Министарство одбране БиХ удовољило овом захтеву суда.

ОДЛУКА О ТРОШКОВИМА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА И ИМОВИНСКО-ПРАВНОМ ЗАХТЕВУ

На основу одредаба члана 193, 194 и 196 ЗКП-а, оптужени Бранко Грујић и Бранко Поповић су обавезани да на име паушала плате суду износе од по 50.000 динара, у року од 30 дана од дана правноснажности пресуде, под претњом принудног извршења, а имајући у виду дужину трајања и сложеност кривичног поступка, те имовно стање оптужених, као и да плате трошкове кривичног поступка о чијој висини ће се одлучити посебним решењем након прибављања података о висини свих трошкова.

Оштећени су на основу одредбе чл.206. ЗКП- а ради остваривања имовинско-правног захтева упућени на парницу, с обзиром да подаци кривичног поступка нису пружили поуздан основ за одлучивање о њиховим захтевима.

Суд је приликом доношења одлуке имао у виду и остале доказе који су изведени на главном претресу, али је нашао да су исти без утицаја на другачију одлуку у овој кривичној правној ствари, па их није посебно образлагао.

Записничар
Јасминка Јовановић

Председник већа-судија
Татјана Вуковић
СУДИЈА-ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА
ЗАТВОРИТЕЛНИКА ПОТВРЂУЈЕ
Управитељ одсека судске писарнице

УПУТСТВО О ПРАВУ НА ЖАЛБУ:

Против ове пресуде дозвољена је жалба Апелационом суду у Београду, у року од **30 дана** од дана пријема писменог отправка пресуде, а преко овог суда.